

UISLAMU

IMANI NA MATENDO

Othman Nuri TOPBASH

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Istanbul - 2022

© Kimechapwa na Erkam 2022 / 1443 H

UISLAMU IMANI NA MATENDO

Othman Nuri Topbash

Jina la Asili : Islam İman İbadet

Mwandishi : Othman Nuri Topbash

Msimamizi Mkuu : Abdi Mohamed Adam

Mfasiri : İbrahim H. Kabuga

Mhariri : Dkt. Abbas Gurbanov

Msanifu jalada : Altinoluk Graphics

Kupangiliwa vizuri na Nijat Garibov

ISBN: 978-9944-83-711-8

Mchapaji: Erkam Printhouse

Anuani: Ikitelli Organize Sanayi Bölgesi Mah.

Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Küsim No: 60/3-C
Başakşehir, İstanbul, Turkey

Simu: (+90-212) 671-0700 pbx
(+90-212) 671-0748

Barua pepe: info@islamicpublishing.org

Tovuti: www.islamicpublishing.org

Language : Swahili / Kiswahili

UISLAMU

IMANI NA MATENDO

Othman Nuri TOPBASH

UTANGULIZI

*W*ependwa Wasomaji.

Himidi zote zinamstahiki Mwenyezi Mungu aliyetupa utulivu wa Imani ya Uislamu. Rehma na amani ziwe juu ya Mtume Muhammad ﷺ aliyeaongoza watu kutoka kwenye giza kwenda kwenye nuru.

Kila binadamu mwenye akili timamu anafahamu kuwa ulimwengu huu umeumbwa kwa lengo maalum. Ili kutimiza lengo hili Allah Mtukufu aliwatumma Mitume mbalimbali pamoja na dini ili kuwaongoza watu. Dini zote hizi kimsingi ni moja na zimeitwa Uislamu. Uislamu ni zawadi kubwa ambao allah alimtunuku Mwanadamu kwa sababu kuititia Uislamu watu wenyewe imani wanaweza kutunza uhalisia wa maumbile yao waliyopewa na wanaweza kuubadilisha ulimwengu wao kuwa bustani la mawaridi. Ndani mwetu kuna shauku na hamu kubwa ya kurudi kwa Muumba wetu na hali ya tawhid katika Uislamu inalifanya jambo hili liwezekane. Inatuwezesha kiroho kurudi kwa Mola wetu na hii ni furaha kubwa mno ya maisha.

Wale wanaotaka kuwa waja wa kweli wa Allah wanatakiwa kukuzza ufahamu wa vipengele vya ndani zaidi vya Uislamu na watekeleze maamirisho yake. Wale wanaotambua kiwango cha juu cha matendo ya kidini katika pande zake mbili za roho na mwili watapata upendo wa Allah na thawabu zake.

Kwa upande mwingne, wale wasiousikiliza wito wa Allah unao-wataka warejee kwake, watakwazika na kupata hasara huko Akhera. Mbingu za kibluu hazijawahi kuwalilia wakosefu na ni mbingu hizo hizo ambazo ziliwaangamiza maadui wa Allah kwa radi kali na mvua kubwa. Jua letu ndio jua lilelile lililoyaangazia makasri na majumba

ya kifakhari ya Firaun, Nimrod na watu wengine wenye bahati mba-ya. Leo hii linayaangazia magofu na mabaki ya himaya za falme zao. Na kwa hivyo hakuna yeote mionganoni mwao aliyepata maisha ya milele kama walivyotaka. Ni wale tu waliomtumikia Allah ndio walio-pata furaha na malipo yanayoambatana nayo.

Msingi wa Imani ya Kiislamu ni kutangaza kwamba hakuna Mungu isipokuwa Allah na Mtume Muhammad ni Mtume wake.

Baada ya kuutangaza ukweli huu mtu husika huwa Mwislamu, lakini Uislamu sio dini ya Imani tu. Mtu huyu anahitaji kuitekeleza imani yake kwa Matendo mazuri. Mara zote Qur'an Tukufu inataja kwa pamoja kumuamini Allah na kutenda matendo mema, imani hu-kamilishwa kwa kumwabudu Mwenyezi Mungu na matendo mema.

Kihistoria, Waumini walioikamilisha Imani yao hawakuona taabu za maisha na vitisho vya makafiri kuwa ni tatizo. Firaun alipowaad-hibu vikali wachawi waliomuamini Musa ﷺ hawakuitelekeza Imani yao, badala yake walisema **“Mola wetu! Tumimiminie uvumilivu na utufishe hali ya kuwa Waislamu”** (A'raaf, 7:126)

Vile vile wafuasi wa Mwanzo wa Nabii Issa ﷺ waliotupwa kwen-ye kundi la wanyama wakali kwa sababu ya imani yao, hawakuiac-ha imani ya Mungu mmoja badala yake wakachagua kuonja furaha ya kiroho ya kufa shahidi. Bibi Sumayya, ambaye kabla ya Uislam aliogopa hata mchomo wa sindano, lakini sasa hakuogopa vyuma vyenye moto vilivyokuwa vikibandikwa mwilini mwake kutokana na imani yake thabiti juu ya Uislamu. Mumewe naye alikuwa na msima-mo huo huo pindi alipokataa kuachana na imani ya Uislamu. Maisha ya Maswahaba wa Mtume ﷺ na maisha ya baadhi ya wafuasi wa dini nyingine tukufu kabla ya kudhihiri kwa Uislamu yanaonyesha kwam-ba imani inaweza kuushinda ukafiri.

Historia inashuhudia kwamba pindi Waislamu walipoutekeleza Uislamu kama ilivyoagizwa na Allah Mtukufu, Ustaarabu wao ulifanya kazi katika vipengele vyote vya maisha, utamaduni uliojulikana kwa ustawi mkubwa. Walikuwa mbele katika Sayansi, Siasa, Uchumi na nyanja nyingine za maisha. Lakini walipoacha kuutekeleza Uislam au wakautekeleza tu kimwili badala ya roho walipoteza nguvu na umoja. Na sasa wameacha kuwa viongozi wa ulimwengu katika siasa, uchu-

mi na nyanja nyingine za masuala ya kiutamaduni. Hivyo, tuna haja kubwa ya kurudi kwa mara nyingine kwenye imani yetu kwa moyo wa dhati na kuitekeleza sio tu kwa umbo bali pia kwa roho na moyo.

Ni kwa kutambua hitajio hili kwamba nimechambua eneo la kiroho la Uislamu. Mwanzo kabisa, msingi wa imani yetu umetafitiwa na kwa kadiri ya uwezo wangu, hekima iliyo nyuma ya msingi huo imewekwa wazi. Baada ya kanuni za imani, nimezama ndani ya vipengele vya kiroho vya ibada za Kiislamu. Japokuwa Uislamu, kama imani unaweza kuonekana kwa kiwango ambacho unatekelezwa, kwa bahati mbaya sasa hivi huo utekelezaji umekosa roho ya Uislamu. Ibada zinatekelezwa bila kufikiriwa kana kwamba ni ada na desturi za kijamii huku roho ya Uislamu ikikosekana kabisa.

Kitabu hiki kinalenga kuangazia eneo la kiroho la ibada za Kiislamu na kuzipamba kwa vazi la visa vya Mitume na Maswahaba wao na maisha ya kuigwa ya Masuffi wema, kama vile Yunus Emre na Masuffi wengine kwa lengo hasa la kuifungamanisha shauku ya amali zetu na muundo wake wa kiibada.

Sura kuhusu utoaji misaada, sadaka na Zaka zimepewa msisisitizo. Uchambuzi wa kina unaobebwa na sura hizo kuhusu mafungamano ya falsafa ya kiuchumi katika Uislamu, unaonyesha kwa kiwango kikubwa urithi wa thamani yake katika ulimwengu na ustawi wa mali zetu. Uislamu sio tu kwamba unafanya juhudhi kuonyesha muongozo wa kiroho bali pia muongozo wa kimwili. Hivyo nimeweka msisisitizo kwenye maamrisho ya kuiuchumi ya Islam ili kutusaidia katika vita vyetu dhidi ya mahitaji ya kimaada.

Katika kazi ya kuandika kitabu hiki, ningependa kuonyesha shukrani maalum kwa Bw. Muhammad Eshmeli kwa msaada wake anaoendelea kuutoa na pia kwa kuhariri kitabu hiki. Vile vile nawaombea ndugu zangu wengine walioshiriki katika mchakato wa uchapishaji na kuomba kwamba kitabu hiki kiwe chanzo cha baraka ya kiroho na chimbuko lenye kuendelea la saada kwa wote huko Akhera.

Vile vile ningependa kupeleka shukrani zangu za thati kwa Dr. Suleyman Derin na Dr. Ali Kose kwa msaada wote katika kutafsiri hiki kitabu na shukrani zangu pia kwa wahariri ambao wamejitalihidi kuki-

fanya kiwe ni chenye kueleweka kwa kadri inavyowezekana. Nina muomba Allah azikubali juhud zao njema na awape malipo makubwa.

Ninamuomba Allah awafanye wale wenye kuguswa na kitabu hiki wafaidike nacho kadiri wanavyoingia ndani zaidi katika kuufahamu Uislam katika mwili na roho, na atubariki kwa kutupatia sehemu tunayostahiki ya nuru itokanayo na maana ya aya ifuatayo pindi tutakapokutana na Mola wetu huko Akhera.

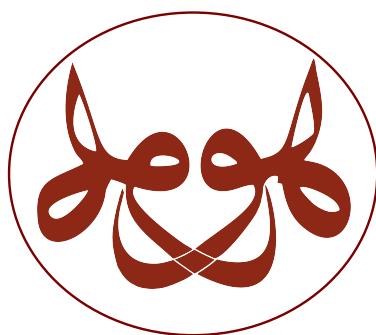
“Na hakika Ibrahimu alikuwa katika kundi lake (waliofuata njia yake), alipomjia Mola wake kwa moyo safi” (Saffat 37:84)

Ameen

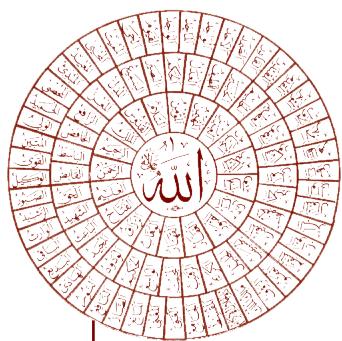
Othman Nuri TOPBASH

16-01-2003

Uskudar

Uislamu Na Asili Yake Tukufu

—

*K*atika historia ya binadamu dini zote, ya kwanza ikiwa ni ile aliyopewa Adam, kimsingi ni moja. Mabadiliko pekee ya kidini yali-yotokea yamekuwa yakihu sheria za kijamii kwa sababu ya jamii za binadamu kuwa katika mchakato endelevu wa maendeleo. Hata hivyo, mabadiliko haya hayakuhusu msingi wa imani (wa dini) hizi. Hivyo, dini zote zilizoteremshwa kuanzia kwa Adam ﷺ ambaye ni mwanadam na Mtume wa kwanza, mpaka kwa Mtume wa mwisho Nabii Muhammad ﷺ kwa kweli kiini chake ni kile kile cha Uislamu.

Kwa hiyo Mtume ﷺ anasema, kama ilivyosimuliwa na Abu Huraira: “Nilimsikia Mtume wa Mwenyezi Mungu akisema, ‘Mimi ndiye mtu wa karibu zaidi kwa mwana wa Mariam, na Mitume wote ni ndugu wa baba mmoja, na hapakuwepo na Mtume katikati yangu na yeye (yaani Nabii Issa).’” (Bukhari, Juzuu 4, kitabu 55, namba 651)

Kwa hiyo, ni kosa kudhani kuwa Uislamu umejifunga tu kwenye Qur'an, kwa sababu umekusanya dini zote zilizotangulia ambazo zi-literemshwa na Allah. Hata hivyo, neno dini hapa linakusudia muundo wa asili wa dini hizo kabla ya kuvurugwa na watu. Qur'an Tukufu inathibitisha jambo hili katika aya ifuatayo:

“Bila ya shaka Dini mbele ya Mwenyezi Mungu ni Uislamu (kujisalimisha kwake). Na waliopewa kitabu hawakukhitalifiana ila baada ya kuwajia ujuzi, kwa sababu ya uhasidi uliokuwa baina yao. Na anayezikataa ishara za Mwenyezi Mungu, basi hakika Mwenyezi Mungu ni mwelesi wa kuhisabu” (Al-ilman, 3:19)

Aya hii pia inathibitisha kuwa Uislamu ni suluhisho la pekee la matatizo ya binadamu. Tukiirejea Qur'an Tukufu, inatangaza kuwa ni

mkombozi hapa duniani na huko Akhera. Aya ifuatayo inabainisha ukweli huu kwa uwazi kabisa:

“Na anayetaka dini isiyokuwa ya Kiislamu, basi haitakubaliwa kwake, na yeye katika akhera ni miongoni mwa wenge khasara” (Al-i Imran, 3:85)

Hivyo, Uislam ni dini ambao ilikuwa ikifunuliwa kwa mfululizo kuanzia kwa Adam mpaka kwa Mtume wa mwisho, Nabii Muhammad ﷺ, na ilikamilishwa katika hatua mbalimbali za historia ya mwanaadamu, ikipata muundo wake wa hali ya juu kabisa ndani ya Qur'an.

Wasifu wa Uislamu unaweza kuelezeza kwa ufupi katika misingi miwili:

1. Imani: Kuamini nguzo tano za Uislam kwa moyo wote.
2. Matendo mema ('amal al-salih): kufanya matendo mema yanayotakiwa na Allah kwa Imani ya kweli.

Uislamu unaotekeliza ndani ya misingi hii miwili huyaunganisha maisha, fikra na tabia zetu katika namna ya uwiano na mizani (balance). Uislamu ni njia inayomuongoza muumini kuelekea kwa Mwenyezi Mungu kwa kuiunganisha akili, masikio, macho, ulimi na moyo kwenye nuru ya Mwenyezi Mungu. Kama mazuri ya Uislam yangeangukia kwenye miamba ya mawe, yangeubadilisha mwamba kuwa udongo laini wenge rutuba. Kwa upande wengine nyoyo za wale walio mbali na Uislamu hubadilisha kuwa mawe ngumu. Uislamu pekee ndio wenge uwezo wa kuzilainisha na kuzipa tiba.

Uislam huyakamilisha maisha ya kiakili na kimatendo ya wanadamu na kuwatoa kwenye giza kuwapeleka kwenye nuru. Wale wanaoingia katika Uislam huinuliwa kutoka katika hali za chini kabisa na kupelekwa kwenye kilele cha juu kabisa. Uislamu una uwezo wa kumbadilisha mtu wa kawaida na kuwa binadamu kamili. Hufikia mageuzi haya ya kiroho kwa kumrejesha mwanadamu kwenye tabia yake ya asili.

Uislamu ni kamba ya uongofu kutoka kwa Mwenyezi Mungu kuja kwa wanadamu wote. Wale wanaojisalimisha kwenye kamba hiyo, hupaa juu ya uhai wao wa muda na kupata kioevu cha uzima wa mi-

lele. Mwenyezi Mungu aliwaita mitume wote, ambao ni viumbe walio kwenye kilele cha kuwa watumishi wa Allah, akawapa sharti moja: "Mwenyezi Mungu alipowaambia: Nyenyekeeni! Kila mmoja wao akasema: Nimenyenyekea kwa Mola wa ulimwengu wote."

Katika Shakhsia ya Nabii Mtukufu Ibrahim ﷺ ukweli huu ume-wekwa wazi ndani ya Qur'an Tukufu:

"Mola wake alipomwambia: Nyenyekea! Akanena: Nimenyenyekea kwa Mola wa walimwengu wote" (Baqara, 2:131)

Unyenyekevu huu hufikiwa kwa uzoefu wa kuwa karibu na Mwenyezi Mungu kwa kuyataja na kuyadhukuru sana majina yake. Kwa kweli lengo la aina zote za ibada ni kupata ukaribu na Mwenyezi Mungu, kupata maarifa, ujuzi na upendo wa Allah Mtukufu.

Mhubiri mmoja alikuwa akizungumza msikitini kuhusu mauti na matokeo yake. Alikuwa akielezea maswali mbalimbali tutakayouлизwa baada ya kuzikwa. Maswali hayo ni kama vile: "Ulitumia vipi umri wa maisha yako. Ulizitumia wapi mali zako na afya yako, Je ulikifanyia kazi ulichojifunza, Je ulikuwa ukifuata maamrisho ya Uislam na kuacha yale yaliyokatazwa? Alikuwa akitoa orodha ndefu bila kuzungumzia msingi. Miogoni mwa wasikilizaji alikuwepo Mwanachuoni mkubwa wa Kisufi, Shibli, na ili kumkumbusha mhubiri huyu kuhusu msingi wa jambo hilo alimwambia:

"Ewe Mhadhiri! Umesahau swalí muhimu kuliko yote ambalo Allah atawauliza waja wake huko Akhera. Tutakapokutana na Allah huko Akhera, atauliza: Ewe mja wangu ! Mimi nilikuwa pamoja nawe nyakati zote, je wewe ulikuwa pamoja na nini?"

Kwa msingi wa aina na kiwango hiki cha heshima Uislamu ni kuishi maisha ambao muda wote tunahisi kuwa tupo mbele ya Mwenyezi Mungu Mtukufu:

"Naye yu pamoja nanyi popote mlipo" (Hadid, 57:4)

Hali njema ya mbingu na ardhi inategemea utii wetu kwa Mwenyezi Mungu. Utii huu utakapokosekana, ghadhabu ya Mwenyezi Mungu itatushukia:

“Uharibifu umedhihiri barani na baharini (mpangilio wa ulimwengu umevurugika, majanga ya asili yakadhihiri) kwa sababu ya yale iliyoyafanya mkono ya ya watu, ili awaonjeshe sehemu ya waliyoyatenda (huwenda wakarudi kutoka kwenye njia mbaya wanayoifuta).” (Rum, 30:41)

Aya hii inamaanisha kuwa Uislamu unapoachwa na kutelekezwa husababisha uharibifu wa ulinganifu na mpangilio katika ulimwengu. Hapo majanga ya asili hutokea kama onyo la kuwataka watu warejee kwenye Uislamu.

Watu wenyewe umaizi na utambuzi huitambua tofauti kati ya Muumba na vile alivyoviumba. Watu hao huutazama muundo wa ndege huku wakiuelewa na kuutambua muundo wake wa ndani. Huuelewa ukweli na uhakika wa ulimwengu huu pindi wanapoikumbuka akhera. Huzitazama mbingu zisizo na mipaka huku wakiishi katika hali ya daima ya kukumbuka ukuu na utukufu wa Mwenyezi Mungu ndani ya mbingu hizo. Huujua udhaifu wao kama waja na kamwe hawaachi kuishi kama waja. Katika safari yao kuelekea ulimwengu wa milele, Allah huwaneemesha kwa kuwatunuku siri zake nyingi. Hivyo mja huyo husujudu kwa kumnyenyeka Mola wake. Kwa namna hii, lenge la kuumbwa kwake hukamilika na mja husika hupata furaha na neema ya milele kama inavyoilezwa katika aya ifuatayo ya Qur'an Tukufu:

“Basi yule ambaye Mwenyezi Mungu anataka kumuongoza humfungulia kifua chake Uislam” (An'am, 6:125)

Hata hivyo, aya inaendelea mbele na kuelezea kuwa baadhi ya viumbe huikimbia huruma yake ya Kimungu:

“Na yule ambaye Mwenyezi Mungu anataka kumhukumu kupoeta hukifanya kifua chake kina dhiki, kimevana kana kwamba anapanda mbnguni. Hivi ndivyo Mwenyezi Mungu huweka uchafu juu ya wale wasioamini”. (An'am, 6:125)

Kwa ufupi, wokovu kwa mwanadamu unawezekana tu ndani ya Uislam kama anavyoileza Mtume .

“Yule mwenye kukubali na kuridhia kuwa Allah ni Mola wake, Uislam ni dini yake, na Muhammad kuwa Mtume wake, Allah atamlipa pepo” (Abu Daud, Salat, 36; Tirmidhi, salat, 42)

Uislam unatokana na neno *silm* na *salam*, yenyé maana ya amani, kujinyenyékeza, usafi na utakasifu wa Moyo. Sura ya kwanza ya Qur'an Tukufu, *Fatihah*, inauelezea kwa mukhtasari msingi wa Uislam. Kwa mujibu wa sura hii, Uislam unalenga kumpeleka mwanadam kwenye neema za Mwenyezi Mungu na kwenye njia sahihi pasipo kumvutia kwenye ghadhabu na hasira Zake:

"Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa rehama mwenye kurehemu.

Kila sifa njema ni ya Mwenyezi Mungu, Mola wa viumbe;

Mwingi wa rehama, Mwenye kurehem;

Mwenye kumiliki siku ya malipo.

Wewe tu tunakuabudu, na kwako tu tunataka msaada.

Tuongoze njia iliyonyooka. Njia ya wale uliwaneemesha, sio ya (wale) waliokasirikiwa, wala ya (wale) waliopotea." (Fatihah,1:1-7)

Hivyo, Uislam unakamilisha mahitaji ya Imani na akili kwa namna ya usawa. Unamlinda mtu dhidi ya kile kinachohatarisha maisha na mali zake pamoja na afya ya vizazi vichanga. Faida za Uislam zinaweza kuelezewa kwa mukhtasari kama ifuatavyo.

-Imani safi ya dini: Uislam unatoa namna bora ya imani huku ukiilinda heshima ya mtu dhidi ya itikadi za uasi kama vile ibada ya masanamu.

-Uislam unailea roho ya mtu kupitia matendo ya ibada: Aina za ibada katika Uislam inahusu roho na mwili kwa pamoja kwa sababu utekelezaji wake unahusisha mwili na roho. Wale wanaotekeleza *wajibat* za kiislam huishi katika namna ya maisha ya pepo hapa duniani.

-Uislam ni dini ya huruma na rehma: Uislam unafanya bidii kumpeleka mwanadam kwenye huruma na rehma ya Mwenyezi mungu japokuwa matendo yake mengi yanaweza kumfanya astahiki maangamizi na adhabu. Mwenyezi Mungu Mtukufu aneleza kwamba rehema yake ni kubwa mno kupita ghadhabu yake.

Imesimuliwa na Abu Huraira kuwa:

Mtume amesema: "Mwenyezi Mungu alipoumba viumbe, ali-andika katika kitabu - na aliyandika hayo kuhusu yeye Mwenyewe na kuyaweka kwenye Arshi yake- Hakika Rehma yangu imeizidi hasira yangu." (Bukhari, juzuu 9 kitabu 93, Namba 501)

Bismillahi iliyowekwa mwanzo wa kila sura inajumuisha majina ya Mwenyezi Mungu yanayoonyesha sifa yake ya rehma: Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa **rehma**, Mwenye **kurehemu**. Sifa hizi mbili pia zimetajwa katika sura ya kwanza ya Qur'an katika aya ya pili: Kila sifa njema ni ya Mwenyezi Mungu, Mola wa viumbe. Mwingi wa rehma, Mwenye kurehemu; *Alrahman*, ina maana ya Mwenye huruma sana na Mwingi wa rehma. Aya mbili za kwanza za sura hii (ya al-rahman) zinatueleza kuwa kutokana na rehma yake Mwenyezi Mungu alitufundisha Qur'an:

"Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema, amefundisha Qur'an"
(Rahman, 55:1-2)

Aya hizi, pamoja na mambo mengine, zinaashiria kuwa yaliyomo ndani ya Qur'an pia ni rehma kwa wanadam. Katika sura Isra ukweli huu umeelezwa kwa uwazi:

"Na tunateremsha (hatua kwa hatua) katika Qur'an yaliyoniponya na rehema kwa waumini wala haya wazidishii madhalimu ila khasara". (Isra, 17:82)

Sio Qur'an pekee ilio rehma kwa wanadamu bali pia Mtume wa Uislam aliyeitangaza Qur'an:

"Nasi hatukukutuma ila uwe ni reema kwa walimwengu wote" (Anbiya, 21:107)

Kwa hakika kabisa ukweli huu umethibitika katika maisha ya Mtume kwani hakuwahi kuwalaani wale waliomuudhi na kumtesa. Katika mji wa Taif alipigwa mawe na kuvuja damu kutokana na mjeraha. Malaika mbalimbali kama vile Malaika Jibril walimjia na kumwambia kuwa wangeweza kuwangamiza wakazi wa mji huo kutoana na kumtendea vibaya. Mtume hakukubali wito huo badala yake aliwaambia: "Hapana, sitaki jambo hilo. Mimi ni Mtume niliyetumwa kuwa rehma".

Sio hivyo tu, bali aliwaombea kwa Mwenyezi Mungu awaongoze na kuwajaalia ustawii na hali njema. Tunaweza kusema kuwa tunda la kwanza la Uislam ni rehma. Marafiki wa Mwenyezi Mungu waliofuata kanuni hii ya dhahabu walielezea kwa ufupi utumishi kwa Mwenyezi Mungu katika misingi miwili.

1. *Ta'dhim li amrillah*: Kutekeleza maamrisho ya Mwenyezi Mungu kwa unyenyekevu wote

2. *Shafkat li halkillah*: kuwahurumia viumbi wa Mwenyezi Mungu.

-*Uislam ni dini ya taamuli*: Ingawa Uislam sio zao la akili ya mwanadam, kwa kuwa dini na akili vyote ni zawadi kutoka kwa Muumba hakuna sababu vitu hivyo visikubaliane. Uislam huiongoza akili ya mwanadam kwenye hali yenye manufaa na matunda zaidi, na hivyo kumwezesha binadam kuishi maisha yenye ulinganifu bila kuangukia katika hali ya kuvuka mpaka.

Kwa maneno mengine, taamuli ya mwanadamu inaweza kupata maana yake kamili katika kuamini umoja wa Mwenyezi Mungu, ambaye anatuhimiza kutumia akili na uwezo wetu wa kutafakari katika maeneo mengi ndani ya Qur'an: "Afala ta 'qilun" (Je hamtafakari?).

Mtume naye pia anatulingania kutumia akili zetu na kutafakari juu ya lengo la maisha. Akilinganisha malipo ya ibada na tafakari ana-sema: "Saa moja ya kutafakari ni bora kuliko miaka sitini ya ibada".

Akili ya mwanadam imeumbwa iwe chombo cha kumpeleka mwanadam kwa Mwenyezi Mungu na iwe nyenzo ya kumuongoza. Akili ni mkalimani wa mambo ya hakika ya Mungu.

-*Uislam ni dini ya upendo*: Akili pekee haitoshi katika kumuongoza mwanadamu kwenye ukweli wa Mungu. Wakati wengine akili hus-hindwa kumuongoza mtu kuelekea kwa Mwenyezi Mungu. Badala yake humpeleka kwenye shimo la shaka. Hivyo, ni muhimu taamuli kuwa chini ya udhibiti wa upendo na kuiangaza kwa upendo. Rumi anasema:

"Amebarikiwa yule ambaye hutambua (kwa siri za kiroho) kwamba akili hutokana na Iblisi, wakati upendo unatokana na Adam." (Masnawi, III, 1402)

“Upendo ni kama merikebu kwa mteule: ni nadra sana kusababisha msiba kwani kwa sehemu kubwa ni ukombozi.” (Masnawi, III, 1406)

Watu mbalimbali, kama vile wanafalsafa, wanaotegemea akili kama muongozi wao huwa watumwa wa hisia na viungo vyao vya nje. Hukitumikia kile kinachoonekana na macho yao na kile kinachosikika na masikio yao bila kuzikumbusha nafsi zao yale yaliyofichikana. Akili yaweza kumjua Mwenyezi Mungu kwa njia ya upendo, ambapo akili hiyo pekee ni nyenzo tu ambao inaweza kufika kwa Muumba kwa kutumia upendo.

Upendo hujumuisha kujitolea. Muumini anayempenda Mola wake anaweza hata kuyatoa maisha yake katika njia ya Mwenyezi Mungu. Maswahaba wa Mtume ﷺ walitoa kila kitu katika njia ya Mwenyezi Mungu na Mtume wake na hivyo wakafikia daraja ya juu kabisa katika historia ya binadam. Mtume ﷺ alipotaka kitu kutoka kwao walikuwa wakijibu: “Baba na mama yangu wawe fidia kwako”.

Hivyo, Uislam ni dini ya moyo badala ya kuwa dini ya akili tu. Lengo lake la kwanza ni kuufikia moyo wa mtu. Pia ni dini ya mlingano: Kipengele cha msingi kabisa cha Uislamu ni kwamba inahusisha ulinganifu (balance) kati ya dunia na Akhera. Kama ambao Mwenyezi Mungu aliumba ulimwengu katika uelewano na utaratibu kamili, vivyo hivyo Uislam umetoa njia kuelekea kwenye mlingano katika misha ya mwanadamu. Uislam umeweka mizania na ulinganifu (balance) kati ya dunia na Akhera, kati ya mwili na roho, kati ya wanaume na wanawake, masikini na tajiri, mtawala na mtawaliwa, na kati ya maada na Moyo. Mambo hayo yote yamepata ukamilifu wake ndani ya Uislam. Uislam hautoi muhangaa au kuupuza ulimwengu fulani kwa ajili ya ulimwengu wengine, au mwili kwa ajili ya roho. Uislam unaondosha mgongano kati yao na kuweka uelewano baina yao. Kwa mbawa hizi binadam anaweza kuruka na kupaa kwenye ulimwengu wa juu zaidi.

-*Uislamu ni dini ya elimu na hekima*: Uislamu sio dini inayomfaa mjinga. Kinyume chake, Uislamu ni dini ya mwisho na iliyo kamili-ka ambao imeletwa kupambana na ujinga. Kwa hiyo, Qur'an inaeleza kuwa elimu ni sharti muhimu zaidi la kuwa muumini mwema na mwenye thamani:

“Kwa hakika wanao mcha Mwenyezi Mungu mionganoni mwa waja wake ni wanazuoni. Hakika Mwenyezi Mungu ni Mwenye nguvu, Mwenye kusamehe.” (Fatir, 35:28)

Mtume Muhammadi ﷺ anasema: “Ubora wa msomi juu ya mfan-ya ibada ni kama ubora wangu juu ya yule mwenye daraja ya chini kabisa mionganoni mwenu” (Abu Dawud, Ilm,1)

Hata hivyo, Uisalamu unaunganisha elimu na hekma. Elimu bila hekma humdhuru binaadamu badala ya kumletea faida. Kwa mfano, elimu ya tiba bila hekma inaweza kutumika kuuwa badala ya kutibu. Hivyo, Mtukufu Mtume ﷺ anaonya akisema: “aongezaye elimu yake bila kuongeza uchaji wake na kumuongopa Allah hujiweka mbali na Mwenyezi Mungu.” (Kanz al- Irfan, 62)

-Uisalamu ni dini ya maadili ya hali ya juu: Binaadamu anafikiriwa kuwa kilele cha viumbe Yeye ni khalifa wa Mwenyezi Mungu ardhini. Japokuwa aliumbwa nje ya ardhi, Mwenyezi Mungu alimpulizia roho yake. Qur'an Tukufu inatukumbusha ukweli huu na katuonya tusiziache roho zetu zichafuliwe na tamaa zetu duni. Inamshauri mwanadamu kuitakasa roho yake dhidi ya mambo machafu na afike kwa Mwenyezi Mungu akiwa na moyo safi. Mtume Muhammad ﷺ ni mfanu bora wa mtu aliyefanikiwa kufikia lengo hili la maisha na kufika kwenye kilele cha maadili mema. Anaeleza kuwa mionganoni mwa malengo makuu ya utume wake ni kukamilisha mfano bora wa maadili mema:

“Kwa hakika nimetumwa kukamisha maadili mema.” (Muwatta, al-Hulk,7)

Qur'an inashuhudia ukweli huu na kumsifu kwa aya ifuatayo:

“Na hakika wewe unatabia tukufu.” (Qalam, 68:4)

Maswahaba wa Mtume ﷺ walikuwa mashahidi hai wa hayaa aliyokuwa nayo. Alikuwa na haya kuliko hata mwanamwali aliyefunikwa. Ili kuonyesha umuhimu wa hayaa (yaani kumuoneya haya Mwenyezi Mungu), anasema: “Haya na imani huenda pamoja iwapo kimoja wapo kikiondoka kingine hufuata.” (Suyuti, Jamius –Saghir, I, 53)

Maneno yafuatayo ya Jalaluddin Rumi yanaangazia umuhimu wa hayaa (kuona haya pale unapotenda dhambi) katika imani:

“Niliuliza akili yangu imani ni nini? Akili ikaujibu moyo wangu: “iman ni mwenendo mzuri (adab), hivyo wale wasiokuwa na adabu watakuwa mbali zaidi na rehma za Mwenyezi Mungu.”

-*Uislamu ni dini ya wema na mwenendo mzuri*: kutokana na maelezo ya Mtume ﷺ, wema ambao watu wengi hawaupi umuhimu mkubwa, utaaingaliwa kwa umuhimu mkubwa siku ya hukumu. Mtume ﷺ ambaye ni mfano bora katika vipengele vyote vya misha, naye pia alituachia mfano bora wa wema. Alipokuwa akimuona yeote katika maswahaba akitenda kosa, alikuwa akilisahihisha bila kumtusi muhusika. Badala ya kumzungumza moja kwa moja mkosaji, alikuwa akiuambia umma: “Lililotoka ni kwamba nimeona baadhi ya watu wakifanya wakifanya hivi au vile,” na kwa kuzungumzia jambo husika katika mtindo huu alikuwa amemsahihisha mhusika.

-*Uislamu ni dini ya haki na uadilifu*: Mojawapo ya dhana ya msingi inayosisitizwa na Uislamu kila mahali ni dhana ya haki na sheria. Kwa mujibu wa Uislamu, dhambi isiyosameheka tofauti na kumshirikisha Mwenyezi Mungu ni kuvunja haki za watu wengine. Mtume ﷺ wakati wa kipindi kigumu cha maradhi yake, akielekea mwisho wa uhai wake, alisisitiza sana umuhimu wa kuheshimu haki za za watu wengine kwa yeze mwenyewe kwenda msikitini na kuomba kutekelezwa haki yoyote ambao haikuwa imetekelezwa, akasema:

“Enyi wafuasi wangu! Kama nilichukua mali ya yeote mionganini mwenu kwa bahati mbaya, basi na aje achukuwe mali zangu hizi hapa. Na kama niliupiga mgongo wa yeote mionganini mwenu kwa bahati mbaya, basi huu hapa mgongo wangu aje anipige na kulipa kisasi.” (Asim koksal, Islam Tarihi, v.II, uk. 38)

Dhana ya Kiislamu ya haki iliyoanzishwa na kuasiwi kwenye msingi huo imara, ilifikia kilele cha ukamilifu na kushangaza msomi yeote anayeidurusu kwa kina. Mwanafalsaha wa kifaransa, Lafayet, ambaye alikuwa na mchango mkubwa katika mapinduzi ya Ufaransa, baada ya kuifanya uchunguzi mifumo yote ya sheria, alielezea ya-fuatayo: Ewe Muhammad! Hakuna aliyefikia kiwango chako katika kuleta haki mionganini mwa watu.”

Historia ya Uislamu imeja visa vinavyoonyesha nafasi ya haki na uadilifu katika jamii za kiislamu. Siku moja mtu mmoja alinunua

farasi kutoka sokoni. Ingawa farasi huyo alikuwa kinda na mwenye nguvu alikuwa baada ya siku tatu. Mnunuzi huyo alishuku kwamba muuzaji alikuwa amempa sumu farasi kwa sababu ya kutaka kumuumiza kutokana na mgogoro binafsi waliokuwa nao. Alikwenda mahakani siku tatu lakini hakimu hakuwepo. Kutokana na hali hiyo, mtu huyo aliuchukuwa mzoga wa farasi wake na kuapeleka kwa daktari wa wanyama. Uchunguzi wa mtaalamu ulithibitisha kuwa mtu huyo alikuwa sahihi katika shaka zake. Baada ya hakimu kutoka safarini mnunuaji huo wa farasi alikwenda kwa hakimu kwa mara nyin-gine. Hakimu akamwambia: "Kwa nini hukunijia mapema ili tuweze kuzitazama alama za farasi huyo?" Mlalamikaji akajibu: "Mheshiwa! Nilikuja kwako kwa siku tatu mfululuzo laki hukuwepo." Hakimu aka-jibu : "Ni kweli. Mama yangu alifariki dunia na nilisafiri kwenda kwen-ye mji wangu wa nyumbani ili nihudhurie mazishi yake." Baada ya kutafakari kwa muda, hakimu alimgeukia katibu wa mahakama na kueleza hatia yake. Suala hilo lilitatuliwa kwa njia ifuatayo: kutokuwe-po kwa hakimu kulisababisha mdai apate hasara. Kwa hiyo hasara itarudishwa na kufidiwa na hakimu.

Kwa kifupi, Uislamu ni dini ya haki na uadilifu kimwili na kiroho. Kwa hiyo, huko zamani wahenga wetu waliwaita kuwa "Waislamu" watu wasiokuwa na dini iwapo watu hao walikuwa wakiheshimu haki. Kwa upande wengine, wale Waislamu wale ambao hawakuwa wa-kiishi kwa haki walikuwa wakijulikana kama makafiri Waislamu (disbelieving Muslim). Uislamu unapotekelezwa kwa dhati una uwezo wa kutakasa nafsi ya binadamu dhidi ya kila aina ya kutokamilika. Uislamu tu ndio unaoweza kubadilisha watu waliotekwa nyara na tamaa zao duni, kutoka kwenye vituo vya chini kabisa na kuapeleka kwenye daraja kubwa kabisa.

Mtume anasema: "Mja wa Mwenyezi Mungu akiupokea Uislamu na kuutekeleza kwa vitendo, matendo yake yote mema ali-yyofanya zamani huthaminiwa na dhambi zake zote zilizopita hu-futwa. Kuanzia wakati huo na kuendelea, matendo yake yote mema hulipwa kuanzia mara kumi mpaka mara sabini. Lakini, dhambi yake huandikwa mara moja tu (katika kitabu cha hisabu ya mja) ila pale Mwenyezi Mungu anapomsamehe (hapo dhambi yake hiyo haian-dikwi)." "

Tangu siku za mwanzo kabisa za dini wamekuwepo watu am-bao wamekuwa hawataki kuukubali mwongozo wake na badala yake wamependelea kufuata tamaa zao duni kama watumwa wa Shetani. Kuna mifano mingi ya hili katika historia ya Uislamu. Ingawa watu wa Makkah walikiri uaminifu wa Mtume Muhammad ﷺ, wengi wao walikataa kukubaliana na ujumbe wenye kuwapatia uhai. Walielewa uhalisia wa Uislamu kuititia fahamu zao lakini kwa bahati mbaya walitawaliwa na tamaa zao duni. Hivyo wakaanguka ndani ya shimo la ukafiri. Pia, Wayahudi na Wakristo kwa karne nyingi walikuwa waki-bashiri ujio wa Mtume Muhammad ﷺ, lakini kwa kuwa alikuja kutoka taifa tofauti na walikuwa wametawaliwa na (upendeleo wa) ubaguzi wa utaifa wao, walikataa kumkubali. Hasa, Wayahudi waliwazidi watu wengine katika kuukataa Uislamu kwani walikuwa na historia ya muda mrefu ya kuwakataa na kuwaua Mitume. Tukio lifuatalo li-naonyesha ukweli huu kwa uwazi mkubwa. Mara baada ya Mtume ﷺ kuwasomea Wayahudi aya zifuatazo kutoka katika Qur'an:

“Na pindi wakikuhoji, basi sema: Mimi nimeusalimisha uso wangu kumwelekeea Mwenyezi Mungu, na kadhaalika walio ni-fuata. Na waambie walio pewa Kitabu na wasio na kisomo: Je! Mmesilimu? Wakisilimu basi wameongoka. Na wakikengeuka basi juu yako ni kufikisha ujumbe tu. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye kuwaona waja wake.” (Al-i Imran, 03:20).

Baada ya kuwasomea aya hii aliuliza:

“Je, mnaukubali Uislamu?”

Wayahudi wakasema:

“Ndiyo tunakubali.”

Hapo Mtume ﷺ akauliza swali lifuatalo:

“Je mnakubali pia kuwa Issa ﷺ ni neno la Mwenyezi Mungu, mtumwa wake na Mtume wake?”

Wakasema:

“Hapana, Mwenyezi Mungu atulinde kutokana makosa hayo.”

Hivyo, kwa kumkataa Issa ﷺ kama nabii wa Mwenyezi Mungu, wakawa mionganii mwa waliokufuru wenye bahati mbaya.

Akawauliza Wakristo:

“Je, mnashuhudia kuwa Issa ﷺ ni neno la Mwenyezi Mungu na Mtume wake.”

Wakristo wakasema:

“Inawezeukanaje kwamba Issa ﷺ awe kiumbe wa Mwenyezi Mungu, Yeye ni mwana wa Mwenyezi Mungu.”

Wakati wengine, Mtume ﷺ, alikwenda katika shule ya wasomi wa Kiyahudi na kuwalingania katika Uislamu. Nuaim b. Harith na Zaid akamwuliza:

“Ni ipi dini yako?”

Mtume ﷺ akajibu: “Mimi ni wa dini ya Ibrahim.”

Waliposikia jibu hili, wakadai: “Ibrahamu alikuwa Myahudi.”

Mtume ﷺ akasema: “Katika hali hiyo tunatakiwa kukubali Torati iwe msuluhishi wetu.”

Wayahudi wakasita na hawakukubali wito huo. Walikuwa na mwanachuoni maarufu aliyeitwa Abdullah b. Salam. Mara zote walikuwa wakimsifu kwa elimu yake. Lakini alipoukubali Uislamu walisha kuhusu sifa zao kwake na kuanza kumlaani. Walibadilisha sura zilizokuwa zikibashiri ujio wa Mtume Muhammad ﷺ. Qur'an inasema katika kushughulikia suala hili:

“Basi ole wao wanao andika kitabu kwa mkono yao, kisha wakasema: Hiki kimetoka kwa Mwenyezi Mungu, ili wachumie kwacho pato dogo. Basi ole wao kwa yale iliyo andika mkono yao, na ole wao kwa yale wanayoyachuma. (Baqara, 2:79) Mionganoni mwa Mayahudi wamo ambao hubadilisha maneno kuyatoa maha pake” (Nisaa, 5:46; Maidah, 4:13)

Matendo haya yanaonyesha kwamba Wayahudi na Wakristo walibadilisha dini zao kulingana na tamaa zao, na hivyo wakauharibu uhalisia wa mafundisho yake. Leo, nakala kongwe zaid ya Torati inarudi nyuma kwenye karne ya 9 kabla ya Kristo. Hivyo, kuna kipindi kirefu kinachomtenganisha Mussa na kipindi ambacho Torati ilian-dikwa. Wale wanaotoa wito wa mageuzi katika Uislamu, kwa baha-

ti mbaya wana lengo kama hilo. Kama ilivyokuwa kabla, wanaficha malengo yao ya siri kwa maneno mazuri.

Akili ya binadamu haiwezi kuielewa kikamilifu hekima au madhumuni ya ndani yaliyo nyuma ya ulimwengu kwa sababu uliumbwba kwa uwezo na nguvu ya Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu anajua zaidi asili ya mtu kwa sababu Yeye ndiye aliyemuumba. Hivyo amri na makatazo yake kuhusu maisha ya mtu ni kulingana na asili yake. Akili ambao haikulelewa na ufunuo wa Mungu haiwezi kuufahamu uhalisia huu wa mambo. Akili yenye siha hatimaye haiwezi kabisa kuukataa ukweli kwamba Muumba anamjua zaidi kiumbe wake na hivyo anaweza kumuongoza kwenye njia ya maisha yenye kumfaa. Tunaweza kusema kuwa Uislamu ndiyo dini pekee iliyowekwa kuen-dana na maumbile yake.

Mwenyezi Mungu Mtukufu kwa rehema yake isiyokuwa na kikomo alimtumia binadamu Uislamu kama dini kwa wote. Katika Uislamu ameweuka mfumo bora na wa kina kwa ajili ya maisha. Kama dini, Uislamu una uwezo wa kujibu swali lolote kuhusu maisha lin-loweza kujitokea katika akili ya mtu. Kwa mfano, ndoto zinazopindukia ukweli wa maisha yetu ya kimwili kwani huishi katika akili zetu. Hata hivyo, Uislamu unazithamini ndoto na kuzitolea hukumu maana zake. Mfumo wowote wa thamani ambao sheria imejengeka juu yake unapopuza kipengele chochote katika asili (maumbile) ya msingi ya mtu utakataliwa na maumbile ya binadamu na hatimaye ataupuza.

Kwa mfano, Wakatoloki waliopuuzia haja ya kuwa na familia wakawakataza watawa na masista kuingia katika ndoa. Shelia kama hiyo inakinzana na maumbile ya mwanadamu na mwishowe humpe-leka mtu kwenye uasi.

Maumbile ya mwanadamu yamebeba tabia zinazobadilika na zisizobadilika. Mifumo ya kidini inayopuza hulka na tabia ya kibinada-mu (**Human nature**) haiwezi kupata uhalali wake. Maumbile ya kibinadamu huivuka mipaka ya nje iliyolazimishiwa. Kwa mfano, Ulaya ya Magharibi ilipata maumivu makali mno yaliyotokana na Ukristo uliochafuliwa, lakini kimsingi mwishowe waliufuta katika maisha yao na kuchagua kuubana Ukristo ndani ya mipaka ya Kanisa. Kwa bahati mbaya Wakristo wengi wameiacha dini kwa ujumla kuto-kana na

mielekeo isiyokuwa ya Kimaumbile katika imani ya Kikristo. Vilevile, kutokana na kwamba kuamini dhati kutoka mbinguni ni mwelekeo wa kimaumbile baadhi ya “Wakristo” wameaza kumuamini hata shetani.

Kwa upande wengine, Uislamu unatilia maanani juu ya maumbile na asili ya mwanadamu na hivyo dini hii haitapitwa na wakati. Kwa mfano, wanawake ni wenyе hisia na mshituko zaidi kuliko wanau-me na hivyo katika mazingira fulani hawawezi kushughulika kisheria kama mashahidi, la sivo haki inaweza ikashindikana kutekelezwa.

Amri za Mwenyezi Mungu huzizuia tabia hasi za mwanadamu zisikuwe na kumdhiliti. Mbali na hilo, amri hizo hutusukuma kukuza tabia na sifa changa. Hata hivyo Uislam unatupatia uhuru wa kuya-tengeneza maisha yetu kulingana na mazingira mapya katika tabaka hilo la maisha yatokanayo na mageuzi na mabadiliko. Mwanadamu amepewa uhuru kwa faida yake mwenyewe. Hakuna mistari ya baya-na kuhusu vipengele vyenye kubadilika vyta maisha. Hivyo, Uislamu ni dini ya uhalisia inayoshughulikia uhalisia wa maumbile ya binadamu. Ni muhimu kufahamu pia kuwa kiasili tabia ya mwanadam huelekea kwenye jambo chanya kuliko kwenye hasi pindi inapokuwa huru dhidi ya shinikizo la kimuktadha analotakiwa kulifuata. Ili kusisi-tiza nukta hii, Mtume anaeleza kuwa kila mtoto huzaliwa akiwa na maumbile (fitrah) ya Kiislam. (Bukhari, Janaiz, 92)

Imesimuliwa na Abu Huraira kuwa:

Mtume alisema, “kila mtoto huzaliwa akiwa na imani ya kweli ya Uislamu (yaani kumuabudu Allah pekee) na wazazi wake ndio wa-naombadilisha kumpeleka kwenye Uyahudi au Ukristo au Umajusi, kama ambavyo mnyama huzaa mnyama kamili. Je mnamuona akiwa amekatwa?” (Bukhari, juz. 2, kitabu 23, namba 467)

Kutokana na huruma ya Allah kuizidi ghadhabu yake, kwa ujumla kuna amani na utulivu Ulimwenguni. Msituni tunaweza kuwaona wan-yama wadogo na dhaifu wakiishi bega kwa bega na wale wenyе ngvu na ukali. Hali hiyo inathibiti pia kwa binadam ambaye ni dhihirisho la Ulimwengu. Japokuwa anaweza kuwa na sifa zote mbili za chanya na hasi, hali fulani huibuka pale ambapo sifa hizi zinakuwa haziwezi kujidhihirisha kwa uhuru na kutoka nje. Lakini, tabia hii chanya mara zote huharibiwa na taathira na ushawishi wa kimuktadha wa jamii

kama ilivyoelezwa katika hadithi ya Mtume iliyotajwa hapo juu. Uislam, kupitia njia ya maisha unayotuelekeza kuifuata, unaitunza tabia hii ya binadam isiyoharibiwa kwa kuruhusu usafi wa kiroho am-bao mwanadam alitunukiwa na Allah uchanue. Katika Uislamu inae-leweka vema kuwa tabia na sifa hasi za binadam zinaweza zisifutike moja kwa moja. Kwa mfano, badala ya kuruhusu uhuru wa moja kwa moja wa matamanio yetu ya kijinsia kama ilivyo kwa baadhi ya mi-fumo ya kisaikolojia ya kisasa, Uislam umeyakusanya matendo yetu ya kijinsia ndani ya mipaka ya ndoa na familia ili kulinda kuendelea kuwepo kwa kizazi cha mwanadam. Uislam unarahisisha uonyeshaji wa hisia za matamanio ya kimaumbele kwa sharti la ndoa na hivyo (dini hii) inaweza kuuelekeza msukumo wetu wa kijinsia kuelekea kwenye malengo ya Kimungu kama inavyoonyeshwa katika mfano wa uendelezaji wa kizazi chema.

Kuhusu umiliki wa mali, Uislamu unafundisha kuwa kila kitu katika uhalisia wake ni milki ya Mwenyezi Mungu. Waumini wanaon-gozwa kuvitumia vile walivyo navyo kwa faida ya wengine badala ya kujisalimisha kwenye lengo la kukusanya mali kwa matumizi binafsi pekee. Uislam unatuelekeza kukuza na kuendeleza hali ya kuwatam-bua na kushirikiana na wengine badala ya kuwa na husda na kijicho dhidi yao

Kwa namna hiyo hivyo, Uislam unaunganisha uwezo mbali mbali wa kiakili wa binadam. Huukuza udadisi makini wa kiakili wa bina-dam kwenye msingi wa ufunuo kwani bila ya msaada huo akili ina-weza kumpeleka mwanadamu kwenye matokeo yenye kuchekesha. Hii ndiyo sababu kwamba siku zote wanafalsafa wamekabidhishana wao kwa wao. Aidha, katika mji wa **Athens** wa zamani suala la kuiba lilichukuliwa kuwa ni jambo lenye thamani iwapo mhusika asingeka-matwa. Wezi walivumiliwa na hawakuadhibiwa kwa sababu wizi wao ulikuwa ni zao la akili ya hali ya juu. Ingawa kuiba ni kosa la wazi na dhahiri, jambo hili halikutambuliwa na akili bila msaada wa ufunuo wa Mungu. Kama akili ya mwanadam imeshindwa kilitambuwa jambo la wazi na dhahiri, itatumainije kutambua jambo la kweli katika mambo yenye utata mkubwa. Pindi akili inapofanywa kuwa hakimu wa pekee kuna wakati pande zote mbili zitaonekana kuwa sahihi na hivyo haki kutotawala. Ufuatao ni mfano mzuri:

Katika mji wa **Athens** ya zamani mwanafunzi mmoja wa sheria alikuwa na mkataba na mwalimu wake wa kumfundisha kuwa mwanasheria. (Kwa mujibu wa makubaliano yao) mwanafunzi huyo alitakiwa kulipa nusu ya ada baada ya kumaliza mafunzo yake na nusu nyiningine angeilipa baada ya kushinda kesi yake ya kwanza mahakamani. Lakini, baada ya kumaliza mafunzo alimwambia mwalimu wake kuwa malipo ya awali aliyokuwa amelipa mwanzo yanatosha na asingelipa kiasi kilichobaki hata baada ya kushinda kesi.

Mwalimu huyo wa sheria alimpeleka mwanafunzi wake mahakamani kwa kuvunja makubaliano. Siku ilipowadia kesi yao iliwasilishwa mbele ya hakimu, mwalimu akamwambia hakimu "Nitalipwa pesa yangu kama nitashinda au hata kama nisiposhinda hii kesi." Hakim akauliza: "Kwa vipi?" Mwalimu akaeleza: "Iwapo nitashinda hii kesi mwanafunzi wangu atalipa ada yangu kwa sababu atalazimika kutekeleza hukumu yako. Asipolipa atakuwa anapinga maamuzi yako, jambo ambalo haliwezekani. Iwapo nitashindwa, basi mwanafunzi wangu atakuwa ameshinda na kwa mujibu wa makubaliano yetu ninatakiwa unachukua ada yangu pindi mwanafunzi wangu ashindapo kesi yake ya kwanza". Mwanafunzi huyo ambaye alikuwa amefunzwa vizuri akasema. "Mambo ni kinyume chake, sitalipa ada hiyo niwe nimeshinda au nimeshindwa".

Hakimu akamtaka naye pia afafanue hoja yake. Akajibu: "endapo nitashinda sitatakiwa kumlipa, la sivyo itakuwa kinyume na maamuzi ya mahakama hii na hili halikubaliki. Endapo nitashindwa basi kwa mujibu wa makubaliano yetu sipaswi kulipa chochote".

Kama inavyoonekana katika mfano huo, akili ya mwanadam inaweza kufika kwenye hitimisho lenye kudanganya kabisa kwa hoja zenye kukubalika kwa usawa. Matokeo haya huwa hayaepukiki endapo ufunuo utapuunzwu. Uislam huleta alama tafauti kwenye uhussiano baina ya mahasim kwa kutilia mkazo umuhimu wa kuheshim haki za wengine kuliko kitu chochote kile. Uislam humfundisha mtu kufikiria mahitaji ya watu wengine zaidi kuliko mahitaji yake mwenyewe. Hadithi inayoeleza kuwa si mionganoni mwetu yule mwenyewe kulaala akiwa ameshiba na hali ya kuwa majirani wana njaa inathibitis ha wazi jambo hili. Katika namna hii Uislamu uliwalea wafuasi wake katika kushirikiana, kujali na kuwapenda akina kaka na akina dada.

Kabla ya Uislamu, Waarabu walijulikana kwa hali yao ya chuki, kupertia vita vya umwagaji damu. Walikuwa na nyoyo ngumu sana kiasi kwamba walikuwa wakiwazika hai watoto wao wa kike kwa sababu waliwaona watoto hao kuwa ni aibu. Kamwe hawakuacha uadui na chuki za kikabila. Mwenye nguvu alimkandamiza mnyonge na sheria ilimpendelea mwenye nguvu.

Akielezea mazingira na hali hii ya kijamii yenyе kutisha, mshairi maarufu wa Kituruki **Mehmed Akif** anasema:

“Kama mtu asingekuwa na meno, ndugu zake wangemtafuna.”

Lakini Uislamu ulipodhihiri walichomoza na kuwa miongoni mwa watu wema na watukufu sana ulimwenguni.

Wale ambao hapo kabla walikuwa tayari kunywa damu za wenzao, Uislam ulipokuja wakafika kwenye hali iliyowasukuma kuangalia wema wa watu wengine kabla ya wema wao wenyewe hata kwa kuyakabili mauti. Tukio lifuatalo liliilosimuliwa na Hadrat Hudhaifa linonyesha kiwango cha wema na ukarimu waliofikia jamii ya watu wa mwanzo.

Wakati wa vita vya Yarmuk, Hudhaifa alikuwa akiwatafuta mjeruhi mbalimbali na wale ambao bado walikuwa hai. Anasimulia “Nilimuona binamu yangu **Harith** akiwa katika dimbwi la damu. Nilimkimbilia ili nimpe maji, lakini alipokuwa akichukuwa maji alisikia sauti ya Ikrimah akisema: ‘maji, tone la maji kwa ajili ya Allah’

Ikrimah aliashiria macho yake kwa Ikrimah na kuondosha mkono wake kwenye maji, akionyesha kwamba nimpelekee maji. Nilipomfikia (**Ikrimah**) tulisikia sauti ya lyash akisema; ‘maji tafadhali.’

Kama ilivyokuwa kwa **Harith**, Ikrimah naye hakuyapokea maji na badala yake aliniashiria upande wa lyash. Nilimkimbilia lyash lakini hakupata fursa ya kunywa maji, alikuwa amefariki. Nilirudi haraka kumletea maji Ikrimah, lakini naye pia alikuwa amefariki dunia. Kwa mshangao nilirudi haraka kwa **Harith**, bahati mbaya naye pia alikuwa amefariki dunia. Wapiganaji watatu waliokuwa karibu na kufa kishahidi, waliridhia kutokunywa maji waliyopewa kwa kupenda kujitolea zamu zao ili kwamba mtu wengine aanze kunywa. Kutokana na hilo, hakuna yejote kati yao aliyefikiwa na maji kabla ya kuvuta puunzi

yake ya mwisho na kila mmoja wao akafa shahidi bila kunywa hata tone la maji.”

Tukio hili linaonyesha mfano wa viwango vya hali ya juu vya madili ya Kiislamu yaliyokuwa yamepandikizwa ndani ya maisha ya wafuasi wake wa mwanzo. Watu hawa hawa ndio wale ambao wakati wa jahiliya (Kabla ya Uislam) waliona raha sana kuuana kwa sababu nyepesi zisizokuwa na uzito wowote. Kupitia Uislam nyoyo zao zika-funika na huruma na upole kiasi kwamba zama zao zilikujia kujulikana hapo baadaye kama enzi za furaha (asr al-saadah).

Mwenyezi Mungu Mtukufu anatukumbusha juu ya neema hii kubwa katika aya ifutayo:

“Na kumbukeni neema ya Mwenyezi Mungu iliyo juu yenu, mlipokuwa maadui na akaziunganisha nyoyo zenu, hivyo kwa neema yake mkawa ndugu, na mlikuwa ukingoni mwa shimo la moto naye akawaokoeni nalo. Hivyo ndivyo Mwenyezi Mungu anavyokubainisheni dalili zake ili mpate kuongoka” (Surat Al-I Imran, 3:103)

Aya hii inawaeleza binadamu wote kwa kielelezo cha Maswahaba wa Mtume ﷺ.

Hali kama hiyo ilikuwepo pia kwa Waturuki kabla ya Uislamu jina lao halikuwa zuri katika kumbukumbu za historia. Katika harakati zake zote za kilometra 7000, Atilla hakuacha kitu zaidi ya umwagaji wa damu na machozi. Lakini walipopata heshima ya kuingia katika Uislam, taifa hili likawa mionganoni mwa mataifa yenye kuheshimika na lenye kujaa upendo na huruma kwa wanadamu. Kutohana na huruma hii waliwaambia maadui zao maneno yafuatayo:

“Ee huruma, wewe ni katili sana, Umefanya adui yangu kuwa kipenzi chetu.”

NGUZO TANO ZA UISLAM

Kama tulivyoeleza hapo kabla Uislamu- unajumuisha imani na matendo mema.

Kwa mujibu wa Uislam mtu ana wajibu wa aina mbili kwa Mwenyezi Mungu, moja ni kuwa na imani na nytingine ni kuhusu ma-

tendo. Wajibu wa kuamini ndio wa kwanza kabla ya matendo. Hivyo, Mtume anasema: "kitu ninachohofia zaidi kwa Ummah wangu ni kumfanyia Mwenyezi Mungu washirika." (Musnad, IV, 124,126)

Mbele ya Mwenyezi Mungu watu watagawanywa katika makundi di mawili, waumini na wasio- waumini. Imani ni mzizi katika kitu ki-moja kisichogawanyika. Kwa maneno mengine, iwapo mtu atakataa kuamini katika msingi wowote wa imani itakuwa sawa na kuikataa misingi yote. Misingi yote ina uzito ulio sawa kwa sababu mtu hana haki ya kukiita batili kitu ambacho Mwenyezi Mungu amekiita kuwa ni sahihi. Katika udhaifu wake wa jumla, je anaweza kumkana Muumba mwenye uwezo na ujuzi wa kila kitu? Bila imani matendo mema hayana faida. Katika Uislam, imani inachukua nafasi ya juu zaidi miongoni mwa mambo ya lazima. Lakini, imani haiwezi kusimama peke yake bila matendo mema. Imani hulindwa kwa matendo mema dhidi ya madhara yoyote. Uislamu ni kama mti wa matunda. Imani kupitia moyo ndiyo mizizi yake. Kutangaza imani kwa ulimi ndio shina la mti na matendo mema ndio maua na matunda yake. Kama ambavyo matunda ndio shabaha ya mti, vivyo hivyo matendo mema ni matokeo muhimu ya imani. Kumtambua Mwenyezi Mungu hupatikana kwa matendo mema. Kwa maneno mengine, Uislam sio tu suala la kuamini bali pia ni suala la matendo mema. Ni njia hatari kutarajia wokovu kwa imani tu bila kuwa na matendo mazuri. Kutohana na hali hiyo, nguzo moja tu ndio inayohusika na imani tu. Nguzo hiyo ni kukiri kwa moyo (kutamka shahada). Hadithi ifuatayo inazibainisha kwa uwazi nguzo tano za Uislamu:

Anasimulia Ibn Umar kuwa Mtume wa Mwenyezi Mungu alisema:

"Uislam umejengwa kwenye mambo matano:

1. Kushuhudia kwamba hakuna Mwenye haki ya kuabudiwa isi-pokuwa Allah na Muhammad ni Mtume wa Allah.
2. Kutekeleza swala (za wajibu katika jamaa) kwa kuzidumisha na kwa ukamilifu.
3. Kutoa zaka
4. Kutekeleza Hijja

5. Kufunga Swaum wakati wa mwezi wa Ramadhani.”

(Bukhari, huzu, kitabu 2, namba 7)

Hata hivyo, mambo haya matano sio Uislam wote. Bali ni nguzo kuu ambazo jengo la Uislam limesimama juu yake, lakini pia kuna misingi mingine. Uislam unajumuisha maisha ya mwanadamu kuanzia utotoni mpaka kwenye mwanandani, maisha ya kiroho na ya kimwili vilevile maisha yake binafsi na ya Kijamii. Hata unapoisoma kwa haraka haraka Qur'an Tukufu na maneno ya Mtume ﷺ utaona kwamba vinajumuisha vipengele vyote vya maisha. Hata hivyo hadithi iliyotajwa hapo juu, inawapa Waislamu maelekezo ya awali na ya msingi ambao wanahitajika kuyafanya katika maisha yao. Bila nguzo kuu, hakuna jengo linaloweza kusimama barabara kwenye msingi wake. Lakini, misingi mingine huisaidia misingi hiyo mikuu na hivyo kupanua nguvu ya jengo zima. Katika kuweka msisitizo juu ya jambo hili hadithi ifuatayo inaeleza:

“Uislam umeundwa na mafungu nane. Fungu la kwanza ni kuu-
amini Uislam, kutekeleza swala ni fungu moja, kutoa zaka ni fungu,
kufunga swaum nifungu, kuamrishaa mema ni fungu, kuacha maovu
ni fungu, kufanya juhudii katika njia ya Allah ni fungu...”

Maamrisho ya Uislam hufanya kazi kama mkono ya dira. Eneo
moja ni lenye kudhibitiwa na lingine ni lenye kusogea na kutembea.
Hii ina maana kwamba maamrisho ya wajibu ni lazima (yamethibi-
tiwa) kwa waumini wote wakati ambapo matendo huru ya ibada ni
kama mkono unasogea. Muumini anaweza kufanya matendo haya
kwa uhuru kwa wingi kadiri ya uwezo wake. Wale wenye uwezo kama
wa Abu Bakr wanatakiwa kufanya zaidi, sio sahihi kwao kuwa kama
Mwislam dhaifu. Kwa upande wengine, wale wasiokuwa na uwezo
mkubwa kama wa Abu Bakr hawawezi kuutekeleza Uislam kama
alivyofanya. Jambo la msingi hapa ni kwamba baada ya kutekeleza
matendo ya lazima ya ibada kwa ukamilifu muumini anatakiwa ku-
fanya matendo ya sunnah kwa kiwango anachoweza ili kwamba awe
karibu na Mwenyezi Mungu kwa kuukana ulimwengu. Kwa kufanya
hivi tunaweza kuimarika na kustawi kwa kiwango cha kustahiki kuwa
na nafasi ya kuwa makhalifa wa Mwenyezi Mungu ardhini.

Kama ilivyo muhimu kuzielewa kanuni na sheria za dhahiri za Uislam, hivyo hivyo ni muhimu kuvielewa vipengele vya ndani vya kiroho katika Uislam. Mara kwa mara Mwenyezi Mungu Mtukufu ametuhabarisha juu ya misingi hii kupitia kwa Mtume wake ﷺ. Kwa njia hii Mwenyezi Mungu ametupa uwezo kuufundisha Uislam katika njia sahihi na ametuongeza fursa ya kuutekeleza kwa ukamilifu. Hadithi ifuatayo inayojulikana kama hadithi ya Jibril, inasisitiza juu ya nukta hii:

Kama ilivyo simuliwa na Umar ﷺ. “Umar ibr al-Khattab alisema: ‘siku moja tulikuwa tumekaa na Mtume ﷺ mara akatokea mbele yetu mtu aliyekuwa amevaa mavazi meupe kabisa, nywele zake zikiwa na weusi usiyokuwa wa kawaida. Hakuwa na alama na athari za safari. Miongoni mwetu hakuna aliyekuwa akimtambua. Hatimaye alikaa pamoa na Mtume ﷺ. Alikaa kitako mbele yake na kuweka viganja vya mkono juu ya mapaja na akasema:

-Ee Muhammad, niambie kuhusu Uislamu.

Mtume wa Mwenyezi Mungu akasema:

-Uislamu namaanisha kuwa ushuhudie kuwa hakuna Mungu isi-pokuwa Allah na Muhammad ni Mtume wa Allah, kudumisha swala, kutoa zaka, kufunga mwezi wa Ramadhan, na kutekeleza hijja kama una uwezo wa (kumudu gharama za) safari.

Muulizaji akasema:

-Umesema kweli.

Umar ibn al-khattab anasema: Ilitushangaza kwamba alikuwa akiuliza swali na kisha yeye mwenyewe anathibitisha usahihi wa jawabu”.

Muulizaji akasema:

-Niambie kuhusu imani.

Mtume ﷺ akajibu:

-Ni kuamini kwa dhati juu ya Mwenyezi Mungu, Malaika wake, vitabu vyake, mitume wake, siku ya Hukumu, na kuamini kwa dhati juu ya kheri na shari kuwa vinatoka kwa Mwenyezi Mungu.

Akasema (muulizaji)

Umesema kweli.

Muulizaji akasema tena: Niambie kuhusu al-ihsani (kutenda wema)

Akajibu:

-Ni kumuabudu Mwenyezi Mungu kana kwamba unamuona, kwani kama humuoni, hakika Yeye anakuona.

Akasema:

-Niambie kuhusu kiyama.

Mtukufu Mtume akajibu:

-Anayeulizwa si mjuzi zaidi ya anayeuliza kuhusu qiyama.

Akasema:

-Niambie baadhi ya alama zake.

Mtume ﷺ akajibu:

Mtumwa wa kike atamzaa bwana wake, utamuona mtu aliye pekupeku, mchunga mbuzi maskini wakishindana katika ujenzi wa majumba ya kifahari.

Msimuliasi (Umar ibn al-khattab) anasema:

Kisha muulizaji aliondoka zake lakini mimi nilibaki pamoja na Mtume ﷺ kwa muda mrefu, kisha akanambia: "Ewe Umar, wamjua huyu ni nani?" Nikajibu: "Mungu na Mtume wake ndio wanaojua zaidi". Akasema: Huyo ni (malaika) Jibril. Alikuja kuwaelekeza katika mambo ya dini yenu." (Muslim, Iman, 1)

Kwa ufupi, Uislamu ni dini ya kumuabudu Mungu mmoja tu. Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema ndani ya Qur an:

"Na sikuumba majini na watu ila wapate kuniabudu."

(Dhaariyat, 51: 56)

Mwenyezi Mungu Mtukufu anamuamuru Mtume wake ﷺ kuwaeleza binadamu juu ya ukweli huu:

“Sema (Ewe Muhammad) Hakika nimeamrishwa nimuabudu Mwenyezi Mungu kwa kumfuata yeye tu.

Na nimeamrishwa kwamba niwe wa kwanza wa waliojisalimisha (kwake).

Sema: Mimi naogopa adhabu ya siku kubwa kama nikimuasi Mola wangu.

Sema; Hakika nimeamrishwa nimuabudu Mwenyezi Mungu kwa kumtakasia utii wangu.” (Zumar, 39:140)

Kuwa na imani kwa Mwenyezi Mungu sio ufuataji wa upofu na wa kibubusa wa sheria za kidini. Ni kumuabudu Muumba wa Ulimwengu, Mmiliki wa uhai na mauti, kuridhia hukmu yake, na kutenda mambo mema kulingana na matakwa yake.

Uanzishaji wa dini ni heshima walipewa Mitume peke yao. Miongoni mwa dini zote ulimwenguni, vyanzo vyta Uislamu vimehidhiwa na kulindwa vyema. Mwenyezi Mungu aliufanya muujiza wa Qur'an kuwa sahihi na wenye kudumu milele.

Uislamu uliziondosha aina zote za ngano (uwongo), ushirikina na kuondosha alama yoyote ya giza. Uislamu humsaidia mtu kuu-gundua utambulisho wake wa kweli na kumfundisha siri ya aya hii:

“Nikampulizia roho yangu”

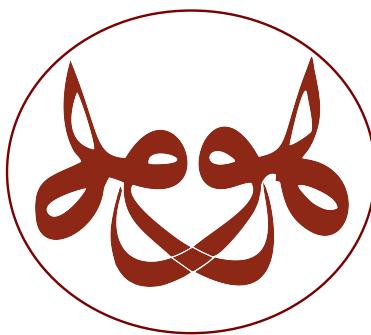
Uislamu huking'arisha kioo cha moyo, kuuandaa kumuelekea Mwenyezi Mungu, kuupamba kwa maadili ya hali ya juu, na ni kioevu hicho chenye nguvu ndicho kinachoubadilisha usiku wa kifo na kuwa kitu kitamu kama hali ya kijana anayeusubiri usiku wa harusi.

Mehmet Akifu alipoitazama hali yenye kusikitisha ya Waislamu wa zama zake kutokana na udhaifu wao katika kujisalimisha mbele ya Uislamu alisema:

“Kama Waislamu hawataki kuangamizwa na matukio ya zama,

Basi warejee kwenye kifua cha Uislamu.”

Imani Na Nguzo Zake

٢

عَلِيٌّ

١٦٢

*K*utamka shahada ya imani ni hatua ya kwanza katika kuingia ndani ya Uislamu. Ni sentensi inayobeba ushuhuda wa kuutambua umoja na upekee wa Mwenyezi Mungu na kumkubali Muhammad ﷺ kama Mtume wa Mwenyezi Mungu. Ndio mzizi wa dini. Imebeba siri zote za wokovu wa binadamu. Imebeba pia majina mengi yanaoonyesha umuhimu wake kwa Waislamu:

Kalimah al-tayyibah: neno zuri,

Kalimah al-taqwa: neno la uchaji,

Kawl thabit: neno thabiti,

Maqalid al-samawaat waal-ard: funguo za mbingu na ardhi,

Kalimah al- ikhlaas, neno la usafi wa moyo,

Thamanul-Jannah: thamani ya pepo.

Tamko la shahada ni msingi wa Uislamu na ndio msingi wa ma-fundisho mengine yote ya dini. Mambo yote ya Uislamu yametege-mea msingi huu. Hivyo ni aina bora kabisa ya ibada kutamka mane-no haya matukufu. Ni ibada bora kuliko aina nyingine zote za ibada. Hata ibada bora ya swala huwa lazima kwa kipindi fulani cha muda ilhali shahada ya imani ni lazima kwa waumini katika nyakati zote. Wakati wote imani inatakiwa kulindwa dhidi ya aina zote za fikra ha-tari kama vile ukosefu wa usikivu. Funga, swala na aina nyingine za ibada zinaweza kuakhirishwa kama kuna kuzuizi fulani, lakini kamwe imani haiwezi kuakhirishwa katika hali yoyote.

Tamko la shahada ya imani ni:

“Ash-hadu anlaila haila llah wa ash hadu anna Muhammadan abduhu warasulu”

Hii ina maana kwamba:

Ili mtu aingie katika Uislamu anatakiwa kutamka maneno haya kwa ulimi wake na kuyakubali kwa moyo wake. Tamko la shahada limebeba hekima yote ya Qur-an na uhalisia wa mambo yote. Kwa maneno mengine, Qur-an yote kwa ujumla ni tafsiri na ufanuzi wa maneno haya. Msingi wa Qur-an umejengwa na imani ya Mungu mmoja, tawhid.

Aya ifuatayo inaeleza kwa uwazi juu ya ukweli huu:

“Hili ni tangazo liwafikie watu (wote) liwaonye, na wapate ku-jua yeye ni mwenyezi Mungu Mmoja tu, na ili wenyе akili wakum-buke” (Ibrahim, 14:52)

Matendo yote mazuri anayoyatenda mja wa Mwenyezi Mungu ni matokeo na ni matunda ya maneno haya mazuri. Kadri maneno haya yanavyozidi kuimariswa ndani ya moyo ndivyo mja anavyopata furaha na raha katika ibada. Kwa upande mwengine matendo yote yanayosababisha hasira na ghazabu ya mwenyezi Mungu ni matokeo ya kutoyaamini maneno haya matukufu. Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza ndani ya Qur-an:

“Je, hukuona jinsi Mwenyezi Mungu alivyopiga mfano wa neno zuri? Ni kama mti mzuri (ambao) mzizi wake ni imara na (kila) tawi lake liko juu (sana). Hutoa matunda yake kila wakati kwa idhi-ni ya Mola wake. Na Mwenyezi Mungu huwapigia watu mifano ili wapate kukumbuka. Na mfano wa neno baya ni kama mti mbaya ambao umengo’lewa ardhini hauna uimara.” (Ibrahim, 14:24-26)

Kifungu cha maneno kisemacho, “Hutoa matunda kila wakati”, kimefanuliwa na Mtume kwamba ni hali ya kuendelea kukumbuka na kutaja majina ya Mwenyezi Mungu. (*Fadhai al-A'maal*).

Akifafanua aya hii, Ibn Abbas anaeleza: “aya hii inaashiria tamko la shahada, mizizi yake iko katika moyo wa muumini na matawi yake yako mbinguni. Matendo mazuri ya muumini hufika mbinguni. Maneno machafu ni yale yenye ukafiri na yale yanayomfanya Mwenyezi Mungu washirika. Pasipo imani hakuna matendo mema yanayokubaliwa.”

Kwa hiyo, Mwenyezi Mungu ametuhabarisha ndani ya Qur-an:

“Kwa hakika amekwishafaulu aliyejitakasa” (Al-A'laa, 87:14)

Mtume anaelezea dhana ya utakaso katika aya hii kuwa ni kutamka maneno haya ya shahada (*lailaha illah lah Muhammad Rasululaah*) kwa moyo wa dhati na kuacha ibada ya masanamu nje na ndani. (*Fadhaail a'maal*, 466)

Marafiki wa Mwenyezi Mungu ambao jukumu lao ni kuzitakasa roho dhidi ya aina yoyote ya uchafu, hutenda kulingana na mwongozo ulioelezwa katika hadithi iliyotajwa hapo juu. Si mara zote masanamu kuwa dhahiri, wakati mwengine roho za binadamu hulea masanamu yaliyojificha kama vile matamanio yao ya kihayawani. Katika aya ifuatayo, Mwenyezi Mungu aliyetukuka analaani na kukataza mwelekeo huo:

“Je, umemuona yule aliyefanya tamaa yake kuwa Mungu wake,” (Jathiyah, 45:23)

Miongoni mwa majukumu na kazi za Mtume kama ilivyoelezwa ndani ya Qur'an, ni kuzitakasa nyoyo za wanadamu dhidi ya madarhi ya kiroho na kuwafunulia mawaidha ya kina ya kuamini umoja wa Mwenyezi Mungu. Imani ni kama kioo, na iwapo mtu atakuwa msusuavu wa kutomtii Mwenyezi Mungu kioo hiki huwa na ukungu. Kioo chenye ukungu hutuzuia kupokea na kuakisi mwanga na nuru itokayo kwa Mungu. Nuru itokayo kwa Mungu huonekana tu katika moyo wa muumini iwapo moyo huo umelainishwa kwa njia ya kuyataja na kuyadhukuru majina ya Mwenyezi Mungu (dhikrullah). Dhikri ni kinyume cha hali ya usahalifu. Tabia ya ufifiaji wa moyo huondoshwa kwa kurudi kwa Mwenyezi Mungu kwa moyo wote na kujinyenyekeza kwake.

Mitume na marafiki wa Mwenyezi Mungu huwaita watu kwenye tamko la shahada ya imani ambalo humfungulia mwanadamu mlang'o wa Mbingu na ardhi. Mitume wameshirikiana na binadamu maneno haya matamu katika namna bora kabisa kwa njia ya upendo na huruma. Watu wengi walibarikiwa wameitikia wito huu na wameonja ladha ya imani ya kweli ambao ni tamu sana kuliko hata kawthar (chemchem ya maji ya peponi). Wamekuwa msitari wa mbele katika

kubeba mwenge wa imani. Katika uwanda huu, tuangalie tungo zifuatazo za Aziz Mahmut Hudai:

*Yatii maamrisho ya Mwenyezi Mungu
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja
Ipige msasa imani yako
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

*Usitazame mbali sana kwenye kina kirefu
Usiutupe moyo wako motoni
Usikielekee kila kitu unachokiona
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

*Kifumbie macho yako kila kisichokuwa Allah
Tarajia kutoka kwa Allah chochote utakacho
Ondoa wasiwasi moyoni mwako
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

*Unawaza nini
Wewe mwenye kudanganywa na vitu vya kupita
Siku moja utaamshwa
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

*Acha kuiga kiupofu
Kubali umoja wa Allah kwa moyo wote
Zifikie ndoto zako
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja
Hivyo usiabudu mambo
Tazama makusudio
Jaribu kuwa karibu na Mungu wa kweli
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

*Usiiamini nafasi yako yenye tamaa
Usifikiri kwamba wajua
Usijitupe katika moto wa shirki
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

*Acha mapendo yenyekupita
Je umemkumbuka aliye kufa
Msafiri kuendelea na safari yake hivyo usichelewe
Njoo kwenye umoja, kwenye umoja*

Tamko la shahada lina hekma zisizokwa na kikomo. Hivyo, ardhi, mbingu na kila kilicho baina yake kinathibitisha ujumbe wa maneno haya matukufu. Hata Mwenyezi Mungu Mtukufu anashuhudia umoja Wake:

“Mwenyezi Mungu na Malaika na wenye elimu, wameshuhudia kuwa hakunaaabudiwaye ila yeye tu, ni Mwenye kusimamia uadilifu. Hakunaaabudiwaye isipokuwa yeye tu, Mwenye nguvu, Mwenye hekima” (aal-I imraan, 3:18)

Tamko la shahada lina maana nne kwa ufupi:

1. Kutangaza uwepo wa mwenyezi mungu,
2. Kutangaza sifa za mwenyezi mungu,
3. Kutangaza matendo ya Mwenyezi Mungu
4. Kutangaza ukweli wa Mtume wa Mwenyezi Mungu

Tamko la shahada ya imani ni muhuri wa imani ya Kiislamu na hujulikana kama *Aamantu*.

Nguzo sita za imani ni mukhtasari wa mfumo mzima wa imani ya Kiislamu.

Tafsiri ya *Aamantu* ni kama ifuatavyo:

Ninamuamini Mwenyezi Mungu aliyetukuka, Malaika wake, vitanbu vyake, Mitume wake, siku ya Hukumu, Kadari ya Mungu na kwamba kheri na shari hutokea kwa utashi wa Mwenyezi Mungu Mwenye ukuu na kwamba kuna maisha baada ya kufa. Ninashuhudia kwamba Muhammad ﷺ ni mja Wake na ni Mtume Wake.

Pindi mtu anapozikubali nguzo tano za Uislamu huwa ni Mwislamu na anapozikubali nguzo sita za imani huwa muumini. Lakini, kutam-

ka tu maneno haya kwa ulimi bila kuyakubali moyoni haitoshi kumfanya mtu kuwa muumini.

Mbali na kuamini kuwepo kwa Mwenyezi Mungu na utume wa Muhammad ﷺ, mtu pia anahitaji kuandaa ufahamu na unyoofu wa matendo katika maisha. Kwa maneno mengine, imani yetu lazima iwe imara na kamilifu ili iweze kutupeleka kwenye wokovu. Tunaposema kuhusu imani imara inajumuisha pia kuzikubali sifa zote za Mwenyezi Mungu.

I. KUMUAMINI MWENYEZI MUNGU

Akili ya binadamu hatuwezi kuielewa kikamilifu tabia ya Mwenyezi Mungu, aliyeumba mbingu na nchi, na vitu vyote vilivyomo kati yake. Kwa sababu hiyo, kutafakari kiini cha Mwenyezi Mungu huzalisha mawazo ya ajabu katika fikra ya mtu na kiuharibifu imani sahihi. Mtume ﷺ amekataza aina hii ya kutafakari:

“Tafakari juu ya neema (uumbaji wake, nguvu na ukuu) ya Mwenyezi Mungu, wala usitafakari juu yake. (Kwani hakuna mtu ana-weza kumudu kufanya hivyo) ”. (Kitab al-Arbaīn)

Ili kusisitiza asili (tabia) yenye kikomo ya akili zetu, Masuffi wa-kubwa husema:

“Mola wangu! Wewe uko kama ulivyo, Uko juu ya mtazamo wetu na taarifa zetu kuhusu wewe.”

Kuitambua asili ya Mwenyezi Mungu ni jambo lililo zaidi ya uweto wetu. Hata hivyo, inawezekana kwa akili ya binadamu kuthibitisha kuwepo kwa kisababishi kutokana na sababu, kumuona msanii kutokana na sanaa, kuona sababu kutokana na matokeo. Kama akili ya binadamu, kwa mtazamo safi na nia njema, itaziangalia sifa na matendo ya Mwenyezi Mungu ni jambo lisilofikirika kwamba itakataa kumuamini Mwenyezi Mungu. Kuikataa imani ni matokeo ya ugonjwa wa mawazo na kiakili. Kama usafi wa akili na moyo ukichungwa vina-weza kumuongoza mwanadamu dhidi ya kuikataa imani. Hata wale waliozaliwa katika jamii ya kikafiri wanaweza kuigundua imani ya kweli, kama inavyoweza kuonekana katika mfano wa Nabii Ibrahim

﴿،﴾ madamu wana usafi wa moyo. Japokuwa Ibrahimu ﷺ alizaliwa katika jamii iliyokuwa ikiamini masanamu, kwa kutumia akili na moyo wake aliongozwa kwenye imani ya kweli na akaingia katika umoja wa Mwenyezi Mungu.

Kuamini ni rahisi zaidi kuliko ukafiri (kukana). Kuthibitisha kwamba hakuna Muumba hukutatataua masuala yanayokizunguka chanzo cha ulimwengu, maisha na kifo. Hali ya ukafiri inafanana na mtu mwenye njaa akawa hahisi maumivu ya njaa yake kutokana na kuharibika kwa neva, au mtu ambaye amelevywa na madawa akawa hahisi maumivu ya kisu kinachomkata. Qur'an imewaita watu hao kuwa ni viziwi na mabubu.

Mwenyezi Mungu Mtukufu aliumba maumbile ya mtu na akajalia ndani yake haja ya imani ya Mwenyezi Mungu na kutafuta ukweli. Mpango huu wa Mungu haubagui. Kama hili halitokei ni kutokana na upofu na uziwi wa kiroho. Imani yetu ya ndani huzuiliwa na uzito wa maisha ya kidunia kama tunavyoshindwa kuzikumbuka ndoto zetu.

Katika dini zote za aina mbili, yaani za mbinguni na zile zilizobuniwa na watu kuna dhana ya imani ya Mwenyezi Mungu. Hata hivyo, dhana ya Mwenyezi Mungu katika dini zilizobuniwa na watu imepotoshwa kwa kiasi kikubwa dhidi ya imani sahihi ambapo Mwenyezi Mungu ni muumba wa ulimwengu tu, ambapo amepita udhaifu na sifa zote za kibinadamu na badala yake ana sifa kamilifu zaidi ya sifa. Sifa hizi (za ukamilifu) zimeteremshwa kwetu kuititia Mtume ﷺ haziwezi kubadilika. Kulingana na mgawanyo unaokubaliwa na wasomi wote, orodha ya sifa muhimu zaidi za Mwenyezi Mungu ni kama ifuatavyo:

Kuwepo Kwa Mwenyezi Mungu: Mwenyezi Mungu yupo na uwepo wake hautegeme chochote. Hivyo, Yeye ni Mwenye kujitegemea katika uwepo. Hakuna uwezekano wa yeye kutokuwepo. Na vitu vyote, tofauti na Yeye, ni viumbe vyake na uwepo wa vitu hivyo ni wa uwezekano (yaani vinawezekana kuwepo na vinawezekana kutokuwepo). Uwepo wake (hivyo vitu) sio wa lazima. imeelezwa wazi katika Qur'an:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَقُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذْهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ

لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

“Mwenyezi Mungu - hapana mungu ila Yeye Aliye hai, Msimamia mambo yote milele. Hashikwi na usingizi wala kulala. Ni vyake pekee vyote viliomo mbinguni na duniani....” (Baqara, 2:255).

Ni ukweli ulio dhahiri kwamba ipo nidhamu na mshikamano usio-kuwa na kasoro katika ulimwengu huu mkubwa. Utaratibu huu mad-hubuti umekuwa ukifanya kazi katika namna nzuri na uwiano mari-dadi tangu ulimwengu ulipotokea. Ni ukweli unaojulikana kwamba kama ardhi isingekuwa na kiwango cha 23.5 cha mwinamo wa pem-be yake, majira yasingetokea. Katika hali hiyo, sehemu moja ya ardhi ingekuwa katika majira ya baridi, na sehemu nyingine katika majira ya joto. Vivyo hivyo, lau kama umbali kati ya ardhi na jua ungalikuwa mrefu kidogo tu, ardhi nzima ingegeuka kuwa eneo lilitoganda; au lau kama umbali kati ya vitu hivi viwili ungekuwa mfupi kidogo tu, ardhi ingegeuka kuwa majivu. Mambo haya na mfano wake yanaonyesha ukweli kwamba vyombo vyote hivi vyta mbinguni vimepangwa kwa hekma ili maisha yawe yenye kuwezekana.

Utaratibu huo wa ukamilifu na wenye kupendeza unatoa isha-ra ya uwepo, umoja, ukuu na uweza wa Muumba wa ulimwengu. Qur'an Tukufu inasema:

“Na Na mbingu ameziinua, na ameweka mizani (ya Haki).” (Rahman, 55:7).

“Aliye umba mbingu saba kwa matabaka. Huoni tafauti yoyo-te katika uumbaji wa Mwingi wa Rehema. Hebu rudisha nadhari! Unaona kosa lolote? Tena rudisha nadhari mara mbili, nadhari yako itakurejea mwenyewe hali ya kuwa imehizika nayo imecho-ka.” (Mulk, 3-4).

Kama mkulima akiona kuwa mimea katika shamba lake imeng'olewa bila utaratibu, atakihuisha kilichotokea kwenye shamba lake na mambo ya dhoruba au majanga mengine asilia. Lakini, kama ata-onna kuwa mimea imeng'olewa kwa utaratibu maalumu, kwa mfano mmoja katika mimea mitatu au mitano, hatokinasibisha kilichotokea kwenye shamba lake na majanga ya asili. Atatambua kwamba kiten-

do hicho kilifanywa na mtu mwenye akili na utaalama. Atakuwa na fikra kwamba kitendo hicho kitakuwa kimefanywa na mmoja wa madui zake. Katika hali hiyo, anatakiwa kuuliza jinsi mfumo kamili na maridadi wa ulimwengu unavyoweza kutokea kwa bahati nasibu il-hali ye ye hakubali kwamba kitendo kidogo kama cha kung'oa mimea kinaweza kutokea kwa bahati nasibu. Nadjib Fadl, mshairi maarufu wa Kituruki, anawaita wale walionasa katika mghafala huo:

Mimi naona kwamba nimefungwa pande zote,

Je, aliyefungwa si anahitaji mfungaji?

Ni nani huyu fundi wa aliyeuchora huu uso wa binadamu;

Je mtu haulizi anapokitazama kioo?

Jalal al-Din al-Rumi anatoa wito wa kuamsha ya macho na mioyo kwa kufungua milango ya hekima na kutafakari:

“Kama unavyoweza kuona harakati ya jiwe la kusagia, ni bora kufanya juhudzi zaidi kutazama maji ya mto yanapotembea!”

“Unaweza kuona vumbi katika hewa, ni bora kuangalia dhoruba inayoipeperusha juu!”

“Unaangalia sufuria ya kiwango, angalia pia moto kwa macho yako!”

“Niambie, Ewe mpumbafu! Ni jambo gani linaloingia akilini? Je majumba na makao yale yana wajenzi au hayana wajenzi wajenzi?

“Niambie, Ewe mwanangu! Ni jambo gani linaloingia akilini? Je yale maandiko juu ya kuta na juu ya kurasa yana mwandishi, au hayana mwandishi?

“Ewe mwana wa Adam! Unaweza kuonyesha hata kitu kimoja kili-chotokea chenyewe? Tazama kitakachotokea utakapoung'oa mmea kutoka kwenye ardhi yake. Unadhani hujipandikiza wenyewe? “

Mshairi anaiweka nukta hii katika maneno kwa uzuri kabisa:

Kama sehemu hii ingetokea yenyewe,

Msafara huu pia ungetokea wenyewe! ..

*Dohani juu ya paa hukwambia,
Kwamba hakuna moto, hakuna moshi.*

*Kama hakuna nguvu,
Je ulimwengu ungejizungusha wenyewe?*

*Kama bwana shamba akiliacha bustani lijiendeshe lenyewe,
Je ngano itajiondoa kutoka kwenye majani yenyewe?*

*Pindi udongo unapokuwa na kiu ya maji, wingu angani huliambia
jicho,
Je, kuna mto unaotiririka wenyewe? ..*

*Anayesema kuwa hajaona nyuma ya pazia,
uongo wake utajigeuza kuwa nyoka wenyewe!*

*Shetani atakuwa tayari kumwaga lami juu ya mwanga;
Naye ataiambia dhamiri “Jiamini tu mwenyewe ..!”*

*Ulimi ulimtaka **Mehmedî** kuutambua moyo wake mwenyewe;
Bila hivyo, ulimi haufanyi kazi wenyewe!*

Utashi na moyo wowote wenyewe kupenda asili na maumbili hutambua kwa dhati kuwa kuna mlolongo wa sababu na hayo yote hutegemea Msababishaji Mkuu wa sababu zote za pili, Mwenyezi Mungu, na hivyo humuamini Mwenyezi Mungu. Hata hivyo, Shetani anaweka mitego mingi katika kila kona ili kuwapotosha binadamu katika mawazo yao. Jalal al-Din al-Rumi anawaonya binadamu kuto-danganywa na hadaa za Shetani:

“Msidanganyike na Shetani katika jambo hili la imani. Shetani ni mwizi mwenye akili sana anayesubiri kwa shauku giza la usiku ili akujie na anapopata fursa hugonga mlangoni kwako. Kisha unataka kuitikia hodi na kuona ni nani aliyegonga huku ukiwa na chemli mkononi mwako. Na kila unapajaribu kumulika taa yako shetani huuzima. Hivyo unashindwa kuona ni nani na wewe unahukumu kwamba chemli yako imekuwa na unyevunyevu. Hivyo unaendelea kutomjua

huyo mwizi anayezima taa. Hivyo, Shetani, kwa njia hii, huathiri nuru ya imani yako katika giza la kutoona. Basi, Shetani anaondoka na wema wa moyo wako na kukufanya ukiwa muflisi wa ya maisha ya baadaye. Kwa namna hii, unakaa bila kuvijua viumbe na Muumba.”

Kama ilivyosemwa katika Qur'an kwa maneno ya “... **kwa hakika wanaomcha Mwenyezi Mungu miongoni mwa waja wake ni wanazuoni...**” (Fatir, 35, 28), kutambua fahari na ukuu wa Mwenyezi Mungu vya kutosha , juu ya yote, ni suala la elimu (sayansi). Maelezo yafuatayo ya Einstein yanaeleza ukweli huu:

“Muumba wa ulimwengu hachezi kete. Uumbaji wake si jambo la bure na lisilokuwa na makusudi. Tunaangalia, kadiri tunavyoweza, urari na utulivu wa dunia hii kwa kuustaaajabia ... Mimi naweza kusema kuwa mtu yejote anayevumbua maumbile hufurahia heshima ya kidini kwa sababu huugundua Ukuu wa Mwenyezi Mungu. Kwa kweili, sifirkii kuwa yupo mwanasayansi wa kweli, ambaye hana imani ya dhati. Ukweli huu unaweza kufafanuliwa kama ifuatavyo: Ni vigumu kuwa na imani katika sayansi ukiwa huna dini. Hivyo, **dini bila (sayansi) ni kipofu, na maarifa (sayansi) bila dini ni kiwete.**”

Hivyo, Wanasyansi wengi wasiokuwa Waislamu wamesilimu na wengi wao, ingawa hawajaingia katika Uislamu, walijua kwamba walilazimika kukiri ukuu wa Mwenyezi Mungu. Huu ni muujiza wa Qur'an. Mwenyezi Mungu anasema:

“Na walio pewa ilimu wanaona ya kuwa ulio teremshiwa kutoka kwa Mola wako Mlezi ni haki, nayo huongoa kwendea njia ya Mwenye nguvu, Mwenye kusifiwa..” (Saba, 34: 6).

“Tutawaonyesha Ishara zetu katika upeo wa mbali na katika nafsi zao wenye mpaka iwabainikie kwamba haya ni kweli. Je! Haikutoshi kwamba Mola wako Mlezi kuwa Yeye ni Shahidi wa kila kitu?” (Fussilat, 41: 53).

Mtu yejote anayeutazama ulimwengu na kuuchukua kama somo huziona ishara zisizokuwa na idadi zilizotajwa katika aya hii.

Kama katika dunia wangekuwepo binadamu na wanyama tu wangetumia oksijeni yote kwa kuigeuza kuwa kaboni dayoksaidi, na katika muda mfupi wangeathiriwa na sumu na kuangamia kutokana

na kuongezeka kiwango cha kaboni dayoksaidi. Hata hivyo, Nguvu iliyouumba ulimwengu iliumba pia mimea na kuijaalia uwezo wa kustumia kaboni dayoksaidi na kuigeuza kuwa oksijeni ili kwamba ulimwengu uendelee kufanya kazi kwa mizania.

Kwa upande wengine, Muumba alijaza robo tatu ya ardhi kwa maji. Wingi mkubwa wa robo moja iliyobaki akaiumba katika namna ya jangwa lisilokuwa na rutuba na lenye miamba. Sehemu ya udongo wa dunia ni sehemu ndogo tu. Hata hivyo, Mwenyezi Mungu Mtukufu huigeuza hii sehemu ya udongo kutoka namna moja hadi nytingine ili iweze kuwa chanzo cha kuwalisha viumbe wote.

Tuichunguze spishi (aina) moja ya mnyama. Wanyama wote wa zamani, wa sasa na wa baadaye wa spishi hii wangeletwa ardhini kwa mara moja, nafasi na riziki ya dunia isingetosha hata kwa aina hii moja. Hata hivyo, Mwenyezi Mungu aliwaumba katika utaratibu wa muda na mlolongo wa nafasi. Nukta hiyo ni muhimu kwa viumbe hai wote. Hivyo, dunia, kwa siri ya muda na nafasi, inaweza kubeba zaidi mara trilioni. Yaani, kuwepo kwa viumbe katika ulimwengu kuhadhibitiwa na uwiano na ukomo. Kwa mfano, ni ukweli unaojulikana kwamba mti mmoja wa mkweranyani hutoa mamillioni ya mbegu na mbegu hizo hutawanyika kila mahali kwa njia ya upopo kana kwamba ni miamvuli iliyotengenezwa kwa manyoya. Kama mbegu za mti hata moja wa mkweranyani zikipata nafasi ya kuwa mti mpya, maeneo yote yenye rutuba ya dunia yataathirika kwa haraka sana na kujaa mti huu wa mkweranyani. Yaani, dunia isingekuwa na wasaa wa kutosha kwa ajili ya mti hata mmoja. Mfano huu unaweza kuvihisisha viumbe vyote. Ukweli huu unaonyesha kuwepo kwa uwiano na mizania isiyopenyeka katika ulimwengu.

Mbali na hilo, Muumba Mwenye Ukuu alivijaalia viumbe hai vyote kuwa na sifa ambazo kwamba hata wale wanaoishi kwa aina moja ya vyakula huzalisha bidhaa mbalimbali na hawa hukamilishana ili kufanya maisha yavezekane kabisa. Kwa mfano, ng'ombe au kondoo anakula majani ya mforosadi na kutoa maziwa na pamba, lakini funza wa kutengeneza hariri huzalisha hariri, na mbawala huzalisha miski kutoka kwenye jani hilo hilo. Nyuki anazalisha asali kutoka kwenye chavua, lakini binadamu, ambaye anahesabiwa kuwa kiumbe mkaamilifu zaidi, hana uwezo wa kuzalisha asali kama nyuki anavyofanya.

Rangi, harufu, na majani ambao maua mbalimbali hutokea kutokana na rutuba ya udongo ni sifa ya kuwa hakuna Mkemia mwenye uwezo wa kuvizalisha. Wakati mnyama na uwezo wa kubadilisha majani na kuwa nyama na maziwa, binadamu hana uwezo wa kuzalisha hata kipande kidogo tu cha nyama au maziwa kutoka katika tani za nyasi katika maabara ya kemikali.

Binadamu yejote mwenye busara anatakiwa kuona Uwepo na ukoo wa Mwenyezi Mungu popote anapouangalia ulimwengu. Sifa kama vile kutuma manabii na kuwakamilisha binadamu kwa maa-rifa na maadili, ni matendo ya neema ya Mungu. Aidha, binadamu anapojiangalia mwenyewe na kuungalia ulimwengu kielimu, huele-wa haraka sana jinsi inavyochekesha kutoamini ukoo na utukufu wa Muumba wakati anaposhuhudia maajabu hayo. Mshairi anaiweka nukta hii katika maneno mazuri akisema:

*Maana nyingi zinaonekana kupitia mifumo isiyokuwa na mwisho,
Ishara za Mwenyezi Mungu siku zote zitakuwa ndani ya moyo
wa Adamu.*

*Ni ukkweli mkubwa; ardhi na mbingu hazina nguzo,
Hakuna chembe isiyokuwa na kipimo! ..
Kwa anga isiyokuwa na mwisho juu, na ardhi nyeusi chini;
Ewe Mja, kinachokupasa ni kusujudu juu ya zulia la sala!*

Hakika, huu ulimwengu usio na kikomo ni ishara ya uwepo na fahari ya Mwenyezi Mungu. Ni mg'aro wa imani.

Anga ina mashimo meusi na meupe. Huu ni ugunduzi mpya wa sayansi chanya. Lakini tunaona Mwenyezi Mungu akiapa kwa mas-himo hayo katika Qur'an Takatifu.

“Basi naapa kwa maanguko ya nyota, Na hakika bila ya sha-ka hiki ni kiapo kikubwa, Iaiti mngelijua!” (Waqia, 56: 75-76).

Ukweli huu ambao sayansi ya kisasa imeugundua sasa hivi una-onyesha ukoo unaotukabili. Mahali ambapo nyota huzaliwa inaitwa shimo nyeupe na mahali ambapo hufa inaitwa shimo leusi. Kitu kidogo huja kupitia shimo leupe na ghafla huanza kupanuka mara trilioni

zaidi ya ukubwa wake halisi na kuleta kundi kubwa la nyota. Na nyota nyingi ambazo ni kubwa zaidi kuliko dunia yetu hufa kwa kuyakaribia mashimo meusi (black holes). Vivyo hivyo, jua ambalo huiananza anga yetu, siku moja, litawekwa wazi na ukweli wa “**Jua** (na mwanga wake mkubwa) **litakapokunjwa**” (Takwir, 81: 1).

Siku hiyo jua litaufikia mwisho pia. Si ajabu kwamba siku hiyo ndio siku ya Kiyama. Ni mwisho wa kila kitu! .. Na hakuna njia isipo-kuwa kurejea kwa Mwenyezi Mungu kwa kusujudu.

Kwa kifupi, wale walio makini huiona hii dunia, mbele ya ukuu wa Mwenyezi Mungu, kuwa ni vumbi tu kati ya matrillioni ya chembe za vumbi za angani. Mionganoni mwake ni milima, mabonde, bahari, na binadamu. Na hali hiyo, mwanadamu yupo tu kwa ajili ya kumtumikia.

Mfano huu wa nafasi ya binadamu, wa kuwa tu tone la bahari, unahitaji mtazamo wa kimantiki juu ya Mwenyezi Mungu **Mwenye nguvu, Mtukufu, Mwenye kujitegemea** katika uwepo Wake, na **Mpaji** wa mahitaji ya watu na wanyama. Hata hivyo, ili kuwa na uwezo wa kuujua ukweli huu mtu anatakiwa kuufungua moyo wake. Inaelezwa katika **Qur'an Tukufu**:

“Je! Hawatembei katika ardhi ili wapate kuwa na nyoyo zao za kuzingatia, au masikio ya kusikilia? Kwani hakika si macho yanayo pofuka, lakini zinazo pofuka ni nyoyo ziliomo vifuani.” (Hajj, 22: 46).

Ibrahim Haqqi wa Erzurum anaiweka nukta hii katika maneno kwa busara;

*Wale wanaotambua wanaweza kuona,
Lakini wale ambao ni vifofu hawawezi.*

Yunus Emre anasema:

*Njia ya kweli hukupeleka eneo sahihi,
Jicho halisi hukuongoza kumjua Mwenyezi Mungu ...
Mwenyezi Mungu anaangalia kila mahali,
Lakini inahitaji jicho kuona ...*

Ardhi na mbingu vinatoa ushuhuda mwingu wa wazi wazi juu ya uwepo wa Mwenyezi Mungu na ukweli huu hauhitaji maelezo. Watu wa Mwenyezi Mungu huuonja ukweli huu na sifa zote za miyo yao. Roho zao huzihisi siri za Mungu pindi wanapoitazama ardhi. Wale wanaoweza kusimamia tendo la kujikana kwa mujibu wa Hadithi isemayo, “kufa kabla ya kifo chako!”, hupanda katika uchangamfu wa uhalsia. Hujiondoa katika mili ya kimaada na kuishi katika roho ya Mtume . Kamwe hawana shaka juu ya ukweli na uhakika. Mfano huu unaonyesha wazi ukweli huu:

Junaid al-Bagdadî, mmoja wa Mawali Wakubwa, aliwaauliza watu waliokuwa wakikimbilia mahali fulani:

“- Mnakwenda wapi? Kwa nini hii haraka? “

Wakasema:

“- Tumeambiwa kwamba amekuja mwanachuoni kutoka mahali fulani! Yeye ana uwezo wa kuelezea kuwepo kwa Mwenyezi Mungu kwa ushahidi elfu na moja! Tunakwenda kufaidika na maelezo yake. Unaweza kuja, ikiwa unataka! “

Aliposikia hayo, Junaid al-Bagdadî aliwaambia huku akitabasamu:

“- Kuna dalili na ushahidi usiokuwa na idadi katika ulimwengu kwa macho kuona, na nyoyo kujisikia. Kuna ushahidi usiokuwa na idadi unaonyesha kuwepo kwa Mwenyezi Mungu. Enyi watu! Licha ya ushahidi wote, basi, na wale ambaobado wana wasiwasi wana-weza kwenda! Moyo wangu hauna uchakavu wa shaka.”

Hivyo, wale walio na ufahamu wa kiroho huieleza nukta hii kama ifuatavyo:

“Mwenyezi Mungu kamwe hajajificha. Hata hivyo, inaweza ku-semwa kwamba “Mwenyezi Mungu haonekani na maono yetu kwa sababu binadamu hatuwezi kuvumilia nguvu ya uoni Wake.”

Yaani, kama chumba kina balbu yenyeye voti elfu tano, macho ya binadamu hayawezi kuona kitu chochote chini ya voti hiyo yenyeye nguvu. Kama ilivyo katika mfano huu, uoni wa Mwenyezi Mungu ni wenye nguvu sana, na kwa ajili hii kumuona Mwenyezi Mungu lina-baki kuwa siri kwa wanadamu. Yaani, binadamu hawana uwezo wa

kumuona Mwenyezi Mungu kwa macho yao ya kibaiolojia. Hiyo ndiyo sababu Mwenyezi Mungu alimwambia Musa Nabii "**Kamwe huwezi kuniona** (moja kwa moja)!" (Araf, 7:143).

WA TANGU: Ni sharti la kimantiki kwamba viumbbe wote walitokea kutokana na kisababishi cha awali (priori cause) kwa msingi wa sababu-na-matokeo. Kisababishi hiki cha awali (priori cause) (chenye kuwepo) hakihitaji kuumbwa, badala yake ni lazima kiwe na uwezo wa kuumba. Hivyo, kisababishi hiki cha awali ni Mwenyezi Mungu Mtukufu. Hiki (kisababishi) ni chenye kuwepo ambacho binadamu hu-kiita Mwenyezi Mungu. Uwepo wake Mtukufu hauna mwanzo. Yeye ndiye mwanzo wa kila kitu. Alikuwepo tangu na tangu. Inaelezwa katika Qur'an: "**Yeye ndiye wa Mwanzo na wa Mwisho, naye ni wa dhahiri, na wa siri ...**" (Hadidi, 57: 3). "Katika mwanzo alikuwepo Mwenyezi Mungu, hakuna kilichokuwepo kabla yake ..." (Bukhari). Mtume alikuwa akisema katika maombi yake: "Ee, Mola wangu! Wewe ni wa mwanzo, na hakuna kilichokuwepo kabla Yako Wewe ..." (Muslim, 61) na aliwashauri Waislamu kuomba kwa maneno haya.

WA MILELE: Mwenyezi Mungu hana mwisho, Yeye ni wa milele. Qur'an inasema kwamba: "**Wala usimuombe pamoja na Mwenyezi Mungu mungu wengine, hakuna aabudiwaye ila yeye tu, kila kitu kitaangamia isipokuwa yeye, hukumu iko kwake, na kwake mta-rejeshwa.**" (Qasas 28:88)."

Kila kilicho juu yake kitatoweka. Na itabaki dhati ya Mola wako, Mwenye Utukufu na Heshima." (Rahman, 55:26, 27)

Hakuna chochote katika dunia hii chenye sifa ya umilele. Hii ndiyo maana kwamba kila kitu katika ulimwengu huu huishi kwa msingi wa maaisha ya kushirikiana, kwa sababu Mwenyezi Mungu ameifanya sifa hii (milele) kuwa Yake pekee yake akafanya viumbbe vyote kuwa vya mpito. Maneno yasemayo "Ni yeye pekee, ambaye ni wa milele" yaliyoandikwa kwenye alazama za makaburi ya Waislamu yanaashiria ukweli huu. Yunus Emre anatukumbusha ukweli kwamba kila kitu isipokuwa Mwenyezi Mungu ni cha mpito:

Nionyeshe jengo, Ambalo halina mwisho mbaya... Kusanya mali yako yote, ambao yote utaiacha...

Basi, watu wa Mwenyezi Mungu hawaipi umuhimu hii dunia hii na huishi kwa ajili ya kufikia hali ya kuzama ndani ya utumishi wa Mwenyezi Mungu. Watu hawa hawaangukii katika furaha ya mpito na kujishughulisha na hii dunia, na wao, wakiwa katika siri ya kanuni ya “kufa kabla ya kifo”, hujandaa kwa ajili ya safari ya msimu wa milele.

Kuamini kwamba “mwili ndio unaoangamia, si roho”, huutupa mbali utumwa wa mwili, na kwenda katika safari ya moyo. Hatimaye, hufika kwa Mwenyezi Mungu na kusema:

Nimempata Yule anayepedwa sana, Basi maisha yangu na yawe yenye kutolewa kafara.

UMOJA WA MWENYEZI MUNGU: Ukweli kwamba ulimwengu unaendelea kufanya kazi kwa uwiano na na utulivu mkubwa tangulipoumbwa inatosha kuonyesha kwamba kila kitu ni kazi ya nguvu moja. Kama nguvu hii ingekuwa na washirika, uwiano na utaratibu wa ulimwengu ungeharibika kutokana na tofauti kati yao (washirika hao), na anga yenye machafuko ingeyafanya maisha yasiwezekane. Inaelezwa katika Qur'an:

“Na Mwenyezi Mungu amesema: Msiwe na miungu wawili! Hakika Yeye ni Mungu Mmoja. Basi niogopeni Mimi tu!” (Nahl, 26:51)

“Sema: Lau kuwa wangelikuwa pamoja naye miungu mingine kama wasemavyo, basi wangeli tafuta njia ya kumfikia Mwenye Kiti cha Enzi” (Isra, 17:42)

“Lau wangeli kuwamo humo miungu wengine isipo kuwa Mwenyezi Mungu basi bila ya shaka hizo mbingu na ardhi zingeli fisidika. Subahaha ‘Llah Ametakasika Mwenyezi Mungu, Bwana wa A'rshi (Kiti cha Enzi), na hayo wanayo yazua.” (Anbiya, 21:22)

“.. Wala hanaye mungu mwengine. Inge kuwa hivyo basi kila mungu angeli chukua alivyo umba, na baadhi yao wangeli was-

hindu wengine. Mwenyezi Mungu ameepukana na sifa wanazo msifu.” (Muminun, 23: 91)

Mtu anapoichunguza Qur'an kwa kina ataona kwamba jambo kuu zaidi ambalo Mwenyezi Mungu anawaamrisha waja Wake ni ku-ziamini sifa Zake. Kati ya sifa hizi, imani katika umoja wa Mwenyezi Mungu ni ya muhimu sana. Ni muhimu hivyo kiasi kwamba kumpa Mwenyezi Mungu sifa ya kuwa na mshirika ni dhambi kubwa inayopelekea ghadhabu ya Mwenyezi Mungu katika Uislamu. Qur'an inaonya na kuwashauri watu kutoangukia katika aina hii ya ufukara wa kiakili:

“...Anaye mshirikisha Mwenyezi Mungu, hakika Mwenyezi Mungu atamharimishia Pepo, na mahala pake ni Motoni. Na walio dhulumu hawatakuwa na wa kuwanusuru.” (Maida, 5:72).

“Na kwa yakini yamefunuliwa kwako na kwa walio kuwa kabila yako: Bila ya shaka ukimshirikisha Mwenyezi Mungu a'mali zako zitaanguka, na lazima utakuwa mionganoni mwa wenyewe kukhasiri.” (Zumar, 39:65)

“Hakika Mwenyezi Mungu hasamehe kushirikishwa, na hu-samehe yaliyo duni ya hilo kwa amtakaye. Na anaye mshirikisha Mwenyezi Mungu basi hakika amezua dhambi kubwa.” (Nisa, 4:48)

Dini nyingine za ufunuo zilikuwa sawa na Uislamu katika hali yake ya awali lakini hatimaye zilipotoshwa na kuwa mbali na msingi. Mionganoni mwa dini hizo ghiliba iliyofanywa ndani ya Ukristo ni ajabu sana. Imani ya umoja wa Mwenyezi Mungu katika Ukristo ilibadilishwa sana mwishoni mwa karne ya tano na imani katika umoja kamili na upekee wa Mwenyezi Mungu ikabadilishwa na kuwa imani ya Utatu. Hata hivyo, watu wenyewe hamasa ya kidini sasa hawaiungi mkoно imani hii isiyoingia akilini na wameanza kujiondoa katika Kanisa. Kwa hiyo, leo upapa umeanza kazi kitaalamu ili kuona Ukristo ukirejea kwemeye kuelezea imani yake ya awali ya umoja wa Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu ni **“Mmoja.”** Kauli hii inatosha kuashiria kwamba hakuna uwezekano kuwa na mungu wa pili. Mshairi anaeleza kwa ufasaha na uwazi umoja wa Mwenyezi Mungu kwa maneno haya: “Ni yeye tu ndiye Mwenye kuwepo. Yeye ni Mmoja wa peke yake; Yeye ndiye Mmoja tu “! Hivyo, imani katika umoja wa Mwenyezi Mungu inatakiwa iwe wazi kiasi cha kutosha kutofikiria uwezekano

wa kuwepo mungu wa pili. Uislam unataka na unaamrisha aina hii ya imani katika umoja wa Mwenyezi Mungu. Hii ni hatua ya kwanza katika kuja chini ya dini ya Kiislamu. Milango mingi ya rehema ya Mwenyezi Mungu, baraka na neema, na ukarimu Wake imefunguliwa kwa wale wanaopiga hatua stahili katika njia hii. Hivyo, Bilal-i Habashi (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) alivumilia mateso makali kutoka kwa Washirikina waliotaka arudi kwenye ibada ya masanamu, na kwa hamasa kubwa ya imani akawajibu kwa kutamka maneno yafuatayo: "Ahad, Ahad (Mmoja, Mmoja). (Mwenyezi Mungu ni Mmoja!)" Kutokana na uvumilivu wake alipewa heshima ya kuwa muadhini mkuu wa Mtume .

Hata doa la upungufu katika suala la imani hauwezi kukamilishwa kwa vitendo vingi vyema. Hii inaweza kufananishwa na msimamo wa mtu ambaye hushukuru kwa mambo mazuri yanayoelekezwa kwake, lakini akawa hatuwezi kuvumilia tusi lolote linaloelekezwa kwenye heshima yake. Hivyo, kashfa si lolote isipokuwa ni ukiukwaji wa Utukufu wa Mwenyezi Mungu. Ni uovu inayofanywa dhidi ya Utukufu wa Mwenyezi Mungu. Ni kwa sababu hii kwamba linachukuliwa kuwa jambo lisilosameheka. Basi, imani ni kitendo cha msingi ambacho Mwenyezi Mungu anakitaka na kisha huja amali njema.

Wakati wa vita ya Uhud mtu mmoja jasiri aitwaye Amr bin Sabit alifika mbele ya Mtume kwa ajili ya kusilimu, lakini aliposhuhudia ukali wa vita alimuuliza Mtume kama anatakiwa kuijunga na vita kwanza au kutamka imani yake ya Mungu Mmoja. Mtume alimwambia: "- Tamka imani yako kwanza, jiunge na vita baadaye!" Amr bin Sabit alifuata kile alichoambiwa na Mtume . Baada ya vita, Mtume alipouona mwili wake ukiwa mionganoni mwa mashahidi alisema: "Alifanya kazi kidogo, lakini alipata kingi ..." (Ramazanoglu Mahmud Sami, Uhud Gazvesi, 35).

Umoja unahitaji mtu kutamka kuwa Mwenyezi Mungu ni Mmoja tu na wa pekee na hana mshirika. Ni (tamko la) kukana uwili. Ni kasri la imani linalowapa binadamu kiti bora zaidi cha enzi. Yunus Emre anaweka nukta hii katika maneno yafuatayo kwa namna nzuri kabisa:

Tunahitaji kasri la umoja, Na tangazo la habari njema, Lifukuze nje wazo la uwili, Na nafsi yako, ewe mja!

Kwa kuwa umoja ni sifa inayostahiki utukufu wa Mwenyezi Mungu, kupenda kuinasibisha na Mwenyezi Mungu huwa na athari katika kufanya maombi ya mtu yajibiwe. Mtume ﷺ alikuwa akiwausia masahaba kupenda sifa za Mwenyezi Mungu, hasa Umoja, ili maombi yao yaweze kukubaliwa. Ubade bin Samit anasimulia kutoka kwa Mtume ﷺ: "Wale wanaoamka usiku waombe kwa maneno haya: 'Hakuna mungu isipokuwa Allah. Yeye ni Mmoja na hana mshirika. Mamlaka yapo mikononi mwake, na himidi zote zinamstahiki Yeye. Yeye ni Mwenye Nguvu. Ametakasika na chochote kisichofaa, na Yeye ni Mkuu. Nguvu na uwezo wote wa kuomba hutoka kwa Mwenyezi Mungu. "Mtume ﷺ aliendelea: "Kama mtu atasema 'Mola wangu Mlezi! Tafadhalni nisamehe ! Au kama ataomba maombi mengine, au kama atachukua wudhu na kuomba maombi yake yatajibiwa." (Bukhari, Tahajjud, 21). Mtume ﷺ pia alisema: "Yeyote anayehisi kuwa anahitaji msaada wa Mwenyezi Mungu, basi, na achukue wudhu kwanza na kisha asali rakaa mbili. Amhimidi na kumsifu Mwenyezi Mungu na mtakie rehma Mtume, na kisha aombe kwa maombi yafuatayo: "Hakuna mungu isipokuwa Allah Mwenye ukarimu. Mwenyezi Mungu Mola wa ulimwengu ametakasika kutokana na chochote kisichofaa, sifa njema na himidi zote ni zake. Ewe Mola wangu! Nakuomba kwa unyenyekevu msamaha wako, na unioke na kila aina ya dhambi. Na naomba unisalimishe kutokana na kila aina ya mali na neema. Ninakuomba usizibakishe dhambi zangu na mapungufu yangu! Ee, Mola wangu, Mwingi wa Rehema na Mwenye kurehemu, nijaalie kufanya matendo unayoyakubali." (Tirmizi, Witr, 17).

UPEKEE WA MWENYEZI MUNGU: Mwenyezi Mungu halin-ganishwi na chochote. Hana ufanano na kiumbe yoyote. Kwa hiyo, ameepukika kutokana na sifa yoyote ya kimaada. Moja ya maeneo ya utata katika dini zilizopotoshwa leo hii ambalo linatakiwa kushug-hulikiwa ni suala hili. Dini hizi zimepotea na kuacha kando sifa hizo za Mwenyezi Mungu kama vile kutofikirika, kuwa zaidi ya mawazo na mtazamo, na wamemnasibisha Mwenyezi Mungu na sifa nyingi za viumbe katika vitabu vyao kulingana na mawazo yao wenywewe. Wamefikia hata kumhusisha na sifa za usahafulifu, uchovu, kujuta, kutoona, na kukanganyikiwa. Kwa mfano, kwa mujibu wao, Mwenyezi

Mungu anatoa amri kuhusu mafuriko, lakini baadaye anazisahau. Anaona tu kuwa kila mahali pamefunika na maji! Ni hapo tundipo anapokumbuka amri yake na baada ya kuhakikisha kuwa viumbe wako katika safina anafanya haraka kwenda kufunga mlango wa safina Yeye mwenyewe. Lakini pia, kwa mujibu wa vitabu vyao Mtume Yakobo Mtume alipambana na Mwenyezi Mungu naye akamshinda Mwenyezi Mungu. Mbali na maneno hayo yasiyoingia akilini, inajulikana kwamba Wayahudi walimwita Uzair kuwa ni mwana wa Mwenyezi Mungu, na Wakristo, wakamuita Kristo kuwa ni Mwana wa Mwenyezi Mungu (Tauba 9: 30). Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an kuhusu jaribio lao la kuamini mawazo yao wenyewe:

“Na wala hawakumhishimu Mwenyezi Mungu kama anavyo stahiki kadiri yake. Na Siku ya Kiyama ardhi yote itakuwa mkononi mwake, na mbingu zitakunjwa katika mkono wake wa kuume. Subhanahu wa Taa’la Ametakasika na Ametukuka na hayo wanayo mshirikisha nayo.” (Zumar, 39:67).

“.. Hapana kitu kama mfano wake. Naye ni Mwenye kusikia Mwenye kuona (kila kitu).” (Shura, 42:11).

فُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدُ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوَلَّ
وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُواً أَحَدٌ

“Sema: Yeye Mwenyezi Mungu ni wa pekee. Mwenyezi Mungu Mkusudiwa. Hakuzaa wala hakuzaliwa. Wala hana anaye fanana naye hata mmoja.” (Ikhlas, 112:1-4).

Mtume alipomsikia mtu akiomba “Ewe Mola wangu! Wewe ni Mmoja na wa pekee, hukuzaa wala hukuzaliwa, huna unayefana na naye. Ninakuomba kwa rehema yako. Nisamehe dhambi zangu, ! Wewe ni Mwenye kusamehe Mwenye huruma!”, alisema: “Amesamehewa. Amesamehewa. Amesamehewal!” (Abu Daud, Salaat, 179). Yunus Emre, anayeijua hii habari njema, anajilinda kwa kwa Mwenyezi Mungu na maneno yafuatayo:

*Ewe Mwenyezi Mungu Mtukufu, Mwenyezi Mungu Mtukufu,
Hakuna kama wewe! Tafadhali tusamehe dhambi zetu, Wewe ni
Mwenye kurehemu!..*

MWENYEZI MUNGU NI MWENYE KUJITOSHELEZA: Mwenyezi Mungu ni Mwenye kujitosheleza katika uwepo Wake na ni wa milele. Sifa ya kujitosheleza na ya milele ni moja ya majina ya Mwenyezi Mungu, kwa maana ya kwamba Yeye ni Mwenye kujitosheleza katika uwepo Wake na hana mwanzo wala mwisho, na kwamba Yeye hana haja yoyote kutoka kwa viumbe. Badala yake, kila kitu kinahitaji Uwepo Wake. Qur'an inasema:

"Enyi watu! Nyinyi ndio weny haja kwa Mwenyezi Mungu, na Mwenyezi Mungu ndiye Mwenye kujitosha, Msifiwa." (Fatir, 35:15)

"...Hakika Mwenyezi Mungu si mhitaji wa walimwengu." (An-kabut, 29:6).

Kama ujumbe huu wa Kimungu unavyoeleza wazi, Mwenyezi Mungu hana haja yoyote ya wakala kwa ajili ya uwepo Wake. Ndio maana inaelezwa kuwa Mwenyezi Mungu ni Mwenye kujitosheleza moja kwa moja.

Kama mtu haitambui sifa hii ya Kimungu ya Mwenyezi Mungu, na kama hana imani kamili katika suala hili, imani yake inawekwa katika nafasi ya kutotosha na ya bure, kwa sababu kwa kufanya hivyo anamshusha Mwenyezi Mungu na kumuweka kwenye daraja ya viumbe.

Hivyo, Mwenyezi Mungu ameepukana na sifa za vingine visivyo-kuwa Yeye. Hata hivyo, nyoyo zenye imani iliyokomaa daima huomba kwa jina la Mungu la "Mwenye kujitosheleza na wa milele", na kwa baraka ya maombi haya, nyoyo na roho, hujifunga kamba ya Mwenyezi Mungu na kujinyenyekeza kwa Mwenyezi Mungu. Yaani, furaha ya mja ya kuomba kwa majina ya Mwenyezi Mungu huonyesha ni kwa kiwango gani asivyomtegemea yeyote asiyekuwa Mwenyezi Mungu. Swahaba mmoja wa Mtume aliomba kama ifuatavyo: "Ee, Mola wangu! Himidi zote ni Zako, Wewe ni Mwingi wa Rehema, na hakuna Mungu, ila Wewe, Wewe ni Muumba wa mbinguni na ardhi Mwenye utukufu na huruma. Wewe ni **Hai, Msimamizi, wa Milele.** Ee Mola wangu, nakuomba kwa kupitia majina yako..!" Mtume alipomiskia huyu mtu akiomba, aliwuliza wale walio karibu naye: "Je, Mnajua kwa mtu huyu anaomba kwa kupitia nini? Wakasema: "Mwenyezi Mungu na Mtume wake wanajua zaidi!" Mtume akajibu: "Naapa

kwa Mwenyezi Mungu ambaye maisha yangu yapo mikononi mwake kwamba mtu huyu alimuomba Mwenyezi Mungu kwa kutumia majina yake makubwa. Maombi na haja zinazoombwwa kwa kupitia majina hayo makubwa hujibiwa". (Tirmizi, Daawaat, 63).

Sifa maarufu za Mwenyezi Mungu ni kama zifuatavyo:

UHAI: Mwenyezi Mungu yu hai, na hii sifa Yake ipo pamoja Naye mwenyewe. Yeye yu hai kama jina maarufu "Hayy" linavyoonyesha. Yeye yu hai, wa milele, na ana uhai halisi. Na hivyo, uzima wote huwepo kutokana na sifa hii ya Mwenyezi Mungu, na vina uhusiano. Basi, uhai wa kiumbe ni kuzuka na kidunia ambaa huja kama matokeo ya muungano wa mwili na roho. Hivyo, hurudishwa kutoka kila kiumbe kilicho katika mkondo huo. Sifa ya uhai wa milele (*Hayy*) ni maalum kwa Mwenyezi Mungu, kwa sababu Yeye lazima awe hai, wa kudumu, na kuwa na uzima halisi. Kwa ufupi, uhai wa Mwenyezi Mungu si kanusho (kinyume cha) la kifo, na ni milki ya Mwenyezi Mungu. Hili limeelezwa katika Qur'an:

"Na mtegemee Aliye Hai, ambaye hafi ..." (Furqan, 25:58).

Abu Musa (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) anasimulia: "Mtume alitokea kati yetu na kutamka sentensi hizi tano: "Mwenyezi Mungu daima yu hai, kamwe hasinzii, na kwa hakika usingizi haumpati. Hupunguza au kuongeza riziki anayotoa. Maombi yanayotekeliezwa usiku humfikia Mwenyezi Mungu kabla yaliyofanywa mchana, na maombi yaliyofanywa mchana humfikia Mwenyezi Mungu kabla yale yaliyofanywa wakati wa usiku. Pazia lake ni Utukufu wa Kimungu. Kama Mwenyezi Mungu angefunua pazia hili, dhati yake ingevichoma viumbwe vyote." (Muslim, Iman, 293). Imesemwa katika maneno mengine ya Mtume .

"Mwenye kuomba msamaha wa Mwenyezi Mungu kwa kusema mara tatu 'Ninaomba huruma ya Mwenyezi Mungu aliye Hai na wa milele", husamehewa dhambi zake. " (Ahmad bin Hanbal, Musnad, III, 10).

Mwenyezi Mungu anasema:

“Yeye ndiye aliye Hai - hapana mungu isipo kuwa Yeye. Basi muabuduni Yeye mkimsafishia Dini Yeye. Sifa njema zote ni za Mwenyezi Mungu, Mola Mlezi wa walimwengu wote.”(Mumin, 40:65).

Mtume ﷺ alikuwa akiomba dua ifuatayo anaposumbuliwa na. “Ee, Mola wangu Mlezi, uliye hai, na wa milele! Ninaomba msaada wako utokanao na rehema yako. (“Tirmizi, Daawat, 91).

Ali (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) anasimulia: “Vita ya Badr ilipoanza nilipambana kwa muda fulani. Kisha nikaja kwa Mtume ﷺ Nilitaka kuona alikuwa akifanya nini. Nilimkuta akiwa katika hali ya kusujudu akisema maneno haya: ‘Ee Mola wangu, Ewe uliye hai, na wa milele! Najikinga kwako, nataka msaada wako! Nilimuacha na kwenda kupambana kwa mara nydingine. Kisha nikarudi kumuona tena. Bado alikuwa katika hali ya kusujudu na bado alikuwa akisema: ‘Ee Mola wangu, Ewe uliye hai, na wa milele! Najikinga kwako, nataka msaada wako! Nilirudi kupambana tena, na baada ya muda nilirudi tena kwa mara nydingine. Bado alikuwa katika hali hiyo hiyo, na aliendelea kuwa katika hali hiyo mpaka Mwenyezi Mungu akatupa ushindi.”

Kuhusu aya hii ya Qur'an, **“Jueni kwamba Mwenyezi Mungu huifufua ardhi baada ya kufa kwake. Tumekubainishieni Ishara ili mpate kuzingatia.”** (Hadidi, 57:17)

Ibn Abbas anasema:

“Ufufuaji wa ardhi ni somo la wazi tunaloweza kuliona. Hata hivyo, maana ifuatayo pia imeashiriwa katika aya ya hapo juu. Mwenyezi Mungu huzilainisha nyoyo nyeusi na ngumu katika mambo ya imani na kuziongoza kurudi kwa Muumba wake. Huzifufua (mellows) nyoyo mfu kwa njia ya elimu na hekima.”

Ujuzi (hekima): Mwenyezi Mungu anajua, na elimu yake (hekima) imezunguka kila kitu (all-encompassing). Hakuna kitu choc-hote kinachozidi elimu yake. Anajua barabara yaliyopita na yajayo. Hakuna kinachofichikana kwake. Kila kitu hujulikana na kudhibiti-wa naye. Na hekima (elimu) yote waliyoipata binadamu ni chembe ndogo tu ya sifa hii ya Mwenyezi Mungu. Qur'an Tukufu inasema:

“Hakika Mwenyezi Mungu hakifichiki chochote kwake, duniani wala mbinguni..” (Al-Imran, 03:05).

“Sema: Mkificha yaliyomo vifuani mwenu au mkiyafichua Mwenyezi Mungu anayajua; na anayajua yaliyomo mbinguni na yaliyomo duniani. Na Mwenyezi Mungu ni Muweza wa kila kitu.” (Al-Imran, 03:29).

“Na Yeye ndiye Mwenyezi Mungu mbinguni na ardhini. Anajua ya ndani yenu na ya nje yenu. Na anajua mnayo yachuma.” (An'am, 06:03).

“Anayajua yaliyo mbele yao na yaliyo nyuma yao; wala wao hawajui chochote katika vilio katika ujuzi wake, ila kwa atakalo mwenyewe....” (Baqara, 2:255).

Ndiyo maana tunasema: “Mwenyezi Mungu anajua zaidil!” Kwani elimu ya mwanadamu ni ndogo kuliko hata ncha ya pini (pinhead) katika bahari ya ulimwengu mkubwa. Imeelezwa ndani ya Qur'an: “...Nanyi hamkupewa katika ilimu ila kidogo tu”. (Isra, 17:85).

Milango mingi ya elimu iko wazi kwa ajili ya binadamu kufanya uchunguzi, lakini pia kuna kuta za siri ambazo haziruhusu kumenya au mpaka Mwenyezi Mungu atoe idhini. Sababu ya jambo hili ni kumfanya mja ajue udhaifu wake na kuuelewa utegemezi wake kwa Mwenyezi Mungu, na hivyo kusalimu amri mbele ya hekima ya Mwenyezi Mungu. Imeelezwa ndani ya Qur'an:

“... huenda mkachukia kitu nacho ni kheri kwenu. Na huen-da mkapenda kitu nacho ni shari kwenu. Na Mwenyezi Mungu anajua na nyinyi hamjui.” (Baqara, 2:216).

Kwa hakika, binadamu hupata shida juu ya mambo ambao awali huonekana kuwa mabaya. Wanashindwa kuona rehma iliyo nyuma yake. Na wakati wengine huzungukwa na mambo mengi yanayomjia katika sura ya uzuri, na akashindwa kuona shari iliyo ndani yake.

Inasimuliwa kuwa kulikuwa na mtu mwema wa kabilia moja la Kiarabu. Kabilia hilo lilikuwa likisikiliza ushauri wa mtu huyo na kuttenda kwa mujibu wa maelekezo yake. Asubuhi moja walipoamka walikuta mbwa wao wote wakiwa wamekufa. Wakaenda moja kwa

moja kwa mtu huyo kumwambia kilichotokea. Baada ya muda mfupi wa kutafakari akawaambia: “- Kifo chao huwenda kikakuleteeni wokovu!” Usiku uliofuata kuku wao wote walikufa pia. Wakaenda kwa mtu huyo tena. Aliwajibu kwa namna ileile: “- Kifo chao huwenda kikakuleteeni wokovu!” Waliposikia hivyo mtu mmoja mionganii mwao akauliza: “- Ewe, bwana! Mbwa ni walinzi wetu, na kuku ni waadhini wetu. Aina gani ya wokovu tunaoweza kuletewa na vifo vyao? Mtu huyo mwema akajibu: “- Mwenyezi Mungu ndiye anayejua siri zote. Hakika, lazima atakuwa ameweuka siri kubwa katika tukio hili ambao hatuwezi kuigundua kwa sasa.” Na usiku uliofuata hakuna taa ya yeyote iliyokuwa ikiwaka. Kila mtu alikuwa anashangaa ni aina gani ya kero ingeweza kutokea na tena. Hata hivyo, walipoamka asubuhi na waligundua kwa nini matukio hayo ya ajabu yalikuwa yaktiteka. Usiku huo adui alikuwa amevamia na kupora katika sehemu za jirani. Adui alikuja karibu na kabilia hilo, lakini kwa kuwa hakuna mbwa wala kuku waliosikika, na pia hakuna mwanga ulioonekana alipita bila kuwa na taarifa nao. Hivyo, kabilia hilo liliokoka dhidi ya uporaji na mauaji makubwa. (Silk's-Suluk).

Hivyo, tunaona tukio linaloonekana kuwa chanzo cha dhiki liki-geuka katika neema! Ibrahim Haqqi wa Erzurum anaiweka nukta hii katika maneno kama ifuatavyo:

*Usiulize kwa nini hili liko hivyo,
Linafaa mahali lilipo.
Angalia nini kitatokea mwisho;
Tuone nini Mola wetu ataleta mwisho,
Yeye hufanya lililo bora!*

Mtume anasema:

“Mja anapopatwa na maradhi, Mwenyezi Mungu humtumia malaika wawili na kuwaaamuru: ‘- Nendeni na mtazame jinsi mja wan-gu anavyoukaribisha ugonjwa anaougua.’ Wakimkuta mja akimshukuru na kumsifu Mwenyezi Mungu, hutangaza msimamo wake kwa Mwenyezi Mungu ambaye ndiye mwenye kujua zaidi. Na Mwenyezi Mungu, ambaye huwatuma malaika kushuhudia matendo ya mja, husema: ‘-Kama nikiyachukua maisha ya mja huyu mwenye kushukuru, anastahili mahali peponi. Lakini, kama nikimponya anastahili

kuwa na nyama bora na damu, nami nitamsamehe dhambi zake.” (Muwatta, Ayn, 5). Maneno haya ya Mtume yanakubali kuwa matukio yanayoonekana kuwa hayana faida ya nje kwetu ni majaribio ya Mungu, na yanaweza kuwa na thawabu kubwa nyuma yake. Katika historia ya binadamu kuna matukio ambao kwa mara ya kwanza yalioneckana kutokea katika hali ya hasira, lakini mwishoni yakageuka katika hali ya neema. Hata hivyo, kinyume chake pia kilichotokea. Kwa mfano, watu wa Nabii Hud waliyachukulia vibaya mawingu ya adhabu kuwa ya mvua. Ni pale tu mawe yalipoanza kuanguka badala ya mvua ndipo walipouelewa ukweli. Hata hivyo, walikuwa wamechelewa mno!

Kwa hiyo, ni wajibu wa mja kujisalimisha kwa Mwenyezi Mungu akijua kwamba Mwenyezi Mungu anajua zaidi. Na kujisalimisha kuanweza tu kuwa hakika kwa ujuzi wa Mwenyezi Mungu au tafakuri ya ndani kwani hakuna sayansi inayoweza kuondosha matokeo mabaya yanayoletwa na ujinga katika jambo hili. Ni ujuzi wa Mwenyezi Mungu tu ndio unaoweza kuondosha matokeo mabaya. Kwa kweli, kuna watu wengi wazuri wasiosoma ambao walipewa jazaa kubwa kuititia ujuzi wa Mwenyezi Mungu. Kwa sababu hiyo, Yunus Emre anasema kwamba sayansi (elimu) ya msingi ni ujuzi wa Mwenyezi Mungu:

*Silabi ishirini na tisa,
Unazisoma kuanzia A mpaka Izzard,
Unasema A, Ee bwana,
Inamaanisha nini?
Sayansi ina maanisha maarifa,
Ina maana kujitambua,
Kama haijui nafsi yako,
Kwa nini unasoma sayansi?*

Mwenyezi Mungu ameiwekea kikomo nafsi ya binadamu dhidi ya hekima yake: “... **Na haijui nafsi yoyote itachuma nini kesho...**” (Luqman, 31:34).

“Sema: Hakika ujuzi wake (wa kiyama) uko kwa Mwenyezi Mungu...” (Mulk, 67:26).

Elimu ni katika sifa za Mwenyezi Mungu. Yaani, ujuzi kamili ni wake. Ujuzi wake, umekizunguka kila kitu. Ujuzi wa Mwenyezi Mungu ni kama kioo. Mambo yanayojitokeza katika kioo yanatofautiana, lakini kioo kinashughulikia mambo yote yanayoonekanandani yake, na hakibadiliki. Ujuzi wa Mwenyezi Mungu umeepukana na kuwa matokeo ya kufikiria au wazo (dhana). Utaratibu maridadi na utulivu wa ulimwengu ambaa hakuna utashi au akili inayoweza kuukataa, ni ushahidi mzuri wa ujuzi wa Mwenyezi Mungu usiokuwa na mwisho. Ni dhahiri kwamba mwanadamu anaweza kufikia hata uvumbuzi mdogo kwa miaka mingi na kwa njia ya ushirikiano wa watu wengi tofauti tofauti. Kwa mfano, mawasiliano ya leo kwa simu za mkononi ni matokeo ya mkusanyiko wa maarifa ya mwanzo wa karne iliyopita kutoka kwa uzoefu mwingi tofauti wa binadamu. Ustawi na maendeleo mengine ni ya aina hii pia. Ambapo uvumbuzi wote huu na siri nyingine zisizokuja na kikomo ambazo hazijadhihirika ni mambo ambaa Mwenyezi Mungu aliyaweka katika utaratibu wa ulimwengu mara mmoja kwa ujuzi wake wa kimungu. Mwenyezi Mungu katika Qur'ani, anawa-kumbusha wanadamu ukweli huu:

“Asijue aliye umba, naye ndiye Mjua siri, Mwenye khabari?”.
(Mulk, 67:14).

MWENYEZI MUNGU, MWENYE KUSIKIA YOTE: Mwenyezi Mungu ni Msikizi. kusikia kwake si kama kusikia kwetu. Hakuna sauti inayofichika kwake. Kama inavyoelezewa Yeye ni Mwenye kusikia sauti ya sisimizi akitembea juu ya jiwe. Na viumbe vyote vyenye uwezo wa kusikia tu husikia kupitia chembe ya sifa ya Mwenyezi Mungu ya Msikizi. Wanaponyimwa uwezo huu hawawezi kusikia chochote. Kuna mifano mingi juu ya hilo. Mara kwa mara Mwenyezi Mungu ameiweka sifa Yake ya **Msikizi** sambamba na ile ya **Mwenye kuona yote**, na kuwakumbusha binadamu kuwa Mungu anaona kila kitu, na hivyo anawaonya dhidi ya kupotea njia ya haki.

MWENYEZI MUNGU, MWENYE KUONA YOTE: Sifa ya Mwenye kuona yote pia ni sifa ya Mwenyezi Mungu kwa mujibu wa tabia yake ya Kimungu. Huna kila kitu, Yeye ndiye Mwenye kuona yote. Hakuna

kitu kinachofichikana kwake. Tena, kama ilivyoelezwa, anamuona sisimizi mweusi juu ya jiwe jeusi wakati wa usiku.

Jalal al-Din Rumi anaelezea kwa nini binadamu wamefahamishwa juu za sifa za **Mjuzi wa yote, Mwenye kusikia yote, na Mwenye Kuona yote**: “Mwenyezi Mungu anawahamisha juu ya sifa yake ya Mjuzi ili msije kujaribu kuanzisha uharibifu duniani.” “Mwenyezi Mungu anawahamisha juu ya sifa yake ya Msikizi ili muifunge midomo yenu dhidi ya maneno machafu na yasiyopendeza.” “Mwenyezi Mungu anawafahamisha juu ya sifa yake ya Mwenye kuona yote ili msifanye matendo maovu na ya siri.”

Hivyo, Mwenyezi Mungu anawafanya waja wake kujua wajibu wao katika suala hili kama ifuatavyo: **“Wala usiyafuate usiyo na ujuzi nayo. Hakika masikio, na macho, na moyo - hivyo vyote vitasailiwa.** (Siku ya Kiyama)”. (Isra, 17:36).

Niyadhi Misri anauweka wajibu huu ndani ya maneno jukumu kwa tungo zifuatazo:

Jicho lisilokuwa na uwezo wa kuona, Si chochote ila ni adui wa kichwa chake. Sikio lisilokuwa makini unachukua ushauri wowote, Linastahili kumiminiwa risasi ndani yake. Ulimi usiokua na mazoea ya kutaja majina ya Mwenyezi Mungu, Nyama hiyo usiite kuwa ni ulimi.

Waja wa Mwenyezi Mungu walioghafilika wataambiwa kama ifuatavyo: “Ewe mja! Je, ulitutambua katika maisha ya kidunia, au la? Ikiwa siyo, kwa nini hukujaribu kututambua? Kama ndiyo, ulipaswa kuishi ipasavyo.”

Mtukufu Nahshabi anayenukuu maelezo ya hapo juu anasema: “Ewe usiye na khofu! Fanya unalofanya bila uwepo wa watu wengine ili iwe wazi kama unamuogopa Mwenyezi Mungu, au watu! Kama unamkhofu Mwenyezi Mungu, basi mkhofu kila mahali ...! “Wafuasi wa kweli wa njia ya wema na uchaji, kila mahali na kila wakati, hufahamu ukweli kwamba wao wako chini ya uchunguzi wa Mwenyezi Mungu.”

Khalifa wa pili Omar alikuwa akifanya doria katika mitaa ya Madina wakati wa usiku ambapo alisimama kwa ghafla kusikia mgogoro ulio-

kuwa ukitoka nje ya nyumba kati ya mama na binti yake. Mama alikuwa anamwambia binti: “!Ongeza maji kwenye maziwa tutakayouza kesho Binti akajibu: “- Mama, Je, Khalifa hakukataza kuchanganya maji na maziwa?” Mama alimwambia binti yake akisema: “-Muda huu wa usiku Khalifa atajuaje kuwa tumeongeza maji kwenye!..” Hata hivyo, msichana huyo aliyejewa akimkhofu hakukubaliana na udanganyifu alioutaka mama yake, akawmambia mama: “- Mama, tuchukulie kwamba Khalifa hatoona, vipi kuhusu Mwenyezi Mungu? Ni rahisi kuwaficha watu huu udanganyifu, lakin iitawezekanaje kumficha Mwenyezi Mungu ambaye ni Mwenye Kuona kila kitu..?”

Khalifa, Omar, alivutiwa sana na maneno ya msichana huyu anayemuogopa Mwenyezi Mungu. Aliathirika sana na tabia ya msichana huyu mwema kiasi kwamba baadaye aliweza kusaidia kufanya maandalizi ili mwanaye amuoء binti huyu. mar bin Abdulaziz, ambaـye alikuwa Khalifa wa tano, alikuwa wa ukoo wa mwanamke huyu mtukufu na mtoto wake. Kwa hiyo, suala zima hapa ni kusimamia kwa uangalifu kwa kutambua kwamba tunaishi chini ya uchunguzi wa Mwenyezi Mungu. Imeelezwa katika Qur'an Tukufu: **“Macho hayamfikili bali Yeye anayafikilia macho. Naye ni Mjuzi, Mwenye khabari.”** (Anam, 6:103).

UTASHI WA MWENYEZI MUNGU: Mwenyezi Mungu anataka na kutenda atakavyo. Anapotaka jambo, amri yake ni “Kuwa!”, na kitu hicho hutokea. Matendo yake kamwe hayahojiwi:

“Yeye ndiye Muumba wa mbingu na ardhi pasina ruwaza; na anapo taka jambo basi huliambia tu: “Kuwa” Nalo huwa. (Baqara, 2:117).

“Yeye ni Mwenye nguvu (kuangalia) juu ya waja wake, na Yeye ni Mwenye kujua kila kitu.” (Anam, 6:118).

“Sema: Ewe Mwenyezi Mungu uliye miliki ufalme wote! Wewe humpa ufalme umtakaye, na humwondolea ufalme umtakaye, na humtukuza umtakaye, na humuangusha umtakaye. Kheri yote iko mikononi mwako. Hakika Wewe ni Muweza wa kila kitu.” (Al-I Imran, 03:26).

Kama aya hizi zinavyoashiria kwamba Mwenyezi Mungu Mtendaji Halisi. Tukio na tendo lolote hutegemea Utashi Wake. Katika neno moja, “*jambo analopanga hutokea, na jambo asilopanga halitokei!*”

Kwa hiyo, matendo ambao Mwenyezi Mungu ameyaaidhinisha hutokea kulingana na Utashi Wake. Na matendo ambao Mwenyezi Mungu asiyoyataka, tena, hutokea kwa idhini yake Mungu, lakini wakati huu ni katika namna ya majaribu kwetu. Hivyo, kama aya ya juu inavyoeleza, kila kinachotokea kinahitaji sharti la “Mwenyezi Mungu akipenda au akitaka”. Sharti hili linajumuisha viumbe vyote, kimwili na kiroho, pamoja na manabii pia. Mfano wa hili ultokea katika misha ya Mtume :

Kundi moja la mabedui liliuja kwa Mtume kumuuliza baadhi ya maswali. Kwa kuwa hakuwa mwenye ujuzi sana kuhusu swalii lao na kufikiri kwamba angepata ufunuo kuhusu hilo baadaye siku hiyo, aliwaambia wamtembelee tena kesho kwa kuwaambia: “Njoo mnione kesho na kupata jibu lenu!” Hata hivyo, kwa kuwa hakusema “Mwenyezi Mungu akipenda hivyo au Mwenyezi Mungu akitaka,” wakati akizungumza nao hakuna ufunuo ulioteremshwa na Mwenyezi Mungu kwa wiki mbili. Na baada ya muda mrefu wa kusubiri ufunuo wa kwanza ulikuwa ya aya ifuatayo:

“Wala usisema kamwe kwa jambo lolote lile: Hakika nitafanya hilo kesho. Isipokuwa Mwenyezi Mungu akipenda. Na mkumbuke Mola wako Mlezi pale unapo sahau, na sema: Asaa Mola wangu Mlezi ataniongoa kwenye uwongozi ulio karibu zaidi kuliko huu.” (Kahf, 18:23).

Kama aya hii inavyoeleza, mara zotebinadamu hawana uwezo, au hawana uwezo mkubwa, kutenda kama watakavyo kwa sababu utashi na nguvu yao ni yenye upungufu. Hivyo, mja anapaswa kujua mipaka yake, azingatie haki za Mwenyezi Mungu, siyo lazima kwendwa mbali sana. Mwenyezi Mungu anaelezea kuwa Yeye anasamehe dhambi na makosa ya waja wake, lakini si ya kumkana Mwenyezi Mungu au kumfanyia washirika na kukiuka haki za watu wengine. Yaani, Mwenyezi Mungu humsamehe mtu yeyote amtakaye na hatamsamehe mtu yeyote asiyemtaka. Hili linaelezwa ndani ya Qur'an kama ifuatavyo.

“Na ni vya Mwenyezi Mungu vyote vilivyomo katika mbin-gu na vilivyomo katika ardhi. Yeye humsamehe na humuadhibu amtakaye. Na Mwenyezi Mungu ni Msamehev u Mwenye kure-hemu.” (Al-i Imran, 3:129). Marafiki wa Mwenyezi Mungu huufunga-manisha utashi wao na utashi wa Mwenyezi Mungu kwa kuitambua sifa hii. Kama ilivyo katika mambo mengine hufanya kila kitu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Hutambua vyema kuwa utashi wowote wa Mwenyezi Mungu huwekwa kikamilifu hukielekeza kila kinachowazunguka katika mwelekeo huu.

Sheikh Sunbul Sinan (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) aliwailiza wanafunzi wake swalilifualalo: “Enyi wanangui! Mngefanya nini, kama Mwenyezi Mungu angewapa haki ya kuongoza ulimwengu?” Kila mmoja alitoa majibu tofauti. Mmoja alisema: “- Ningependa kuwaangamiza makafiri wote!” Wengine akasema: “- Ningependa kutokomeza walevi wote!” Mtu wengine alisema: “- Ningependa kuwaangamiza wavutaji wote!” Katika wanafunzi kulikuwa na mwanafunzi mwerevu aitwaye Mustapha Muslikhiddin Affendi. Yeye alikaa kimya. Sheikh akamuelekea na kumuuliza: “- Ewe mwanangu! Ungefanya nini? “ Mustafa Muslikhiddin Affendi akajibu kwa heshima; “- Ewe Bwana! Kuna ubaya gani -Mungu apishe mbali - na jinsi Mwenyezi Mungu anavyouendesha ulimwengu? Ningependa kuweka mambo kama yalivyo.” Sheikh Sunbul Sinan alifurahi na kusema: “Jambo hili lime-pata kituo ambacho ndipo linapotakiwa kuwa” Na tangu siku hiyo na kuendelea Mustafa Affendi Muslikhiddin aliitwa kama kituo cha mab-wana na alirithi nafasi ya sheikh.

Ibrahim Haqqi wa Erzurum anatangaza ahadi yake kwaa Mwenyezi Mungu kwa maneno yafuatayo wakati akiashiria nukta hii kwa muhtasari:

*Vitendo vyake vyote ni vyenye ukuu,
Vitendo vyake vyote vinarandana kwa uzuri,
Na vitendo vyote ni vyenye kupendeza;
Tuone kile anachokifanya,
Hufanya lililo bora!*

*Juu ya ujumbe wangu amefanya bora,
Juu ya kiapo changu amefanya bora,*

*Juu ya ujumbe wangu amefanya bora;
Tuone kile ambacho Mwenyezi Mungu amefanya,
Amefanya bora! ..*

UWEZO WA MWENYEZI MUNGU: Mwenyezi Mungu ni Mwenye nguvu na Mwenye Uwezo. Hakuna kitu kigumu kwake. Allah anaiele-zea kwa muhtasari sifa hii katika Qur'an kama ifuatavyo:

"...Mwenyezi Mungu ni Muweza wa kila kitu." (Baqara, 02:20).

Katika aya nyingine akasema:

"Hakika amri yake anapo taka kitu ni kukiambia tu: 'Kuwa' Na kikawa." (Ya Seen, 36:82).

Na Mwenyezi Mungu anapokiamuru kitu, kitu hicho hulazimika kutokea. Basi, tunapaswa kutoangukia katika makosa ya kufikiri juu ya Uweza wa Mwenyezi Mungu kwa akili zetu dhaifu kwani tuna uwezo mdogo wenye kikomo. Nguvu ya Mwenyezi Mungu isiyokuwa na mwisho imeepukana na mipaka na udhaifu wowowte ambao binadamu wanao. Kwa hiyo, hakuna kiumbe ambaye si dhaifu mbele ya uwezo wake usiokuwa na mwisho. Uwezo wetu ni wa kiwango ambacho yeeye ametaka.

Historia imeshuhudia kushindwa kwa watu wengi waliosimama dhidi Nguvu hii. Kati yao ni Namruudh, Kisra, Abu Jahli, na wengi-ne wengi. Waliondoka duniani mkono mitupu. Mwenyezi Mungu ali-yachukua maisha yao akiwapeleka kwenye dhihaka. Hasa, kifo cha Namruudh, ambaye alidai kuwa ni Mungu, kinavutia mno, kikitoa ujumbe kuhusu nguvu na uwezo wa Mungu. Namruudh alikuwa kutokana na kuumwa na mbu. Maangamizi ya Abraha na askari wake walioishambulia Ka'bah, akiwategemea tembo aliokuwa nao, yaliyotokana na ndege wa Abâbil ni tukio lingine tena lenye kutia fora.

Jalal al-Din Rumi anasema:

"Ingawa dunia hii ni kubwa mno na haina mwisho kwa maono yako, hailingani hata chembe mbele ya Mwenyezi Mungu. Fungua macho yako na uangalie kote;! tetemeko la ardhi, kimbunga, na mafuriko hufanya kitu gani kwenye ulimwengu na yaliyomo ndani yake"

Kwa kweli, Nguvu za Mwenyezi Mungu wakati wengine hujionyesha wazi katika namna ya isiyokuwa ya kawaida ambao hatujaizoea. Kwa mfano, ubora chanya wa moto, maji, upemo, na mambo mengine ya asili wakati mwengine hubadiliaka kuwa vitu vyenye kuharibuu kwa nguvu ya Mungu. Katika suala hili, mtu anapaswa kuona utashi wa Kimungu katika historia ya matukio yanayotokea katika ulimwengu wa uumbaji Wale wasioweza kuona ni kukwama kwa mtazamo wa upofu. Jalal al-Din Rumi anawaonya watu hao walioghafilika: "Usisahau kwamba dunia hii ni majani mbele ya Mwenyezi Mungu. Wakati wengine utashi wa Kimungu huyainua na wakati wengine huyashusha. Wakati wengine hufanya dunia iwe salama na wakati wengine iwe mbaya. Wakati wengine huupeleka ulimwengu kulia, na wakati wengine kushoto. Wakati wengine huifanya bustani la mawaridi, na wakati wengine bustani la miiba ... "

Ukweli huu umegusiwa mara kwa mara ndani ya Qur'an: "**Hujui kwamba Mwenyezi Mungu ana ufalme wa mbingu na ardhi? Nanyi hamna mlinzi wala msaidizi isipo kuwa Mwenyezi Mungu.**" (Baqara, 2:107).

Yunus Emre, Sultani wa watu wanahekima na wenye upendo, anauweka kwenye maneno udhalili wetu mbele ya Mwenyezi Mungu:

*Kama nikichukua njia yangu bila wewe,
Siwezi kusaidiwa na kupiga hatua!
Wewe ni nguvu wangu katika mwili wangu,
Yenyekuitwaa kichwa changu! ..*

Maneno ya Mwenyezi Mungu: Mwenyezi Mungu ni Mwenye kuchenya. Hana haja ya sauti, herufi, maneno, na kuunda sentensi. Yaani, maneno ya Mwenyezi Mungu ameepukana na herufi na sauti; maneno yake kamwe hayafanani na yale ya binadamu. Na binadamu wanaweza kuzungumza kwa njia ya kupokea kutokana na sifa hiyo ya Mwenyezi Mungu. Yunus Emre anaizungumzia nukta hii kikamilifu:

*Ewe Mjuzi wa kiini cha maneno
Njoo na useme neno hili linatoka kwake?
Mtu ambaye hatuwezi kuelewa asili ya neno,
Anadhani kwamba linakuja kutoka kwangu!*

Mwenyezi Mungu Mtukufu huwasilisha maagizo, makatazo, na matakwa mengine kwa malaika, manabii, na binadamu, na hata vi-umbe wengine wote kwa njia ya sifa ya Kimungu ya kunena. Kimsingi, kama uumbaji wake huja kwa njia ya neno lake la uumbaji “Kuwa!”, katika namna fulani, inategemea hii sifa ya Mwenyezi Mungu. Ishara ndogo ya sifa hii huonekana katika uwezo wa kuzungumza waliope-wa binadamu. Yunus Emre anasema katika suala hili:

*Neno linaweza kusimamisha vita,
Neno linaweza kusababisha kichwa kukatwa,
Neno linaweza kuigeuza sumu kuwa supu
Kuwa asali na siagi!*

Vitabu vyote vitakatifu huletwa kwa njia ya sifa ya Mungu ya kunena. Ufunuo wakati wengine uliletwa na Malaika Jibril, na wakati wengine moja kwa moja, nyuma ya pazia. Hii ni aina ya mawasiliano na Mwenyezi Mungu. Imeelezwa Qur'an:

“Na haikuwa kwa mwanaadamu kwamba Mwenyezi Mungu amsemeze ila kwa Wahyi (Ufunuo), au kwa nyuma ya pazia, au kumtuma Mjumbe. Naye humfunulia ayatakayo kwa idhini yake. Hakika Yeye ni Mtukufu, Mwenye hikima.” (Shura, 42:51).

“...Na Mwenyezi Mungu alinena na Musa moja kwa moja.”
(Nisaa, 4:164).

Mwenyezi Mungu alinena na Musa moja kwa moja na si kwa njia ya lugha au sauti, lakini kwa njia ya sifa yake ya milele ya Kimungu ya kunena. Watu sabini waliosuhubiana na Musa kushuhudia tukio na Malaika Jibril hakukusikia au kuhiisi mazungumzo haya ya Kimungu. Musa alipoteza fahamu katika makabiliano haya ya Kimungu. Alijisikia kuwa nje ya mipaka ya muda na nafasi walaha kukumbuka mahali ali-pokuwa, katika dunia hii, au Akhera. Alitaka sana kumuona Mwenyezi Mungu, lakinia liambiwa na Mwenyezi Mungu: “kamwe huwezi kuniona” Hata hivyo, Musa aliposisitiza bila kufahamu kumuona Mwenyezi Mungu, aliambiwa aangalie mlimali na kama akiona mlima ukibaki atawea kumuona Mwenyezi Mungu pia. Kulingana na maelezo, mng'aro ulikuja kwenye mlima nyuma ya vifuniko vingi, mlima ukalipuka, na Musa akapoteza fahamu. Alipopata fahamu aliomba huruma ya Mwenyezi Mungu, akihisi kwamba alikuwa amekwenda mbali

sana. Kama Musa asingepoteza fahamu, basi, angesukumwa pamoja na mlima pia.

Kwa upande wengine, Malaika Jibrili, mmoja wa malaika wakuu, alisema maneno yafuatayo kumwambia Mtume usiku wa safari ya kimiujiza ya Mtume kuelekea mbinguni pindi walipofika kwenye mti wa mkunazi (sidratul muntaha) mbingu ya saba: “- Ewe Mtume! Ninaruhusiwa tu kufika mahali hapa. Zaidi ya mahali hapa, utakwenda peke yako. Kama nikipiga hatua mojatu zaidi, nitaungua na kuwa mkaa” Ni Mtume Muhammad ambaye alipewa nafasi ya ukarimu katika suala hili na alipata heshima ya kupaa mbinguni. Usiku wa kupaa, Mtume , sultan wa ulimwengu, aliheshimiwa kwa muungano maalum na mawasiliano kwa njia ambao hatuwezi kujua. Kwa kuwa sifa ya Kimungu ya kunena haina ushirika na maneno mengine, imeepukana na kikomo cha aina yoyote. Maneno ya Mwenyezi Mungu yanayojitokeza kwetu katika dunia hii, kwa kweli, ni bahari isiyokuwa na mwisho wa maana. Hili limeelezwa ndani ya Qur'an kama ifuatavyo:

“Sema: Lau kuwa bahari ndio wino kwa (kuandikia) maneno ya Mola wangu Mlezi, basi bahari ingelimalizika kabla ya kumalizika maneno ya Mola wangu Mlezi, hata tungeliileta mfano wa hiyo kuongezea.” (Kahf , 18:109).

“Na lau kuwa miti yote iliyomo duniani ikawa ni kalamu, na bahari (ikawa wino), na ikaongezewa juu yake bahari nyengine saba, maneno ya Mwenyezi Mungu yasingelikwisha. Hakika Mwenyezi Mungu ni Mwenye nguvu, Mwenye hikima.” (Luqman, 31:27).

Maneno yote katika dunia hii yanatokana na sifa ya kunena ya Mungu. Hivyo, Mwenyezi Mungu ana Majina Makuu yanayotamkwa kwa lugha zisizokuwa na idadi. Allah alijaalia viumbe wote, ikiwi ni pamoja na wale wanaodhaniwa kutokuwa viumbe hai, lugha kutokana na sifa yake ya kunena. Imeelezwa katika Qur'an Tukufu:

“Zinamtakasa zote mbingu saba na ardhi na vyote viliomo ndani yake. Na hapana kitu ila kinamtakasa kwa sifa zake. Lakini nyinyi hamfahamu kutakasa kwake. Hakika Yeye ni Mpole na Mwenye maghfira!” (Isra, 17:44).

Yunus Emre anataamali siri ya aya hii:

Mito ya peponi

Hutiririka ikitamka maneno Allah, Allah

Kurumbizi wa Uislamu

Huimba wakisema maneno Allah, Allah

Matawi ya mti wa Tuba

Husoma Qur'ani kwa ndimi zao

Mawaridi ya peponi

Hunukia maneno Allah, Allah

UUMBAJI (MWANZO): Ni sifa ambao kwayo Mwenyezi Mungu huumba. Ina maana kuumba kitu kutoka katika hala ya kutokuwepo; na aina hii ya uumbaji ni Yake pekee. Viumbe visivyokuwa na idadi vimeumbwa Naye. Na sifa nyingine sahihi za Mwenyezi Mungu zime-juishwa katika sifa ya uumbaji.

Imeelezwa ndani ya Qur'an:

“Ambaye ametengeneza vizuri umbo la kila kitu; na akaanzisha kumuumba mtu kwa udongo.” (Sajda, 32:7).

“Yeye ndiye aliye kuumbieni vyote vilivyomo katika ardhi. Tena akazielekea mbingu, na akazifanya mbingu saba. Naye ndiye Mjuzi wa kila kitu.” (Baqara, 02:29).

“Aliye kujaalieni kupata moto kutokana na mti wa kijani nanyi mkawa kwa huo mnawasha.” (Ya Seen, 36:80).

“Je! Hawavioni vitu alivyo viumba Mwenyezi Mungu - vivuli vyao vinaelekea kushotoni na kuliani, kumsujudia Mwenyezi Mungu na vikinyenyekea?” (Nahl, 16 : 48).

Sifa ya uumbaji inatofautiana na sifa nyingine za Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu anajua kwa sifa ya ujuzi. Na kwa njia ya sifa ya Nguvu, Yeye hufanya vitu kuwepo au kuviangamiza. Na kwa Utashi, huamua kufanya vitu kuwepo au kuviangamiza. Na kisha huja sifa ya **Uumbaji** ambao kwayo vitu huumbwa. Siri za ulimwengu zimefichwa ndani ya sifa ya Uumbaji. Hivyo basi, kila kitu kinashuhuhudia uwepo wa Mwenyezi Mungu.

Kwa ujumla, Mwenyezi Mungu hujulikana kwa waja wake hasa kutokana na sifa hizo zilizolezwa hapo juu. Sifa zote hizi na sifa nyingine za Mungu zisizokuwa na idadi hazina kikomo cha kuwepo kulingana na mahitajio ya muda na mahali, bali zipo wakati wote.

Hakuna sifa ya Mwenyezi Mungu yenyе kinyume na katika dhati ya Mwenyezi Mungu. Yaani, Mwenyezi Mungu yu hai, lakini ametasika na kifo. Yeye yupo, lakini uwepo wake umeepukana na kuto-kuwepo. Ana ujuzi, lakini ujuzi wake umeepukana na ujinga. Yeye ni mwenye kukidhi haja, lakini yeye si mwenye kuhitaji. Sifa zote za Mwenyezi Mungu zinafuata mstari huu.

Kwa upande wengine, Mwenyezi Mungu ameepukana dhidi ya kuwa na viungo vya binadamu kuhusu sifa zote, na hakuna hata chembe ya sifa ya Mwenyezi Mungu iliyopo kwa binadamu. Bali binadamu huakisi tu sifa zake. Yaani, uwezo wetu wa kuongea huto-kana na kuakisi sifa ya Mwenyezi Mungu ya kunena. Hivyo, uhai wa Mwenyezi Mungu haufanani hata kidogo na uhai wetu. Kuona kwake si kama kuona kwetu.

Kwa mukhtasari, maudhui ya sifa zote za Mwenyezi Mtukufu wake huonyesha hali kutokuwa na kikomo wala mwisho. Na sifa zote ni zaa milele katika huko nyuma na hata baadaye. Yaani, hakuna sifa ya Mwenyezi Mungu yenyе kikomo. Hivyo, ujuzi wake, nguvu, kunena, uumbaji, na sifa zote nyingine zimeepukika na aina ye yeyote ya mfano na maelezo. Inapokuja kwa upande wetu zinakuwa na kikomo na muda. Hivyo, binadamu, ambao hawawezi kujijua wenyewe kikamilifu , hawawezi kuzijua sifa za Mwenyezi Mungu kama inavyo-takiwa. Yaani, kama hatuwezi kujijua kwa usahihi dhati ya Mwenyezi Mungu hatuwezi kuzijua tabia sahihi za sifa za Mwenyezi Mungu.

Kwa upande wengine, dhati au sifa kuu haiwezi kulinganishwa au kuhusishwa na dhati duni. Kama aina hiyo ya mahusiano ikianzishwa, itaishusha thamani ile dhati kuu. Kwa mfano, pindi paka anaposuhubiana na simba, ushirikiano huu unaashiria ubora wa paka huyu juu ya paka wenzake katika suala la nguvu. Hata hivyo, pindi simba anaposuhubiana na paka, ushirika huu huonyesha woga na udhaifu wa simba. Hivyo, kumlinganisha Mwenyezi Mungu na viumbe ni upofu na uovu. Aidha, kashfa hiyo haiendani na ukuu wa Mwenyezi

Mungu. Hii ndio sababu kwamba kitendo hicho huitwa ushirikina, na mtendaji wa kitendo hicho huitwa mshirikina. Kwa mfano, washirikina walifanya makosa ya kuzihusisha sifa za ya Mwenyezi Mungu zisizokuwa na kikomo kama vile Mwenye kusikia na Mwenye kuona sambamba na uwezo wao wa kusikia na kuona katika mtazamo wa mfumo wao wenyewe na, hatimaye, wakapunguza imani yao kuhusu sifa za Mwenyezi Mungu kwa kuyaamini mawe dhaifu waliyoyatengeneza wao wenyewe. Hata hivyo, wale wenyewe kufahamu ukweli kwamba sifa zao za kibinadamu ni cheche chakavu zitokanazo na sifa za Mwenyezi Mungu huishi katika msimu wa kutokuwa chochote kwa elimu hii ya kiroho na wao, wakiwa wenyewe hisia ya furaha ya imani, husema: **“Hakuna mwenye kuwepo, ila Mwenyezi Mungu.”**

Wana elimu salama kiakili na kiroho juu ya ukweli kwamba **“Mola wangui! Wewe uko kama ulivyo!”** Kwa namna hii, wao, huepukika dhidi ya shaka na udanganyifu wowote, na wakiwa wenyewe moyo safi humuelekea Mola wao, na kupata nafasi katika kitabu cha watu wa Mungu. Mmoja wa madarweshi alimuuliza Bayazid-i Bastami: “Ewe Bwana! Je, ni yepi majina makubwa ya Mwenyezi Mungu? “ Bayazid-i Bastami akamjibu: “- Ewe mwanangu! Je, kuna majina yoyote madogo ya Mwenyezi Mungu? Usiwe na wasiwasi, majina yote ya Mwenyezi Mungu ni makubwa. Kama unataka maombi yako yapate kujibiwa na Mwenyezi Mungu, acha kushughulishwa na starehe za maisha! Majina ya Mwenyezi Mungu hayajitokezi katika nyoyo zenye wasiwasi. Ni nyoyo zenye mwanga ambazo Mwenyezi Mungu huzi-hudhuria kuititia majina mengi.”

II. KUAMINI MALAIKA

Malaika ni viumbe wema wasiokuwa wa kimaada. Hii ndio sababu kwamba hatuwezi kuwaona katika maumbile yao halisi kwa macho yetu. Hata hivyo, wana uwezo wa kuonekana katika kila aina inayoonekana kuwa bora. Hata hivyo, waliruhuswa kuonekana na baadhi ya Manabii Wakubwa katika maumbile yao yasiyo ya kidunia. Maumbile yao hayahitaji chakula, kinywaji au kulala. Kwa kuwa wame-umbwa kutumia uhai wao wote katika kumtumikia Mwenyezi Mungu hawakupewa nafsi. Kwa hiyo, maumbile yao hayaruhusu kumuasi

Mwenyezi Mungu. Idadi yao haihesabiki. Inaeelezwa kuwa matone ya mvua huletwa ardhini na malaika na kila malaika anaweza kusimamia tone tu mpaka Siku ya Malipo. Hii ndiyo sababu kwamba matone ya mvua au chembe za theluji hazigongani wakati wa kuja chini. Malaika wana daraja mbalimbali kulingana na majukumu tofauti. Mawlana Jalal al-Din Rumi anasema katika suala hili: *"Kila malaika ana thamani au daraja tofauti kama utofauti kati ya mwezi mpya na mwezi mpevu."*

"Kila malaika ana fungu kutoka katika nuru ya Kimungu. Na wamejaaliwa Nuru ya Kimungu kulingana na darja zao."

Kuna malaika wanne maarufu ambao tunaweza kuwaweka katika darja ya "manabii" wa malaika. Nao ni Jibra'il, Mika'il, Izra'il na Israfil. Jibrail alipewa jukumu la kuleta ufunuo kwa manabii. Mika'il ana jukumu kwa matukio ya asili. Izra'il wajibu wake ni kuyahitimisha maisha yetu. Israfil atapiga baragumu wakati wa mwisho wa dunia na Siku ya Malipo. Katika tabia ya kuzungumza, Malaika, ni kama roho tuliyopewa. Kwa kuwa hatuwezi kuona roho zetu, hivyo hatuwezi kuwao-na. Kama hatuwezi kukataa kuwepo kwa roho zetu hatuwezi kukana uwepo wa malaika. Inaelezwa kuwa kukataa kuwepo kwa Malaika ni kama kukanusha kuwepo kwa manabii kwa sababu malaika huleta ukweli wa Mungu kwa binadamu. Hivyo, Qur'an inawaonya wale wa-naomkana Jibra'il, malaika wa ufunuo:

"Sema: Aliye kuwa ni adui wa Jibril, basi huyo ndiye aliyeitemsha Qur'ani moyoni mwako kwa idhini ya Mwenyezi Mungu, inayothibitisha yaliyokuwa kabla yake, na ni uwongofu na bishara njema kwa Waumini." (Baqara, 2: 97).

Kama tulivoona, na Malaika, mbali na kumuabudu Mwenyezi Mungu, wana majukumu mengine. Baadhi huwasaidia binadamu katika ugumu wa utekelezaji wa amri ya Mwenyezi Mungu. Aina hii ya malaika, kusaidia watu wenye imani, mara nyingi wamekuwa wakinokana katika historia ya Uislamu. Maswahaba wa Mtume, maverani wa vita ya Badr, waaliushuhudia ukweli huu kama ifuatavyo:

"Wakati vita ya Badr ikiwa imepamba moto tulishuhudia maadui wakifa hata bila mapanga yetu kuigusa mili yao."

Mwenyezi Mungu anaelezea ukweli huu ndani ya Qur'an kwa kusema: “**Mola wako Mlezi alipowafunulia Malaika: Hakika Mimi ni pamoja nanyi, basi watieni nguvu walioamini. Nitatia woga katika nyoyo za waliokufuru. Basi wapigeni juu ya shingo na wapigeni kwenye kila ncha za vidole.**” (Anfal, 08:12).

“**Na laiti ungeli ona Malaika wanapo wafisha wale walio kufuru wakiwapiga nyuso zao na migongo yao, na kuwaambia: Ionjeni adhabu ya Moto!**” (Anfal, 8 : 50).

Baadhi ya malaika wapo katika kazi ya kutulinda. Wanaitwa Malaika wa *Hafaza*, na baadhi ya malaika wanaandika yote tunayayatenda. Hawa huitwa Waandishi wenyewe hishima (*Kirâman Kâtibîn*). Na Malaika Munkar-Nakir wanahusika na kazi ya kumhoji mtu mara baada ya kifo chake. Pia kuna malaika wanaowaombea binadamu wasamehewe na Mwenyezi Mungu na wasipotee.

III. KUAMINI VITABU VYA MWENYEZI MUNGU

Kuanzia kwa Adamu ﷺ, mtu na nabii wa kwanza na kuendelea, Mwenyezi Mungu alituma amri na makatazo yake kwa njia ya ufunuo, kwanza katika mfumo wa kurasa (vitabu) na baadaye katika namna ya vitabu kwa kuwa muongozo ulihitajika kadiri jamii ilivopanuka na matatizo kuongezeka. Kuna vitabu vikuu vitakatifu vinne: Taurati (*Torati*), Zabur (*Zaburi*), Injil (*Injili*), na Qur'ani. Adamu alipewa kurasa 10 (au vitabu), Sethi alipewa kurasa 50; Idris (Enoch) alipewa kurasa 30, na Ibrahim alipewa kurasa 10. Ama kwa vitabu vikubwa, Taurati alipewa Musa, Zabur ilitumwa kwa Daudi, Injili ilitumwa kwa Issa (Yesu), na hatimaye Qur'an ilitumwa kwa Muhammad ﷺ, Sultani wa ulimwengu.

Vitabu Vitakatifu ni kama barua kutoka kwa Mwenyezi Mungu kwa waja wake. Zinashughulika na jinsi binadamu wanapaswa katumia maisha yao na kutoa dawa kwa ajili ya furaha ya milele. Ni ashirio (reflections) la sifa ya Mwenyezi Mungu ya milele ya unenaji wa Mwenyezi Mungu wa tangu na tangu kabla ya kuwepo kwa ulimwengu na mtazamo wa binadamu. Hivyo, vitabu vitakatifu pia vina-toa ishara ya kunena pamoja na ujumbe wake pia. Qur'an, ambao

Kitabu kitakatifu cha mwisho, kilivifuta (abrogated) vitabu vilivyopita. Sababu za hili ni mbili. Kwanza, kwa muda mrefu kabla ya ufunuo wa Qur'an, vitabu vitakatifu katika hali yake ya awali vilikuwa aidha vimepotea (kutoonekana) au kupotoshwa au aya zilikuwa zimefichwa. Pili, mabadiliko ya mahitaji ya binadamu yalihitaji ujumbe mpya, kamili na wa mwisho. Hata hivyo, ujumbe awali na wa msingi wa sahifa na vitabu vyote kuhusu misingi mikuu ya imani ni ya aina moja. Mshairi anauweka ukweli huu katika maneno kwa namna sana.

*Maana ya vitabu vinne ni
Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu*

Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an:

"Kila umma tumewajaalia na ibada zao wanazo zishika. Basi wasizozane nawe katika jambo hili..." (Hajj, 22:67).

Sifa kuu ya dini za mbinguni ni kwamba zinatokana na ufunuo wa Kimungu bila shaka yoyote. Hata hivyo, kipengele hiki kwa sasa ki-mebaki ndani ya Uislamu pekee kwa sababu vitabu vya dini za kabla ya Uislamu vilikabiliwa na makosa ya binadamu kwa njia ya kupotosha na kuvuruga maana ya asili. Kama jambo la kweli, Uislamu ulitumwa hasa kutokana na uvurugaji huu. Wakati huo huo, Qur'ani, kama ufunuo wa mwisho, inajumuisha misingi ya asili ya dini zilizotangulia na ni ukamilifu na utimilifu kwa mahitaji ya binadamu kwa ajili ya amani na furaha hapa na katika Akhera. Kama kitabu cha mwisho, Kinalindwa na kuhifadhiwa na Mwenyezi Mungu. Qur'an inatoa changamoto ambao kamwe haitapotoshwa au kubadilishwa:

"Na ikiwa mna shaka kwa hayo tuliyo mteremshia mja wetu basi leteni sura moja ya mfano wake, na muwaite mashahidi wenu badala ya Mwenyezi Mungu, ikiwa mnasema kweli." (Baqara, 02:23).

Kama aya hii inavyoeleza, Qur'an imebakia bila kuvurugwa kwa karne. inajumuisha kanuni elekezi kwa ajili ya wokovu wetu kama ifuatavyo:

1. *Misingi ya imani na matendo mema.*

2. *Asili ya maisha ya binadamu*: Hatua ya kumbwa, kuzaliwa, maisha, na hatimaye kifo. Na pia maumbile ya mwanadamu: misukumo isiyokomaa ya nafsi; misukumo iliyokomaa ya kiroho, na njia za kuitakasa nafsi.

3. *Mfumo tata wa ulimwengu*: Tabaka saba za mbingu; jua, mwezi, nyota, matukio ya asili, mvua, kukhitalifiana usiku na mchana, viumbe vilivyopo kati yambingu na ardhi na sifa zao.

4. *Habari za kihistoria*: hali mbaya na nzuri za kaumu zote duniani na Akhera, Adhabu za Mwenyezi Mungu, na mafunzo kutoka kwa manabii na watu wao, na mazingatio kutokana na yaliyopita.

5. *Bahari ya kutafakari na kukumbuka itokanayo na tangu na tangu na hadi milele.*

IV. KUAMINI MITUME

Manabii ni viongozi wanaoongoza (watu) kutafuta na kubaki kwenye njia iliyonyooka.

Binadamu wanapokabiliwa na kupotea dhidi ya njia ya sawa, Mwenyezi Mungu huwalinda wasipotee zaidi kwa kuwatumia manabii. Hivyo, Mwenyezi Mungu, kwa kutumia vitabuvitakatifu na manabii, huwahabarisha binadamu kuhusu majukumu na mipaka yao, na aliwfanya kuwa wenye kuwajibika; na Mwenyezi Mungu alitoa nafasi hii kwa kaumu ya watu.

Imeelezwa ndani ya Qur'an Tukufu:

"Na kwa hakika kwa kila umma tuliutumia Mtume kwamba: Muabuduni Mwenyezi Mungu, na muepukeni Shetani..." (Nahl, 16:36).

Madhumuni ya dini ni kuwasaidia binadamu kuondoa au kupunguza misukumo hasi ya nafsi, na kuwasaidia kuongeza misukumo chanya. Hata hivyo, ili lengo hili litimie binadamu wanahitaji "mfano kamili." Hii ni moja ya sababu ya Mwenyezi Mungu kuwatuma manabii kwa binadamu, ili wawe mifano na vielelezo kamili kwa binadamu.

Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'ani kuhusu suala hili:

“Na hatukumtuma Mtume yejote ila at'iwe kwa idhini ya Mwenyezi Mungu...” (Nisaa, 4:64).

Mtume Muhammad ﷺ ni kilele cha ukamilifu. Hii ndio maana Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an:

“Hakika nyinyi mnayo ruwaza njema kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu kwa anaye mtaraji Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho, na akamkumbuka Mwenyezi Mungu sana.” (Ahzab, 33:21).

Hivyo, kila mtu ana wajibu wa kumuamini Mwenyezi Mungu na kuwa mja mwema. Ingawa Mwenyezi Mungu amewaaahidi pepo mitume wake huko Akhera, wao pia walipewa wajibu wa kutimiza kazi ya utume. Hii imeelezwa ni katika Qur'an kama ifuatavyo:

“Na kwa yakini tutawauliza wale walio pelekewa Ujumbe, na pia tutawauliza hao Wajumbe.” (Araf, 07:06).

Kwa kuwa Mtume Muhammad ﷺ alikuwa akifahamu vyema wajibu huu, aliwaambia wafuasi wake zaidi ya laki moja wakati wa Hotuba yake ya Kuaga kabla ya kifo chake;

“Enyi watu! Hakika mtaulizwa kuhusu mimi kesho; majibu yenu yatakuwa yepi?”

Maswahaba wakamjibu kwa pamoja:

“-Umetimiza kazi yako ya kufikisha ujumbe wa Mwenyezi Mungu. Umetushauri na kutuhubiria!”

Mtume ﷺ, nuru ya uhai, aliposikia maneno yao, alisema:

“Enyi wenzangu! Je nimefikisha ujumbe? ..

Je nimefikisha ujumbe?..

Je nimefikisha ujumbe?..”

Mtume ﷺ alitaka ushahidi wao uthibitishwe kwa kurudia swali lake mara tatu na kisha alimuomba Mwenyezi Mungu awe shahidi:

“Ewe Mola shuhudia! ..

Ewe Mola shuhudia! ..

Ewe Mola shuhudia..!” (Bukhari, Ilm, 37).

Kwa kuwa kila watu walitumiwa nabii, idadi ya manabii ni kubwa. Imeelezwa ndani ya Qur'an:

“Na Mitume tuliokwisha kukuhadithia kabla yake, na Mitume wengine hatukukuhadithia...” (Nisaa, 4:164).

Kulingana na baadhi ya hadithi, idadi ya manabii ni 124,000. Qur'an inataja majina 25 tu ya manabii maarufu zaidi. Baadhi yao walipewa *shariah* mpya (*sheria kuu*), lakini wengi waliendeleza *shariah* ya manabii waliopita.

Manabii walipewa kazi kubwa tatu zifuatazo:

1. Kuwasomea watu wao Aya za Mwenyezi Mungu,
2. Kuwaongoza watu kusafisha nafs zao ,
3. Kudurusu vitabu nakujifunza hekima zilizofunuliwa ili kuwaongoza watu kwenye njia iliyonyooka.

Kuwepo kwa manabii ni muhimu kwa ustawi wetu. Wanajumuisha mifano mingi ya haiba nzuri katika mwili mmoja, na huongoza kwa umoja roho za binadamu kumuelekea Mola wao.

Waliandaliwa na kuchaguliwa na Mwenyezi Mungu. Hivyo, wana vipengele mbalimbali vyta sifa walizojaaliwa na Mwenyezi Mungu. Sifa hizo ni kama zifuatazo:

Ukweli: Manabii daima hudumisha hulka ya haki. Matendo yao yanaafikiana kikamilifu na maneno yao. Ni vigumu kwao kusema uongo. Ukweli wao ulithibitishwa hata na wale ambao hawakuwa waumini wao. Hapa kuna mifano michache ya mengi kuhusu sifa yao ya uaminifu:

Heraclius, Kaisari wa Byzantium, ili kujifunza juu ya Mtume Muhammad ﷺ, alimhoji Abu Sufyan, ambaye wakati huo alikuwa kafiri. Moja ya maswali ilikuwa:

“- je amewahi kutoheshimu maneno yake?”

Abu Sufyan ingawa wakati huo alikuwa mpinzani wa Mtume ﷺ, alijibu vizuri kuhusu Mtume ﷺ: “- Hapana! Yeye daima hushikamana na maneno yake! ”

Ubay bin Khalaf alikuwa ni adui mkubwa wa Uislamu; alikuwa hivyo kiasi kwamba, kabla ya kuhamia Madina, alikuwa akimwambia Mtume ﷺ:

“- Ninamtunza farasi mwenye nguvu, na mimi siku moja nitakuua nikiwa nimempanda farasi huyo.”

Mtume ﷺ alikuwa akimjibu:

“- Mwenyezi Mungu akipenda nitakuua!”

Wakati vita vya Uhud vikiendelea Ubay bin Khalaf alikuwa akimatufuta Mtume ﷺ huku akisema:

“- Kama nisipompata leo, nitaangamia!”

Alipofika karibu na Mtume ﷺ maswahaba walitaka kumuua. Hata hivyo, Mtume ﷺ akawaita:

“-! Hebu na aje kwangu”

Alipofika karibu, Mtume ﷺ alichukua mkuki kutoka mkononi mwa swahaba na kumrushia. Mkuki huo uliiparaza shingo ya Ubay, laki-ni ilitosha kumfanya adondoke kutoka juu ya farasi wake. Alitishika sana kiasi kwamba alirudi mbio kwenye safu za jeshi lake akipiga mayowe, “- Naapa kwamba Muhammad ameniua..!”

Waabudu masanamu walioliona jiraha lake walisema:

“- Huu ni mchubuko tu!”

Bado hilo halikumpa utulivu na alisema:

“- Wakati nikiwa Makka Muhammad aliniambia: ‘Bila shaka nitakuua!’ Naapa kwamba nitakufa hata kama akinitemea mate tu ..!”

Ubay aliendelea kuomboleza. Abu Sufyan alimuondo hofu hiyo akisema:

“- Hutakiwi kuogopa kuhusu mkwaruzo huu mdogo.”

Ubay akajibu:

“- Je, unajua aliyenifanyia hivi? Ni Muhammad. Naapa kwa lat na Uzza kwamba kama mkwaruzo huu ukisambazwa kwa watu wote wa Hijaz wanaweza kuangamia. Nikiwa Makka Muhammad aliniambia: ‘Bila shaka nitakuua.’ Hivyo niliamini kwamba ataniuia. Kama alivyo-sema kwamba, bila shaka nitauliwa na yeze hata kama atanitemea mate tu.”

Hatimaye, Ubay, ambaye alikuwa ni adui wa Mtume ﷺ, alifariki dunia siku moja kabla ya kurudi Makkah.

Tukio hili linatoa somo muhimu. Hata muabudu sanamu mkubwa mja ambaye alimjua Mtume ﷺ vizuri kabisa aliamini jinsi maneno yake yalivyokuwa na nguvu.

Uaminifu: Manabii ni binadamu wenyewe kuaminika zaidi kuleko watu wote. Hata wasio-waumini wanaamini kile wanachokisema. Hivyo, hata waabudu sanamu walimuona Mtume Muhammad ﷺ kama mtu anayestahili kuaminiwa zaidi; walimwita Muhammad Mkweli, na walimkabidhi mali zao badala ya jamaa zao. Walimuamini sana kiasi kwamba Mtume ﷺ alikuwa na amana za baadhi ya waabudu sanamu hadi wakati wa uhamiaji wake Madina. Ingawa alikuwa katika hatari ya maisha yake alimtaka, Ali, mpwa wake, abaki katika mji wa Makkah ili azikabidhi mali hizo kwa wamiliki wake.

Akili: Manabii ni binadamu wa kipekee katika suala la akili na ufahamu. Wana vipawa vikubwa vya akili, maamuzi mazuri, na kuvutia. Sifa hizi huonekana kwa namna mbalimbali katika kila nabii. Maisha ya Mtume Muhammad ﷺ yana mifano mingi ya kipengele cha sifa hii.

Kabla ya ufunuo Ka'bah ilifanyiwa ukarabati na makabila ya Makka. Hata hivyo, utata ulizuka kuhusu nani atakayekuwa na hes-hima ya kuweka jiwe jeusi kwenye pembe ya Ka'bah. pindi walipokaribia kugombana, mmoja kati yao alitoa maoni:

“- Acheni kupambana! Kama hatuwezi kutatua suala kati yetu hebu tumteue mtu wa kwanza kuingia lango hili awe mwamuzi wetu!”

Mtu huyo alipoingia, tabasamu lilizifunika nyuso zao kwa sababu aliyeingia ni Muhammad, “Mkweli.”

Baada ya Mtume ﷺ kujifunza kuhusu mgogoro huo, alichagua mwakilishi mmoja kutoka kila kabilia. Kisha alitandaza vazi lake juu ya ardhi na akawataka kuliweka jiwe jeusi juu yake na wawakilishi wa kila mmoja ashikilie joho. Hivyo, kila kabilia likaweza kuwa na hesima ya kubeba jiwe jeusi. Kisha, yeye mwenyewe, aliweka jiwe jeusi mahala pake huku wakiwa wameshikilia vazi. Na kuonyesha mfano huo mzuri wa mtizamo na akili, Mtume ﷺ alizuia mapambano ambao yangeweza kutokea.

Kwa upande wengine, hekima iliyoonyeshwa katika vita kwa ajili ya Uislamu na mtizamo, hasa katika vita vya Hudaybiya, ushindi katika Makkah na Hunain, na jinsi alivyoamili ana watu wa Taif, na uadilifu aliouonyesha, yote hayo ni mambo ambao hayawezu kufikia na binadamu yeyote.

Mawasiliano: Manabii huwasilisha amri za Kimungu kwa binadamu kama walivyoamriwa. Katika ufikishaji wao hawaongezi wala kupunguza ujumbe husika.

Utakatifu (usafi): Manabii wameokolewa na kila aina ya uasi na dhambi. Hata hivyo, kwa kuwa wanatakiwa kufahamu kwamba wao pia ni viumbe dhaifu na wasije kudai kuwa ni miungu wakati wengine huweza kufanya makosa madogo ya binadamu. Kuna hekima nyiningine pia katika jambo hilo. Kama wangkuwa watakatifu kwa kila kukosa, binadamu katika akili zao wangkuwa na udhuru wa kutofuta mfano wao kwa kufikiri kwamba hawatokuwa na uwezo wa kutosha kutekeleza amri na makatazo ya Mungu. Hivyo, manabii wasidhaniwe kuwa mionganoni mwa malaika, na Qur'an inagusia juu ya somo hili katika aya hizi tukufu:

“Sema: Ingelikuwa duniani wapo Malaika wanatembea kwa utulivu wao, basi bila ya shaka tungeli wateremshia Malaika kuwa ni Mtume wao.” (Isra, 17:95).

“Wala hatukuwafanya miili isiyo kula chakula, wala hawakuwa wenye kuishi milele.” (Anbiyaa, 21:08).

Mbali na sifa hizi tano za manabii kuna sifa tatu za ziada za Mtume Muhammad ﷺ. Nazo ni kama ifuatavyo:

1. Mtume Muhammad ﷺ ni kipenzi cha Mwenyezi Mungu. Yeye ni bora kuliko wengine wote. Yeye ndiye mwenye kuheshimika zaidi kuliko binadamu wote. Nadjib Fadhil Kisakurek, mshairi wa Kituruki anamuelezea Mtume ﷺ kwa maneno yafuatayo:

*Harufu yako ilichujwa katika enzi na enzi,
Wewe ni asali, uhai ni sega la asali ...*

2. Mtume Muhammad ﷺ alitumwa kwa wote binadamu na majini. Yaani, yeye ni nabii wa enzi hizo mbili. Na dini aliyekuja nayo ni ya kudumu mpaka mwisho wa dunia. Manabii wengine walitumwa kwa watu fulani kwa kipindi fulani. Kwa hiyo, wakati miujiza ya Manabii wengine wote ilikuwa halali kwa muda zama zao wenyewe, miujiza ya Mtume Muhammad ﷺ haina kikomo cha wakati. Kati ya miujiza hiyo Qur'an ni muujiza mkuu ambao utaendelea kuwepo mpaka mwisho wa dunia.

3. Mtume Muhammad ﷺ ni Mtume wa mwisho wa Mwenyezi Mungu. Hata hivyo, kwa kuzingatia maneno ya Mtume ﷺ: "Mimi ni nabii wakati Adamu alikuwa kati ya maji na udongo" yeye ni wa "kwanza" kuumbwa kwani aliombwa kuwa nabii kwa wote, ulimwengu wa binadamu na majini.

Mbali na sifa zote hizi, Mtume Muhammad, ﷺ alipewa daraja ya juu ya "Makam-i-Mahmud" na ya maombezi makubwa. Kwa sababu hii, Mtume Mwenye huruma ﷺ aliomba msamaha kwa Mwenyezi Mungu kwa dhambi za watu (ummah) wake Siku ya ya Kiyama na maombezi haya yatakubalika. Maneno ya Qur'an yasemayo,

"...Na lau pale walipojidhulamu nafsi zao wangeli kujia, wa-kamwomba Mwenyezi Mungu msamaha, na Mtume akawaom-bea msamaha, hapana shaka wangeli mkuta Mwenyezi Mungu ni Mwenye kupokea toba na Mwenye kurehemu..." (Nisaa, 4:64), yanaonyesha jinsi maombezi ya Mtume Muhammad yatakavyokuwa muhimu na madhubuti Siku ya Malipo.

Maelezo yafuatayo ya Mtume ﷺ pia yanatoa habari njema kwa nyoyo zetu:

"Siku ya Kiyama watu watakwenda kwa Adamu na kumuomba awaombee msamaha kwa Mwenyezi Mungu wakisema:

“-Tafadhali tuombee msamaha kwa Mwenyezi Mungu!”

Adam atajibu:

“-Mimi sina daraja hiyo, nendeni kwa Ibrahim! Yeye ni rafiki wa karibu wa Mwenyezi Mungu ...”

Watakapokwenda kwa Ibrahimu atawaambia:

“-Mimi sina daraja hiyo, nendeni kwa Musa! Yeye ndiye aliyezungumza na Mwenyezi Mungu ...”

Watakwendu kwa Musa. Yeye atawaambia:

“-Mimi sina darja hiyo, nendeni kwa Issa! Yeye ni Roho na neno la Mwenyezi Mungu...”

Watakapokwenda kwa Issa atawaambia:

“-Mimi sina darja hiyo, nendeni kwa Muhammad!”

basi, wao watakuja kwangu nami nitawaambia:

“-Ndiyo, mimi ninayo darja hiyo.”

Hapo nitaomba ruhusa ya kuingia mbele ya Mwenyezi Mungu na ruhusa itatolewa. Nitaongozwa kwa baadhi ya maneno ya himid ambao kwa sasa siyajui; nitamhimidi Mwenyezi Mungu kwa maneno haya na kusujudu. Hapo nitaambiwa:

“Ewe Muhammad, inua kichwa chako! Sema sasa; maneno yako yatasikika! Ombo sasa, maombi yako yatapokelewa! Ombo msama-ha sasa; maombezi yako yatakubaliwa!”

Basi mimi nitasema:

“Mola wangu! Nataka umma wangu, nataka umma wangu ..!”

Mwenyezi Mungu atasema:

“Ewe Muhammad! Njoo na umtoe motoni kila mwenye imani katika moyo hata ya kiasi cha mbegu ya haradali.”

Mimi nitatoka nje na kutenda kama nilivyoambiwa. Basi nitarudi kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa maneno ya sifa kama nilivyofanya awali. Kisha nitasujudu tena. Na Mwenyezi Mungu atasema tena:

“Ewe Muhammad, inua kichwa chako! Sema sasa; maneno yako yatasikika! Ombo sasa, maombi yako yatapokelewa! Ombo msamaha sasa; maombezi yako yatakubaliwa! ”

Nitasema tena:

“Mola wangu! Nataka watu wangu, nataka watu wangu ..!”

Mwenyezi Mungu atasema:

“Ewe Muhammad! Njoo na umtoe motoni kila mwenye imani katika moyo hata ya kiasi cha mbegu ya haradali.”

Mimi nitatoka nje na kutenda kama nilivyoambiwa. Basi nitarudi kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa maneno ya sifa kama nilivyofanya awali. Kisha nitasujudu tena. Na Mwenyezi Mungu atasema tena:

“Ewe Muhammad, inua kichwa chako! Sema sasa; maneno yako yatasikika! Ombo sasa, maombi yako yatapokelewa! Ombo msamaha sasa; maombezi yako yatakubaliwa! ”

Mimi nitasema tena:

“Mola wangu! Nataka jamii yangu, nataka jamii yangu!”

Mwenyezi Mungu anasema:

“Ewe Muhammad! Njoo na umtoe motoni kila mwenye imani katika moyo hata ya kiasi kidogo zaidi ya mbegu ya haradali.”

Mimi nitatoka nje na kutenda kama nilivyoambiwa. Basi nitarudi kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa maneno ya sifa kama nilivyofanya awali. Kisha nitasujudu tena. Na Mwenyezi Mungu atasema tena:

“Ewe Muhammad, inua kichwa chako! Sema sasa; maneno yako yatasikika! Ombo sasa, maombi yako yatapokelewa! Ombo msamaha sasa; maombezi yako yatakubaliwa! ”

Mimi, wakati huo, nitasema:

“Mola wangu! Naomba msamaha wako kwa kila mtu ambaye ali-kuwa akisema ‘Hakuna mungu, isipokuwa Allah!..’”

Mwenyezi Mungu atasema:

“Naapa kwa fahari na ukuu wangu kwamba nitamtoa motoni kila mtu ambaye alikuwa akisema ‘Hakuna mungu isipokuwa Allah.’” (Bukhari, Tawhid, 36).

Kwa ufupi, manabii walikuwa na sifa zisizokwu na kifani na wali-kuwa viongozi kwa binadamu, na watu wao waliamrishwa kuwaamini na kuwafuata: Mwenyezi Mungu, Mtukufu, anaamuru,:

“Semeni nyinyi: Tumemuamini Mwenyezi Mungu na yale tulio teremshiwa sisi, na yaliyo teremshwa kwa Ibrahim na Ismail na Is-hak na Yaakub na wajukuu zake, na waliyo pewa Musa na Isa, na pia waliyo pewa Manabii wengine kutoka kwa Mola wao Mlezi; hatutafautishi baina ya yeyote katika hao, na sisi tumesilimu kwake”” (Baqara, 2:136).

“Hao ndio ambao Mwenyezi Mungu amewahidi. Basi fuata hidaya yao...” (Anam, 6:90).

Wale wenye kutii amri hii ya Mungu hupata furaha na wokovu katika dunia hii na katika Akhera. Hupata daraja ya heshima katika ulimwengu huu na ule wa kesho. Mwenyezi Mungu anasema:

“Na wenye kumt’ii Mwenyezi Mungu na Mtume, hao wa pamoa na wale alio waneemesha Mwenyezi Mungu mionganii mwa Manabii, na Masiddiqi, na Mashahidi, na Watu wema. Na uzuri ulioje kuwa pamoa na watu hao!” (Nisaa, 4:69).

Wale wenye kuasi amri hii ya Mungu ni wenye bahati mbaya na khasara katika ulimwengu wa dunia na akhera:

“...Basi tembeeni katika ardhi, muangalie ulikuwaje mwisho wa wanao kanusha (kweli)” (Nahl, 16:36).

“Anaye mkataa Mwenyezi Mungu, na Malaika wake, na Vitabu vyake, na Mitume wake, na Siku ya Akhera, basi huyo amekwisha potelea mbali.” (Nisaa, 4:136).

Huko nyuma, kwa kweli, watu wengi wasiokuwa na tahadhari ambao walidanganywa katika historia na hadhi ya mpito ya dunia wamepotea kutoka kwenye upeo angavu uliolezwa na Manabii wa Mwenyezi Mungu, wakaangamia. Waliwapeleka hata watu wao kwen-

ye maangamizi. Kwa upumbavu waakaanguka kwa uchafu mbaya wa ulimwengu huu na wakakhasirika. Bila kuwa na ufahamu juu ya hekima na siri ya uumbaji, waliiga tabia ya wanyama, na mwishowe, wakikabiliwa na adhabu ya Kimungu, waliangamizwa.

Inaelezwa katika Qur'an:

"Ni vizazi vingapi (visivyokuwa na idadi) tuliviangamiza kabla ya wao? Unaweza kumpata mmoja wao (sasa) au kusikia (kiasi kama) mchakato wao?"

"Je! Hawatembei katika ardhi wakaona ulivyo kuwa mwisho wa walio kuwa kabla yao? Nao walikuwa na nguvu zaidi kuliko wao, na wakaitimbua ardhi na wakaistawisha zaidi kuliko walivyo istawisha wao. Na Mitume wao wakawajia na dalili zilizo wazi. Basi hakuwa Mwenyezi Mungu ni mwenye kuwadhulumu, lakini walikuwa wakijidhulumu nafsi zao." (Rum, 30:9).

Mwenyezi Mungu anasema kuhusu watu hao wazembe waliong; ang'ania ukafiri licha ya ishara na maonyo ya Mungu yasi-yohesabika:

"...Wakapotelea mbali watu wasio amini." (Muminun 23:44).

Kwa ufupi, manabii wote ni watu waliobarikiwa ambao waliuongoza ubinadamu kwenye msingi wa umoja wa Mwenyezi Mungu. Kumkana mmoja wao ambaye unabii wake umethibitishwa na Qur'an humto mtu husika nje ya mzunguko wa imani. Kwa mfano, mtu ambaye anakanusha unabii wa Issa hachukuliwi kuwa ni muumini. Manabii wote waliwasilisha misingi na kanuni sawa, na zote zilikuwa za dini ya Kiislamu. Mtume wa Mwisko, Muhammad ﷺ, ni bwana wa manabii wote. Atawakusanya watu wake pamoja chini ya "bendera ya himidi" Siku ya Malipo. bendera Hii pia itawakusanya manabii waliomtangulia wakiongozana na watu wao waliowaamini manabii wao na kuifuata njia iliyonyooka. Yaani manabii wote pamoja na watu wao waliowaamini mpaka maagizo yao yalipofutwa na Mwenyezi Mungu watapata nafasi yao katika "Watu wa Muhammad."

"Na Salamu juu ya Mitume. Na sifa njema zote ni za Mwenyezi Mungu Mola Mlezi wa walimwengu wote." (Saffat, 37:181-82).

V. KUAMINI AKHERA

Mwenyezi Mwenyezi Mungu aliyeleta hatua tano za maisha ya binadamu. Hatua ya kwanza ni ulimwengu wa roho; ya pili ni kipindi alichotumia katika tumbo ya mama, hatua ya tatu ni ya maisha ya kidunia katika ulimwengu huu, hatua ya nne ni kipindi alichotumia katika hatua ya kati na ya kaburi; hatua ya tano ni maisha ya Akhera, na ya milele ima peponi au motoni. Maisha ya kidunia yalitolewa kwa watu kama mtihani: Wokovu na furaha ya milele hutegemea matendo na mwenendo wa binadamu katika maisha ya kidunia. Kuamini Akhera ni moja ya nguzo sita za imani inayowawezesha watu kuwa na ufahamu wa ukweli kuwa kuna malipo au adhabu kwa malipo ya matendo na vitendo hivyo na kwa hiyo watu wana majukumu wakati wa maisha ya kidunia. Umuhimu mkubwa umetolewa kwenye imani katika Akhera kwa kiasi kwamba imetajwa katika aya nyingi katika Qur'an sambamba na imani ya Mwenyezi Mungu.

Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema:

“...atakaye muamini Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho na akatenda mema basi watapata malipo yao kwa Mola wao Mlezi, wala haitakuwa khofu juu yao, wala hawatahuzunika.” (Baqara, 2:62)

Kuhusu viwango vya sifa za waumini: **“Hawatakuomba ruhusa wale wanao muamini Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho, wasende kupigana Jihadi kwa malii yao na nafsi zao. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye kuwajua wachamungu,** (Tawba: 9:46)” Aya zinonyesha picha ya tabia za kumuamini Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho.

Akhera itakayoanza baada ya kifo ni jambo jipya, la kweli na uzima wa milele. Aya tukufu inasema:

“Na haya maisha ya dunia si chochote ila ni pumbao na mchezo. Na nyumba ya Akhera ndiyo maisha khasa; laiti wan-geli kuwa wanajua!” (Ankabut, 29:64)

Kwa sababu ya kulijua hili mtu yejote atauweka kila wakati katika matumizi mazuri na kutumia vyema kila fursa na kamwe haachi kuwa na tahadhari na Mwenyezi Mungu hata kidogo. Maisha yao hubadilika na kuwa maisha ya kuabudu yaliyojaa matendo mema.

Huwa katika hali kati ya khofu na matumaini kuhusu hatma na mafrejeo yao. Nyoyo zao hulia na macho yao humwaga machozi kwa sababu ya kumkhofu Mwenyezi Mungu na wasiwasi wa hisabu Siku ya Malipo.

Inasemekana kwamba mtu mmoja mcha Mungu alikwenda sokoni. Alikuwa anaenda kununua vitu vichache anavyovihitajia. Alikuwa amefanya mahesabu ya gharama ya kile alichopanga kununua na kuamua kuwa alikuwa na fedha za kutosha. Hata hivyo, alipokwenda sokoni aligundua kuwa pesa aliyokuwa nayo haitoshi kumaliza manunuzi. Hivyo, mcha Mungu alianza kulia na kuendelea huku watu waliomzunguka wakishangaa kumuona katika hali hiyo. Walijaribu kumpa moyo na kumwambia kwamba kulia kwa kukosa fedha za kutosha si tabia sahihi. Baada ya muda mtu huyu mwema alirudi kutoka katika hali yake na kuwaambia watu waliokuwa wakimshangaa: "Msidhani kuwa ninamwaga machozi kwa ajili ya dunia hii! Nimetambua kwamba hesabu yangu nyumbani haikuafikiana na manunuzi ya sokoni! Jinsi gani basi mahesabu ya manunuzi katika dunia hii yanaweza kuafikiana na yale ya Akhera!"

Hakuna shaka, machozi yanayomwagika kwa ajili ya ibada na kumtumikia Mwenyezi Mungu katika maisha haya yataleta tabasamu katika Akhera. Kwa hiyo basi, mshairi mashuhuri Yunus Emre anachukua nafasi yake katika safu ya mbele ya wale wenye kumwaga machozi kwa ajili ya maisha ya akhera na kumualika kila mtu kujunga na safu hiyo:

Kwa kukumbuka siku hiyo (siku ya Kiyama)

Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii

Ni siku ya kujisalimisha kabisa

Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii

Ardhi itapasuka siku hiyo.

Wafu wote watafufuliwa

Makosa yote yataulizwa

Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii

Mbingu itapasuka siku hiyo

Mwanadamu ataumia sana

*Kila mtu atakuwa na hofu
Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii*

*Kitisho cha siku hiyo
Kitawabadilisha watoto kuwa wazee
Huruma iliyoje kwa mwenye dhambi
Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii*

*Siku hiyo ni wakati wa kilio
Wanaume na wanawake kuwa watupu
Basi nyoyo zote na ziungue
Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii
Ewe Yunus! Tembea katika njia iliyo sawa
Ndugu atafaa kitu gani?
Ponyo inaweza tu kutoka kwa Mwenyezi Mungu
Tumwage machozi kwa ajili ya siku hii*

Katika shairi tofauti, Yunus anaomboleza:

*Urari wa hesabu na uwe wa halali
Na ule wa haramu upokee adhabu
Madhalimu watashughulikiwa kama wanavyostahili
Nifanye nini, Nitasema nini?*

Wakati maisha ya hapa duniani yatakapokamilika, mmoja wa Malaika wakuu, Israfil atapiga parapanda “baragumu” (*Sur*) na kwa sauti ya dahari itokanayo na *Sur* hiyo binadamu watafufuliwa na kisha watakusanywa katika eneo la ufufuo (makutano).

Ufufuo wa watu siku ya mwisho ni jambo rahisi kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu aliyeumba vitu ambavyo havikuwahi kuwepo kabla. Qur'an inazungumzia ukweli huu kama ifuatavyo:

“Na mwanaadamu husema: Hivyo, nitakapo kufa, ni kwe-li nitafufuliwa niwe hai tena? Je! Hakumbuki mwanaadamu ya kwamba tulimuumba kabla, na hali hakuwa chochote?” (Maryam, 19:66-67)

“Anadhani mtu kuwa Sisi hatutaikusanya mifupa yake? Kwani! Sisi tunaweza hata kuziweka sawa sawa ncha za vidole vyake!” (Qiyama, 75:3-4)

“Kwani mwanaadamu haoni ya kwamba Sisi tumemuumba yeye kutokana na tone la manii? Kisha sasa yeye ndio amekuwa ndiye mgomvi wa dhaahiri! Na akatupigia mfano, na akasahau kuumbwa kwake, akasema: Ni nani huyo atakaye ihuisha mifupa nayo imekwisha mung’uniya? Sema: Ataihuisha huyo huyo aliye iumba hapo mara ya mwanzo. Na Yeye ni Mjuzi wa kila kuumba. Aliye kujaalieni kupata moto kutokana na mti wa kijani nanyi mkawa kwa huo mnawasha. Kwani aliye ziumba mbingu na ardhi hatuwezi kuwaumba mfano wao? Kwani! Naye ndiye Muumbaji Mkuu, Mjuzi. Hakika amri yake anapo taka kitu ni kukiambia tu: Kuwa! Na kikawa. Basi Ametakasika yule ambaye mkononi mwake umo Ufalme wa kila kitu; na kwake Yeye mtarejeshwa.” (Ya Seen, 36:77-83).

“Hukitoa kilicho hai kutokana na kilicho kufa, na hukitoa kilicho kufa kutokana na kilicho hai. Na huihuisha ardhi baada ya kufa kwake. Na kama hivyo ndivyo mtavyo fufuliwa.” (Rum, 30:19)

“Sema: Kuweni hata mawe na chuma. Au umbo lolote mnalo liona kubwa katika vifua vyenu. Watasema: Nani atakaye turudisha tena? Sema: Yule yule aliye kuumbeni mara ya kwanza! Watakutikisia vichwa vyao, na watasema: Lini hayo? Sema: A’saa yakawa karibu!” (Isra, 17:50-51)

“Enyi watu! Ikiwa nyinyi mna shaka ya kufufuliwa basi kwa hakika Sisi tulikuumbeni kutokana na udongo, kisha kutokana na manii, kisha kutokana na kipande cha damu ilio gandana, kisha kutokana na kipande cha nyama chenye umbo na kisicho kuwa na umbo, ili tukubainishieni. Nasi tunakiweka katika matumbo ya uzazi tunacho kitaka mpaka muda ulio wekwa. Kisha tunakutoeni kwa hali ya mtoto mchanga, kisha mfikie kutimia akili. Na wapo katika nyinyi wanao kufa, na wapo katika nyinyi wanao rudishwa kwenye umri wa unyonge kabisa, hata mtu awe hajui kitu baada ya kuwa anakijua. Na unaiona ardhi imetulia

kimya, lakini tunapo yateremsha maji juu yake husisimka na kututumka, na kumea kila namna ya mimea mizuri.” (Hajj, 22:05)

Aya hizi, kama maneno ya Mwenyezi Mungu, ambaye hufisha na kuhuisha, zinaonyesha ufufuo bila shaka utatokea. Mbele ya kweli huo usioepukika mtu anapaswa kuzingatia tamko lifuatalo: “Utakufa kama una ulivyoishi; utafufuliwa kama ulivyokufa.” Basi, mtu anatakiwa kuwa tayari kwa siku hiyo.

Kama Yunus asemavyo:

*Enyi marafiki! Enyi ndugu!
Nina hofu kwamba mimi nitakufa
Hata hivyo, niko tayari kupata kinachostahili
Hivyo sijali kufa*

Kisha, Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema:

“Basi anaye tenda chembe ya wema, atauona! Na anaye tenda chembe ya uovu atauona!” (Zalzala, 99:7-8)

“Siku ambao kwamba mali hayato faa kitu wala wana. Isipo kuwa mwenye kumjia Mwenyezi Mungu na moyo safi. Siku ambao kwamba mali hayato faa kitu wala wana. Isipo kuwa mwenye kumjia Mwenyezi Mungu na moyo safi.” (Shuara, 26:88-89)

Akiongoza na aya hizi mshairi mashuhuri Arif Nihad anaandika mistari ifuatayo:

*Walisema: Hakuna kuni iliyopo katika moto;
Abiria atachukua kuni yake mwenyewe!
Hapo nikatambua kwamba mtu aendaye peponi
Atachukua uaridi na nyunginyungi lake pamoja naye!*

Yunus pia anatoa tahadhari juu ya jambo ambalo mtu anatakiwa ajiandae nalo wakati akielekeea Siku ya Kiyama:

*Kesho kazi haitamalizika
Kama haikukamilika leo katika dunia hii!*

Kwa maneno mengine, Akhera ni mahali muhimu kwa ajili ya watu wote wema na wabaya kwa sababu hakuna kitu cha maumbile na cha asili zaidi kuliko kuwalipa wema na kuwaadhibu wale wana-

ostahili adhabu. Kama pasingelikuwa na magereza au taasisi nyin-gine kwa ajili ya wahalifu wenye kutenda makosa katika dunia hii ya muda, maisha yasingestahmilika. Hata kwa sababu hii tu, inaweze-kana kuamini kuwepo kwa Akhera.

Ni rahisi kuona na kubaini usawa (reciprocity) katika mifano ifuatayo: Mtu huelekea kumuadhibu hata mdudu mdogo kwa kuwa amemng'ata mwilini. Kwa upande wengine mtu huelekea kuutambua hata wema wa kupewa kikombe kimoja cha kahawa na kumbukumbu ya shukrani hii huendelea kudumu kwa miaka mingi. Kwa hiyo, ni upofu usiokubalika kwa kutegemea kwamba amali na matendo mabaya ya mtu katika maisha yake yote yatabaki bila kuhisabiwa mbele ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kuna mateso ya muonevu, malalamiko ya aliyeonewa, kashfa ya asiyeamini, na imani ya muumini katika maisha yetu ya dunia hii. Ingelikuwa hakuna malipo (thawabu) na adhabu kwa matukio na tabia hizo, si tu kwa mpango wa Kimungu ulioviweka viumbi vyote chini ya udhibiti na amri ya binadamu usin-gekuwa na maana bali pia kuumbwa kwa binadamu kusingekuwa na maana. Yote haya yanekuwa yanapingana na sifa ya Mwenyezi Mwenyezi Mungu, ambaye ni Mwadilifu na Mwenye kutenda haki. Kwa kuwa Mwenyezi Mungu ametakasika na kuwa na dosari yoyote, bila shaka pia ametakasika dhidi ya kuangukia katika upungufu wowote wa aina hiyo. Hivyo, ili kusisitiza siku ya malipo, thawabu na adhabu, Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza:

“Ati anadhani binaadamu kuwa ataachwa bure?” (Qiyama, 75:36)

“Je! Mlidhani ya kwamba tulikuumbeni bure na ya kwamba nyinyi kwetu hamtarudishwa?” (Muminun, 23:115)

“Na hatukuziumba mbingu na ardhi na vilivyomo baina yake kwa mchezo.” (Dukhan, 44:38)

“Na walisema walio kufuru: Haitatufikia Saa (ya Kiyama). Sema: Kwani? Hapana shaka itakufikieni, naapa kwa haki ya Mola wangu Mlezi, Mwenye kujua ya ghaibu! Hapana kinacho fichikana kwake hata chenye uzito wa chembe tu, si katika mbingu wala katika ardhi, wala kilicho kidogo kuliko hivyo, wala ki-

kubwa zaidi; ila vyote hivyo vimo katika Kitabu chake chenye kubainisha.” (Saba, 34:3)

“Mwenyezi Mungu, hapana mungu isipo kuwa Yeye. Kwa yakini atakukusanyeni Siku ya Kiyama. Halina shaka hilo. Na ni nani msema kweli kuliko Mwenyezi Mungu?” (Nisaa, 4:87)

“Enyi mlion amini! Muaminini Mwenyezi Mungu, na Mtume wake, na Kitabu alicho kiteremsha juu ya Mtume wake, na Kitabu alicho kiteremsha kabla yake. Na anaye mkataa Mwenyezi Mungu, na Malaika wake, na Vitabu vyake, na Mitume wake, na Siku ya Akhera, basi huyo amekwisha potelea mbali.” (Nisaa, 4:136)

“Anauliza: Lini itakuwa hiyo Siku ya Kiyama? Basi jicho litapo dawaa, Na mwezi utapo patwa, Na likakusanywa jua na mwezi, Siku hiyo mtu atasema: Yako wapi makimbilio? La! Hapana pa kukimbilia! Siku hiyo pa kutua ni kwa Mola wako Mlezi tu. Siku hiyo ataambiwa aliyo yatanguliza na aliyo yaakhirisha.” (Qiyamah, 75:7-13)

Si katika Qur'an wala katika hadithi za Mtume, palipotolewa habari yoyote kuhusu muda na wakati maalum wa Siku ya Kiyama. Hata hivyo, idadi kadhaa ya ishara ndogo na kubwa za siku ya hukumu imetajwa katika vyanzo hivi vya msingi. Tunaweza kujumlisha habari zilizopo kama ifuatavyo:

a. Ishara Ndogo Ndogo:

1. Kujifunza na kutafuta maarifa kutapungua huku ujingga ukiongezeka. Matumizi ya Pombe (vileo) na zinaa yatafanyika wazi wazi.
2. Mauaji kwa sababu rahisi na hata bila sababu yoyote yataibuka.
3. Haki na uadilifu vitapotea; hakuna tahadhari itakayotiliwa maanani kama kitu fulani ni halali au haramu, sahihi au sio sahihi.
4. Uasi dhidi ya wazazi na utii (ulipindukia) kwa (madaai yasiyo ya lazima ya) wanawake vitaongezeka.
5. Kughushi na rushwa (corruption) vitaenea na kila mtu ataanza kulalamika juu ya maradhi haya.

6. Heshima na huruma kwa watu vitapungua kwa kiasi kikubwa na maonyo yataendelea kutozingatiwa.

7. Uhamiaji katika miji mikubwa (city) utaongezeka na majengo yatarefushwa. Watu wazembe na waovu watafurahia heshima na kushikilia madaraka na mamlaka.

8. Kamari, uaguzi na zana za kamari yatakuwa mengi na maarufu. Watu hawatokuwa na taarifa ya kupita muda.

9. Kupoteza fedha, mali na rasilimali kutaongezeka; watu watapendelea nyenzo na maslahi ya kidunia badala ya furaha ya Akhera.

b. Ishara Kubwa:

1. Kuibuka kwa moshi utakaodumu kwa siku arobaini,

2. Kuibuka kwa Dajjal,

3. Kuibuka kwa mnyama aitwaye Dhabbatu'l Ard,

4. Kuchomoza jua kutoka Magharibi,

5. Kuenea kwa Yajuj na Majuj katika dunia,

6. kuteremka kwa Nabii Issa ﷺ duniani,

7. Kudhihiri kwa moto mkubwa na wenye nguvu katika eneo la Hijaz na

8. Kuzama kwa maeneo matatu katika Mashariki, Magharibi na katika Peninsula ya Arabia.

Siku ya Malipo itaanza wakati Israfil, mmoja wa Malaika Wakuu, atakapopuliza baragumu yake na ufufuo utatokea pindi atakapopuliza baragumu hiyo kwa mara ya pili. Hii imeelezwa katika Qur'an kama ifuatavyo:

"Na litapulizwa barugumu, wazimie waliomo mbinguni na waliomo katika ardhi, isipokuwa aliyemtaka Mwenyezi Mungu. Kisha litapulizwa mara nyengine. Hapo watainuka wawe wanangojea!" (Zumar, 39:68)

Mbali na maelezo na habari hizi kuhusu dalili za Siku ya Malipo, kuna uainishaji kuhusu Israfil kupiga baragumu. Kulingana na uainishaji huu, kutakuwa na mipigo mitatu:

1. Pigo la Anga (Space) (Nefhatu'l-Feza): Kwa pigo hili dunia nzi-ma itasimama.
2. Pigo la Radi (Nefhatutu's-saika): Kwa pigo hili kila kitu kitaangamia. Hakuna milima itakayobaki na dunia itakuwa tambarare (flat) na yenye kunyooka kabisa. Kila kitu -isipokuwa Mwenyezi Mungu Mtukufu - kitaangamia kwa pigo hili.
3. Pigo la Ufufuo na Kuhukumiwa: Mwenyezi Mungu Mtukufu ataviamuru viumbe vyote ku "fufuka" na kila mtu atafufuka. (Tefhim IV, 591)

Mwenyezi Mungu Mwenye utukufu anasema:

"Na litapulizwa barugumu, mara watatoka makaburini waki-kimbilia kwa Mola wao Mlezi. Watasema: Ole wetu! Nani aliye tufufua kwenye malazi yetu? Haya ndiyo aliyo yaahidi Mwingi wa Rehema na wakasema kweli Mitume." (Ya Seen, 36:51-52)

Kwa mujibu wa baadhi ya wanazuoni, makafiri na wale waliomuasi Mwenyezi Mwenyezi Mungu watakabiliwa na adhabu na maumivu katika makaburi yao. Hata hivyo, maumivu katika kaburi ni kidogo ikilinganishwa na maumivu ya motoni na kwa hiyo kipindi cha kuwa kaburini ni kinachukuliwa kama ni kipindi cha kulala. Watakapoamka kutoka katika usingizi huu, wale waliofanya dhambi au wakafa wakawa makafiri watakabiliwa na maumivu makubwa na hivyo wataanza kughadhibika na kupiga kelele za kuomba msaada kwa kusema "aibu juu yetu, kitu gani kinachotutokea duniani" (Omer Nasuhi Bilmen, Tefsir , VI, 2943)

Wale waliohukumiwa adhabu, watasema "aibu juu yetu, hali gani hii tulipo sasa!" Kulingana na maoni hayo, adhabu katika kaburi ita-ondolewa wakati wa hatua ya pengo miaka arobaini kati ya pigo la kwanza la baragumu na pigo la pili na wafu watakuwa katika hali ya usingizi. Kwa sababu hii, pindi watakapoamka kutoka usingizini Siku ya Kiyama na kutambua kwamba watakabiliwa na adhabu, wataanza kulaumu wakisema:

“Nani aliyetuamsha kutoka usingizini mwetu?”

Jambo la muhimu kukumbuka hapa sio lini Siku ya Mwisho itakuja bali ni iwapo kila mtu amejiandaa kwa kifo kama siku yake ya mwisho na kwa ajili ya maisha ya Akhera.

Dunia ni sarabi danganyifu ambapo Akhera kuna maisha yasiyokwa na mwisho. Tunapaswa kuzinduka kabla kifo hakijatuchukua ili tusikabiliwe na adhabu na kuwa na majuto yasiyokuwa na msaada. Hakuna shaka kuwa kila binadamu atakutana na Azrail (Malaika wa mauti) katika muda na mahali pasipojulikana. Huko hakuna mahali pa kujificha na kifo. Kwa hiyo binadamu anatakiwa kuwa na ufahamu wa hekima katika kufuataaya isemayo “**Basi kimbilieni (mara moja) kwa Mwenyezi Mungu**” (Dhariyat, 51:50) na kujilinda kwa Mwenyezi Mungu ambaye ndiye kimbilio la pekee.

Waumini wa kweli ni wale wanaoanza kuwekeza katika maisha yao ya baada ya kifo kuanzia leo kabla ya kusubiri siku yao ya mwisho (kifo). Hakutakuwa na hofu wala huzuni juu ya watu hao katika Siku ya Malipo yenye kutisha.

Mshairi maarufu Yunus anatamka tumai ufuatao Siku ya Hukumu:

*Ee (Mwenyezi Mungu Mtukufu), tafadhalii tufanye sisi
Kuwa kati ya wale watakaoingia nyumba ya Mungu ya peponi!
Na kati ya wale watakaouona uzuri wako
Baada ya kuwasili mbele Zako*

VI. KUAMINI QADARI

Utashi wa Mwenyezi Mungu upo katika viumbwe wote. Hakuna kitu kinachoweza kutokea pasipo Utashi na Uweza Wake. Hata tone ya vumbi haiwezi kuhama kutoka mahali pake au nzi mdogo kusogeza mbawa zake bila Utashi Wake. Kwa kuwa Mwenyezi Mwenyezi Mungu ana Ujuzi na hikima ya kila kitu, anajua nini kilichotokea huko nyuma na nini kitatokea katika siku zijazo. Kuamua tangu mwanzo kitu kitakachotokea katika siku zijazo ni “qadari (Qadir)” na pindi tukio lililoamuliwa tangu mwanzo linapotokea hiyo ni amri ya Kimungu (*qadha*).

Mtu hatuwezi kuifahamu kikamilifu maana ya qadari vizuri kwa kutumia maarifa na vipimo vya kibinadamu. Kwa sababu hii, mara nyingi imetumika vibaya. Hakuna kitu kitakachopatikana katika kujabibu kuwa na ujuzi wa kina wa dhana ya qadari kwa sababu akili ya binadamu kuhusu jambo hili ni yenye kikomo (finyu). Qur'an inaonyesha hili kwa uwazi sana na hairuhusu jitihada zozote kutumika kwa ajili ya kuijua kwa kina qadari:

“Na ziko kwake funguo za ghaibu; hakuna azijuaye ila Yeye tu.” (Anaam, 06:59)

Kama ambavyo ni vigumu kwa mtu kipofu kuelezea mazingira na kuangalia rangi, vivyo hivyo, ndivyo akili ya binadamu kwa uwezo na msamiati wake mdogo isivyoweza kufahamu siri na sifa ya qadari. Ni wale tu waliopewa ujuzi na Mwenyezi Mungu ndio wanaweza kuwa na chembe ndogo sana ya kuielewa. Kisa kifuatacho kilichotajwa katika Qur'an kinaeleza nukta hii kwa uwazi kabisa.

Mwenyezi Mwenyezi Mungu anamtuma Musa ﷺ kwenda kwa Khidir ﷺ ambaye alikuwa amepewa maarifa na Mwenyezi Mungu ili Musa ﷺ aweze kujifunza kutoka kwake. Maarifa Haya yanaakisi mwanga kutoka Kwenye Ubao uliohifadhiwa (Lauh-i Mafuz) ambaouko juu ya mamlaka ya la sababu na nia. Musa ﷺ na Khidir ﷺ wa-kaanza safari. Walijionea ishara mbalimbali za Kimungu. Matukio katika kisa kinachomshirikisha Khidir ﷺ yanapochambuliwa kwa umakin kwa kutumia akili, mtu anaweza kuona kwamba kutobia shimo katika meli ina maana halisi ya kutowatendea haki na wamiliki wake wakati ambapo kama mtu akilitazama hilo hilo katika uhalisia wake, ina maana ya kulinda meli isichukuliwe na washambuliaji na inabakia kuwa chanzo cha mapato na maisha ya maskini.

Vile vile, ingawa tukio la kuua mtoto katika kisa hiki inaonekana ni uhalifu, katika uhalisia wake ni kulinda maisha ya wazazi wacha Mungu huko Akhera. Ukiangalia tena kwa nje, haiingii akilini kuwajengea ukuta wale walimfukuza Khidir ﷺ na Musa ﷺ; kwa kweli hiyo ilikuwa ni kwa ajili ya kulinda mali ya yatima wawili wasio na hatia.

Hata hivyo, siri na hekima vinaweza tu kugunduliwa kuititia elimu ambaou mtu hupewa na Mwenyezi Mungu. Basi siri ya qadari haiwezi kueleweka kwa kutumia akili peke yake. Kuelewa maana ya hatima ni

kitu kilicho juu ya uwezo wa akili ya binadamu. Ni kwa sababu hii Mtume Muhammad ﷺ alituamrisha kuamini qadari na akatukataza kuwa na ugomvi na mikwaruzano kuhusu asili yake. Alipopita kwenye kundi li-lilokuwa na mjadala mkali kuhusu dhana ya hatima, Mtume ﷺ alisema: "Je, Mmeamrishwa kujadili juu ya qadari? Au nilitumwa kwenu kwa ajili hiyo? Watu waliokutangulieni waliangamia kwa sababu ya kuja-dili juu ya suala hili. Kamwe hampaswi kujadili swalii hili."

Lililo muhimu katika nukta hii si kukazania kuijua qadari kwa kina bali kuelewa ujumbe mkuu na uzuri wake. Mwenyezi Mungu Mtukufu amezigawanya tabia alizowapa binadamu katika makundi mawili:

1. Matendo ya Wajibu /Lazima
2. Matendo yasiyokuwa ya lazima / Matendo ya Hiari

1. Vitendo Visohiari /Lazima

Matendo ya lazima hutokea bila ya nia na utashi wetu na haya ni matokeo ya moja kwa moja ya mpangilio na majaaliwa ya Mungu ili-yokwishapangwa. Haiwezekani kutenda au kubadilisha mkondo matukio kama hayo. Kuzaliwa, kifo, ufufuo, kulala, kupata njaa, muundo wetu wa kimwili, urefu wa maisha yetu na mengine kama hayo ni sehemu ya mwelekeo wa lazima au usioepukika wa qadari. Matukio na matendo haya pia huitwa hatima ya moja kwa moja (*qader-i mut-laq*) na wanadamu hawawajibiki kwa matendo na vitendo hivi visivoepukika. Macho ya binadamu hayawezi kuona, na masikio yao hawawezi kusikia wakati vitendo hivyo visivoepukika vinapofanyika. Mshairi mashuhuri wa ki - Sufi, Rumi anaeleza hali hii yenye kutisha na gumu kama ifuatavyo:

"Pindi muda unapowadia wa kutokea kwa vitendo vilivyokwishapangwa, samaki hujitupa wenywewe nje ya bahari. Ndege huruka katika anga kukimbilia kwenye mitego ya tayari kwa ajili ya kukamatwa juu ya ardhi. "

"Kukwepa hatima na amri hiyo ya Kimungu inawezekana tu kwa njia ya uhusika wa hatima na kudra nyingine ya Kimungu."

Qur'an inazungumzia kutokea kwa mambo yasiyoepukika yali-yokwishapangwa katika aya ifuatayo:

"...Na amri ya Mwenyezi Mungu ni kudura iliyo kwisha kadirwa..." (Ahzab, 33:38)

Mtu haipaswi hata hivyo kuyafikiria majanga ya asili n.k kama hatima na kudura. Qadari kwa maana yake huashiria uwianao na uthabiti katika ulimwengu na huonyesha kipimo cha ki - Mungu cha msawazo huu kama Mwenyezi Mungu anavyoolezea katika Qur'an Tukufu:

"Hakika Sisi tumekiumba kila kitu kwa kipimo" (Qamar, 49)

Ni kwa sababu hii kwamba kukosoa matokeo ya hekima ya kudura humaanisha kuwa mjinga na mpumbavu. Chochote kinachotokea kwa kudura ni sahihi na bora. Kwa mfano, mwendo wa jua umewekwa kwa namna kamili ambao kwamba hakuna mtu anayehisi shaka yoyote juu ya harakati zake au kuwa wasiwasi kama jua litasogea karibu na ardhi na kuiunguza au kusogea mbali likahatarisha mais-ha juu yake. Wote Waislamu na wasio Waislamu wanaamini kuwa jua huchomoza kutoka mashariki na kuzama upande wa magharibi katika kila siku bila kasoro wala matatizo yoyote. Vivyo hivyo, mtu anapotambua hekima na sababu za matokeo mengine mazuri au yanayoonekana kuwa mabaya husema bila kubagua kwamba, "matokeo yoyote yatakavyokuwa, kila kimoja ni kamili." Hii ina maana ya kuthibitisha na kukubaliana na wa mpango wa Kimungu. Hata makafiri wenye chuki sana, bila kujua, hujihisi kuamini wanapoona uzuri na upatano wa matukio yanayotokea na nidhamu katika ulimwengu ilivyo imara. Huustaaajabia mfululizo huo wa matukio. Kila siri ya maajabu wanayoyagundua binadamu, kwa mapenzi ya Mwenyezi Mungu, huwavuta watu wenye busara, hata kama ni makafiri, kwenye maajabu ya mpango wa Kimungu katika bonde milele na kuwashangaza, sembuse kusaidia ukosoaji juu ya hekima ya hizi siri. Wale wanaotoa hoja zisiokuwa na mantiki na mazungumzo yasiyo na msingi kuhusu mfumo uliopo wa hatima hawajui siri ya kudura takatifu na hawana hekima na sababu. Wale wasioweza kutofautisha kati ya wema na ubaya, haki na makosa, uhalsia na uwongo ni waathirika wa ujinga.

Ni dhahiri kwa upande wengine kwamba asili ya hatima na kudura ya Mwenyezi Mungu haijulikani. Siri hii kwa hakika ni baraka kwa mtu ambaye si wa kuishi milele (mortal being) kwa sababu ya maisha hayatostahmilika iwapo atajua nini kitamtokea, ama kizuri au kibaya. Katika hali hiyo, kazi za maisha yake kama vile kula, kunywa na kufanya kazi nk vitasimama. Binadamu huishi kwa matumaini ya maisha na kamwe hawachi kufanya kazi hata kama wapo kwenye ncha ya kifo kwa sababu tu Mwenyezi Mungu alifanya hatima na kudura yake kuwa siri na isiyojulikana. Hii ni baraka kubwa na nidhamu kamilifu ya Kimungu, ambao inamwezesha mtu kuendelea na maisha yake katika ulmwengu huu.

Linapokuja suala la maovu, hakuna ovu linalotokana na mapenzi ya Mwenyezi Mungu. Hata hivyo, aliacha kutokea kwa vitendo vi-ovu kama matakwa ya mtihani katika dunia hii. Mwenyezi Mungu Mtukufu aliweka kikomo cha utokeaji wa matendo maovu na ukomo huu ni baraka kwa watu, kwa sababu hataki aina zote za mabaya ziyashughulishe maisha ya binadamu. Tunaweza tusiwe na ufahamu wa ukweli huu, lakini mpaka huu humlinda mwanadamu dhidi ya madhara ya kimwili na kiroho. Vinginevyo, kama watu wasingepata kiwango hiki cha ulinzi, wangeshindwa kujizua kutenda dhambi nyininge nyingi kufuatia shari na msukumo wa nafsi yake. Kwa sababu binadamu, ima kwa kufahamu au bila kufahamu, hupendelea shari kama vile anavyopendelea kheri. Mwenyezi Mungu anaionyesha tabia hii katika Qur'an Tukufu:

"Na mwanaadamu huomba shari kama vile aombavyo kheri, kwani mwanaadamu ni mwenye pupa (ya matendo)." (Isra, 17:11)

"Na lau kama Mwenyezi Mungu angeli wafanyia watu haraka kuwaleta shari kama wanavyo jihimizia kuletewa kheri, bila ya shaka wangelisha timiziwa ajali yao. ..." (Yunus, 10:11)

Kadiri binadamu wanavyozidi kutafakari na kuitathmini nafsi yao ndivyo wanavyoifahamu maana iliyotolewa katika aya hii. Ili kuelewa ulinzi wa Mungu kwa wanadamu tunaweza kutoa mifano ifuatayo kuonyesha ukuta wa Kimungu dhidi ya matukio mabaya na yenye madhara.

Hebu tuangalie tabia na maneno ya mtu mwongo: Ili kumshawishi mtu anaweza kusema "Mimi nawaambia ukweli, kama mimi nase-

ma uongo ili basi macho yangu yapofuke.” Anaposema uongo hawi kipofu na mtihani na majaribu ya muda katika dunia hii huendelea kama kawaida. Vile vile, watu wengi huahidi na kutamka maneno kama vile “Kama nikifanya hivi basi kichwa changu kivunjike na mko-no yangu ikatike; kama niki fanya kitu kama hicho basi shuhudia kifo changu.” Matakwa haya yanaweza kuwa ya kweli wakati wanapoyatamka. Hata hivyo, watu wengi hufanya mambo au hufanya vitendo vinavyokwenda kinyume na ahadi zao zinazohitaji kutokea kwa matakwa haya yenye madhara. Licha ya ukweli kwamba wao huangukia katika hali wasiyoitaka, vichwa vyao havivunjiki, mkono yao haikatiki na wala hawafikwi na mauti. Kuna mifano mingi kama ya aina hii katika maisha ya binadamu. Katika mazingira haya, Mwenyezi Mungu Mtukufu huweka ukuta wa ulinzi kutokana na huruma na rehemaa yake baina ya mtu na matendo mabaya anayotamania kama akifanya kitu ambacho hakupaswa kukifanya. Mambo hayo mabaya huwa hayawezi kutokea kwa sababu Mwenyezi Mungu Mtukufu analinda wanadamu. Aya zilizotajwa hapo awali zinaelezea ujuzi na hekima hii.

Kwa mwanga wa ukweli huu, Waumini wema Wagnostiki hukubali matokeo chanya na yale yanayooneka kuwa hasi yatokanayo na kadari na mpango wa Kimungu wakifahamu Rehema na Huruma ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Mashairi yafuatayo yanaelezea hali hiyo ya kusalimu amri mbele ya utashi wa Mungu:

*Chochote kinachonijia kutoka Kwako kizuri,
Iwe ni uaridi au mwiba,
Iwe ni mavazi ya Kifalme au nguo za mazishi,
Yote, neema yako na shida ni mazuri.*

Mwenyezi Mungu mwenyewe anatuamrisha kuwa katika hali hiyo ya kukubalika na kutii katika aya ifuatayo:

“Sema: Halitusibu ila alilo tuandikia Mwenyezi Mungu. Yeye ndiye Mola wetu Mlinzi. Na Waumini wamtegemee Mwenyezi Mungu tu!.” (Tauba, 09:51)

Uzuri ulioje wa kile kilichosemwa na mshairi:

Tambua kuwa shari haiji kutoka kwa adui, wala wema hauji kutoka kwa rafiki.

Tumaini yale yote yatokanayo na Mwenyezi Mungu; tambua kwamba hutoka kwake.

Qur'an Tukufu pia inatuonyesha kwamba Mwenyezi Mungu Mtukufu ana Huruma kubwa na ni huionyesha kwa mtu yejote am-takaye;

"Na Mwenyezi Mungu akikugusisha madhara, basi hapana wa kukuondolea ila Yeye. Na akikutakia kheri, basi hapana awe-zaye kurudisha fadhila yake. Huifikisha kwa amtakaye katika waja wake, na Yeye ni Mwenye kusamehe, Mwenye kurehemu."

(Yunus, 10:107)

Kwa kifupi, amani ya moyo na akili inapatikana katika kujisalimisha mbele ya kadari ya Mwenyezi Mungu. Kitendo au amali yoyote iliyo kinyume na kukubali matokeo ya kadari ni ya bure na hayaleti faida yoyote. Mshairi mashuhuri wa ki-Sufi, Rumi analieza hili kwa ufasaha sana:

"Utalikabili janga kila uendako kwa matumaini ya kuwa salama dhidi ya shari na kutafuta faraja, na matatizo waliyokwishaandikwa kukutokea yatakutokea na kukupata."

"Ni lazima kufahamu kwamba hakuna kona ya dunia hii ya muda iliyoepukana na mitego na hatari. Hakuna njia nyingine ya kupata furaha zaidi ya kumtafuta (Mwenyezi Mungu) katika moyo na kukimbilia katika uwepo Wake wa kiroho. Hii ni njia pekee ya kuufikia wokovu na faraja. Je, huoni kwamba hata wale wanaoishi katika maeneo salama katika dunia hii ya muda na wale wanaodhaniwa kuwa na nguvu zaidi pia hatimaye nao hufa."

"Unatakiwa kujaribu kukimbilia katika Rehema na Ulinzi wa Mwenyezi Mungu Mtukufu badala ya kujaribu kuwa katika usalama katika mitego ya muda mfupi. Akitaka ataibadilisha sumu kuwa tiba kwa ajili yako na akitaka na atayabadilisha maji kuwa sumu."

2. Matendo yatokanayo na utashi / Hiari:

Mwenyezi Mungu Mtukufu aliwajaalia wanadamu utashi kidogo na unaoendana nao ili kutofautisha kati ya binadamu na utashi Wake wa Kimungu. Binadamu atalipwa kwa matendo mema kuto-

kana na uchaguzi wake au ataadhibiwa kama utashi wake utamuongiza kwenye matendo mabaya. Mwenyezi Mungu hutoa utaratibu unaomuwezesha mtu kwenda katika mwelekeo wowote anaoamua kuufuata. Uhusika wa Mwenyezi Mungu Mtukufu ni mdogo kwa kiasi cha uingiliaji. Yeye anahusika katika mchakato huu kama Muumba na mtendaji wa matendo. Mtendaji halisi wa kitendo ni mtu. Hata hivyo, wakati wengine mtu hatuwezi kufanya kitendo fulani licha ya kukusudia kukifanya kwa sababu Mwenyezi Mungu Mtukufu anahu-sika katika mchakato huu kama Muumba na wakati wengine kumzuia mtu kutenda kama apendavyo.

Kama tulivyoleza hapo awali, si sahihi kujaribu kupata elimu ya kina zaidi kuhusu kadari isipokuwa kuelewa hekima yake ya msingi. Mwenyezi Mungu tu ndiye Mwenye ufunguo unaofungua mlango wa siri ya kadari. Uhalisia wa kadari upo nje ya eneo la akili ya binadamu. Baadhi tu ya wale waliozawadiwa peponi wanaruhusiwa kutatua siri za hakika ya qadari. Kwa hiyo, jaribio lolote la kufungua mlango unaoelekea kwenye hakika ya siri ya qadari humaanisha kwen-dha mbali mno. Wakati hakika qadari ni siri na watu hawana habari ya kitakachotokea baadaye watu wengine wajinga husema, "qadari yangu imeandikwa vibaya." Kwa kusema hivyo, watu hawa hutafsiri dhana ya qadari ili kukwepa kuwajibishwa kutokana na matendo na amali zao. Kujaribu kukwepa majukumu ya mtu na kutenda kinyume na malengo ya uumbaji ni usafihii.

Ujuzi wa Mwenyezi Mungu Mtukufu hauna kikomo wala mipaka. Anajua yote yaliyotokea na yote yatakayotokea huko mbele. Ujuzi wa kile kitakachotokea kiko wazi kwa Mwenyezi Mungu kama kilichoto-ke huko nyuma. Kama utendaji wetu wa utambuzi katika ulimwengu wa kidunia na wa muda, huwa tuna muelekeo wa kufikiri kwamba matukio ya baadaye yanayojulikana kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu yamekwishaandikwa na kupangwa na Yeye. Haya ni matokeo ya ud-haifu wetu wa kiakili na ufinyu wake wa kushindwa kwetu kutafakari nje ya mipaka ya muda. Pindi pazia wakati litakapofunuliwa kila kitu kitaonekana wazi. Hivyo, Mtume Muhammad ﷺ, wakati wa Safari yake ya Usiku (Miraj) alishuhudia ulimwengu wa milele na alipokuwa akiielezea usoefu wake alisema:

“Nilisikia sauti ya kalamu ambao ilikuwa ikiandika qadari (hatima)” (Hakim, Mustadrak, II, 405)

Wakati akivuta kumbukumbu ya aliyoyashuhudia katika ulim-wengu wa milele alisema:

“Niliona jinsi Abdurrahman ibn Auf alivyopelekwa peponi”

Wakati wa uzoefu huu Mtume alipelekwa nje ya mipaka ya muda na kuona kipengele tofauti cha ukweli (uhalsia) wakati wa usiku wa kupaa (kwenda mbinguni). Mwenyezi Mwenyezi Mungu ana ujuzi wa milele wa ukweli halisi hakika na uhalsia, kwa sababu Yeye hajafungwa na wakati na mahali.

Hivyo, tunapotafakari juu ya udhaifu wetu wa kuelewa hakika ya muda tutakuwa na uwezo wa kuona kwamba Mwenyezi Mungu amewapa waja wake nguvu ya utashi (willpower) inayowiana na majukumu yao. Kama isingekuwa hivyo, Mwenyezi Mungu Mwingi wa Rehemu na Mwenye huruma asingewabebesha waja wake mzigo wa majukumu hayo na kuwahukumu kwa msingi huo. Ukweli kwamba Mwenyezi Mungu atawawajibisha waja wake kwa matendo yao na kwamba watahukumiwa ipasavyo inathibitisha kwamba Mwenyezi Mungu ameshawapa waja wake uhuru wa utashi.

Mawlana Jalal al-Din Rumi anawatolea wito kwa wale wasioielewa nukta hii:

“Kama mja akijisalimisha mbele ya qadari, anapata thawabu kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Qadari ni yenye ladha tamu kwa mja aliyejisalimisha kwake; huufanya uso wa mja kuwa na tabasamu.”

“Ukienda vibaya kalamu inaandika vibaya. Ukiwa kwenye mstari sahihi kalamu huleta furaha.”

“Mwizi alimwambia polisi pindi alipokamatwa: ‘Naam, kile nilichofanya kimekishapanuliwa na Mwenyezi Mungu.’ Aliposikia hayo, polisi alijibu: ‘Naam, ninachofanya hapa pia kimekwishaamuliwa na Mwenyezi Mungu. Unatenda uhalifu kisha unailaumu qadari; haya hayawesi kuwa mawazo ya mtu mwenye busara.’”

“Kwa kifupi, Shetani humuongoza mja kwenye uovu, na roho muongoza kwa mema. Kama haya yasingefanywa kuwa ya hiari kwa mja kwa nini vyote viwili, Shetani na roho, vishindane?”

“Sisi binadamu tuna uwezo wa ndani wa kuchagua. Tazama uwezo huu unavyofanya kazi pindi tunapokabiliwa na mawazo mawili tofauti. Unaamua juu ya ‘lipi ni bora kwako’, na kufanya akili yako ilipendelee wazo moja juu ya jingine! Na hakuna mtu anayekuelekeza katika uamuzi wako. Je, ungeweza kuwa na uwezo wa kufanya hivyo, kama usingekuwa na uwezo wa kuchagua?”

“Imani kwamba tunalazimishwa katika matendo yetu ni kosa kubwa. Imani hiyo ni njia ya kuikana akili ya mtu mwenyewe pia”. Watetezi (proponents) wa mtazamo wa kuwa kila kitu kimekwisha-andikwa na Mungu (fatalistic) hutenda kwa mujibu wa akili zao, lakini wanaikataa kazi na duru ya akili yao. Ewe ndugu! Kama binadamu asingekuwa na nguvu ya utashi (willpower) na uwezo wa kuchagua, je pangekuwepo na usemi kama “hili ni bayaa, hili ni zuri” au “hii ni nzuri, hii ni mbaya?” Hata wanyama wana uelewa unaowiana na akili na uwezo wao. Hata hivyo, inahitaji kuwa na hekima ya kufahamu ukweli huu!”

“Kama binadamu wasingepewa utashi huru, je, usingesubiri tiba moja kwa moja kutoka kwa Mwenyezi Mungu, badala ya kutoka kwa daktari? Ugonjwa ni somo nzuri linalokufundisha nini maana ya utashi.”

“Kama unafikiri huna utashi huru, kwa nini unapanga kufanya vile na vile leo na kesho? Unadhani mtu anaweza kufanya mipango bila utashi?”

“Enyi mnaopendelea mtazamo wa kuwa kila jambo limeshaandikwa na Mungu (fatalistic)! Mnapodai kuwa ‘mja hana utashi ‘wakati mnalenga kuondoa upungufu wa uwezo kwa upande wa Mwenyezi Mungu, je, hamtambui kwa nini Mwenyezi Mungu atawajibisha waja Wake kwa matendo yao? Kwa kushikilia mtazamo wa namna hiyo, nanyi pia mnampa Mwenyezi Mungu sifa ya ujinga bila kujua. Mnadhani Mwenyezi Mungu, Muumba wa ulimwengu, anawadhlumu (anawaone) waja Wake kwa kuwajibisha kwa kile wanachoweza kukibeba? Jikusanyeni pamoja, na jaribuni kuilewaa hekima ya Mwenyezi Mungu kuwajibisha waja Wake kwa kile wanachotakiwa kufanya na kile wasichopaswa kufanya!”

“Angalia katika dunia yako mwenyewe; Iwapo unadhani kuwa Mwenyezi Mungu tu ndiye mwenye utashi, kwa nini unamuwajibisha

mwizi ambaye ameiba mali yako kwa kitendo chake. Kwa nini una-wahesabu baadhi ya watu kama adui zako na kuwa na chuki kali dhidi yao? Inakuwaje unabebesha dhambi na uhalifu huo watu am-bao hawana utashi huru? Hivyo, lazima pawe na utashi! Vinginevyo, kutakuwa hakuna haja ya magereza!"

Kuna nukta nyingine inayotakiwa kutazamwa hapa:

Kuupa utashi thamani kupita kiwango, na kuona kuwa akili iko juu ya kila kitu nalo pia ni ishara ya ujinga. Hivyo, mtu anatakiwa kuelewa jinsi utashi wa mtu binafsi ulivyo dhaifu mbele ya Utashi wa Kweli wa Mwenyezi Mungu kwa kulinganisha uwiano ujuzi au heki-ma aliyopewa (mwanadamu). Baada ya yote, utashi binafsi wa mtu, ambao ni kipande tu, ni vigumu kupatikana kwa waja ambao wame-topea moja kwa moja katika kumtumika Mwenyezi Mungu. Hivyo, maneno na matendo ya watu hao wasafi,

ambao wanadaiwa kuukataa utashi binafsi wa mtu yanapaswa kutazamwa kwa mantiki hii. Hawaukatai moja kwa moja utashi wa mtu, bali wanauchukulia utashi huo mbele ya utashi wa kweli wa Mwenyezi Mungu kama vile haupo. Hasa, kwa wale watumishi am-bao wamezizamisha nafsi zao kwa Mwenyezi Mungu na kuwa "jicho na mkono wa Mwenyezi Mungu" katika dunia hii, utashi wa mtu ni kama moto wa mshumaa unaowaka chini ya mwanga wa jua na hatimaye kutoweka. Mfano ufuatao unavuta hisia:

Uvumi ulienea kuhusu Muhammad al-Noor al-Arabi, mtumishi mkweli ambaye aliishi katika kipindi cha mwisho mwisho cha zama za Uthmaniyya, kwamba alikanusha utashi binafsi wa mtu. Sultani, Abdulhamid II, alimuitisha kwenye baraza la lake maalumu la kujifunza ili aweze kuulizwa kile alichokuwa akiamini. Muhammad al-Noor al-Arabi alieleza maoni yake katika baraza hilo kama ifuatavyo: "Sijawahi kukanusha kwamba mtu hana utashi. Hata hivyo, nilisema kuwa ni kama utashi huo haukuwepo kwa baadhi ya watu, kwa sababu watu wa Mungu daima huhisi Uwepo wa Mwenyezi Mungu na matakwa yao hayana nafasi yoyote ya kuonekana wazi. Kwa hiyo, hutenda kulingana na Mapenzi ya Mwenyezi Mungu ambaye ndiye Mdhibiti Mkwas, si kulingana na mapenzi yao wenyewe. Kwa mfano, sasa hivi hapa tupo mbele ya Sultani. Tunafanya kile tunachoam-

biwa. Tukiambiwa tuje tunakuja; tukiambiwa tuondoke tunaondoka. Hatuwezi kutumia mapenzi yetu dhidi ya mapenzi ya Sultani ambao yako juu yetu. Ambapo, ukiangalia watu na viumbe wengine wasiojali huko nje, wana uhuru sana na wako huru katika utashi wao.”

Tunapoingia kwa kina zaidi katika kanuni hizi za msingi tunakutana na matatizo mengi yanayotakiwa kufafanuliwa. Hata hivyo, mzizi wa mambo ni kama ifuatavyo:

Binadamu ana utashi huru. Utashi huu au nguvu hii alipewa na Mwenyezi Mungu. Ingawa Mwenyezi Mungu anapatikana kwa pamoja katika utengenezaji wa kila utashi, Yeye anaridhia mema pekee. Lengo la mwalimu ni kumuona mwanafunzi wake akiandaliwa kimaa-rifa na elimu. Hata hivyo, ikiwa mwanafunzi hana jithada katika mwelekeo huu, mwalimu hatakuwa na kufanya. Aidha, kazi ya daktari ni kumponya mgonjwa wake. Hata hivyo, kama mgonjwa hafuati maagizo na maelekezo yake, mgonjwa ndiye anayepaswa kuwajibika kwa matokeo hasi. Mgonjwa, katika kadhia hii, hatuwezi kumlaumu daktari.

Basi, kwa kuwa matendo yetu ni matokeo ya utashi wetu, hatuwezi kutoa udhuru kwa kusingizia qadari.

Udhuru huo wa mtu asiyefanya ibada au kufuata maagizo ya dini si chochote zaidi ya upofu. Mwenyezi Mungu nyenzo humpa mtu anayetaka kuabudu, na hamsaidii yule asiyetaka kufanya ibada.

Kutoa udhuru kwa dhambi zetu kwa kukimbilia kwenye qadari katika namna hii ni kitendo kisicho haki, cha kipumbavu, na kichafu.

Hivyo, kauli ya shahada kwamba “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu” inashughulikia maagizo haya yote, na wale wenye kuikubali kikamilifu nguzo hii ya imani kwa nyoyo na ndimi zao huchukuliwa kuwa ni waumini.

Sijambo la busara kutojua yaliyomo na maana ya hii kauli ya kukiri imani. Wale watu wa Mwenyezi Mungu walio na roho yenye kukomaa huishi maisha yenye thamani katika Ukuu wa Mwenyezi Mungu wanauhisi kwa undani kabisa. Maisha yao ni kama Tasbihi. Hujitungika

juu kwa nuru ya Mwenyezi Mungu. Daima hujaribu kuzizamisha nafsi zao ndani ya utumishi wa Mwenyezi Mungu. Muhammad Asad al-Arbili, mmoja wa watumishi hao wakweli wa Mwenyezi Mungu amba-ye alifikia daraja hii hii, alisema:

“Bado ninafanya juhudhi ya kuikamilisha imani yangu. Bado ninajaribu kutamka neno la shahada vizuri, kwa sababu si rahisi kusema “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu” wakati bado ukiwa na masanamu ya kidunia katika moyo wako. Na hata kama ikitsemwa, kuna shaka isipokelewe mbele ya Mwenyezi Mungu.”

Hivyo, tamko la imani kwa maneno ya “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu” linahitaji mtazamo mzuri wa asili na msingi wake. Kukiri imani bila ufahamu na uelewa haileti madhumuni yanayotara-jija, ingawa haiko mbali sana kuleta faida. Hata hivyo, kukiri imani ukiwa na uelewa huipa roho thawabu milele.

Siku moja Mtume ﷺ alitoa hotuba akisema:

“Iwapo mtu atatamka maneno ya ‘hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu’ kwa dhati na bila mambo yoyote ya ziada yanayoweza kuli-peleka (tamko hilo) kwenye mkanganyiko, atawajibikiwa pepo.”

Ali, (mpwa na mkwe wa Mtume ﷺ na baadaye Khalifa) akauliza:

“Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Nini maana ya ‘bila ya mambo ya ziada yanayoweza kulitupa kwenye mkanganyiko’?”

Mtume wa Mwenyezi Mungu ﷺ akajibu:

“Ni kuipenda dunia hii, ni kuupoteza moyo wa mtu kwenye dunia hii.” (Ihya).

Maneno mengine ya Mtume ﷺ katika suala hili ni kama ifuatavyo:

“Hakuna mja wa Mwenyezi Mungu, anayesema “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu” **akamaliza pasina milango ya mbingu** kufunguliwa kwa ajili yake, kiasi kwamba maneno yake ya kukiri imani huenda juu kwenye kitu cha enzi cha Mwenyezi Mungu kwa muda ambao ameacha kutenda dhambi kubwa”. (Tirmizi, Daawat, 126).

Hivyo basi, mtu anatakıwa kuacha kutenda dhambi. Mtume anasema:

“Pindi mja anapotenda dhambi hupata doa jeusi juu ya moyo wake. Anapotubu doa hili jeusi hutoweka, vinginevyo hujisimika huko. Pindi mja anapotenda dhambi nyıngıne hupata doa jingine jeusi juu ya moyo wake, na hatimaye moyo wake hubadılıka na kuwa mweusi kama masizi” (Tirmizi, Tafsir, 83).

Kukiri imani hakuweze kuziathırı nyoyo za watu kama hao. Hivyo, mambo manne yafuatayo yanatakıwa kuachwa:

1. Kubishana na watu wapumbavu.
2. Kukıthırısha dhambi.
3. Kuzungumza mara kwa mara na watu wa jinsia tofauti ambao wanawenza kuwa na doa.
4. Kusuhubiana na wale ambao nyoyo zao zımekufa kıdını.

Haja kubwa ya Shetani ni kujıımarısha kwenye moyo. Iwapo moyo hujishughulisha katika kumkumbuka (kumdukuru kwa kumtaja) Mwenyezi Mungu, bası Shetani hatuvezi kuukaribia, na hapo Shetani hushuka chini. Hata hivyo, kama moyo utajiondoa katika hali ya kumkumbuka Mwenyezi Mungu, bası Shetani huukaribia kwa urahisi.

Imeelezwa katika Qur'an Tukufu:

“Je! Wakati haujafika bado kwa walioamini zikanyenyekea nyoyo zao kwa kumkumbuka Mwenyezi Mungu na haki iliyotremka?” (Hadidi, 57:16).

Mtu aliye mbali na kumkumbuka Mwenyezi Mungu na akashindwa na nafsi yake ni kama kito kılıchoangukıa katika matope. Mapambano dhidi ya nafsi hufanıkıwa kwa kuitakasa nafsi dhidi ya hali hasi na kuleta wema katika nafsi ya mtu. Wale wanaowenza kufanya aina hii ya utakaso hupata baraka kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu anasema:

“Hakika amekwishafanikiwa aliye jitakasa.” (Ala 87:14).

Hakuna shaka kwamba aina hii ya utakaso huanza na kukiri imani.

Abu Ali Daqqaq anasema:

“Pindi mja anaposema,” Hakuna mungu” moyo wake husafika kama nguo iliyolowa inavyokisafisha kioo. Kisha anaposema “Isipokuwa Mwenyezi Mungu” Nuru ya Mwenyezi Mungu huanza kutoa harufu nzuri ndani ya moyo safi sana. Katika halı hii ni wazi kuwa juhudzi zote za Shetani huenda kombo.”

Hasan al-Basri anaeleza jinsi Shetani anavyowaza kama ifuatavyo:

“-Ninachochea dhambi kwa ajili ya watu wa Muhammad, lakini toba yao hunisababishia kushindwa. Katika halı hii, mimi husababisha baadhi ya vitu vibaya vionekane vizuri. Kwa njia hii, wengi wao hawayaachi kwa kuwa hawayachukulii kama dhambi na wala havakutubu wanapoyafanya” Na Hasan al-Basri anawaonya waamini kuhusu Shetani akisema.:

“Kwa hiyo, yale matendo yanayodhaniwa kutokuwa dhambi ni uzushi. Yaani yale matendo yanayotendwa kufuatana na nia ya mwili, na kuchukuliwa kuwa ndani ya mipaka ya dini”

Wahb bin Munabbih anasema:

Mcheni Mwenyezi Mungu! Mnamlaanı Shetani mbele ya watu, lakini mnapokuwa pekee yenu mnamtii, na kufanya urafiki naye.”

VIPENGELE VIWILI VYA IMANI

Tamko la shahada (Kalima-i shahadet) lina sehemu mbili. Ya kwanza ni kuhusu kuthibitisha kuwepo na umaja wa Mwenyezi Mungu, pili ni kuhusu kumthibitisha Muhammad ﷺ kama Mtume na mja wake. Imani huweka mizizi katika roho kwa kuziunganisha sehemu hizi mbili katika umaja. Kwa hiyo, sehemu moja hitoshi. Mtu anapaswa kuhofia juu ya umaja wa sehemu hizo mbili, na kuutambua vyema umuhimu wa kuamini katika unabii wa Muhammad ﷺ.

Moja ya aya katika suala hili inasema:

“...anaye mt’ii Mwenyezi Mungu na Mtume wake, bila ya sha-ka amefanikiwa mafanikio makubwa.” (Ahzab, 33:71).

Asili ya ulimwengu, ambao ulioumbwa kutokana na upendo wa Mwenyezi Mungu aliuonyesha kwa viumbe wake na kwa ubinadamu umeundwa kutokana na nuru ya Muhammad ﷺ. Basi, kiini cha Muhammad ﷺ ni mfano wa kioo cha utawala wa upendo. Nuru ya upendo unaohimili viumbe ulisababisha mbingu na ardhi kuwepo. Allah alimuuta Mtume Muhammad ﷺ kwa maneno ya “Ewe kipenzi changu!” Na hivyo alifanya kuwa kilele cha viumbe. Ni kilele cha juu sana kiasi kwamba Mwenyezi Mungu alitamka jina Muhammad pamoja na jina lake na aliweka chapa juu ya kibao cha amri hapo mwanzo kwa maneno ya

“Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu, na Muhammad ni Mtume wake.”

Nabii Adam ﷺ aliomba rehema ya Mwenyezi Mungu kwa cheo cha Muhammad ﷺ kwa kuwa aliyaona maneno haya yakawa yamewekwa angani pindi alipotumwa ardhini akitoka peponi. Hivyo, Mwenyezi Mungu, alimsamehe na kusema:

“-Ewe Adam! Yeye ni mpendwa zaidi kuliko viumbe wote mbele yangu. Unapofanya maombi (dua), omba kwa cheo chake. Nimekusamehe sasa kwa kuwa uliomba kwa cheo chake. Na lau kama si kwa ajili yake, nisingekuumba” (Hakim, Mustadrak, II, 672; Bayhaki, Dalail, V, 488-489).

Allah anaithibitisha heshima, utukufu, na upekee huu aliomjaalii Muhammad ﷺ katika Qur'an Tukufu:

“Na tukakunyanyulia utajo wako.” (Inshirah, 94:4)

Baadhi ya wafasiri wanaitaafsiri aya hii kama ifuatavyo:

“Ewe Mtume wangu! Jina lako linatajwa sambamba na jina Langu katika maneno tamko la imani.”

Tamko la shahada ya imani huanza na “Hakuna mungu.” Ina maana ya kuondoa miungu wengine wote kutoka moyoni.

Hili limeelezwa ndani ya Qur'an kama kuulinda moyo dhidi ya tamaa na misukumo:

“Je! Umemwona aliye yafanya matamanio yake (au msukummo) kuwa ndio mungu wake?...” (Furqan, 25:43).

Baada ya kuondoa miungu wengine wote katika moyo huja maneno ya “isipokuwa Mwenyezi Mungu.” Hii ina maana ya kuujaza ukumbi wa moyo uliotakaswa dhidi ya miungu wengine wote kinyume na Mwenyezi Mungu na kuiweka nuru ya Mwenyezi Mungu.

Kwa maneno yafuatayo ya tamko la imani “Muhammad ni Mtume wake” upendo wa Mtume hupata kuingizwa moyoni. Na mtu anayepokea siri ya maneno haya hupata nafasi mionganini mwa vifesi wa Mwenyezi Mungu na Mtume wake, na kuijunga na safu za watu wallobahatika.

Hiyo ndiyo maana tamko la imani, au tamko la umoja wa Mwenyezi Mungu na Muhammad kuwa Mtume na mtumishi wake, ni uthibitisho wa kwanza kwa moyo na ulimi wa mtu, na hilo ni sharti la msingi la Uislamu kuijunga na jumuiya ya imani.

Mola wetu aliumba ulimwengu, Qur'an, na binadamu kufuatana na mahitaji ya Majina na sifa Zake, na akavipamba kwa munasaba wa Amri na Nguvu za Kimungu. Ulimwengu huu wa uwepo, unao-safiri kutoka kabla ya milele hadi milele, una utaratibu na mpangilio mzuri na maridadi, na ni shule ya umoja kamili. Kwenye mlango wa shule hii ya umoja, na mbinguni na duniani pameandikwa:

اللَّهُ أَكْبَرُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ

“Tazama! Hakika, hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu.”

Hakuna chembe isiyomkumbuka na isiyoaakis Nguvu Zake.

Kwa kuwa kuna uhusiano na kufahamiana kati ya Muumba na vi-umbe, kila chembe imepewa upendo wa Kimungu upendo kulingana na uwezo wa chembe hiyo. Na fungu kubwa zaidi katika suala hili limewekwa kwa binadamu, kwa sababu yeye ndiye kilele cha viumbe.

Binadamu amejaaliwa ujuzi mkubwa wa Kimungu na ukweli wa kiroho. Nafsi yake imepamba roho ya dini. Basi, imani ya Mwenyezi Mungu ilianza kwa kuanza kwa ubinadamu na, kwa sehemu kubwa, itaendelea milele. Hata hivyo, siku zote kutakuwa na watu wachache

katika wale waliotawanywa ubongo watakaokufuru na kufuata tamaa zao za mwili. Imeelezwa ndani ya Qur'an Tukufu:

"...Mwenyezi Mungu anakataa ila aitimize Nuru yake ijapo-kuwa makafiri watachukia." (Tauba, 09:32).

Kito cha kumkumbuka Mwenyezi Mungu kinapopata nafasi katika moyo wa mja, mja husika humuabudu Mwenyezi Mungu tu, na roho ya aya hii hujionyesha wazi:

"Hakika Waumini ni wale ambao anapo tajwa Mwenyezi Mungu nyoyo zao hujaa khofu..." (Anfal, 8:02).

Hivyo, ukweli halisi hukita mizizi. Mtume ﷺ anasema juu ya umuhimu wa daraja hii:

"Kama vile mavazi yanavyochakaa na kuzeeka vivyo hivyo imani katika moyo huchakaa na kuzeeka. Katika hali hiyo, ifanyenî upya imani yenu kwa tamko la umoja wa Mwenyezi Mungu (tamko la ta-uhid)!"

Iwapo kumkumbuka (kumdhukuru) Mwenyezi Mungu hakujakita mizizi moyoni, mja hatuwezi kusaidia kuudhibiti mwelekeo wake kuelekea tamaa za mwili. Mwenyezi Mungu anasema juu ya watu hawa:

"Je! Umemwona aliye yafanya matamanio yake kuwa ndio mungu wake? Basi je, wewe utakuwa ni wakili wake?" (Furqan, 25:43).

Hiyo ina maana kwamba tamko la shahada linatakiwa kutulinda dhidi ya bwawa la tamaa za mwili, na kutuongoza kwenye kufuata maadili ya Mtume ﷺ. Vinginevyo, tunaweza tusitaalamike na kupata malipo kutokana na upande wake.

Imesimuliwa kuwa mtu mmoja ambaye hakufuata maadili ya Mtume ﷺ alimuona Mtume ﷺ ndoitoni. Mtume ﷺ hakumpa kipaumbele. Katika hali hii ya kusikitisha, aliuliza:

"- Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Je, hujafurahishwa namí?"

"- Hapana!"

"- Mbona hunipi kipaumbele na mimi?"

“- Sikujui!”

“- Unawezaje kutonijua, ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu? Mimi ninatoka katika watu wako. Maulamaa wanasema kwamba unawatambua watu wako kiarahisi zaidi kuliko hata mama anavyotambua mtoto wake ...”

“Ni hakika! Hata hivyo, sioni chochote katika maadili yangu ndani mwako. Mbali na hilo, hakuna baraka na salamu (za kunitakia rehma) zilizonifiki kutoka kwako. Tazama, ninawatambua watu wangu kwa kiwango wanachofuata maadili yangu.”

Pindi mtu huyo alipozinduka usingizini akiwa mwenye masikitiko alitubu kwa vile alivyokuwa na kuanza kufuata maadili ya Mtume . Alijishughulisha katika kuomba baraka za Mwenyezi Mungu ziwe juu ya Mtume . Baada ya muda fulani alimuona tena Mtume ndotonii. Mara hii Mtume alimwambia:

“- Sasa nakujua nami nitakuombea kwa Mwenyezi Mungu”

Mtume ni kipenzi zaidi ya kipenzi, na anastahili upendo katika kila kipengele, na yeye ni kiumbe asiyekuwa wa kawaida (supernormal). Yeye ndiye mazuri zaidi na mwema wa wote, na yeye ndiye kiongozi mwenye neema zaidi na wa kipekee kwa watu. Ndiye aliyeibadilisha jamii iliyokuwa ikiwazika wakiwa hai watoto wanaozaliwa chini ya mchanga wa joto la jangwanii na kuifanya kuwa jamii yenye unyenyekevu, na kuwafundisha kitabu cha Mwenyezi Mungu na hekima zake. Kumchukulia kuwa bora kuliko wengine wote, na kumpenda pasipo mfano ni ishara ya imani kamili. Mtume anasema katika suala hili:

“Hautokuwa muumini kamili mpaka unipende zaidi kuliko unavyopenda nafsi yako, wazazi, mke na watoto wako..!” (Bukhari, Iman, 8).

Maneno hayo ni uamsho na onyo la haki kabisa. Kwa wale walio mbali na upendo huu njia ya kutaalamika kiroho na maendeleo hufungwa dhidi yao. Mbegu ya upendo huja katika majani kwa ardhi yake ya upendo pekee. Yeye ni chanzo cha baraka ya roho. Udongo wake wa upendo huigeuza roho iliyofanywa jive kuwa vito safi.

Manabii na watu walioangazwa na nuru ya Muhammad ﷺ ni mashahidi wake kama mwezi unavyolishuhudia jua. Hîyo ndîyo sababu kwamba, katika kila moyo unaosema:

أَشْهُدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهُدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Nashuhudia kwamba hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu, na Muhammad ni mja na ni Mtume Wake”, nuru ya Mwenyezi Mungu huwaka kama mwanga unaoakisi katika kioo. Huwa hivyo kiasi kwamba, nyoyo hîzo hupata furaha ısiyosemeka kupitia mwangaza wa nuru hii.

Hali ya Bilal Habashi aliyefurahia raha hii ni kîtu cha mfano:

Bilal Habashi alikuwa mtu mpweke asiyekuwa na jamaa au chochote cha kushikilia. Alikuwa ni mtumwa tu. Hata hivyo, siku moja alipata heshima ya nuru ya imani. Mateso yaliyomkuta baadaye bâada ya kuishikilia imani yake yalikuwa makubwa sana kiasi kwamba upinzani wake ukawa mfano kwa Waislamu katika harakati zao za kupigania imani yao.

Aliona uso na nuru ya Mtume ﷺ, na akaonja upendo wake. Uhai wake wote ulikuwa kama sehemu ya Mtume ﷺ. Hata hivyo, bwana wake, ambaye hakuwa na baraka itokanayo na nuru ya Kimungu alimuweka katika mateso kwa kumuacha wazi na kumuweka juu ya jangwa lenye moto. Bwana wake alihakîkisha mwili wake usiokuwa na nguo unachapwa. Damu ilimwagika kutoka kwenye ngozi yake nyeusi. Na umati wa watu ulikuwa umemzunguka ulimwita:

“Ewe mtumwa mchafu! Geukia kwetu na uîokoe nafsi yako!”

Hata hivyo, aliunguruma kama simba aliyejeruhiwa na kulitaja kwa nguvu tamko la imani.

Walîposikia hivyo, umati huo uliendelea kumpiga tena na tena. Baada ya kushindwa kuitoa hasira yao walifunga kwa kamba shingo yake na kumburuta hadi katika mitaa ya mji wa Makkah. Bado, Bilal Habashi alichukua makazi katika upendo wa Mtume ﷺ. Hakuwa akîhisi maumivu yoyote, bali moyo wake ulijazwa kwa upendo wa Mtume. moyo wake ulikuwa mkubwa kama dunia. Wakati katika du-

nia ya muda alikuwa katika halı ya huzuni; hakuwa na chochote hata kidogo kabisa.

Hivyo, upendo na mapenzi ya Bilal (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) ulimuinua kutoka kuwa mtumwa tu na kuwa Sultani wa nyoyo. Akawa muadhini (muitaji watu kwenye swala) wa Mtume ﷺ. Kwa sababu hiyo, upendo aliokuwa nao kwa Mtume ﷺ ulikuwa juu ya midomo yake wakati wa pumzi yake ya mwisho na akasema wakati akikata roho:

“- Furahini, furahini ..! Nınapaa kwenda kwa Mtume ﷺ ... “

Hivyo, tunapaswa kuijua maana ya maneno yafuatayo ya Mtume ﷺ:

“Mtu atakuwa pamoja na yule anayependa zaidi.” (Bukhari, Adab, 96).

Tunatakiwa kufanya juhudili ili kufaidika na mambo yanayoon-yeshwa katika aya zifuatazo:

“Anacho kupeni Mtume chukueni, na anacho kukatazeni jie-pusheni nacho. Na mcheni Mwenyezi Mungu. Hakika Mwenyezi Mungu ni Mkali wa kuadhibu.” (Hashr, 59:7).

Sehemu ya kwanza ya tamko la shahada, ambao ni nguzo ya msingi ya Uislamu, inajumuisha kuwa mtumishi na mja wa dhati wa Mwenyezi Mungu. Sehemu ya pili ina maana ya kufuta uongozi wa Mtume ﷺ ili kuwa mtumishi na mja wa dhati wa Mwenyezi Mungu.

Masharti yafuatayo ni hitajio la awali la tamko hili kupata nafasi katika moyo:

1. *Moyo unatakiwa kuwa katika muungano na Mola.*

Hili linawenza kupatikana kwa kumkumbuka (kumdhukuru) Mwenyezi Mungu. Hili limeelezwa ndani ya Qur'an Tukufu:

أَلَا يَذِكُرُ اللَّهُ تَطْمِئْنَةً الْقُلُوبُ

“... Hakika kwa kumkumbuka Mwenyezi Mungu ndio nyoyo hutua!”. (Rad, 13:28).

Neno “moyo” halundwi tu na nyama, pia ni kituo cha dhamiri na utambuzi. Na neno “kukumbuka (dhíkr)” katika aya ya hapo juu halina maana tu kurudíarudía majina ya Mwenyezi Mungu kwa maneno. Ina maana ya kumtambua Mwenyezi Mungu kutoka ndani ya moyo wa mtu. Ni kwa njia hii tu ndipo moyo hupata kuridhika na kuendelea kiroho. Na furaha ambao Mwenyezi Mungu humpa binadamu huja tu kwa njia hii.

Nyoyo hizo, ambazo tayari zimefikia lengo hili, daima hupambla na kuvutia kwa uzuri wa Kimungu. Nyoyo hizo huustaajabia uzuri wa uhá (uwepo), na hutambua kuwa hilo si chochote balí ni dhíhirisho la ukamilifu wa Kimungu.

2. Kuongeza upendo kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu katika moyo wa mtu hupelekea kuongezeka kwa wale wanaopenda Uislamu na kuwakírihi wale wanaopinga dini.

Upendo ni sharti la kuwa muumini wa kweli. Kupitia upendo, ibada na tabia njema huwa ni furaha na baraka kwa muumini. Mtazamo wa mtu kuelekea uhá hubadılıka kwa namna nzuri. Hivyo, huigundua siri ya kuchomoza jua asubuhi na kuzama jioni. Huhisi utaalamu wa msanii ambaye huchora michoro ya ajabu; lakiní vípi kuhusu mchanganyiko wa rangi katika mazingira zinazobadılıka kila wakati wa siku ... Maua yenye rangi mbalimbali, mayunguyungi, mauaridi ... Jinsi wanavyoweza kupata hizi rangi zote kutoka kwenye huu udongo mweusi? .. Kwa kifupi, pindi mtu anapojítazama yeye mwenywewe na kuutazama ulimwengu kwa upendo hulazimika kupelekwa mbali na maajabu yaliyo ndani yake. Mafanikio makubwa baada ya imani ni kuingia katika mafunzo ya kiroho yatakayomuongoza mtu kwenye kumpenda Mwenyezi Mungu na Mtume .

3. Mtu anapaswa kuwa pamoja na waja wema wa Mwenyezi Mungu na kuiga mfumo wa ibada na mwenendo wao.

Kwa mujibu wa matokeo ya utafiti wa saikolojia “mwenendo unaofanya kazi au ulio katika hali ya mwendo una tabia ya kusambaa.” Yaani, tabia na mwenendo ni kitu vamizi kama magonjwa ya kuambukiza. Maswahaba, ambao wakati mmoja walikuwa watu wa ujinga, walibadılıka kuwa watu wengi wema zaídí duniani kwa sabá-

bu ya hamasa, mwanga, na nishati ya kiroho waliyoipata kwa njia ya kuwa katika baraza la Mtume

Kwa kweli, hata mbwa wa Watu Saba wa Pangoni(Ashab al-Kahf) aitwaye Kithmir alipata mafanikio yenye Baraka kwa sababu ya kuungana na watu wema. Qur'an Tukufu inaelezea kisa cha watu hao saba wa pangoni na mbwa wao kama tukio la kipekee.

4. Mtu anapaswa kuamiliana na viumbe kwa upole kwa ajili ya Mwenyezi Mungu.

Mwenyezi Mungu anawahamasisha sana waja wake kwa majina yake "Mwingi wa Rehema na Mwenye kurehemu", kati ya majina yake mengine. Yaani, ameweka huruma ndani ya waja Wake. Yule ampendaye Mwenyezi Mungu anatakiwa kuwatendea viumbe Wake wema na huruma. Hata kumuua nyoka mwenye sumu inapaswa kufanyika katika njia nzuri ili kutomsababishia maumivu makali.

Haya ni madhihirisho ya tamko la imani ambalo ni ufunguo wa pepo; yaani, ni meno ya ufunguo wa peponi.

Imesimuliwa kutoka kwa Wahb bin Munabbih:

Siku moja aliulizwa:

"Je, maneno ﷺ "Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu" sio ufunguo wa pepo?

Naye akajibu:

"Ndiyo, lakini ufunguo unatakiwa kuwa na meno. Kama una ufunguo wenye meno ndipo utakapofunguliwa mlango wa pepo. Vinginevyo, haufunguliwi." (Bukhari).

MANENO YENYE UZITO MKUBWA KWENYE MIZANI (SIKU YA KIYAMA)

Mtume alisema:

Hakika, Mwenyezi Mungu atamtoa hadharani mtu mmoja miongoni mwa watu wangu na mafaili tisini na tisa yenye ukubwa unaoe-

za kuonekana na kila mtu, yatafunguliwa na hapo Mwenyezi Mungu atasema:

“- Je, unaweza kukana lolote katika haya? Je waandishi wangu hawakukutendea haki?”

Mtu huyo atajibu:

“- Hapana, Mola wangu!”

Mwenyezi Mungu atasema tena:

“- Naam, una thawabu mbele yetu. Hakuna dhulma utakayotendewa leo.”

Karatasi iliyobeba maneno

اَشْهَدُ اَنْ لَا إِلَهَ اِلَّا اللَّهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Nashuhudia kwamba hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu, na Muhammad ni mja na ni Mtume Wake” itafunuliwa, na patasemwa:

“- Njoo jiandae kwa ajili ya hukumu!”

Basi mtu huyo atasema:

“- Mola wangu Mlezi! Karatasi hii moja ina maana na umuhimu gani mbele ya mafaili mengi?”

Hapo ataambiwa:

“- Hakuna dhulma utakayofanyiwa leo.”

Kwenye upande mmoja wa mizani yatawekwa mafaili (makarasha) huku kwenye upande wa pili kitakuwepo kipande cha karatasi chenye tamko la shahada. Karatasi hiyo itayashinda uzito mafaili hayo, kwa maana hakuna kitu kinachoweza kulishinda uzito jina la Mwenyezi Mungu” (Tirmizi).

Katika Hadithi hii Tukufu yenyeye thamani imeelezwa kuwa:

“Dhikri bora kabisa ni, لَا إِلَهَ اِلَّا اللَّهُ ‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu’; na dua bora kabisa ni ‘Sifa njema ni za Mwenyezi Mungu.’”
(Ibn Maja, Adab, 55, Tirmizi, Nasai).

Tamko la shahada ya imani ni mizizi ya imani. Kadiri linavyozidi kutamkwa, ndivyo linavyozidi kuifanya imani kuwa imara na kamilifu.

Hadith tukufu inasema:

“- Nabii Musa (a.s.) alisema:

“- Mola wangu! Nifundishe kitu ninachoweza kukusifu na kukubudu kwacho.”

Mwenyezi Mungu akamjibu:

“- Sema, ﷺ hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu!”

Nabii Musa ﷺ akasema:

“- Mola wangu! Ningependa unipendekezee kitu maalumu.”

Mwenyezi Mungu akamjibu:

“- Ewe Musa! Kama mbungu saba na ardhi saba zikiwekwa kwenye upande mmoja wa mizani na upande wengine yakawekwa maneno ya ﷺ “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu”, basi maneno hayo yanézishinda uzito zote” (Nasai).

Mfalme Sulemani ﷺ alikuwa akipita eneo Fulani akiwa na jeshi kubwa la majini na binadamu katika safari yake. Kulikuwa na bonde la wadudu chungu huko. Mkuu wa wadudu chungu, alipomuona Suleiman ﷺ na jeshi lake alisema;

“- Enyi wadudu chungu! Nendeni kwenye makazi yenu, ili Suleiman ﷺ na jeshi lake wasiwakanyage bila wao kujua! Utawala wa Suleiman ﷺ ni utawala mkubwa; mtakanyagwa! “Rudini kwenye makazi yenu!”

Nabii Suleiman ﷺ ambaye alikuwa amejaaliwa na Mwenyezi Mungu uwezo wa kuelewa lugha ya wanyama aliposikia maneno ya mkuu huyo wa wadudu akajibu.

“- Hapana, utawala wangu ni wa mpito! Na maisha yangu ya kidera ni yenye kikomo. Lakini, furaha inayopatikana kwa kusema **tamko la umoja wa Mwenyezi Mungu mara moja, haina kikomo!**”

Kuhusu kusoma maneno ya tamko hilo kwa pamoja, Tabarani anataja maneno yafuatayo ya Mtume ﷺ kuwa Imam Ahmad anasimulia kutoka Aws bin Shaddad:

Siku moja Mtume ﷺ, aliwakusanya maswahaba wake na aka-wauliza:

“- Je, kuna Watu wa Kitabu (Wakristo na Wayahudi) kati yenu?”

“! Hapana, Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu” walisema.

Hapo Mtume ﷺ aliwaambia wafunge milango na akasema:

“- Nyanyueni mkono yenu na mumdhukuru Mwenyezi Mungu kwa maneno ya “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu ” لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

Shaddad bin Aws anaripoti kilichotokea baadaye katika mkusan-yiko huu wa kumdhukuru Mwenyezi Mungu kama ifuatavyo:

“Tulimdhukuru Mwenyezi Mungu kwa kusema ‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu’ Kisha Mtume ﷺ akaomba dua ifuatayo:

“- Mola wangu! Umenichagua kama mjumbe Wako kwa ajili ya maneno haya. Uliniamuru kuyatamka. Uliniahidi pepo pindi nitakapoyatamka. Hakika Wewe si Mwenyezi Mungu kukhalifu ahadi Yako!”

Kisha, Mtume ﷺ akawaambia Maswahaba:

“- **Zingati!** **Ninawapa habari yenyeye furaha!** **Furahini, Mwenyezi Mungu amewasamehe**” (Ahmad bin Hanbal, Tabarani).

Hadith nyingine Tukufu inasema tena:

“Maneno ya kuwa hakuna Mungu ila Mwenyezi Mungu yana thamani kubwa mno mbele ya Mwenyezi Mungu. Hivyo yanaa daraja kubwa mbele ya Mwenyezi Mungu. Yeyote anayeyasema kwa ukweli na kwa dhati, Mwenyezi Mungu atamuingiza peponi. Na ayatamkaye kwa maneno tu, si kwa moyo wake, damu na mali yake ni zenyeye kuokolewa, lakini atahukumiwa kwa hilo huko Akhera ” (Jam al-Fawaiid, I, 23).

Tena Mtume ﷺ anasema:

“*Wabashirieni habari njema kwa watu watakaokuja baada yenu!*
Mtu asemaye

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu kwa dhati na kwa moyo wóté, ataingia peponi’’. (Jam al-Fawaiid, I, 18).

Mtu atamkaye, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ, ‘hakuna mungu isipokuwa Mwenyezi Mungu anatakiwa kuondokana na tamaa yoyote ya kidunia na ya muda inayoweza kumuongoza kwenye hali ya kutokuwa msikivu, na aendelee mpaka kufikia kiwango ambacho kwamba moyo umejaa nuru ya Mwenyezi Mungu tu, na pia kwa hekima na siri za Kimungu, na katika hali hii aendelee kuutafakari ukuu wa Mwenyezi Mungu, na udhaifu wake mwenyewe. Kuhusu nukta hii imesemwa:

“Atakaye jitambua atamtambua Mola wake.”

Kutokana na siri hii kuna kitu muhimu sana tunachotakiwa kuki-elewa.

Mwenyezi Mungu huzitazama moja kwa moja nyoyo zilizojazwa upendo wa Mwenyezi Mungu. Mmoja wa wanafunzi (derish) alimuuliza Bayazid al-Bastami:

“- Nielekeze aina ya ibada itakayonileta karibu na Mwenyezi Mungu!”

Bayazid al-Bastami akamshauri kama ifuatavyo:

“Wapende waja wema wa Mwenyezi Mungu! Jaribu kuziteka nyoyo zao, kwa maana Mwenyezi Mungu huzitazama nyoyo zao mara 360 kwa siku. Acha Mwenyezi Mungu akukute huko wakati wa ziara hizi!...”

TAMKO LA IMANI WAKATI WA PUMZI YA MWISHO

Kuwa na uwezo wa kutamka maneno ya shahada ya Imani ya, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ “Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu” (Kalimah-i-Tauhid) Wakati wá pumzi ya mwisho ni bahati bahati nzuri ya mwisho mwema. Kulitamka kwa mdomo tamko hilo kunatakiwa kuziteka nyoyo zetu ili tuweze kuyatamka wakati wa pumzi yetu ya mwisho. Yataganda katika moyo wetu tu kwa kuishi kulingana na mahitaji yake. Iwapo mja atakuwa mjinga wa amri za Mwenyezi Mungu, kutakuwa na umbali mkubwa kati yake na tamko la imani, na kama mja hatoushinda ujinga wake,

umbali huo huzidi kuwa mkubwa, na hapo kutamka tu kwa mdomo tamko la imani hakutokuwa na athari yotote kwake. Hayo ni masikitikito makubwa. Basi, kila dakika ya maisha yetu inatakiwa kupangwa kwa mujibu wa tamko la Imani kwa ajili ya furaha yetu ya milele. Tukio lifuatato liliiloteka katika nyakati za Mtume ﷺ ni la mfano katika jambo: Kulikuwa na kijana mmoja mwema aitwaye Alqama katika maswaha ba wa Mtume ﷺ. Daima alionyesha furaha pindi alipopewa baadhi ya kazi. Sifa yake hii ilipendwa pia na Mtume ﷺ. Hata hivyo, alipokuwa karibu kufa, hakuwa na uwezo wa kutamka tamko la Imani. Mtume ﷺ alitaarifiwa juu ya hali yake. Kwa kuwa Mtume ﷺ alimpenda mara moja alikwenda kumwona na kumuuliza kilichotokea. Kijana akajibu:

“- Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Nahisi kama nina kitu kama kufuli katika moyo wangu.”

Mtume ﷺ aliwaauliza watu waliokuwa mahali hapo kama ilikuwa ni kikwazo kwake kutamka tamko la shahada ya Imani. Walipoulizia kuhusu hilo, waligundua kwamba alikuwa amemtendea vibaya mama yake na yeze alikuwa na hasira naye. Mtume ﷺ alimwita mama kwa kuwa alimpenda yule kijana kutokana na huduma yake nzuri na aka-muuliza:

“Iwapo mtu ametengeneza moto mkubwa, na akakusudia kum-tupa mtoto wake ndani ya moto huo, unaweza kukubali hicho anac-hotaka kukifanya?”

Mama aliyekuwa na wasiwasi akajibu:

“- Hapana, ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Nisingekubali!”

Mtume akasema:

“- Kama ni hivyo, unapaswa kumsamehe makosa yake aliyokutendea; mpatie katika haki za umama wako!” (Tanbih al-Gafilin, 123-124).

Mama mwenye mteso alimsamehe mtoto wake aliposhuhudi huruma na rehema maalumu ambao Mtume ﷺ alionyesha kwa mtoto wake. Aliitoa haki kwake. Hapo kijana huyo akawenza kutamka Tamko la Imani bila kujisikia hatia, akakata roho.

Kuna matukio mengi yanayofanana na tukio hili ambao bila kujua hufanya kinyume na dini yetu na maisha ya baadaye. Qur'an

na mafundisho ya Mtume yamejificha ndani ya tangazo la imani. Basi, tunamuomba Mola wetu atuokoe na hali ya kutosikia! Na atupe uwezo wa kutamka tangazo la imani. Kama Mtume alivyosema: "Kila aliye na uwezo wa kutamka" Hakuna mungu isipokuwa Mwenyezi Mungu" kama agano yake la mwisho katika dunia hii ataingia pepo-ni." (I. Canan, Kutub al-Sitta Muhtasar, II, 204).

MWOMBEZI MKUU

Tamko la Imani ni mwombezi mkubwa kwa waja mbele ya Mwenyezi Mungu. Litamtumikia mja kwa ufanisi mpaka atakapokombolewa.

Hadithi Takatifu inasema:

"Kuna nguzo iliyotengenezwa kwa nuru ya Kimungu chini ya mbingu. Pindi mja anaposema "Hakuna mungu, isipokuwa Mwenyezi Mungu" nguzo hii huanza kutikisika. Hapo Mwenyezi Mungu huambia nguzo hii:

"- Simama imara!"

Nguzo hujibu:

"- Mja aliyetamka tangazo la Imani hajasamehewa bado. Nitawezaje kusimama imara?"

Mwenyezi Mungu husema tena:

"-.Kwa hakika nimemsamehe"

Na hapo nguzo hiyo husimama imara". (Bazaar)

Mtume anasema tena:

"Hakutakuwa na shida kwa watu wa Tamko la Imani katika makaburi yao, na Siku ya Malipo. Nitasikia maneno "Shukrani ni za Mwenyezi Mungu alietuondolea huzuni na usumbufu" kutoka kwa watu watakapokuwa wakijitokeza kutoka makaburini mwao wakiute-teresha udongo ulio juu yao. "(Fadail al-Amal, 478).

'Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu' ina maana ya kuyatambua mara kwa mara ya na kuyahisi kwa kina katika moyo. Tamko la

'hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu' linalotamkwa kwa mkweli na dhati ni bora kuliko aina zote nyingine za ibada. Ujumbe na wito wa manabii wote umekusanya katika tamko hili. Ni uti wa mgongo wa dini ya mkweli. Mwenyezi Mungu anasema:

"Na hatukumtuma kabla yako Mtume ye yote ila tulimfunuilia ya kwamba hapana mungu isipo kuwa Mimi. Basi niabuduni Mimi tu." (Anbiyaa, 21:25).

Rehema ya Mwenyezi Mungu juu ya waja wake kwa makosa yao haina kikomo. Kama ilivyoelezwa katika Qur'an, anasamehe dhambi zote isipokuwa kumshirikisha. Tena, kama ilivyoelezwa katika mane-no ya Mtume ﷺ, Mwenyezi Mungu atawaadhibu wale waliomuasi na wale walioendelea kutotamka tamko la Imani. Mtume ﷺ anasema:

"Iwapo mtu atatamka Tamko la Imani na akawa hajaichagua dunia juu ya dini, hasira ya Mwenyezi Mungu haitakuwa juu yake. Pindi mtu anapoichagua dunia juu ya dini na bado akasema "Hakuna mungu, ila Mwenyezi Mungu, Mwenyezi Mungu humwambia 'Wewe sio mkweli katika hayo uyasemayo'" (Fadail al-Amal, 481).

Abu Hurayra anasimulia:

Siku moja nilimuuliza Mtume wa Mwenyezi Mungu ﷺ:

"Nani atakayefaidika zaidi na uombezi wako Siku ya Kiyama?"

Naye akajibu:

"Nilikuwa nikitarajia kuwa utakuwa wa kwanza kuniuliza jambo hili kwani nilijua jinsi unavyopendelea hadithi zangu. Mtu atakayefaidika sana na uombezi wangu ni yule asemaye 'Hakuna mungu, ila Mwenyezi Mungu' kwa ukweli na dhati kutoka moyoni mwake ..." (Bukhari).

Baraa anaripoti:

Wakati wa vita vya Uhud mtu mmoja akiwa na silaha begani mwake alikuja mbele ya Mtume ﷺ ili kusilimu, lakini aliposhuhudia ukali wa vita akamuuliza Mtume ﷺ:

"- Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Je, nijiunge na vita ya kwanza au nitamke imani yangu kwa Mungu Mmoja?"

Mtume akamwambia:

“- Tamka imani yako kwanza, na kisha jiunge na vita!”

Amr bin Sabit alifuata yale aliyambiwa na Mtume , na akapigana kwa ushupavu. Mtume alipoiona maiti yake kati ya mashahidi alisema;

“Alifanya kazi kidogo, lakini alipata kingi!...” (Ramazanoglu Mahmud Sami, Uhud Gazvesi, 35).

NGUVU YA TAMKO LA IMANI

Mtume wa Mwenyezi Mungu anasema:

“Kuna pazia baina ya Mwenyezi Mungu na kila kiumbe. Hata hivyo, hakuna pazia kwa maneno ya ‘Hakuna mungu, isipokuwa Mwenyezi Mungu’ na baraka inayotolewa na baba kwa ajili ya mwawawe.” (Tirmizi).

Inaelezwa kuwa:

Kuna aina tano za giza na aina tano za mwanga zilizo kinyume chake:

a. Upendo kwa ajili ya dunia hii ni giza, na uchamungu ni mwanga wake.

b. Dhambi ni giza, toba ni mwanga wake.

c. kaburi ni giza, kutamka “hakuna mungu, ila Mwenyezi Mungu” mara nyingi ni mwanga wake.

d. Maisha ya baadaye ni giza, matendo mema ni mwanga wake.

e. Daraja (siraat) poni ni giza, na imani kamili ni mwanga wake.

Mtu awezaye kushikamana na nuru hizi atapata furaha ya milele.

Mtume wa Mwenyezi Mungu anasema:

“Siku ya Kiyama Mwenyezi Mungu ataamuru: Yeyote aliyetamka ‘Hakuna mungu, ila Mwenyezi Mungu’, na akawa hata na chembe ya imani katika moyo wake, basi, na atoke motoni! Yeyote aliyetamka

‘Hakuna mungu, ila Mwenyezi Mungu’, au alinidhukuru, au aliniogopa mahali fulani, basi na atoke motoni!” (Hakim).

Mtume ﷺ anasema:

“Iwapo mmoja wenu atachukua wudhu kisha akasema ‘Nashuhudia kwamba hakuna mungu, ila Mwenyezi Mungu, na Muhammad ni Mtume na ni Mja Wake’, milango ya nane ya peponi itafunguliwa kwa ajili yake na attingia lango lolote alitakalo” (Muslim, Taharat, 17, Abu Dawud, Ibn Maja).

Tamko la Imani ni nuru ya moyo. Tena ni nuru ya uso wa bina-damu.

Mtume ﷺ anasema:

“Wafanyeni watoto wenu kuanza kuzungumza kwa maneno ya ‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu. Wahamasishenı kusema: ‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu’ wakati wa saa ya mwisho, kwa maana yule asemaye ‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu’ kama kauli yake ya kwanza na ya mwisho katika dunia hii, hatowajibika kwa dhambi yoyote hata kama ataishi kwa muda wa miaka elfu.” (Bayhaki).

Hata hivyo, baada ya tamko la imani tabia ya mtu ni muhimu sana, kwa maana hali ya saa ya mwisho itatokea kulingana na ki-wango chake na utendaji wake katika suala hili. Imesimuliwa kwamba Nabii Ibrahim ﷺ siku moja alimuuliza Malaika wa mauti;

“- Ewe Malaika wa mauti! Unaonekanaje wakati unachukua misha ya mtu? Napenda kuona jinsi unavyoonekana wakati huo.”

Malaika wa mauti akajibu:

“- Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Unaweza kustahmili hilo?”

Pindi Nabii Ibrahim ﷺ alipojibu:

“- Ndiyo, naweza.”

Malaika wa mauti akasema:

“- Basi ugeuze uso wako!”

Pindi Nabii Ibrahim ﷺ alipomgeuzia sura yake tena Malaika wa mauti alikuwa katika muonekano wa ajabu. Alikuwa anatisha kumtazama. Alipomuona tu, Nabii Ibrahim ﷺ alipoteza fahamu. Pindi alipopata fahamu alimuona Malaika wa mauti kama alivyamuona mwanzo, na akasema:

“- Kwa mtu muovu, inatosha kuuona uso wako tu, hata kama hakuna kitu kingine!” (M. Sami Ramazanoglu, Ibrahim Aleyhisselam).

Hakuna ajabu kwa mtu ambaye aliishi kama muumini kamili kuo-nekana kwa Malaika wa mauti bila kuwa wa kutisha.

Njia hutahiniwa mara nyingi katika dunia hii. Na kama imani yake ni imara hufaulu mitihani hii, lakini kama sio atashindwa.

Hivyo, binadamu hukabiliana na matatizo, mateso, taabu, na maumivu mengi katika harakati zao za kwa ajili ya imani na mema. Kwa njia hii, wema na waovu hupata kutambuliwa. Kwa hiyo, kuwa na imani ya Mwenyezi Mungu haitoshi. Mtu anatakiwa kuendeleza msimamo wake kwa kuipamba imani yake na matendo mema ili ku-faulu mitihani mingi ya maisha.

Mwenyezi Mungu, katika aya hii, anaeleza uhusiano wa imani na mitihani hii:

“Je! Wanadhani watu wataachwa kwa kuwa wanasema: Tumeamini. Nao wasijaribiwe? Hakika tuliwajaribu walio kuwa kabla yao, na kwa yakini Mwenyezi Mungu atawatambulisha walio wa kweli na atawatambulisha walio waongo.” (Ankabut, 29:2-3).

Kwa kuzingatia tamko hilo la Qur'an, imani ni neema, na mtihani ni kipimo chake ambacho mja anatakiwa kulipa thamani kuokoa imani yake. Yaani, Mwenyezi Mungu anataka thamani ili waja wake waweze kuelewa thamani ya imani yao kwa kuwapima kwa uwiano wa uwezo wao. Imeelezwa ndani ya Qur'an Tukufu:

“Hakika Mwenyezi Mungu amenunua kwa Waumini nafsi zao na mali zao kwa kuwa wao watapata Pepo...” (Tauba, 9:111).

Kwa hiyo, wanatakiwa kuzitoa dhabihu nafsi, mali zao, nk moyo na roho katika Njia ya Mwenyezi Mungu kwa ajili ya imani kamilifu. Kwa kweli, mateso, tabu, na maumivu ya dunia yanayowakumba wa-

umini ni yanaandikwa kama thamani iliyolipwa katika dunia hii ambao itafidiwa katika maisha ya akhera.

Kwa upande wengine, jitihada za makafiri za kuwatesa wale ambao wanajitahidi kuishi kwa mujibu wa dini yao bila ya shaka zitawa-peleka kwenye mwisho chungu katika Jahannamu, nao wanastahili moto kwa sababu mbili.

Kwanza, hawana imani, na pili, wanawakandamiza waumini. Kwa kifupi, thamani ya imani, yaani bei ya kuwa muumini kamili ni kuweka moyo kuwa msafi dhidi ya mwelekeo wa kujisalimisha kwa viumbe badala ya Mwenyezi Mungu. Hii ina maana ya kufanya jitihada za mafanikio kufaulu mitihani yetu. Basi, kukikimbia kitendo chochote au tabia ambao inaweza kuharibu nafasi yetu ya kukuza na kudumisha imani kamilifu ni jambo linalohitajika. Kutokuzingatia hitajio hili kutasababisha uharibifu wa haraka na hali ambao toba hatofaa kitu.

MATENDO YANAYOHARIBU TAMKO LA IMANI

1. *Kutojisalimisha kwa Mwenyezi Mungu, bali kujisalimisha kwa wasiokuwa Yeye.*

Mwenyezi Mungu anasema:

“Hakika Mwenyezi Mungu amekunusuruni katika mapigano mengi, na siku ya Hunayni ambapo wingi wenu ulikupandisheni kichwa, lakini haukukufaeni kitu. Na ardhi ikawa dhiki kwenu juu ya upana wake. Kisha mkageuka mkarudi nyuma.” (Tauba, 9:25).

Hiyo ndiyo sababu kwamba mja anatakiwa kufuata kanuni ya “Wewe tu ndiye tunayekuabudu, Wewe tu ndiye tunayekuomba msaada.”

2. *Kukiuka amri na makatazo ya Mungu na kufuata tamaa za mwili. Yaani, kumuasi Mwenyezi Mungu na Mtume wake. Mwenyezi Mungu anasema kuhusu suala hili:*

“Sema: Je, nimtafute hakimu ghairi ya Mwenyezi Mungu, naye ndiye aliye kuteremshieni Kitabu kilicho elezwa waziwazi? Na hao tulio wapa Kitabu wanajua ya kwamba kimeteremshwa na Mola wako Mlezi kwa Haki. Basi usiwe katika wanao tia shaka.”

“Na yametimia maneno ya Mola Mlezi wako kwa kweli na uadilifu. Hapana awezaye kuyabadilisha maneno yake. Na Yeye ndiye Mwenye kusikia na Mwenye kujua.”

“Na ukiwat’ii wengi katika hawa waliomo duniani watakupo-teza na Njia ya Mwenyezi Mungu. Hawa hawafuati ila dhana tu, na hawakuwa ila ni wenye kusema uwongo tu.”

“Hakika Mola wako ndiye Mjuzi kushinda wote kuwajua walio potea Njia yake, na ndiye Mjuzi kushinda wote kuwajua wali-ohidika.” (Anam, 6:114-117).

“Enyi mlion amini! Mkiwat’ii baadhi ya walio pewa Kitabu wataturudisheni kuwa makafiri baada ya Imani yenu.”

“Na vipi mkufuru hali nyinyi mnasomewa Aya za Mwenyezi Mungu na Mtume yuko kati yenu? Na mwenye kushikamana na Mwenyezi Mungu basi huyo ameongozwa kwenye Njia Iliyo Nyooka.” (Al-i-Imran, 3:100-101).

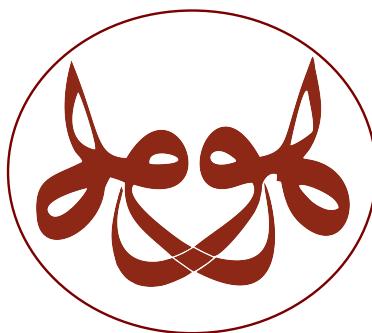
“Enyi mlion amini! Ikiwa mtawat’ii walio kufuru wataturudisheni nyuma, na hapo mtageuka kuwa wenye kukhasiri.”

Bali Mwenyezi Mungu ndiye Mlinzi wenu, naye ndiye bora wa wasaidizi.

Tutazitia khofu nyoyo za walio kufuru kwa vile walivyo mshirikisha Mwenyezi Mungu na washirika ambao hakuwateremshia hoja yoyote. Na makaazi yao ni Motoni; na maovu yaliyoje mas-kani ya wenye kudhulumu!”

Na Mwenyezi Mungu alikutimilizieni miadi yake, vile mlivyo kuwa mnawauwa kwa idhini yake, mpaka mlipo legea na mkazozana juu ya amri, na mkaasi baada ya Yeye kukuonyesheni miliyo yapenda. Wapo mionganoni mwenu wanao taka dunia, na wapo mionganoni mwenu wanao taka Akhera. Kisha akakutengeni nao (maadui) ili akujaribuni. Naye sasa amekwisha kusameheni. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye fadhila juu ya Waumini.” (Al-i Imran, 3:149-152).

SWALA (SALAT /NAMAZ)

**Nguzo ya kwanza ya Ibada ya Kiislamu,
Ncha (Nguzo) ya Dini, Nuru ya Imani,
na njia (mi'raji) ya kupaa kwa Waumini**

"HAKIKA wamefanikiwa Waumini ambao ni wanyenyekemu katika Sala zao" (Muminun, 1-2)

*M*aisha ya mwanadamu yamejaa ishara zinazoonyesha kutafuta ukweli ili kumfikia Muumba wa ulimwengu. Ishara hizi ni matokeo ya mielekea yetu ya kiasili (ya kimaumbile) ya kuamini na kuabudu. Hizi ni za kiasili (kimaumbile) na zimebekwa katika maumbile ya mwanadamu. Hivyo basi wale ambao wameendelea kunyimwa ya Uhalisia na ukweli (wa Kimungu), na kupoteka kwa kuabudu kiumbe dhaifu ambaye hatuwezi kukidhi mahitaji yao ya asili ya kweli, kama ambavyo imekuwa ikionekana katika zama zote za zamani na za sasa, huishia kufuata njia zisizokubalika kiakili na zisizokuwa za kimantiki. Hivyo, leo, mamilioni ya watu wa naabudu viumbe dhaifu kama vile ng'ombe, na wengi wao, kama ilivyo katika dini potofu, wana mtazamo potofu kuhusu Mola aliye juu ya uwezo wa fikra za watu, Mola Mlezi wa Ulimwengu. Hii inaonyesha kuwa mwanadamu ana haja ya kuwa mtumwa na ana haja ya kutekeleza masharti ya kutimiza dhununi hilo. Hivyo, Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an Tukufu:

"Nami sikuwaumba majini na watu ila waniabudu Mimi."
(Zariyat, 51:56).

Hii ina maana kwamba kwa sababu ya qadari hii, mwanadamu ni mja na kwa kuwa anaishi katika siri ya kuwa mja (utumwa), yuko katika hali ya uhitaji. Basi, mwanadamu anatakiwa kufikia wokovu na mafanikio kwa kiasi kwamba anaweza kuupeleka mwelekeo huu wa kimaumbile kwenye kutafuta heshima na hadhi ya mwanadamu. Na hivyo, anawajibikiwa kumhimidi na kumuabudu Mola wake. Hatimaye, sifa na viwango vyote bora ambavyo mwanadamu ameja-

aliwa ni kwa kuzingatia hali na sharti la kufanikisha kazi hii. Inaelezwa katika Qur'an Tukufu:

"Sema: Mola wangu Mlezi asinge kujalini lau kuwa si kuomba kwenu. Lakini nyinyi mmemkadhibisha. Basi adhabu lazima iwe." (Furqan 25:77).

Hivyo, Mwenyezi Mungu katika aya hii, na katika aya nyingi za Qur'an, anasema kuwa mwanadamu anatakiwa kufanya matendo mema na kuwa na imani pia. Kwa hiyo, waamini wanaolenga kuingia mbele ya Mwenyezi Mungu kwa moyo salama husalimisha wenye-we kwenye chemchemi adhimu za matendo ya ibada iitwayo matendo mema kwa moyo wa utayari, husafiri kuelekea bahari ya kuungana na Mola wao. Na swala, bila shaka, ndiyo ibada kubwa na muhimu inayo-muongoza mja kwenye bahari ya kuungana na Mola wake. Kwa swala ndio msingi na kiini cha amali zote katika muktadha, upeo, na daraja.

Viumbe vyote katika ulimwengu; juu, nyasi za kijani, na miti humtukuza Mwenyezi Mungu. Ndege, milima, na mawe vyote vinamtukuza na kumhimidi Mwenyezi Mungu katika namna zisizojulikana kweetu. Mimea humtukuza Mwenyezi Mungu kwa kusimama, wanyama humtukuza kwa kuinama na vitu visivyokuwa na uhai vinamtukuza kwa kulala chini. Viumbe wa mbinguni hufuata mfano huo. Baadhi ya malaika humtukuza Mwenyezi Mungu kwa kusimama, baadhi kwa kumsujudia, na baadhi kwa kulala chini. Hata hivyo, swala ambao Mwenyezi Mungu amemtunuku mwanadamu kama njia ya kuelekea mbinguni inajumuisha vitendo vyote hivyo vya ibada. Hivyo, wale walio wakweli katika swala zao hupata thawabu zisizohesabika na ishara za kiroho kwa sababu tendo hili la ibada linashughulikia ujumla wa ibada ambao viumbe wa dunia hii na ulimwengu wengine wanaweza kuifanya.

Soloman Chalabi anaiweka vizuri sifa hii ya kipekee ya swala katika maneno yafuatayo:

*Yeyoto atekelerezaye hii swala,
Atapata ubora na sifa mbele ya Mwenyezi Mungu ...
Kwa maana inajumuisha kila aina ya ibada,
Muungano na Mwenyezi Mungu umeingizwa katika aina hii
ya ibada ...*

Mtume anasema kuhusu suala hili:

“Sala humfanya mtu kupata ridhaa ya Mwenyezi Mungu na upendo wa malaika. Ni njia ya manabii. Ni mwanga wa hekima. Ni msingi wa imani. Huifanya riziki ya mtu ipate Baraka ya kuongeza na kuzaliana. Hutoa faraja kwa mwili. Ni silaha dhidi ya maadui. Humfukuza Shetani mbali. Ni mwombezi kati ya mja na Malaika wa mauti. Ni mshumaa (taa) na busati kaburini. Ni jibu kwa malaika wa Munkar na Nakir (Malaika wanaomuuliza mtu baada tu ya kifo chake). Ni rafiki wa karibu mpaka Siku ya Malipo. Ni kivuli kitakachokuwa juu ya mja Siku ya Malipo. Ni taji juu ya kichwa. Ni mavazi ya mwili. Ni nuru ya aina yake. Ni pazia litakalowekwa kati yake na wengine. Ni ushahidi kwa Waumini mbele ya Mwenyezi Mungu. Utaifanya Mizani kuwa nzito. Itarahisisha kupita juu ya daraja (swiraat) la kuelekea Peponi kwa urahisi sana. Ni ufunguo wa pepo. Kwa sababu swala ni kusifu, kuheshimu, kutukuza, kusoma na kuomba. Kwa kifupi, kuswali katika wakati wake kunakusanya vitendo vyote vyema”. (Tanbih al-Gafilin, 293).

Hii ndio sababu swala ni mahali pa kukutana na Mwenyezi Mungu, na ni zawadi kwa watu wa Uislamu kama miiraji ndogo (kama ikilinganishwa na Mir'aj ya Mtume Kama ilivyoelezwa katika Qur'an Tukufu:

“...sujudu na ujungee karibu (na Mwenyezi Mungu)!” (Alaq 96:19) mtu anatakiwa kuingia mbele ya Mwenyezi Mungu kwa njia ya swala.

Katika swala ya kweli wengine wote badala ya Mwenyezi Mungu huondolewa, na matatizo yote ya kidunia huondoshwa. Mfanya ibada na yule anayeabudiwa huja pamoja katika mahali pa makutano. Hivyo mtu anaweza kusafiri kuelekea kwenye kina cha chini cha siri za Kimungu. Swala iliamriwa juu ya Mtume baada ya kukutana na Mola wake Usiku wa Miraj (Lailatul-Miraj) bila ya kupitia kwa Malaika Mkuu Jibril, na kwa hiyo, ni inaelezewa kama mkutano maalumu na Mwenyezi Mungu. Ndiyo maana Mtume alisema:

“Swala ni nuru ya macho yangu.” (Nasai, Ahmad bin Hanbal).

Kinachopatikana kwa njia ya swala kama vile ukamilifu, utulivu, faraja, na urafiki, hayawezni kupatikana kwa matendo mengine, isipo-

kuwa swala tu. Daraja ya swala katika dunia ni kama daraja ya ku-muona Mwenyezi Mungu huko Akhera. Kwa sababu, hakuna kitendo cha ibada ambacho mja anaweza kuja karibu na Mwenyezi Mungu tofauti na swala. Ladha ya unono na ishara za kiroho vinaweza ku-patikana kwa njia ya swala. Tunaweza kusema kwamba matendo mengine yote ya ibada ni hatua za kumuandaa mja kwa ajili ya swa-la. Ndiyo maana Mtume alielezea swala kama:

“Nguzo ya dini na nuru ya moyo, na ufunguo wa furaha, na miraji (kupaa) kwa Waumini.”

Swala, pamoja na sifa yake yote ya Kimungu, ni tendo la kipe-kee la ibada lenye kugawanywa kati ya mja na Mwenyezi Mungu. Ni kama Surah Al-Fatiha (sura ya kwanza ya Qur'an).

Aya nne za kwanza:

1 - Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa Rehema, Mwenye kurehemu.

2 - Sifa njema zote ni za Mwenyezi Mungu, Mola Mlezi wa viumbe vyote;

3 - Mwingi wa Rehema, Mwenye kurehemu.

4 - Mwenye Kumiliki Siku ya Malipo;

Na aya ya tano “**Wewe tu tunakuabudu, na Wewe tu tunakuomba msaada**” ni ya wote Mwenyezi Mungu na mja. Hii hule-ta ahadi ya mja kwa Mwenyezi Mungu, na pia kazi ya Mwenyezi Mungu kama Mungu kwa ajili ya mja. Yaani, mja anatakiwa ku-yatoa matendo yake ya ibada kwa Mwenyezi Mungu tu kwa ku-fahamu ukweli kwamba Mwenyezi Mungu ndiye wa pekee ana-yestahiki kuabudiwa. Sehemu nyingine ya Surah ni ya mja. Imeelezwa katika hadithi ikiunga mkono Qur'an (Hadith-i-Qudsi): Imeelezwa na Mtume kwamba Mwenyezi Mungu anasema: “Nimegawa swala kati Yangu Mimi na mja wangu, nusu moja ni Yangu, na nyingine ni yake.” (Muslim, Salat, 38-40).

Hivyo, swala ni maombi ya mja kwa Mola wake. Ni kuomba msa-ada. Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an Tukufu:

“...na ushike Sala kwa ajili ya kunikumbuka (kwa kunisifu Mimi.” (Taha, 20: 14).

Kwa mara nyingine tena siri ya aya “**Basi nikumbukeni nitakukumbukeni...**” (Baqara, 2:152) inadhihiri katika swala kuliko tendo lingine la ibada.

Hivyo, wakati wa kufanya maombi ya swala, muunganiko na Mwenyezi Mungu huonekana kama ilivyoelezwa katika Hadith-i-Qudsi iliyoolezewa na Mtume ﷺ kama asemavyo Mwenyezi Mungu: “Mimi niko pamoa na yule anayeniomba ...” (Bukhari, Tawhid, 15).

Hata hivyo, ili mtu aweze kutumia vizuri muunganiko huo inatakiwa afikie daraja ya (*ihsan*). Mtume ﷺ anasema kuhusu suala hili:

“Ihsan (wema) ina maana ya kuswali kana kwamba unamuona Mwenyezi Mungu! Hata kama huwezi kumuona, Yeye anakuona!...” (Muslim, Iman, 1).

Hivyo, swala inayofanywa kwa njia hii huhesabiwa kama “nuru ya macho” (furaha).

Wale wenye kuswali katika namna hii humfurahisha Mwenyezi Mungu na Mtume wake ﷺ.

Kwa hiyo, swala ni kama mti mtukufu unaomuonyesha njia Nabii Musa ﷺ. Ni faraja kwa nyoyo zilizovunjika; ni furaha ya nyoyo zili-zochoka kushughulishwa na hii dunia; ni chakula cha kiroho, ni tiba ya roho, na ni lugha ya kutaalamika. Mtume ﷺ, pindi shinikizo la shughuli za kidunia lilipokua kali, alikuwa akimuomba Bilal (swahaba wa kwanza aliyepewa kazi kutoa adhana kwa ajili ya swala) kama ifuatavyo:

“Ewe Bilal! Tufariji kwa wito wa kwenda kuswali.”

Hii ni kwa sababu hakuna kitendo kingine cha ibada kama swala. Mtu anayeswali hatuwezi kujishugulisha na kitu kingine zaidi ya swala. Swala inavunja mawasiliano katì yake na na shughuli nyiningine yoyote. Inampa mtu nafasi ya kuingia ndani ya swala ya kweli, furaha isiyoelezeka ya kuungana na Mwenyezi Mungu. Hakuna tendo lingine la ibada inayoweza kutoa furaha hii. Kwa mfano, wakati wa ibada ya funga mtu anaweza kuwa sokoni kama mnunuzi au muuzaji... Mtu anayehiji pia yupo katika hali hiyo. Lakini, mtu

anayeswali hatuwezi kuwa anauza au kununua. Anaweza tu kuswali. Yaani, anakuwa mbele ya Mwenyezi Mungu kimwili na kiroho. Waumini kamili huswali mara tano kwa siku kama ilivyoamriwa ndani ya Qur'an Tukufu:

"...Sala kwa Waumini ni faradhi iliyo wekewa nyakati maalumu." (Nisaa, 4:103).

Wao pia huswali swala za sunna, na wao, hatua kwa hatua, hupata nafasi mionganini mwa waja wema wa Mwenyezi Mungu, na mwishoni, kwa kupata rehma na huruma isiyokuwa na mwisho hufika kwenye nyumba ya amani kama inavyotakiwa na amri ya Mwenyezi Mungu ya **"Rudi kwa Mola wako!"**

Waislamu wenyewe kufuata mstari huu wapo katika daraja na nafasi ya **"Basi nikumbukeni nitakukumbukeni, na nishukuruni wala msinikufuru!..."** (Baqara, 2:152).

Wao hufurahia tangazo la **"kumdhukuru (kumkumbuka) Mwenyezi Mungu ndilo jambo kubwa kabisa!"** (Ankabut, 29:45).

Kauli hii inajumuisha maana zote mbili za "kumdhukuru Mwenyezi Mungu, yaani, swala ni jambo kubwa" na pia "Mwenyezi Mungu kumkumbuka mja, ni jambo kubwa zaidi kuliko mja kmkumbuka Mwenyezi Mungu." Kwa hiyo, swala ni tendo la msingi la ibada inayomfanya mja kuja karibu na Mwenyezi Mungu.

MAANDALIZI KWA AJILI YA SWALA

Ili kutekeleza ibada ya swala, kwa kweli, ni muhimu kujiandaa kwa ajili yake kikamilifu. Katika maneno ya Mtume , wudhu unaelezwa kuwa ni sharti la kwanza la swala.

Wudhu ni sharti la kwanza, kwa sababu swala ina uzuri wa kiroho, kimwili, na kimaumbile. Maeleo ya Imam Azam (Abu Hanifa) katika hilo kwamba alijisikia kwamba dhambi zake zilichukuliwa na maji wakati akifanya wudhu ni maeleo mazuri sana yakielezea umuhimu wa maandalizi kamili kwa ajili ya swala. Welevu na kipawa cha kiroho cha kujuu mambo bila kufikiri alichokuwa nacho Imam Azam, katika

suala hili, ni jambo maarufu. Siku moja alimwambia kijana aliyekuwa akifanya wudhu:

“- Ewe mwanangu! Tafadhali acha dhambi ‘hii na ile...”

Na kijana wake akajibu:

“- Je, umejuaje kwamba mimi nafanya dhambi ‘hii na ile?”

Imam Azam akamjibu:

“-Nimeyajua kupitia maji yanayokwenda chini kutokana na wudu wako ...”

Kwa upande wengine, kusukutua meno kwa kutumia *miswaq* (kijitî cha mti chenyé nyuzi nyuzi katika ncha yake moja, iliyokuwa ikitumika kama mswaki), ambao ni desturi (sunnah) ya Mtume , ni muhimu pia. Mtume anasema kuhusu suala hili:

“Swala inayoswaliwa baada ya kusugua meno kwa kutumia *miswaq* ina nguvu mara sabini zaidi ya ile inayoswaliwa bila *miswaq*.”
(Ahmad bin Hanbal, Musnad, VI, 272).

“Miswaq sio tu inasafisha meno, bali pia humfurahisha Mwenyezi Mungu.” (Bukhari, Sawm, 28).

Kama ijulikanavyo, ibada ya swala inafanywa moja kwa moja kwa ulimi kwa njia kama vile kutamka shahada ya kukiri Umoja wa Mwenyezi Mungu, uthibitisho wa “Mwenyezi Mungu ni Mkubwa”, kumsifu Mwenyezi Mungu, na visomo vingine. Basi, kinywa, ambacho ambacho maombi ya kumuomba Mungu yanatoka ndani yake, kinatakiwa kiwe safi wakati wa swala. Jambo hili, bila shaka, litaleta utulivu katika nyoyo pia.

Mswaki na dawa ya meno ingawa husafisha meno pia, manufaa zaidi ya kiafya yanapatikana kwa kutumia miswaq. Kama ilivyoeleza katika maneno ya Mtume , miswaq hulinda na kuzuia kuoza kwa meno na matatizo ya tumbo pamoja na faida nyingine nyingi.

Moja ya vipengele muhimu vya maandalizi kwa ajili ya swala, kutokana na maneno ya Mtume yasemayo “matendo machache ya ibada yanayofanywa kwa kujua ni bora kuliko matendo mengi ya

ibada yanayofanywa kwa ujinga”, ni kujua masharti, kanuni na mahitaji yake.

Basi kwa mara nyingine, tunapaswa kujitahidi kuwa tayari kwa swala kwa kuzitakasa nyoyo zetu dhidi ya uadui, uchafu na udhai-fu wengine wa kimaadili pindi tunapovisafisha viungo vyetu nya nje. Tunapaswa kukaa macho dhidi ya mbinu na mitego ya Shetani na watu wa shetani wanaotuweka mbali na maandalizi haya.

Watu wenye busara huielewa na kuiweka katika vitendo, aya ise-mayo “**Na nguo zako, endelea kuzisafisha!**” (Muddathir 74:4) maana yake ni kuwa;

“Jitakase kwa ndani na nje kwa ajili ya swala, ambao ina maana ya kuwa mbele ya Mwenyezi Mungu hali ukiwa ni mwenye sifa nzuri za kimaadili!”

Imeelezwa katika moja ya maneno ya Mtume :

“Kondesha katikati ya mgongo na tumbo lako!” (Jamiu's-Sagir).

Hapa, kukonda chini katikati ya mgongo wa mtu inahu su kuji-weka mbali na vitendo haramu, na kukonda tumbo inahu su kutokula kupita kiasi.

SHURUTI ZA SWALA: UNYENYEKEVU (KHUSHU)

Masharti ya nje ya swala yamewekewa utaratibu na sheria ya Kiislamu (*Fiqh*). Swala isiyozingatia taratibu zilizowekwa na sheria ya Kiislamu haikubaliki. Hata hivyo, swala isiyofanyika kwa unyenye-kevu si yenye kuheshimiwa. Kwa hiyo, swala lazima ikusanye kanuni za nje na zile za ndani zinazoupamba moyo. Pambo la moyo linawe-za kukamilika kwa kuitambua na kuitekeleza siri ya utakaso. Qur'an Tukufu inasema:

“Hakika amekwisha fanikiwa aliyejitakasa.” (A'la (7:14).

Maandalizi haya ya kiroho ni muhimu sana kwa ajili ya swala. Mwenyezi Mungu hataji faradhi (*fardh*), wajibu (**wajib**), na idadi ya rakaa za swala, bali badala yake ameelezea kwa kurudiarudia umuhimu wa unyenyekevu, usafi wa moyo, na amani ya akili. Umuhimu

wa maelezo haya unayajumuisha maisha yetu yote. Hivyo, upande wa kiroho wa swala ni sehemu muhimu ya ambao mtu anatakiwa kuizingatia. Qur'an Tukufu inasema:

"HAKIKA wamefanikiwa Waumini, Ambao ni wanyenyekevu katika Sala zao,..." (Muminun, 23:1-2).

Mtume anasema:

"Yeyote afanyaye wudhu ipasavyo, akaswali kwa wakati, aka-rukuu na kusujudu kwa unyenyekevu, swala yake hutokeza kama nuru yenye kuangaza na kumwota mtu huyo mwenye kuswali: '- Mwenyezi Mungu akuokoe kama ulivyochunga kanuni zangu!' Na yeyote asiyefanya wudhu ipasavyo, hakuswali kwa muda, hakuru-kuu na kusujudu kwa unyenyekevu, swala yake hutokeza kama kitu cha giza na kumuīta: '- Mwenyezi Mungu akutupe kama ulivyonitupa na kunipoteza !' hivyo , swala, kufuatia amri ya Mwenyezi Mungu, huenda mahali na kisha hurudi na kuupiga kofi uso wa mtu huyo". (Tabarani).

Bahaaddin al -Naqshiband siku moja aliulizwa:

"- Mja anawezaje kupata unyenyekevu katika swala?"

Naye akajibu:

"- Kuna masharti manne ya jambo hilo:

1. Kipato cha halali,
2. Kuendelea kuwa mwangalifu wakati wa wudhu kwa ajili ya swala,
3. Hisia ya uwepo wa Mwenyezi Mungu pindi anapoanza kuswali kwa kusema "Mwenyezi Mungu ni Mkubwa"!
4. Hisia ya uwepo wa Mwenyezi Mungu wakati wote; kuendelea kuwa katika hali ya amani na utulivu, na kuendelea kumtii Mwenyezi Mungu baada ya swala".

Unyenyekevu katika swala ni muhimu sana kiasi kwamba mja hupata kutendewa na Mwenyezi Mungu ipasavyo. Mtume anasema:

“Pindi mja anapomaliza kuswali, hupewa moja ya kumi ya malipo yake, au hupewa 1 / 9, au moja ya nane au moja ya saba; au moja ya sita; au moja ya tano, au moja ya nne, au moja ya tatu, au nusu ...”
(Abu Dawud, Salat, 124).

“Watu wengi hawawezi kupata moja ya sita, au hata moja ya kumi ya malipo yatokanayo na swala zao. Ni yule tu anayenyenye-kea ndiye anayepata sehemu hiyo. ”(Abu Dawud, Nesai).

Yaani, mja anapata malipo kwa ile swala tu ambao ameonyesha unyenyekevu ndani yake.

Wale wanaotekeleza ibada ya swala kwa usafi wa moyo hukusidia kutekeleza swala vya kutosha na hivyo kuijweka katika hali ya kujisalimisha wenye kwa Mwenyezi Mungu. Hujishughulisha tu na swala, na kutekeleza swala ili wapate kufikia mafanikio ya kiroho. Huyaweka macho yao kwenye eneo la kusujudu, na huku wakihiwi kwamba wanatazamwa na Mwenyezi Muungu, hunyakuliwa katika furaha ya kiroho.

Hii, bila shaka, ndiyo hali ya waja wa kweli wenye moyo safi na salama. Yaani, unyenyekevu ni matunda ya usafi wa moyo. Hivyo basi, usafi wa moyo humpa mja unyenyekevu, na kumuendeleza mbele mpaka kwenye daraja ya juu mbele ya Mwenyezi Mungu pamoja na kumpatia ulinzi wa Kimungu. Mtume anasema kuhusu suala hili: “Habari njema ni kwa wale wenye kuongozwa kwenye njia sahihi. Ni kwa sababu yao matatizo makubwa hupata kutoweka.” (Fadail-i Amal).

Ili usafi wa moyo na unyenyekevu ukite mizizi ndani ya moyo na hivyo kuleta faida ya kiroho yafuatayo lazima yazingatiwe:

1. *Amani ya Moyo*: Moyo unatakiwa kufunikwa na maombi ya roho tu, kumhimidi Mwenyezi Mungu, na aya. Mtu anapaswa kuvunja mishughuliko ya kidunia. Moyo usioweza kuvunja mishughuliko ya ulimwengu hauwezi kumakinika kwenye swala. Kamwe hauwezi kufahamu kuwa upo mbele ya Mwenyezi Mungu. Iwapo mja atawenza kuushinda huu usahaulifu (kughafilika), na akaweza kuungana na Mwenyezi Mungu, na pia akanufalka na maana za visomo, basi, ata-

pata amani ya akili / moyo. Hivyo, watu wa Mwenyezi Mungu walikuwa wakipigania kufidia sio tu na swala ambazo hawakuzitekeleza kikamilifu, bali pia zile ambazo hawakuweza kuzitekeleza katika hali ya amani ya akili. Hata hivyo, hii haina maana kwamba lazima kila mtu afanye hivyo hivyo, bali inaonyesha umuhimu wa moyo salama katika swala. Chanzo na sababu ya amani ya akili ni jitihada ya kiroho. Ni hamu ya kupanda kiroho. Jitihada hii hukamilika kwa kufahamu kuwa urafiki na Mwenyezi Mungu unaweza tu kufikiwa kwa njia ya swala.

2. *Uelewa*: Mtu anatakiwa kukijua kile anachokisoma. Hili ni jambbo muhimu la pili baada ya amani ya akili. Na uelewa ni kama daraja ili kwamba amani ya akili katika swala iendelee kuwepo katika nyakati nyingine pia.

3. *Unyenyekevu*: Mtu anapaswa kufahamu kuwa yuko mbele ya Mwenyezi Mungu, na kuwa mnyenyeketu kimwili na kiroho. Yaani, unyenyekevu una maana ya kudumisha amani ya akili, mtazamo, na taratibu za swala. Kudumisha tabia hizi huongeza ubora wa swala na swala yenye tabia hizi itamuombea mtu huyo Siku ya Malipo. Mtu anatakiwa kuzingatia onyo lifuatalo:

“Kama unataka swala yako kuwa *mi’raj* yako, usifikiri kwamba ibada yako ni bora mbele ya Utukufu wa Mola wako, na baraka za Mwenyezi Mungu alizokujaalia! Kamwe usifikiri kwamba ibada yako inatosha kuwa shukrani kwa Mwenyezi Mungu! Mfikirie Mtume ﷺ ambaye alikuwa akisema: Ee Mola wangu! Sijaweza kukushukuru ipasavyo, tafadhali nisamehe”!

4. *Woga na Hofu*: Mtu anayeswali anatakiwa ahisi hofu na woga ambaa hutokana na unyenyekevu. Woga na Hofu humpa mtu mwenye kuswali ufahamu wa Nguvu na Ukuu wa Mwenyezi Mungu, na hivyo bidii na uchamungu hujitokeza. Uchaji unatokana na kumkhofu Mwenyezi Mungu, na kuulinda moyo dhidi ya kughafilika. Hizi ndizo njia zenye ufanisi zaidi katika kuimarisha daraja ya mja mbele ya Mwenyezi Mungu. Qur'an Tukufu inasema:

“.. Hakika aliye mtukufu zaidi kati yenu kwa Mwenyezi Mungu ni huyo aliye mchamngu zaidi katika nyinyi...” (Hujurat 49:13).

Abu Dharr anasimulia:

Siku moja Mtume alikuwa ametoka wakati wa vuli. Majani ya miti yalikuwa yakinodoka chini. Mtume akasema:

“Ewe Abu Dharr! Hakuna shaka kwamba iwapo Muislamu ataswali kwa ajili ya Mwenyezi Mungu tu kwa moyo wake wote, dhambi zake zitapukutika kama haya majani ya miti yanavyopukutika.” (Ahmad, Targib).

5. Matarajio yenyeye matumaini: Anatakiwa kutarajia rehema ya Mwenyezi Mungu wakati wa swala, na pia kumuomba Mwenyezi Mungu baada ya swala kwa kumsihi. Kama mtu atakuwa na hofu tu, hali hii inamfanya mtu kuwa mwenye huzuni, na siku moja inaweza kuleta maangamizi kwenye mizani yetu ya kiroho. Kwa hiyo, matarajio na matumaini hupunguza hatari hii.

6. Kuona haya: Hii ni fadhila ya nyongeza kwa mambo mema yaliyotajwa hapo juu. Mja anayejiona kuwa yuko mbele ya Mwenyezi Mungu huona aibu kwa tabia zake chafu, na kwa hiyo hujitenga nazo. Hivyo, anakuwa anafahamu makosa na uzembe wake katika swala. Hapati kulewa kwa kutegemea ibada yake. Mtume anasema kuhusu suala hili:

“Mtu asitegemee dhambi zake kusamehewa kwa sababu tu ya ibada yake (swala).” (Fadail-Amal i, 251).

Hivyo, mtu hatuwezi kuwa na uhakika wa kwamba dhambi zake zitasamehewa kwa sababu ya swala, na daima anatakiwa kuendelea kuona aibu kwa tabia yake chafu kwa maana msamaha ni Baraka na Rehema kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Ni matakwa ya Huruma yake. Vinginevyo, tutashindwa kuswali na kumshukuru Mola wetu vya kutosha. Hata hivyo, swala zinazoswaliwa katika hali ya unyenyekevu na uangalifu humfurahisha Mwenyezi Mungu kupitia Ukarimu na Baraka Zake.

Kwa kifupi, mtu ambaye hatuwezi kuchanganya sauti ya mwili na hofu ya moyo hatuwezi kuipata roho na kiini cha swala. Anahitaji kujitahidi kuikamata roho na kiini cha swala kimwili na kiroho. Mambo yanayoharibu muungano wa mwili na roho yanatakiwa kuondolewa na akili yatakiwa kuwekwa huru dhidi ya kila aina ya vurugu. Mtume , kwa mfano, anasema kuhusu jambo hili:

“Pindi swala na chakula vinapogongana anza chakula kwanza!”
(Bukhari, Muslim).

Wasomi wa Kiislamu wameeleza kwa kina kuhusu muungano wa mwili na roho wakati wa swala, na wanaeleza kiistiaru kuwa swala ya makundi matatu yafuatayo si yenyeye kukubaliwa:

1. Mwindaji
2. Mpagazi
3. Mfanyabiashara

Hapa, mwindaji inawakilisha mtu anayedukiza dukiza macho yake wakati wa swala, na hapa, mpagazi (mbeba mizigo) inawakilisha mtu asiyetuliatulia kuepuka kutawadha upya ingawa kweli anahitaji kufanya hivyo, na mfanya biashara, hapa, anasimama kwa ajili ya mtu ambaye haisafishi akili, mawazo na moyo wake dhidi ya mishug-huliko ya kidunia. Haya makundi matatu ya kiistiaru hawawezi kuzamisha nafsi zao katika swala, na hatuwezi kupata khofu na utulivu. Huswali kwa ajili tu ya kufanya, na hii haikubaliki mbele ya Mwenyezi Mungu kwa maana sehemu ya mwili nayo pia lazima iwe tayari kwa ajili ya swala. Hivyo, pindi Mtume , ambaye alimuona mtu akipitisha mkono wake kwenye ndevu zake, alisema:

“- Kama kungekuwa na hofu katika moyo wa mtu huy, sehemu zote za mwili wake zingetulia kabisa.” (Tirmizi). Maneno haya ya Mtume yanaashiria muungano wa mwili na roho katika swala.

Maneno yafuatayo ya Mtume yanatoa wito wa tahadhari kuhusu nukta hii:

“Unaposimama kwa ajili ya swala, swali swala yako, kwa kuvifanya viungo vyote vya mwili kuwa vitulivu sana! Usiyumbeyumbe kama Wayahudi. Sababu kuutuliza mwili ni sharti la swala kamili “. (Tirmizi).

“Mambo saba hutoka kwa Shetani katika sala (yaani, Shetani anayapenda), kutokwa na damu ya pua, kusinzia sinzia (napping), kuwa na mashaka, kulalama, kuwashwa, kuangalia angali pembeni, na kucheza na kitu ...” (Tirmizi).

Mambo hayo huingilia roho ya swala.

Kinyume chake, kama mtu anayeswali ataonekana kwa nje kuwa mwenye hofu, lakini kwa ndani hana hofu, hii inaitwa hofu ya unafiki. Na moyo wa uepushwe na hali hiyo.

Kielelezo cha jambo hili la hofu ni maneno yanayopatikana katika dua Nabii Ibrahim ﷺ, ambaye Mwenyezi Mungu ametupatia ndani ya Qur'an Tukufu:

“Mola wangu Mlezi! Nijaalie niwe mwenye kushika Sala, na katika dhuriya zangu pia. Ewe Mola wetu Mlezi, na ipokee dua yangu.” (Ibrahim, 14:40).

Hatem-i Asam anaonyesha nukta zifuatazo kuhusu kutekeleza swala kikamilifu:

“Jiandae kwa ajili ya Swala kwa njia nzuri. Kisha iweke Ka'bah katikati ya nyusi zako, na daraja (*sirat*) la kuelekea Peponi chini ya miguu yako, na Pepo upande wako wa kulia, na moto upande wa kushoto! Ingia mbele ya Mwenyezi Mungu ukiwa na hofu na matumaini, ukiwaza kuwa Izrail (malaika wa kifo) anakaribia kuuchukua uhai wako, na hii ni swala yako ya mwisho katika dunia hii! Anza swala kwa uangalifu kwa kusema “Mwenyezi Mungu ni Mkubwa”! Anza kusoma Qur'an taratibu huku ukitafakari maana yake! Ifanye nafsi ishu ke chini kwa heshima na kusujudu kwa unyenyekevu. Ufanye mwili wako ufuate sharti za nje za swala, lakini roho yako daima ibaki katika hali ya kusujudu na wala usiruhusu mtengano dhidi ya muungano huu hata kwa pumzi moja ..”

Al-Gazzali anazungumzia upendo kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu ﷺ ukiwa katika hali ya kukaa (*tahhiyat*) katika swala na anatoa mfano muhimu. Katika swala ni muhimu moyo kuwa na amani kama ilivyowekwa wazi katika mafundisho yafuatayo.

Anasema:

“Inatakiwa kuvuta taswira ya Mtume ﷺ katikati ya macho ya moyo wako wakati ukisema, (Ewe Mtume, Amani na Baraka za Mwenyezi Mungu ziwe juu yako!) katika kikao (*tahiyat* ya) cha kwanza na cha mwisho.”

Salamu hii maalum ya Mwenyezi Mungu kwa Mtume wake wakati wa safari (*mi'raj*) ya mbinguni ya Mtume ﷺ kwa maneno ya “Ewe

Mtume! Amani na rehema ya Mwenyezi Mungu iwe juu yako katika dunia na Akhera” ni taadhima ya kipekee kwake.

Swala ni kama mi’raji ya muumini, inayowapa wale wenyewe kutafakari kwa undani neema na fadhiba za Mwenyezi Mungu.

Basi, mja anatakiwa kujitahidi kunufaika na moyo wa kupeleka baraka kwa Mtume katika swala. Hutukumbusha safari ya Mtume kwenda Mbinguni. Kupaa kwake ni sura ya ajabu ya upendo wa Mwenyezi Mungu kwa Mtume Tamko la la Imani (shahada) lili-lowekwa baada ya tamko la kumtakia baraka Mtume inaashiria heshima iliyoje kwa kumuamani Mungu Mmoja na kuwa mja Wake, na pia inaashiria sharti la kutuma salamu kwa Mtume kila jina lake linapotajwa. Hivyo, swala yenye mambo haya yote ni kama dirisha tulilofunguliwa kutoka kwenye kiini cha kweli cha Uislamu. Wale wanaojmpenda Mwenyezi Mungu huja karibu na Mwenyezi Mungu kuperitia dirisha hili, na kushuhudia mabadiliko na uhalisia wa hali ya juu pindi wanapochunguza siri za Kimungu. Kwa hiyo, mtu hatuwezi kufikia imani kamili bila kuifikia siri hii kwa kupeleka baraka kwa Mtume pamoja na kulithubutisha jina la Mwenyezi Mungu kwa kulitamka tamko la Imani.

Hivyo, Mwenyezi Mungu anawaamrisha waumini wamtakie rehma Mtume kama sehemu ya upendo kwa Mtume katika aya inayosema kuwa Mwenyezi Mungu na Malaika wake wanamsalia pia:

“Hakika Mwenyezi Mungu na Malaika wake wanamsalia Nabii. Enyi mlion amini! Msaleni na mumsalimu kwa salamu (kwa heshima zote).” (Ahzab 33:56).

Hivyo, wale wenyewe kufanya ibada na kuswali huzama ndani yake na wala hawajali kuhusu masuala ya kidunia. Hawaziangalii tamaa za kidunia.

Jalal al-Din Rumi anasema kuhusu watu wanaoweza kuswali katika mfumo huu:

“Watu hao hutoka nje ya dunia hii kwa haraka na kuingia katika swala kama mnyama wa sadaka anavyofanya wakati wa kuchinjwa.”

Kisha Rumi anamuita mwenye kuswali:

“Unaswali ukiwa umesimama kama taa katika pembe (shubaka) ya msikiti ukiashiria kuelekea Makkah. Kuwa mwenye hekima na kujua maana ya kisomo cha kwanza wakati unapoanza kuswali kwamba (Mwenyezi Mungu ni Mkuu zaidi - ﷺ ina maana: (Mola wetu! Tunajitoa sadaka mbele yako! Na kwa kuweka mkono yetu kuelekea kwenye masikio yetu tunaweka kila kitu nyuma yetu, na tunajielekeza Kwako!)”

Kisomo cha ﷺ ‘Mwenyezi Mungu ni mkubwa’ wakati wa kuanza kuswali ni kama kisomo cha ‘Mwenyezi Mungu ni mkubwa’ wakati kumchinja mnyama wa sadaka. Kwa kusema ﷺ ‘Mwenyezi Mungu ni mkubwa’ wakati kuanza swala unatakiwa kuuchinja uovu wako.”

“Wakati huo mwili wako unatakiwa kuwa kama Ismail ﷺ, na roho yako iwe kama Ibrahim ﷺ. Wakati roho yako inaposema ‘Mwenyezi Mungu ni mkubwa’ mwili wako uachane na uovu na tamaa zote. Unaposema ‘Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa rehma, Mwenye kurehemu’, vitu hivyo vinachinjwa.”

“Wale wanaoswali husimama katika mstari kama watakavyofanya Siku ya Malipo. Huanza kuyahesabu matendo yao na kumsih kwa kumuomba Mwenyezi Mungu.”

“Kusimama katika swala huku ukilia ni sawa na kusimama mbele ya Mwenyezi Mungu Siku ya Kiyama baada ya kufufuka kuto-ka kaburini. Mwenyezi Mungu atakuuliza na kukuhoji: ‘Umfanya nini katika maisha yako ya duniani? Umechuma na umekuja na nini kwangu?’”

“Maswali hayo huja akilini unapokuwa mbele ya Mwenyezi Mungu katika swala.”

“Mja anaposimama katika swala anajisikia aibu, na kisha huima kwa sababu hatuwezi kusimama kwa sababu ya aibu anayohisi. Pindi anapoinama chini, humtukuza Mwenyezi Mungu kwa kusema ‘Ametakasika Mola wangu, Mkuu.’”

“Basi Mwenyezi Mungu humuamrisha mja: ‘inua kichwa chako na ujibu maswali!’”

“Mja huinua kichwa chake kwa aibu, lakini hatuwezi kuivumilia hali hiyo na hapo husujudu.”

“Kisha huinua kichwa chake tena, lakini hatuwezi kuvumilia hali hiyo na husujudu tena.”

“Basi Mwenyezi Mungu husema: ‘Nyanya kichwa chako na ujibu. Nitakuuliza kuhusu uliyyafanya katika maisha yako ya duniani.’”

“Neno la Mwenyezi Mungu ni la nguvu sana kiasi kwamba hatuwezi kuvumilia kusimama. Na hivyo hukaa na kwa kukunja magoti yake. Mwenyezi Mungu husema: Nilikupa neema na baraka, ulivitumiae? Je, ulinishukuru kwa neema hizo? Nilikupatia utajiri wa kimwili na wa kiroho; ulichuma kwa kutumia kitu gani?”

“Basi, mja huugeuza uso wake kulia, na kuitolea salamu roho ya Mtume na Malaika. Na huwaambia: ‘Enyi mabwana wa ulimwengu wa kiroho! Tafadhali muombeeni kwa Mwenyezi Mungu mja huyu maskini.’”

“Mtume humjibu mtoa salamu: ‘Muda wa msaada na faraja umekwisha. Yote yatakuwa yamekwisha katika maisha ya dunia. Hukufanya matendo mema huko, hukufanya ibada, umepoteza muda wako!’”

“Basi, mja huugeuza uso wake upande wa kushoto. Anataka msaada kutoka kwa jamaa zake. Humjibu: ‘Usiombe msaada kutoka kweetu. Sisi ni nani? Unatakiwa kumjibu Mola wako wewe mwenyewe!’”

“Mja ambaye hatuwezi kupata msaada kutoka upande wowote hukatishwa tamaa. Baada ya kutelekezwa matumaini yote ya kupata msaada hukimbilia kwa Mwenyezi Mungu, kukimbilia kwake na kufunga mkono yake katika swala husema: Mola wangu! Nimeyatelekeza matumaini yoyote kutoka kwa mtu yeyote. Wewe ni wa kwanza, wa mwisho, na wa kipekee kwa ajili ya waja kukuomba, na wa mwisho wa waja kurejea kwake. Najilinda kwa rehema na huruma yako ya milele.””

Rumi anaendelea;

“Angalia ishara hizi nzuri za swala na tambua kile utakachokuwa ukikabiliana nacho. Kusanyikeni pamoja na kujaribu kunufaika

kutokana na swala yenu kimwili na kiroho! Usiweke kichwa chako kama ndege anayekusanya nafaka juu ya ardhi!.. Sikiliza maneno ya Mtume: '**Mwizi mbaya zaidi ni yule anayeiba kutoka katika swala.**'” (Hakim, Mustadrak, I, 353).

“Iwapo mtu ataswali kwa unyenyekevu na kumuomba na kumsihi Mwenyezi Mungu kwa kuuelewa Upendo Wake, Mwenyezi Mungu atampa pongezi akisema kuwa ‘Nitakuhudumia.’

Mtume ﷺ anasema kuhusu daraja za swala katika suala zima la unyenyekevu:

“Watu wawili wanaswali tofauti katika sehemu moja na wakati huo huo. Hata hivyo, kuna tofauti kubwa baina yao kama tofauti baina ya mbingu na ardhi “ (Ihya).

Kwa hiyo, Qur'an Tukufu inaeleza kuwa waumini wa kweli ni wale hutekeleza swala yao kwa unyenyekevu:

“Na ambao wanahifadhi (utakatifu wa) Sala zao.” (Maarij, 70:34).

Inasema tena katika sura hiyo hiyo ya Qur'an:

“Wale wanaodumisha Sala zao.” (Maarij, 70:23).

Wale wenye uzoefu kiroho wanatoa fikra kwamba:

“Makusudio ya aya hii ni kuielezea roho ya sala kwa sababu muonekano tu wa nje wa sala hauwezi kuwa wa kudumu. Lakini ni roho ndiyo inayorukuu na kusujudu. Kudumisha sala ina maana ya kumkumbuka Mwenyezi Mungu wakati wote.”

Mawlana Jalal al-Din Rumi, pia, anaifasiri aya hii kiistiani: “Mja anatakiwa kuendeleza hali anayokuwa nayo katika swala hata baada ya swala pia. Kwa njia hii hutumia maisha yake yote katika unyenyekevu na adabu, na pia alinde kinywa na roho yake. Hii ni njia ya wale wanaompenda Mwenyezi Mungu.”

Rumi anaendelea:

“Swala inayotuweka mbali na matendo maovu ni hutekelezwa mara tano kwa siku. Wakati ambapo wale wanaompenda Mwenyezi Mungu daima huendelea kuwa katika sala kwa ajili ya upendo ulio

katika nyoyo zao na upendo wa Mwenyezi Mungu unaoyateketeza mapafu yao haupoi kwa kuswali mara tano kwa siku.”

“Sala ya mtu anayempenda Mwenyezi Mungu ni kama hali ya samaki katika maji. Kama vile ambavyo samaki hatuwezi kuishi bila ya maji, roho ya mtu anayempenda Mwenyezi Mungu haiwezi kupata amani bila kuswali mara kwa mara. Kwa hiyo, usemi kuwa “usinizuru sana!” sio kwa wale wanaompenda Mwenyezi Mungu. Roho ya wanpenzi wa kweli daima huendelea kuwa na kiu.”

“Iwapo mpendaji atasimama mbali na hamu yake hata kwa muda, kwake anahisi kama ni maelfu ya miaka. Na kama atatumia maelfu ya miaka na yule anayempenda kwake anahisi kama ni muda mfupi. Hii ndiyo sababu kwamba mtu anayempenda Mwenyezi Mungu siku zote huendelea kuwa katika swala na ni kwa njia hii ndipo anapokutana na Mwenyezi Mungu. Kama atakosa hata rakaa moja ya swala, anahisi kana kwamba amekosa maelfu ya rakaa za swala.”

“Enyi watu wenyewe hekima na mlion maridadi! Akili haiwezi kuelewa muungano na Mwenyezi Mungu unaopatikana katika swala. Inaweza tu kueleweka kwa kuitoa sadaka akili kwa ajili ya Mpandwa ghali na kuuhuisha moyo.”

Kuuhuisha moyo kunategemeana na uelekeo (qibla) ambao mja huyo anaouelekea. Rumi anasema kuhusu uelekeo huu kama ifuatavyo:

“Uelekeo wa wafalme ni taji na ukanda, na uelekeo wa wale waliotekwa na dunia ni dhahabu na fedha, na uelekeo wa wale wanaopenda maada ni masanamu, na uelekeo wa wapenzi wa roho ni moyo na roho; na uelekeo wa walioipa kinyongo dunia ni pembe (mihrabu) ya msikiti, na uelekeo wa wale wasiojali ni kazi zisizokuwa muhimu, na uelekeo wa wavivu ni kulala na kula; na uelekeo wa binadamu ni maarifa na hekima.

Uelekeo wa anayependa ni muungano wa milele, na uelekeo wa mtu mwenye busara ni Dhati ya Mwenyezi Mungu, na uelekeo wa waliotekwa na dunia ni mali na cheo, na uelekeo wa madarweshi ni kutoa amri za kidini, na uelekeo matamanio ya kihayawani ni tamaa za kidunia, na uelekeo wa watu wa kifungo ni kuweka mategemeo yao kwa Mwenyezi Mungu.

Ni lazima kufahamu kwamba uelekeao tunaoueulekea kwa ajili ya swala sio jengo la Ka'bah, bali ni mahali Ka'bah ilipo. Kama Ka'bah ikihamishiwa sehemu nyingine huko haiwezi kuwa uelekeo kwa ajili ya sala."

Hivyo mtu anatakiwa kuuelekeza moyo wake kwa Mwenyezi Mungu wakati akiuelekeza mwili wake kuelekea Ka'bah. Kwa sababu uelekeo (qibla cha) wa moyo ni ya Mwenyezi Mungu.

Kwa upande wengine, ili kuufikia na kuukamilisha unyenyekevu katika sala mtu anatakiwa awe na nia kamili ya kutekeleza swala yake kulingana na maneno yafuatayo ya Mtume ﷺ "matendo huamuliwa kwa nia." Hii ina maana kufahamu kuwa tuko mbele ya nani wakati tunaposwali. Hii inahitaji kuzichunguza tamaa za moyo na pia kuyataliki malengo yote, isipokuwa yale yanayokubaliwa na Mwenyezi Mungu.

Mja anatakiwa kuhisi Ukuu wa Mwenyezi Mungu pindi tu anapoanza kuswali kwa kusema "Mwenyezi Mungu ni Mkubwa!" Pindi mtu huyo anapoinua mkono yake kuelekea kwenye masikio yake ili kuanza kuswali anatakiwa kuweka kila kitu nyuma yake. Mtu nayeswali anatakiwa kujisikia ndani ya moyo wake furaha ya kuwa mbele ya Mwenyezi Mungu. Anapoanza kuswali anapaswa kujisikia kana kwamba ameuacha ulimwengu huu wa mpito kwenda Akhera.

Pindi anapokuwa amesimama anatakiwa kuelekeza macho yake mahali napoweka kichwa chake kwa ajili ya kusujudu. Daima anapaswa daima kuhisi kuwa yuko mbele ya Mwenyezi Mungu, na kwamba ye ye ni kiumbe dhaifu na kwa hiyo ye ye daima ni mhita-ji kwa Mwenyezi Mungu. Anatakiwa kuwa mionganoni mwa watu am-bao Mwenyezi Mungu amewasifu kwa kusema "Uzuri ulioje wa mja huyu!"

Wakati wa kusoma Qur'an anatakiwa kuisoma vizuri, na kujaribu pia kuelewa na kutafakari maana ya aya na vile vile kuziweka viden-doni katika maisha yake. Mtume ﷺ anasema kuwa "Kusoma Qur'an ina maana ya kuzungumza na Mwenyezi Mungu." (Abu Nuaim, Hilya, 7, 99). Kwa hiyo, nafsi ya mja inatakiwa kuwa na khofu wakati wa kuso-ma Qur'an Tukufu.

Mja anatakiwa kusema “Ametakasika Mola wangu Mkuu” kwa kutafakari maana yake na kuuhihi Ukuu wa Mwenyezi Mungu, ana-pokuwa amerukuu.

Anaposema “Ametakasika Mola wangu, aliye juu” akiwa amesujudu anatakiwa kuuhihi, tena, Ukuu wa Mwenyezi Mungu. unaupolewa ukweli kuwa mja huwa karibu zaidi na Mwenyezi Mungu wakati wa sijda, tunapaswa kuzifanya nyoyo zetu zisujudu na miili yetu pia. Ni kwa kufanya hivyo ndipo tunapoweza kupata baraka kutoka kati-ka siri ya aya isemayo **“Sujudu na ujongee karibu (na Mwenyezi Mungu)!”** (Alaq 96:19). Hivyo, mja anapaswa kufurahia muungano wake na Mwenyezi Mungu na kujaribu kuwa miiongoni mwa wapenzi wa Mwenyezi Mungu ambao huishi kwa ajili ya kupokea upendo wa Mwenyezi Mungu.

Anapokaa wima baada ya kila raka mbili za swala anatakiwa kukaa kwa unyenyekevu na kuhisi jinsi yeye alivyo dhaifu, na kwa hiyo, anapaswa kuomba rehema ya Mwenyezi Mungu.

Linapokuja tendo la kugeuza uso upande wa kulia na wa kus-hoto kukamilisha swala kwa maneno wanayoambiwa Malaika wawili “amani na huruma ya Mwenyezi Mungu iwe juu yenu”, hili lifanyike kwa hisia ya kufurahia kuungana na Mwenyezi Mungu kwa njia ya sala na kushirikishana hisia hii kwa kuwatolea salamu Malaika wawili walio upande wa kulia na wa kushoto wa mtu.

Iwapo swala itaswaliwa kwa njia inayomfurahisha Mwenyezi Mungu, salamu itolewayo kwa Malaika wawili hujibiwa na malaika hao. Na Mwenyezi Mungu ataipa thawabu swala ya aina hii huko Akhera kama alivyosema ndani ya Qur'an Tukufu:

“Amani iwe juu yenu, kwa sababu ya mlivyo subiri! Basi ni mema mno malipo ya Nyumba ya Akhera!” (Rad, 13:24).

Masharti na mahitaji hayo ya swala kama vile unyenyekevu, ada-bu, na muungano na Mwenyezi Mungu hayapo nje ya uwezo wa binadamu. Furaha ya kiroho inayopatikana ndani ya swala haipaswi kuchukuliwa kama kipengele tu cha mapambo ya sala kwani sala ya Mtume , ambaye alitufundisha namna ya kuswali, inatoa tabia

inayozidi viwango hivyo. Aidha, swala za maswahaba wake na wale marafiki (wateule) wa Mwenyezi Mungu waliowafuata ni muongozo wa kiroho kwa ajili yetu pia.

SWALA YA MTUME ﷺ

Imesimuliwa kwamba pindi Mtume ﷺ alipokuwa akiswali watu waliokuwa karibu naye walikuwa wakisikia sauti ya kilio ikitoka kifani mwake. Ali, (Mwenyezi Mungu awe radhi naye), anakumbuka ushuhuda wake kuhusu suala hili:

“Mimi nilimuona Mtume ﷺ akilia wakati akiswali chini ya mti katika vita vya Badr. Aliendelea kuwa hivyo kiasi kwamba, alitumia usiku wote akiwa katika hali hiyo ...” (al-Amal Fadail, 299).

Mtume ﷺ alionekana katika hali amba moyo wake ultioa sauti kana kwamba sufuria lilikuwa likichemka ndani mwake.

Aisha, (Mwenyezi Mungu awe radhi naye), mke wa Mtume ﷺ, anasema:

“Tulikuwa tukisikia sauti ikitoka katika kifua cha Mtume ﷺ kana kwamba sufuria lilikuwa likichemka.” (Abu Dawud, Salat, 157, Nasai, Sahv, 18).

Aisha ﷺ pia anasema:

“Mtume daima alikuwa akizungumza nasi. Lakini, unapofika muda wa swala alikuwa akibadilika kana kwamba hakutujua kabisa, na alikuwa akijielekeza kwa Mwenyezi Mungu ...” (al-Amal Fadail, 299).

Hivyo, kufaidika na baraka hizi za swala linatakiwa kuwa lengo la awali la roho zetu. Ingawa hili haliwezi kufikiwa mara zote, tunatakiwa kufanya juhudzi katika njia hii. Kwa kifupi, hali ya Mtume ﷺ katika swala inatakiwa kuwa mfano bora kwetu. Kadiri tunavyozidi kuukaribia mfano huu bora, ndivyo tunavyozidi kupata faida.

Inatakiwa kusemwa hapa kuwa hakuna matendo ya mtu yanayofanywa kikamilifu bila ya majoribio mengi. Hivyo ndivyo ilivyo hata kwenye swala. Kwa mara ya kwanza swala hufanyika kwa njia ya kuinga. Mja anahitaji ya muda ili kuufikia ukamilifu katika swala kama vile ambavyo msanii anahitaji muda na uzoefu ili kuzalisha kazi kamilifu. Basi, wale ambao hawawezi kutekeleza swala zao katika namna ili-

yo kamilifu hawapaswi kupoteza matumaini na waendelee ili kuufikia ukamilifu. Kama vile ambavyo mtu anahitaji kupepete tani za ardhi ili apate gramu moja ya dhahabu, ndivyo ambavyo mtu anahitaji kufanya juhudu kufikia hali ya ukamilifu na amani katika sala kwa uvumilivu.

Inahitajika kuwa na hisia ya ndani katika swala kama ilivyoelezwa katika maneno yafuatayo ya Mtume :

“Mnaposwali fanyeni hivyo kana kwamba ni swala yenu ya mwisho! Msiseme kitu ambacho mtakijua kukisikitikia; msipendelee mambao ambao hupendwa na watu wasiojali” (Ibn Maja, Zuhd, 15).

Maswahaba wa Mtume na watu wa Mwenyezi Mungu walio-wafuata daima wamekuwa wakishikamana na lengo hili lilioainishwa na maneno ya Mtume .

SWALA ZA WALE WALIOTUTANGULIA KATIKA UISLAMU

Omar, (Mwenyezi Mungu awe radhi naye), Khalifa wa pili, alikuwa amejeruhiwa vibaya na muabudu moto (majusi) mwenye chuki. Alikuwa akipoteza damu, akiwa katika hali mbaya na haraka aka-poteza fahamu. Hata hivyo, wakati wa swala ulipofika mtu mmoja alilikaribia sikio lake na kusema:

“Ewe Omar! Ni wakati wa swala”! Kwa ajabu kabisa, aliamka na kutekeleza swala. Kisha baadaye akasema:

“Mtu asiyetekeliza swala hana nafasi katika Uislamu!” Baada ya kusema hayo, alipoteza fahamu na baadaye akafa.

Ali, khalifa wa nne, alikuwa akikwajuka na kumwaga akili yote ya kidunia wakati wa swala. Alipopigwa mshale katika vita alianza kuswali ili mtu aje kuuondoa mshale kutoka mwilini mwake. Hakuhisi maumivu hata kidogo wakati ulipokuwa ukiondolewa. Siku moja aliulizwa:

“- Ewe Kiongozi wa Waumin! Kwa nini rangi ya uso wako hubadilika na mwili wako kutetemeka ilipokuwa wakati wa swala?”

Yeye akajibu:

“Ni wakati wa kutekeleza ibada ambao mbingu na ardhi zilishindwa kuibeba. Na sijui kama nitakuwa na uwezo wa kufanya hivyo kamilifu, au la.”

Maswahaba wote wa Mtume walikuwa na hisia ya hofu na woga wakati wa swala.

Hasan , mjukuu wa Mtume , alikuwa akibadilika rangi wakati wa kuanya wudhu. Mtu mmoja aliyemuona alimuuliza:

“- Ewe Hasan! Kwa nini unabadijika rangi wakati wa unachukua wudhu?”

Yeye akajibu:

“- Ni wakati wa kuingia mbele ya Mwenyezi Mungu, Mwenye nguvu, Mtukufu, na Mkuu.”

Hasan alikuwa akisoma dua wakati akiingia msikiti kama ifutavyo:

“Mola wangu! Hapa ni mja wako katika mlango wako. Ee Mola Mwenye kurehemu! Mja wako mwenye dhambi yuko mbele Yako. Wewe uliwaamuru waja wako wema kusamehe matendo maovu ya watu wenye dhambi kwa sababu Wewe ni Mwingi wa ukarimu na Mwingi wa kusamehe. Tafadhali nisamehe dhambi zangu na onyesha huruma Yako juu yangu kwa Ukarimu na Upendo Wako!”

Zayn al-Abidin alikuwa akibadilika rangi kila alipoinuka kwenda unachukua wudhu na miguu yake ikitetemeka wakati akikaribia kuswali. Alikuwa akiwijibu ifutavyo wale walimuuuliza “kitu gani kinaku-tokea”:

“- Je, hamjui ninakaribia kuingia mbele ya nani?”

Siku moja, nyumba yake ilishika moto wakati akiswali, lakini ha-kusikia. Alipomaliza kuswali aliambiwa juu ya tukio hilo, na kaulizwa:

“- Kitu gani kilikufanya usiwe na taarifa kwa yaliyokuwa yaktiteka?”

Naye akawajibu:

“- Moto wa siku ya Kiyama ulinizuia nisihisi moto wa kidunia.”

Muslim bin Yaşar alikuwa na aina hiyihyo ya hisia wakati wa swala. Siku moja, akiwa anaswali katika msikiti mmoja mijini Basra, msikiti ulianguka, lakini hakuwa na taarifa ya kile kilichotokea na aka-endelea kuswali. Baada ya kumaliza kuswali aliulizwa:

“- Msikiti ulianguka, lakini hukushtuka? Kitu gani kimekufanya uwe hivyo?

“- Je, ni kweli msikiti ulianguka?”, Aliwauliza kwa mshangao.

Sufyan al-Sawri wakati mmoja alikuwa katika upeo wa hisia kubwa (ecstasy) ya kiroho. Alijitenga kwa muda wa siku saba. Hakula wala kunywa chochote. Mwalimu wake wa kiroho aliambiwa kuhusu alichokuwa akifanya na kuuliza:

“- Je anafahamu na kutambua nyakati za swala?”

Akaambiwa:

“- Bila shaka, anafahamu, na anatekeleza vizuri swala zake.”

Aliposikia hivyo, alisema:

“- Shukrani ni za Mwenyezi Mungu ambaye hakumruhusu Shetani amshambulie.”

Mtu mmoja anayempenda Mwenyezi Mungu anasimulia:

“Niliswali swala ya mchana iliyoongozwa na Dhunnun-i-Misri. Pindi aliposema, mja kama mtumwa wa Mwenyezi Mungu, “Mwenyezi Mungu ni Mkubwa!”, Neno “Mwenyezi Mungu” lilikuwa na nguvu sana kiasi kwamba nilidhani kuwa roho yake ilikuwa imeuacha mwili wake. Na pindi aliposema “Mkubwa” moyo wangu ulipasuka vipande vipande.”

Amir bin Abdullah alikuwa akitata uhusiano wake wote na dunia ya nje na alikuwa akisema:

“Ni bora mshale utoboe na kupenya mwilini mwangu kuliko kufahamu mazungumzo na vitendo vya watu walio karibu yangu wakati mimi nikiswali.”

Wale ambao hawawezi kuswali kama maswahaba wa Mtume walivyofanya wako mbali na furaha ya swala ambao wana shaka

hata na asili yake kuu. Hawana akili ya kuelewa kwamba wakati watu wakifurahia kufanya vitendo vya viovu na vya kidunia, kwa nini wao nao basi wapate raha ya kiroho itokanayo na swala. Lakini, ni vigumu kwa wale watu ambao hawawezi kufahamu aina hii ya furaha kuelewa asili ya raha hii. Watu hao wasiokuwa na woga huamini kwamba binadamu wanaweza kupoteza uoni wa kila kitu pindi wanapojishug-hulisha na kuzungumza na wapenzi wao, lakini wanashindwa kujuwa kwamba mtu anaweza kupata furaha kutohana na swala inayomwesha mja kuwa na mazungumzo na Mwenyezi Mungu, Mwenye kuperpendwa zaidi. Ni upofu na kunyimwa kulikoje huku.

Kwa hakika, swala ya kweli humuongoza mja kwenye ukamilifu na ujuzi wa kumjua Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo, wale wenye imani thabiti na ambao nyoyo zao zimepambwa kwa upendo wa Mwenyezi Mungu huona utekelezaji wa swala kama tendo rahisi; swala hu-wapatia furaha ya kipekee. Hiyo ndio sababu kwamba wakati wote hujiona kama wako katika swala hata kama kimwili hawako katika swala. Waisal Qarani daima alitaka kubakia katika swala. Siku moja alitembelewa na rafiki wakati akiswali. Rafiki yake alimsubiri amalize swala, lakini alipoona kuwa hafanyi hivyo aliisemeza nafsi yake:

"- Ee nafsi yangu! Umekuja hapa kumtembelea Waisal na kuna-fika na hali yake ya kiroho wake. Hii ndio hali yake ya juu kabisa. Huu ni ushauri mzuri kwako! Matendo huongea zaidi kuliko maneno! Kama unaweza unachukua somo kutohana na uliyoyaona, hii inakutoshwa zaidi mpaka mwisho wa maisha yako!"

Ilikuwa ni somo lenye ukimya, lisilosemekana na ukarimu kwa mtu huyu. Na kisha, kwa kuzingatia mwenyewe kuwa ni mtu aliyeja-aliwa Baraka za Kimungu aliondoka mahali hapo.

Ama kwa wale ambao wamenyimwa nafasi hii, Mwenyezi Mungu anasema juu yao katika Qur'an Tukufu:

".. na swala; na kwa hakika jambo hilo ni gumi isipokuwa kwa wanyenyekevu" (Baqara, 2:45).

Yapaswa kusema hapa kwamba:

Ingawa haiwezekani kufikia daraja inayofikiwa na wale wanaopendwa na Mwenyezi Mungu, hatuna budi kujaribu kwa bidii kwa

kadiri nyoyo na nafsi zetu zinavyoweza. Wakati wengine Shetani hutuhadaa na kutughilibu tuisiwali kwa sababu hatuwezi kuitekeleza kwa unyenyekevu. Huu ni mtego. Hii inaweza kumpeleka mtu kwenye kupotea. Ni vizuri kuswali, ingawa haiwezi kutekelezwa kwa unyenyekevu kamili, lakini ni bora kuliko kutoswali. Tofauti kati ya vitu hivi viwili ni kubwa. Wale wasioswali daima hukhasirika. Lakini wale wanaoswali, ingawa si kwa ukamilifu, siku moja wanaweza kujaaliwa fadhila ya Mwenyezi Mungu itakayowaongoza kutekeleza swala zenye kupendeza mbele ya Mwenyezi Mungu. Kama tunaweza kufanya hata swala moja tu ya aina hiyo tunaweza kuwa na uwezo wa kuingia mbele ya Mwenyezi Mungu.

SWALA TANO ZA FARADHI

Majukumu ya msingi yalitolewa kwa Mtume ﷺ kuititia kwa Malaika Mkuu Jibril ﷺ. Lakini swala tano za lazima zinazoswaliwa kila siku zilikabidhiwa moja kwa moja kwa Mtume ﷺ usiku wa *Mir'aj*, safari ya kimiujiza ya Mtume ﷺ kwenda mbinguni. Mwanzo, zilikuwa swala hamsini za kila siku, lakini pindi Nabii Musa ﷺ alipomwambia Mtume Muhammad ﷺ kwamba:

“- Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Mimi nilijaribu hili bila manikio kwa wana wa Israeli kabla yako. Watu wako pia hawaliwezi jukumu hilo!”

Mtume ﷺ, usiku huo, alimuomba Mwenyezi Mungu mara tano kuzipunguza ziwe sala tano za kila siku.

Nabii Musa ﷺ, kwa mara nyingine, akamwambia Mtume Muhammad ﷺ:

“-Hizo swala tano nazo pia hawatoziweza!”

Mtume akajibu:

“- *Hakika Mimi naona haya kumuomba zaidi Mwenyezi Mungu!*”

Na hivyo basi, ikaamuliwa kuwa mara tano kwa siku.

Hata hivyo, Mwenyezi Mungu alionyesha huruma kutokana na maombi ya Mtume ﷺ, na pia alitangaza habari njema kwa Mtume ﷺ pamoa na kuzipunguza kuwa swala tano kila siku:

“Ewe Mtume ﷺ! Mwenyezi Mungu haiachi ahadi yake. Utapata malipo ya swala hamsini kwa kuswali swala tano.” (Ibn Maja, Ikametu’s-Salah, 194).

Mtume anamwambia watu wake kuhusu swala tano za kila siku:

“Mwenyezi Mungu amesema: Hakika Mimi nimewaagiza watu wako kuswali swala tano kila siku. Hiyo ni ahadi itokayo Kwangu. Hakika nitawaingiza peponi wale wanaozitekeleza swala tano kila siku nyakati zake. Na ahadi yangu haitowapata wale wasioteklezwa swala hizi.” (Ibn Maja, Ikametu’s-Salah, 194).

Imeelezwa katika maneno mengine ya Mtume ﷺ:

“Mwenyezi Mungu aliwaamuru waja wake kuswali swala tano kila siku. Mwenyezi Mungu amewahakikishia wale wanaozitekeleza swala hizi kwa uaminifu kuwa atawalipa pepo Siku ya Hukumu. Lakini Mwenyezi Mungu hakuwahakikishia wale wanaozitekeleza swala hiso kwa kuzembea, wasiozijali na wenye kasoro katika namna ya kuzitekeleza; Mwenyezi Mungu atashughulika nao atakavyo, akipenda atawaadhibu, au akipenda atawasamehe”. (Ibn Maja, Ikametu’s-Salah, 194).

Mtume ﷺ aliwaauliza maswahaba swali lifuatelo ili kuelezea umuhimu wa swala tano za kila siku:

“- Iwapo mmoja wenu ana mto karibu na mlango wake, akawa anaoga mara tano kwa siku katika mto huo, mnafikiri mtu huyo ana-weza kubaki na uchafu katika mwili wake?”

Maswahaba wakajibu:

“- Hakuna uchafu utakaobakia juu ya mtu huyo.”

Mtume akaendelea:

“Swala tano za kila siku hufanya kazi katika namna hiyo. Allah hu-ziondosha dhambi kuitia swala tano za kila siku.” (Bukhari, Mawaqit, 6).

Mtume ﷺ alitangaza habari njema zifuatazo kwa maneno kadhaa ikiwa ni pamoa na:

“Dhambi kubwa zinapoepukwa, swala tano na Swala za jamaa za Ijumaa huchukuliwa kuwa kafara ya dhambi ndogo ndogo zilizo-

fanywa kati ya swala hizo. Na hii hufanya kazi kwa nyakati zote.” (Muslim, Taharat, 14).

“Iwapo Muislamu atafanya wudhu pindi muda wa swala unapofika, na akatekeleza swala yake kwa unyenyekevu, swala yake hiyo itazisafisha dhambi zake za kabla (ya swala hiyo). Na hii hufanya kazi kwa nyakati zote.” (Muslim, Taharat, 7).

Ni lazima kueleza hapa kwamba swala tano za kila siku ni muhimu sana. Kuna hekima ya swala hizi kuwa katika nyakati tofauti. Jinsi zilivyogawanywa ni jambo zuri lenye manufaa kwa binadamu kimwili na kiroho. Hivyo basi, mtu anapaswa kuwa makini katika kuitekeleza kila swala kwa usafi wa moyo. Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an Tukufu:

“Basi Subhanallah! Mtakaseni Mwenyezi Mungu (mnapos-hinda) jioni na (mnapoamka) asubuhi. Na sifa zote njema ni zake katika mbingu na ardhi, na alasiri na adhuhuri.” (Rum 30:17-18).

Abdullah ibn Abbas kuhusu aya hizi kujumuisha swala tano za kila siku anasema:

“Maneno yasemayo ‘mnapoamka asubuhi’ yanahu swala ya asubuhi;

Maneno yasemayo ‘wakati wa alasiri’ yanahu swala ya alasiri-;

Maneno yasemayo ‘siku ya inapoanza kushuka’ ina maana ya sala ya adhuhuri;

Maneno yasemayo ‘wakati wa jioni’ ina maana ya sala ya maghribi na swala ya isha.”

Kuna aya nyingine katika Qur'an zinazomaanisha swala za faradhi.

Saphiri anambatanisha umuhimu mkubwa kwa sala tano za kila siku na kuelezea hali ya wale wasiozitekeleza kama ifuatavyo:

“Malaika huwaita wale wanaoiacha Sala ya alfajiri kwa kuwaambia ‘Enyi watenda dhambi wakubwa!';

‘Wale wanaoiacha swala ya adhuhuri kwa ‘Enyi mlionyimwa rehma!

‘Wale wanaoiacha swala ya alasiri kwa kuwaambia ‘Enyi waasi’

‘Wale wanaoiacha swala ya maghribi huwaita ‘Enyi wenyewe kuku-furu!

‘Wale wanaoiacha swala ya isha ‘Enyi mliopata hasara! ..”

Kwa upande wengine, njia na kanuni za swala, na pia swala za ziada (sunnah) ambazo wakati wote zilitekelezwa na Mtume ﷺ au ambazo ilikuwa kawaida kwake kuzifanya, inatakiwa kuzichunga na kuziangalia kwa umakini mkubwa. Hizi ni sehemu muhimu ya swala tano kila siku mbali na zile za hiari zinazotekelizwa kila siku. Kuna maelezo mengi yaliyotoka kwa Mtume ﷺ kuhusu suala hili: “Rakaa mbili za Sunnah ya swala ya alfajiri zina manufaa zaidi kuliko dunia na pia viumbe vyote duniani.” (Muslim, Salat al-Musafirin, 96).

“Mtume ﷺ alikuwa akiswali rakaa nne kabla ya rakaa za faradhi ya swala ya adhuhuri, na pia alikuwa akiswali rakaa mbili baada yake.” (Tirmizi, Juma, 66).

“Mwenyezi Mungu aonyeshe huruma Yake kwa wale wanaoswali rakaa nne kabla ya rakaa za wajibu za swala ya alasiri.” (Tirmizi, Salat, 201).

“Harakisheni kuswali rakaa mbili za Sunnah baada ya rakaa tatu za faradhi ya swala ya maghribi kwani huinuliwa pamoja na rakaa za faradhi.” (Resini).

Hadithi ifuatayo inaelezwa kuwa inahusu rakaa nne za ziada zinazoswaliwa kabla ya Sala ya isha:

“Kuna swala baina ya adhana na iqama ya rakaa za wajibu.” (Bukhari, azan, 16).

Na rakaa mbili za ziada baada ya rakaa za faradhi za swala magharibi zinajulikna kuwa zilikuwa zikiswaliwa na Mtume mara kwa mara.

Moja ya vipengele muhimu vya swala ni kuiswali kwa wakati. Pindi Mtume ﷺ alipouliizwa:

“Ni ibada ipi iliyo bora zaidi?”

Naye alijibu:

“Swala inayoswaliwa kwa wakati.” (Bukhari, Mawakitu's-Salah, 5).

Hivyo ni vyema kuzitekeleza swala mara tu muda wake unapofika. Mtume anasema kuhusu suala hili:

“Mwenyezi Mungu yuko radhi na wale wanaotekeleza swala kwa wakati wake, lakini huwasamehe wale wanaozitekeleza mwisho wa wakati.” (Jam’u'l-Fawaid, I, 163).

Mbali na swala tano za kila siku pia kuna swala ya wajibu ya Ijumaa (Jumu’ah). Ni swala inayoswalisha katika jamaa pamoja na hotuba ya Ijumaa badala ya swala ya adhuhuri. Wanaume wote wazima Waislamu wanalazimika kushiriki isipokuwa kwa wasafiri. Si lazima kwa wanawake, lakini wanaweza kushiriki. Qur'an Tukufu inasema juu ya umuhimu wa swala ya Ijumaa:

“Enyi mlion amini! Ikiadhiniwa Sala siku ya Ijumaa, nendeni upesi kwenye dhikri ya Mwenyezi Mungu, na wachenii biashara. Hayo ni bora kwenu, lau kama mnajua.” (Jumu’ah, 62! : 9).

SWALA ZA HIARI (SUNNAH)

Katika Hadith-i-Qudsi, hadithi ambao Mwenyezi Mungu aliwasiiliana na Mtume kwa njia ya wahyi na kuiwasilisha kama kwamba Mwenyezi Mungu alikuwa akiongea:

“Yeyote amfanyiaye uadui mja wangu mwema hakika nitamtangazia. Jambo ninalolipenda zaidi mionganoni mwa matendo yanayomleta mja Wangu karibu nami ni utekelezaji wake wa matendo niliyomuamuru. Wakati huo huo, mja wangu huendelea kuja karibu nami kwa ibada ya hiari (sunnah). Mwishoni hupata Upendo Wangu. Na pindi ninapompenda Ninakuwa masikio yake anayotumia kusikia; na macho anayoonea, na mkono anayobebea vitu na miguu anayotembelea (ninakuwa moyo wake anaotumia kuhoji, na ninakuwa ulimi wake anaotumia kuongea). Anapoomba kitu chochote kutoka kwantru, mara moja humpatia. Anapojilinda kwangu, humlinda. Kamwe sisiti kufanya jambo lolote kama ninavyosita kuuchukua uhai wa mja muumini: Yeye hapendi kifo, na Mimi sipendi chochote asichokipenda...” (Bukhari, Rikak, 38).

Hivyo basi, Waislamu wema, kufuatana na hadithi ya Mtume hutekeleza swala za sunnah katika nyakati za hofu, wakati wa sehemu

mu ya mwisho ya usiku na nyakati nyingine, na wakati wanapohitaji kitu sambamba na kutekeleza swala za faradhi. Wao ni mionganoni mwa wale waliosifiwa ndani ya Qur'an Tukufu:

“..Alama zao zi katika nyuso zao, kwa athari ya kusujudu..” (Fath, 48:29).

Hupata isiyokuwa na mwisho kutokana swala na swala za sunnah huswaliwa ili kuiendeleza furaha hii isiyokuwa na mwisho. Mtume , ingawa hakutenda dhambi, alikuwa akiswali nyakati za usiku hadi miguu yake ikavimba sana, na alikuwa akisoma Qur'an Tukufu mpa-ka anachoka. Hivyo, swala za sunna sio kizuizi cha swala swala za wajibu, bali kinyume chake, huzipa nguvu. Suala la muhimu hapa ni kujaribu kuzitekeleza katika njia zake sahihi.

Mtume anasema:

“Ibada ya kwanza atakayoulizwa mja Siku ya Kiyama ni swala. Swala ikitekelezwa vizuri, ataokolewa. Kama siyo, atakuwa mionganoni mwa wenye kukhasirika. Iwapo swala za wajibu hazitotoshakumwo-ko, Mwenyezi Mungu atauliza:

‘Je, kuna swala za sunna zilizofanywa na mja wangu ili ziweze kuzikamilisha swala za wajibu?’

Ibada nyingine zitakuwa hivyo hivyo.” (Tirmizi, Salat, 188).

Hivyo, kuziona swala za wajibu kuwa zenye kutosha itakuwa ni kosa kubwa, kwa maana ni vigumu kuzitekeleza swala hizo za wajibu kikamilifu na kwa namna ipasavyo. Bila kujali ni uzito kiasi gani tunazipa swala hizo, tunaweza, wakati wowote, kufanya makosa katika kuzitekeleza. Hivyo, tunakuwa hatuna nafasi nyingine, bali kuswali swala za sunna ili kusahihisha makosa yetu tuliyoyafanya katika swala za wajibu. Mapungufu yetu katika kutekeleza swala za wajibu yanaweza kusahihishwa na swala za sunnah kwa kuwa tunakuwa hatuna nafasi ya pili ya kuswali swala za wajibu iwapo tutazikosa au kama tuliziswali kimakosa. Hata hivyo, hii haina maana kwamba tunapaswa kuacha kuswali swala za wajibu ili kuswali swala za sunnah. Tunatakiwa kujaribu kuzidumisha aina zote mbili kwa wakati mmoja. Mazoea ya Mtume katika suala hili ni mfano wa kipekee mbele yetu. Kwa upande wengine, wale ambao hawakuswali swala

za faradhi katika wakati wake hawapaswi kujaribu kuzidisha tu swala ambazo hazikutekelezwa, bali kujaribu kuswali swala za sunna kwani swala ambazo hazikuswaliwa zinaweza kutekelezwa wakati wowote wa siku wakati ambapo swala hizo za sunna kama zile za usiku, asubuhi, dhuha , na za wakati wa ishaa zinatakiwa kutekelezwa katika kipindi maalumu cha wakati.

Rabia bin Ka'b al-Aslamî anasema:

Nilikuwa nikikaa na Mtume ﷺ wakati wa usiku na kusubiri nimle-tee maji kwa ajili ya wudhu na kadhalika. Siku moja aliniambia:

“- Nataraji kuna kitu unataka kutoka kwangu!”

Mimi nikasema:

“- Nataka kuwa pamoja nawe peponi.”

Akasema:

“- Kitu gani kingine unachotaka?”

Niakasema:

“- Nataka tu hivyo nilivyosema.”

“- Kama ni hivyo, tafadhali nisaidie kwa kuswali sana kadiri uwezevyo!” (Muslim, Salat, 226).

Maneno mengine ya Mtume ﷺ kuhusu suala hili ni kama ifuatavyo:

“Hakuna chenye kumfaa zaidi mja katika kuwa karibu na Mwenyezi Mungu kuliko kusujudu akiwa katika upweke. Yaani, ni swala za sunnah anazozifanya mwenyewe nyumbani kwake ndizo zinazomleta karibu zaidi na Mwenyezi Mungu “ (Ibn Mubarak).

Shaqeeq al-Balkhi anasema:

Tilitafuta mambo matano na tukayakuta katika mambo matano:

1. Ongezeko la riziki linapatikana katika swala ya asubuhi.
2. Nuru katika kaburi inapatikana katika swala za usiku.
3. Majibu ya maswali yatakayoulizwa na Malaika wawili wanaowauliza wafu yanapatikana katika kuisoma Qur'ani.

4. Kufanikiwa kupita katika daraja kutoka dunia hii kuelekea Peponi kunapatikana katika kufunga na kutoa zaka.

5. Makazi Siku ya Kiyama yanapatikana katika kumdhukuru Mwenyezi Mungu katika upweke.

Kuna swala mbalimbali za sunna. Zilizo muhimu zaidi ni hizi zi-fuatazo:

Swala ya Dhuha (Swala inayoswaliwa katika sehemu ya asubuhi mapema)

Mtume ﷺ anasema:

“...Maneno ‘Sifa ni za Mwenyezi Mungu’ ni sadaka, ‘Utukufu ni wa Mwenyezi Mungu’ ni sadaka , na maneno ‘hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu’ ni sadaka, na maneno ‘Mwenyezi Mungu ni Mkubwa’ ni sadaka, kuamrisha mema ni sadaka, kukataza maovu ni sadaka. Na rakaa mbili za swala ya dhuha ni mbadala wa yote haya.” (Muslim, Salat al-Musafirin, 81).

Aisha, mke wa Mtume, anasema:

“Siku moja nilimuona Mtume ﷺ akiswali swala ya dhuha, na baaaa ya hapo kamwe sikuiacha katika maisha yangu yote.” (Bukhari, Muslim).

Swala ya Awabeen (huswaliwa jioni sana)

Mtume ﷺ anasema:

“Mtu anayeswali kati ya jioni na usiku, swala hiyo huitwa swala ya awabeen.” (Ibn Mubarak, el-Raqaik).

Swala ya Tahiyyat al-Masjid (swala inayoswaliwa kwa ajili ya kuutolea salaam Msikiti)

Mtume anasema:

“Mmoja wenu na aswali rakaa mbili pindi aingiapo msikitini kabla ya kukaa chini!” (Bukhari, Salat, 60).

Swala ya Tarawih (swala inayoswaliwa baada ya swala ya faradhi ya isha katika mwezi wa Ramadhan)

Aisha, mke wa Mtume, (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) anasema:

“Mtume hakuwa akishughulishwa sana na katika miezi men-gine kama iliyokuwa katika mwezi wa Ramadhan. Na alikuwa akishughulishwa hasa na ibada wakati wa siku kumi za mwisho za Ramadhani.” (Muslim, Itikaf, 832).

Mtume anasema:

“Yeyote anayetumia usiku wa Ramadhan akiswali kwa imani ya kweli na matumaini kwamba atapata thawabu kwa ajili yake, atasamehewa dhambi zake zilizopita.” (Bukhari, Iman, 27).

Swala ya msingi inayoswaliwa katika mwezi wa Ramadhan ni swala ya tarawih. Huswaliwa katika rakaa ishirini. Na kwa kuwa inac-hukua muda mrefu mtu anatakiwa kuitekeleza ipaswavyo.

Swala ya Istikhara (Swala inayoswaliwa kabla ya kulala kwa kutarajia kwamba Mwenyezi Mungu ataamua lililo bora bora kati ya mambo mawili au zaidi kwa njia ya ndoto)

Jabir bin Abdallah anasema:

“Mtume alikuwa akitufundisha swala ya Istikhara kana kwamba alikuwa anatufundisha sura ya Qur'an ...” (Bukhari, Tahajjud, 28).

Swala ya Haja (swala inayoswaliwa ili kutimiziwa haja fulani)

Mtume anasema kuhusu swala ya haja ambao mja anakimbilia kwa kwa Mwenyezi Mungu kwa ajili ya kutimiziwa mahitajio yake:

“Yeyote anayetaka jambo lolote kutoka kwa Mwenyezi Mungu, basi aanze kufanya wudhu, na aswali rakaa mbili baada yake. Kisha aombe baraka za Mwenyezi Mungu zimfikie Mtume, na hatimaye aombe dua ifuatayo:

‘Hakuna mungu ila Mwenyezi Mungu, Mwenye huruma, na Mpole. Sifa njema ni za Mwenyezi Mungu, Mola wa mbingu. Na sifa za Mwenyezi Mungu, Mola wa ulimwengu.

Mola wangu Mlezi! Napenda mambo yatokanayo na rehema Yako, na nataka msamaha Wako, na pia nataka kuufikia unyoofu.

Ee Mola, Mwenye kurehemu! Nakuomba basi usiibakishe dhambi yoyote bila kusamehewa, wala huzuni yoyote bila kufarijiwa, na haja yoyote ya halali bila kutimizwa ..!” (Tirmizi, Witr, 17).

Swala ya Tahajjud (swala inayoswaliwa kwa kuamka baada ya kulala usiku) na swala nyingine zinazoswaliwa wakati wa usiku

Kila wakati una sifa maalumu mbele ya Mwenyezi Mungu. Hata hivyo, nyakati fulani ni za thamani zaidi kuliko nyingine, na inatakiwa kunufaika na kufaidika nazo. Na wakati wa usiku ni moja ya nyakati hizi ambazo Qur'an na maneno ya Mtume yanazielezea kuwa zenye thamani.

Thamani ambao Mwenyezi Mungu ameupa wakati wa usiku na siri zilizo ndani yake hazihesabiki. Mwenyezi Mungu anasema: “**usiku na unavyo vikusanya!**” (Inshiqaq, 84:17). “**Na kwa usiku unapo tanda!..!**” (Dhuha, 93:2). Siri ya Mwenyezi Mungu kuapa kwa usiku ni dirisha la Kimungu ili nyoyo na roho zetu zipate kuangalia mambo mengi.

Usiku ni wakati wa kusujudu mbele ya Mwenyezi Mungu kwa upendo na huruma kwa ajili ya kumpendeza Yeye badala ya kulala kwenye vitanda laini. Kwa hiyo, swala za ziada (*naafilah*) zinazoswaliwa usiku ni zenye umuhimu mkubwa katika kufikia ukaribu na Mwenyezi Mungu. Hivyo, mtu hupenda na huswali usiku kwa kiasi cha Upendo wa Mwenyezi Mungu alichonacho. Inaweza kusemwa kwamba kuswali usiku ni kama kukutana na kuzungumza na yule unayempenda wakati wa usiku. Kuwa macho wakati kila mtu amelala humaanisha kujumuishwa katika kundi la upendo na huruma.

Mtume alikuwa akiswali usiku mpaka miguu yake inavimba. Alipoulizwaa:

“- Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Kwa nini unajipa taabu hali ya kuwa Mwenyezi Mungu alishatangaza katika Qur'an (katika sura ya 48) kwamba umesamehewa dhambi zako zote?”

Yeye alijibu:

“- Je, nisiwe mja mwenye kushukuru?” (Bukhari, Tahajjud, 6).

Mtume pia anasema:

“Swala yenyе fadhila kabisa, tofauti na swala za faradhi, ni ile inayoswaliwa baada ya kuamka baada ya kulala usiku.” (Muslim, Siyam, 202-203).

“Rakaa mbili zinazoswaliwa usiku ni zenyе faida kuliko kitu choc-hote duniani. Kama nisingehisi kwamba itakuwa mzigo kwa watu wangu ningewaamrisha kuziswali.” (Fadail al-Amal, 257).

“Kuna saa moja usiku. Iwapo Muislamu ataidiriki na kuomba jambo kwa Mwenyezi Mungu, basi atatimiziwa jambo lake.” (Tirmizi, Vitr, 16).

“Iwapo mtu ataamka usiku na pia akamuamsha mke wake na kuswali raka mbili za kwa pamoja, Mwenyezi Mungu huyaandika ma-jina yao kati ya wale wanaomkumbuka Mwenyezi Mungu sana.” (Abu Dawud, Tatawwu, 18).

“Kamwe msipuuze kuswali usiku! Kwa sababu ilikuwa ni desturi ya watu wema waliokuwa kabla yenu. Kufanya ibada usiku humleta mtu karibu zaidi na Mwenyezi Mungu, ni kafara ya dhambi za mtu, inauuepusha mwili na magonjwa, na kumzuia mtu kutofanya matendo ya dhambi” (Tirmizi).

“Mwenyezi Mungu amrehemu mtu anayeamka usiku kuswali, na pia akamuamsha mke wake kufanya hivyo. Basi Mwenyezi Mungu amrehemu mwanamke huyo anayeamka usiku kwa ajili ya kuswali, na pia akamuamsha mume wake kwa ajili kufanya hivyo” (Abu Dawud, Witr, 13).

Mtume alimwambia Abu Dharr:

“- Je, huwa unajiandaa unapotaka kusafiri?”

Abu Zarr akajibu:

“- Bila shaka, Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu”

Mtume akasema:

“- Naam, unadhani kuwa safari ya Siku ya Kiyama itakuwaje? Jihadhari na nitakachokwambia; Niwaambie kitakachowafaa Siku ya Kiyama?

Abu Zarr akajibu:

“- Ndiyo, Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu!”

Mtume ﷺ akasema:

“Funga kwa ajili ya siku ya joto sana ya Siku ya Kiama. Swali rakaa mbili zitakazokuokoa na upweke wa kaburini. Safiri kwenye Qabah mara moja katika uhai wako, na toa zaka kwa mtu masikini kwa ajili ya matukio makubwa ya Siku ya Kiyama. Sema maneno ya haki tu auuzuie ulimi wako kusema mambo waovu” (ibn Abi'd-Dunya, Kitab al-Tahajjud).

Mtume ﷺ alimwambia Abu Hurayra kuhusu suala hili:

“Ewe Abu Hurayra! Kama unataka kusuhubiana na rehema ya Mwenyezi Mungu kaburini na Siku ya Kiyama, amka usiku uswali kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Ewe Abu Hurayra! Iwapo utaswali kwenye kona ya nyumba yako, nyumba yako inatoa nuru kama kundi la nyota angani, na inakuwa kama nyota kwa ajili ya watu wa duniani”. (Ihya al-Ulumiddin, I, 1023).

Abdallah bin Omar, alimtuma Hafsa, ambaye alikuwa dada wa Abdullah na mke wa Mtume ﷺ kwa Mtume ili amfafanulie moja ya ndoto zake. Mtume ﷺ akasema wakati akitafsiri ndoto hiyo:

“Abdallah ni mtu mkubwa. Hata hivyo, itakuwa nzuri sana iwapo ataswali swala za usiku ..!”

Tangu siku hiyo, Abdallah kamwe hakuacha kuswali usiku. (Bukhari, Tahajjud, IV, 360).

Mtume ﷺ anasema:

“Malaika Jibril ﷺ alisema: ‘Heshima ya muumini ni, bila shaka, ina uhusiano na swala za usiku...’” (Hakim, Mustadrak, IV, 360).

Miongoni mwa waja ambao Mwenyezi Mungu huwfurahia na yuko radhi nao ni yule anayekiacha kitanda chake kizuri na na chenye joto ili swali swala ya tahajjud. Mwenyezi Mungu hufurahishwa na mja huyo na kuwaambia Malaika:

“- Kitu gani kinamfanya mja Wangu huyu ajali sana kuswali wakati huu wa usiku?”

Malaika hujibu:

“- Ni hima yake ya kutaka kupata rehema na Baraka Zako, na pia hofu ya adhabu Yako.”

Mwenyezi Mungu husema:

“Basi nitampa kile anachotaka kutoka kwangu na nitamkinga na kile anachokihofia” (Fadail al-Amal, 299).

Aya nyingi za Qur'an zinawaita waja kumkumbuka Mwenyezi Mungu wakati wa usiku.

“Na katika usiku pia mtakase, na (vivyo hivy) baada ya kusujudu.” (Qaf, 50: 40).

“Na usiku pia mtakase, na zinapo kuchwa nyota.” (Tur 52:49).

“Na wale wanaokesha kwa ajili ya Mola wao Mlezi kwa kusujudu na kusimama.” (Furqan 25:64).

Mwenyezi Mungu anaelezea sifa za wale watakapokolewa na adhabu ya Mwenyezi Mungu, na kuwekwa peponi:

“Walikuwa wakilala kidogo tu usiku. Na kabla ya alfajiri wa-kiomba maghfira.” (Dhaariyat, 51:17-18).

Mbali na heshima hiyo, Mwenyezi Mungu amewafanya Waumini wanaomkumbuka wakati wa usiku kuwa watu bora pindi anapowalin-ganisha waumini na makafiri:

“Je! Afanyae ibada nyakati za usiku kwa kusujudu na kusi-mama akitahadhari na Akhera, na akitaraji rehema za Mola wake Mlezi...Sema: Ati watakuwa sawa wale wanao jua na wale wasio jua? Hakika wanao kumbuka ni watu wenye akili.” (Zumar, 39:9).

Mwenyezi Mungu anapowaeleza wale wanaomuabudu kwa dhati wakati wa usiku kwa namna hiyo, anawaonya waja wasiokuwa na hofu ambao hawaishi ipasavyo:

“Na usiku msujudie Yeye, na umtakase usiku, wakati mrefu.”

“Kwa hakika watu hawa wanapenda maisha ya kidunia, na wanaiacha nyuma yao siku nzito.” (Insan, 76:26-27).

Sehemu ya pili ya usiku inaelezwa kuwa yenyeye thamani zaidi. Siku moja Mtume ﷺ aliulizwa kuhusu hilo:

- Sehemu ipi ya usiku ambao ibada zina uwezekano wa kukubalika?”

Akajibu:

“Ibada zinazofanywa katika nusu ya pili ya usiku...” (Abu Dawud).

Hata hivyo, kwa kuwa si jambo rahisi sana kufanya ibada wakati wa usiku, kuna nukta kadhaa ambazo zinapaswa kuzingatiwa. Pamoja na hamu kubwa ya kufanya ibada usiku, mja anapaswa kula chakula chepesi wakati wa jioni na kulala mapema. Imesimuliwa kwamba: “Mtume ﷺ alikuwa akiwahamasisha watu kulala kabla ya Sala ya isha, na pia alikuwa akiwahimiza kutofanya mazungumzo ya muda mrefu baada yake.” (Bukhari, al-Salat Mawaqit, 23).

Muislamu anapaswa kuwa na tabia ya kulala mapema, na kuumka mapema. Kunaweza kuwa na mazingira yanayopelekea kufanya tofauti na hali hiyo kiasi kwamba haitakiwi ibada ya usiku kudhoo-fisha shughuli ya mtu. Omar, khalifa wa pili, anasema:

“Mtume ﷺ, wakati wengine, alikuwa akizungumza na Abu Bakr kuhusu mambo ya Waislamu mpaka alfajiri. Na mimi nilikuwa nikikaa nao.” (Tirmidhi).

Kanuni hizi ni muhimu ili kuondoa kizuizi cha kuamka kuswali na pia kufungua kamba za shetani anazofungwa mtu wakati amelala. Mtume ﷺ anasema:

“Unapolaa Shetani hufunga mafundo matatu upande wa nyuma wa shingo yako. Na huliambia kila fundo ‘usiku mrefu ubaki pamoja nawe.’ Unapoamka na kusoma jina la Mwenyezi Mungu fundo moja hufunguka. Unapochukua wudhuu fundo jingine hufunguka. Na unaposwali mafundo yote hufunguka. Hivyo, ndio maana unaamka asubuhi ukiwa mwenye nguvu na uchangamfu. Vinginevyo, utaamka ukiwa na usingizi na mchovu.” (Bukhari, Tahajjud, 12).

Hivyo, ni wazi kwamba swala ya usiku ni ya thamani sana kiasi kwamba ni ya pili kwa umuhimu baada tu ya swala za faradhi. Hata hivyo, wale wanaoswali usiku wanakumbushwa kutokuwa na kiburi kwa sababu tu ya kufanya ibada usiku. Wakifanya hivyo, watapoteza baraka ambazo wangeweza kuzipata. Wanapaswa kuzingatia akilini mwao kauli ifuatayo ya Mtume .

“Kuna watu wengi wanaofanya ibada usiku, lakini hawapati chochote zaidi ya kukaa kukaa macho tu.” (Ahmad bin Hanbal, Musnad, II, 373).

SWALA YA JAMAA

Moja ya pointi muhimu sana kuhusu swala ni kuswali swala za faradhi katika jamaa.

Kuswali faradhi katika jamaa ni ada yenyewe nguvu ya Mtume ﷺ, kamwe hakuacha kuswali katika jamaa isipokuwa wakati wa siku za mwisho wa uhai wake alipokuwa mgonjwa sana.

Tukio lifuatato linaloashiria umuhimu wa kuswali katika jamaa ni lenye kuvutia sana:

Swahaba mmoja wa Mtume ﷺ aitwaye Abdallah ibn Maktum, ali-yekuwa kipofu, siku moja alimuomba Mtume ﷺ amwie radhi asihud-hurie swala za faradhi katika jamaa:

“Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Wewe wajua hali yangu, kuna mitende mingi katika njia iendayo msikitini! Na siwezi kupata mtu wa kuniongoza kila wakati!”

Mtume ﷺ akajibu:

“- Je, unaweza kuisikia adhana ya swala?”

“- Ndiyo, ninaweza!”

“- Basi unatakiwa kuhudhuria jamaa, hata kwa kutambaa...” (I. Canan, Kutub al-Sitte, VIII, 256).

Mtume ﷺ anasema:

“Wale wanaohudhuria msikitini wakati wa giza watapata kivuli Siku ya Hukumu pindi itakapokuwa hakuna kivuli.” (Ibn Maja).

Kuna maneno mengine ya Mtume ﷺ kuhusu suala hili:

“Swala inayoswaliwa katika jamaa ina ubora mara 27 zaidi ya inayoswaliwa na mtu mmoja pekee yake.” (Bukhari, Adhan, 30).

.. Swala inayoswaliwa katika jamaa ya watu wawili ni bora kuliko swala ya mtu mmoja; swala ya watu watatu ni bora kuliko swala ya watu wawili. Kadiri idadi yao inavyozidi ndivyo swala yao inavyopen-deza mbele ya Mwenyezi Mungu.” (Abu Dawud, Nasai, Imamat, 45).

“Wale wanaoswali swala ya isha katika jamaa wanahesabiwa kuwa wametumia nusu ya kwanza ya usiku, na wale wanaoswali swala ya asubuhi katika jamaa wanahesabiwa kuwa wametumia nusu ya pili ya usiku wakiswali.” (Muslim, Masjid, 260).

“Wale wanaohuduria jamaa ya swala tano za kila siku mara kwa mara watapita kwenye daraja la ulimwengu huu kwenda peponi kama radi. Aidha, Mwenyezi Mungu atawafufua, na kuwakusanya kwa ajili ya hukumu wakiwa mionganoni mwa kizazi cha pili cha Waislamu baada ya Mtume . Wale wenye kuhuduria jamaa usiku na mchana watapata thawabu za mashahidi elfu moja.” (Jamu'l-Fawaaid, 246).

“Simama kikamilifu katika mstari wakati wa kuswali jamaa, kwa sababu ni alama ya swala kamilifu.” (Abu Dawud, Salat, 93).

Kuswali katika jamaa huimarisha nguvu ya imani ya mja. Ni kioo cha jamii ya Kiislamu. Jamii yenye imani huimarishwa kwa kuhuduria swala ya jamaa.

Mtume anasema:

“Mtu ambaye huenda msikitini kuswali baada ya kufanya wud-huu nyumbani ni kama mtu ambaye huhiji kwenye Ka'bah baada ya kuvalaa ihram, nguo maalum kwa ajili ya Hija.” (Fadail al-Amal, 275).

Mtu huyu hupewa thawabu kwa kila hatua anayopiga kuelekea msikitini, na kusamehewa mojawapo ya dhambi zake.

“Yeyote anayeswali katika jamaa kuanzia mwanzo mpaka mwisho kwa muda wa siku arobaini hupewa vyeo viwili vyta upendeleo. Cheo cha kwanza ni kuokolewa na moto. Cheo cha pili ni kumweka mbali na unafiki.” (Muslim, Tirmizi).

Siku ya Kiyama Mwenyezi Mungu atauliza:

“Wako wapi jirani zangu?”

Malaika watajibu:

“Ewe Mola wetu! Ni nani hao jirani zako?”

Mwenyezi Mungu atasema:

“Wale ambao walikuwa wakihuduria msikitini.”

Mtume anasema:

“Msikiti ni nyumba ya kila muumini wa kweli. Mwenyezi Mungu amewahakikishia hawa waja wote kuwa watapata kila aina ya urahisi, huruma, na wepesi wa kupita kwenye daraja la ulimwengu kwen-da peponi.” (Tabarani).

Kuhudhuria swala katika jamaa ni muhimu sana kiasi kwamba Mtume alionya sana kuhusu madhara ya kuipuza. Moja ya maneno ya Mtume kuhusu suala hili ni kama ifuatavyo:

“Swala ya wale wasiohudhuria jamaa hali ya kuwa wanasi kia adhana ya sala (na kuswali wakati ambapo) hawana udhuru wenye kukubalika swala zao hazikubaliwi.”

Maswahaba wakamwuliza,

“Ewe Mtume! Ni kitu gani kinachohesabika kama udhuru? ”

Mtume akasema:

“Ni ugonjwa au hofu ya hatari.” (Abu Dawud, Ibn Maja).

Ikiwa kundi la watu hawawezi kujiunga na jamaa msikitini, wana-takiwa kutekeleza swala yao pamoja mahali watakapokuwa. Mtume anasema kuhusu suala hili:

“Kama kundi la watu watatu katikia kijiji au mashambani hawate-kelezi swala yao kwa pamoja, Shetani huwaganda. Jaribuni kutekele-za swala yenu pamoja na watu wengine, na jitahidini sana kushirikia katika jamaa kwa sababu mbwa mwitu humla kondoo aliyejitenga” (Abu Dawud, Ahmad, Nasai).

Kuhudhuria swala ya jamaa ya asubuhi na ya ishaa ina umuhi-mu mkubwa. Mtume anasema:

“Mwenye kuswali swala ya ishaa katika jamaa huhesabiwa kuwa amefanya ibada katika nusu ya kwanza ya usiku, na mwenye kuswali swala ya asubuhi katika jamaa huhesabiwa amefanya ibada katika maeneo yote ya usiku.” (Muslim).

“Kama watu wangejua nguvu na ubora wa adhana ya swala na kusimama katika mstari wa kwanza wa jamaa, na wakawa hawana

nafasi nyingine, bali kupiga kura kwa karatasi ili waweze kuwa wenye kutoa adhana ya swala na kusimama katika mstari wa kwanza, wan-geweza kwenda kupiga kura. Kama wangejua ubora wa kuwa wa kuja mapema katika swala ya jamaa, wangesongamana baina yao wenyeewe. Na kama wangejua thawabu za swala ya asubuhi na isha, wangehudhuria hata kwa kutambaa.” (Bukhari, Muslim).

Hivyo, muumini anatakiwa kuutoa moyo wake kwa ajili ya swala, na masikio yake kwa ajili ya adhana ya swala. Kushiriki katika jamaa huanza kwa kushiriki katika adhana ya swala. Maswahaba wa Mtume walikuwa wakiacha shughuli zote za kidunia wakati inapotolewa adhana ya swala ili kijiandaa na kupata utayari na hamasa kwa ajili ya swala. Mkono iliyokuwa ikitupa nyundo na ulimi uliokuwa ukizungumza vyote vilikuwa vikisimama, na kazi pekee ilikuwa ni kushika njia kuelekea msikitini. Nyoyo zao zilizojazwa upendo wa Mwenyezi Mungu zilikuwa zikifuata mwongozo ulielezwa na Mtume :

“Unaposikia adhana ya swala, rudia rudia maneno yanayosemwa na muadhini! Kisha tamko la kunitakia Baraka ya Mwenyezi Mungu juu yangu! Mwenye kunitakia Baraka ya Mwenyezi Mungu juu yangu, Mwenyezi Mungu atampa marakumi ya Baraka alizonitakia. Hii ni darrera kubwa sana peponi ambao itatolewa kwa mja mmoja tu. Na mimi mwenyeewe ninataka kuwa mtu huyo. Na yejote anayetaka uombezi wangu, atapata.” (Muslim, Salat, 11).

Yule anayekwenda msikitini bila ya kufurahia maana ya kina na ya kiroho ya swala kama ilivyoelezwa hapo juu hapati baraka yoyote kutokana na amali yake. Maneno ya Mtume kuhusu suala hili yanafaa kukumbukwa:

“Mtu hupata kile anachokusudia kwa kuja msikitini.” (Abu Dawud).

Kwa upande wengine, kuhudhuria jamaa humpatia mtu nyenzo ya kuyaweka maisha yake chini ya udhibiti, na kutenda kama wakala wa kurekebisha hali ya maisha yako yasiyokuwa na mpangilio.

Maneno ya Mtume yasemayo, “Je, mtu mwenye kuinua kichwa chake kutoka katika hali ya kusujudu kabla ya Imamu haogopi kuwa Mwenyezi Mungu aweza kukigeuza kichwa chake kuwa kama cha ya punda?” (Bukhari, Muslim), inaashiria kuwa watu wasiokuwa

na mpangilio wanaweza kupata mafunzo kwa njia ya swala na mtu huyo akaweza kusimama sawasawa mbele ya Mwenyezi Mungu. Vinginevyo, utaratibu na utulivu hatuwezi kuwepo katika swala.

Neno la mwisho kuhusu swala ya jamaa ni kwamba kila muumini anatakiwa kuufanya moyo wake kushikamana na msikiti, kwa sababu kati ya makundi saba ya watu walioahidiwa kivuli cha Mwenyezi Mungu Siku ya Kiyama pindi ambapo hakutakuwa na kivuli kingine isipokuwa kivuli chake ni kundi la waumini “wenye nyoyo zilizoshikamana (clinging) na msikiti.”

SWALA KAMA KIMBILIO LA KIPEKEE

Swala, kama aina ya kipekee zaidi ya ibada, pia ni namna ya kipekee zaidi ya kutafuta kimbilio kwa Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo, pindi mtu anapokabiliwa na aina yoyote ya mateso, shida, dhiki, mateso, na maumivu anatakiwa kurejea kwenye swala mara moja. Hii ni sunnah ambaao Mtume ﷺ mara nyingi aliiweka vitendoni.

Hudhayfa anasema:

“Mtume ﷺ alikuwa akirejea kwenye swala kila alipokabiliwa na shida.” (Ahmad, Abu Dawud). Abu Darda anasema:

“Mtume ﷺ alikuwa akienda msikitini kila dhoruba lilipotokea, na angekaa huko hadi dhoruba linapokwisha. Pia alikuwa akiswali pindi mwezi au jua vinapopatwa.”

Tunaweza kufafanua hapa kuhusu kupatwa kwa mwezi au jua. Siku Ibrahim, mtoto wa Mtume ﷺ, alipofariki dunia ilikuwa ni siku ambaao mwezi ulipatwa. Kutokana na tukio hili baadhi ya maswahaba walianza kusema:

“- Mwezi umepatwa siku hiyo hiyo aliyofariki mtoto wa Mtume ﷺ.”

Hata hivyo, Mtume ﷺ alilikianusha hili na kusema:

“Mwezi na jua hakuna kinachopatwa kwa sababu ya kifo cha mtu” (Muslim, Kusuf, 29).

Kwa upande wengine, binti wa Abu Bakr alimuuliza Aisha, mke wa Mtume ﷺ, wakati wa kupatwa kwa jua;

“Je hii ni dalili ya msukosuko au Kiyama?”

Aisha akajibu:

“Ndiyo.”

Amr bin As anasimulia kama ifuatavyo:

“Jua lilikuwa limepatwa. Mtume alisimama kwa ajili ya swala. Alisimama sana kiasi kwamba tulidhani kuwa kamwe hatarukuu. Hata hivyo akarukuu, lakini kwa mara nyine alichukua muda mrefu kiasi kwamba tulidhani kuwa hatoinua kichwa chake tena. Kisha akaenda chini kusujudu. Tena, tukadhani kuwa hatoinua kichwa chake. Lakini aliinua kichwa chake, akaendelea kuwa katika hali hiyo kwa muda mrefu kiasi kwamba tulidhani kuwa hatorudi tena kwenye sijda. Lakini alikwenda kusujudu. Kwa mara nyine tukadhani hivyo hivyo. Lakini aliinua kichwa chake tena. Alifanya hivyo katika rakaa ya pili ya swala. Alikuwa akilia wakati akiwa katika sijda.

Kisha alimuomba kwa unyenyekevu Mwenyezi Mungu:

‘Mola wangu! Je si ulisema kwamba hutowaadhibu hali yakuwa nikiwa mionganoni mwao? Je si ulisema kuwa hutowaadhibu hali yakuwa wanakuomba msamaha?’

Pindi Mtume alipomaliza kuswali tu, hali ya kupatwa kwa jua ilikwisha na jua likawaka tena”. (Nasai, Abu Dawud).

Kama maelezo haya yanavyoonyesha, kupatwa kwa jua sio kitendo tu cha kawaida cha asili (maumbile). Kinatukumbusha juu ya Ukuu na Nguvu za Mwenyezi Mungu. Pia ni Onyo la Mwenyezi Mungu na ni ishara ya Kiyama, kwa sababu anga kupatwa na giza ghafla wakati wa mchana inaonyesha jinsi mwezi na jua vinavyomtii Mwenyezi Mungu kulingana na amri ya Mungu, na pia vinaonyesha mazingira na hali ya Siku ya Kiyama. Binadamu wanatakiwa kuonyeka kutokana na kupatwa kwa mwezi na jua na hivyo kuwa na hofu wakati wote, na tujue kwamba kila kitu katika dunia hii ni chenye kupita, na hivyo kuwa tayari kwa ajili ya Akhera, kwa sababu hali ya kupatwa kwa jua inaweza isiondolewe tena ikabaki hivyo hivyo.

Aina hii ya maonyo ya Mwenyezi Mungu inapatikana katika maeneo mengine. Kwa mfano, nyufa (fault lines) kwenye ardhi ni

mionganoni mwa aina hii ya maonyo. Mwenyezi Mungu anaweza ku-uchukua uhai wa waja wake bila kuziamsha nyufa hizi. Hata hivyo, anazionyesha mbele ya macho ya waja Wake kama mfano wa hatima isiyoepukika ili wapate kuendelea kuwa katika hali ya uangalifu, na hivyo kuwa tayari kwa ajili ya Akhera. Hili, kwa kweli, onyo kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Hakika, haya sio maonyo pekee ya Mwenyezi Mungu. Mafuriko, vimbunga, magonjwa yasiyotibika na kadhalika yote ni mionganoni mwa maonyo ya aina hii. Mshairi mmoja anasema kuhusu suala hili:

*Mauti yamenikaribia,
Kwa kisingizio cha kuumwa na kichwa!*

Hata hivyo, hapa ni lazima kusisitiza tena kwamba kama haya yasingetokea, binadamu wangeanguka ovyo katika makucha ya kifo kwa ghafla, na kupotea. Hata hivyo, Mwenyezi Mungu, Mwenye kurehemu, anawaongoza waja Wake kwa ishara nyingi za Kimungu ili wapate kuwa tayari kwa ajili ya hali halisi isiyoepukika kabla ya mauti kuwafika. Hadrat Nadr anasimulia:

Siku moja giza lilitanda wakati wa mchana. Nikakimbia haraka kumuuliza Anas:

“Je, kitu kama hiki kilitokea wakati wa Mtume ﷺ?”

Naye akajibu:

“Mwenyezi Mungu apishe mbali! Sisi tulikuwa tukikimbilia misikitini hata kama upopo ungevuma kwa kasi kidogo.”

Walikuwa wakifanya hivyo, kwa sababu swala ni ngao dhidi ya majanga na madhara mengi yanayotokea katika dunia hii, na pia ni ngao dhidi ya Moto wa Jahannam. Mwenyezi Mungu anasema:

“Enyi mlion amini! Takeni msaada kwa subira na Sala. Hakika Mwenyezi Mungu yu pamoja na wanao subiri.” (Baqara 2:153).

Utawala wa nasaba ya Fir'aun wa Misri unajulikana sana katika historia. Ni maarufu kwa dhuluma na ujeuri. Ulitawala nchini Misri katika zama za Nabii Ibrahim ﷺ pia. Mfalme aliyeitwa Fir'aun alikuwa akimkamata mwanamke yejote mzuri ambaye alifika katika nchi

yake, na kumuua mume wake (kama alikuwa ameolewa), na kisha kumtaka kaka yake (kama alikuwa naye) amuache awe wake.

Pindi Nabii Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ na mkewe Sarah walipoondoka katika mji wa Urfa kuelekea Misri baada ya Namrud kuangamia, wakati wakivuka mpaka askari wa Fir'aun walimuuliza Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ kuhusu mwanamke aliyeandamana naye. Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ aliwaambia kwamba alikuwa dada yake katika dini, kwa matumaini ya kuwaweka kwenye msitari wa kisheria utakaowafanya wasitekeleze makusudio yao. Waliposikia jibu lake walimuacha huru Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, lakini wakamchukua Sarah kumpeleka kwenye kasri la mfalme.

Imesimuliwa katika kitabu cha Bukhari kwamba:

“Sarah alipofika kwenye kasri, alichukua wudhu mara moja na kuswali rakaa mbili. Alitaka ulinzi wa Mwenyezi Mungu, na Mwenyezi Mungu akamlinda.”

Firauni aliyejaribu kumkaribia Sarah alizirai kwa sababu Mwenyezi Mungu alikuwa akimlinda.

Na hatimaye ya Firaun alipooza na kukumbwa na mshituko na wasiwasi. Hatimaye basi Sarah aliachiwa huru. Aidha, alimpatia kijakazi wake Hajar kama zawadi. Firaun aliwaambia viongozi wa juu wa lkulu ambao walikuwa wakimuangalia kwa mshangao:

“- Mwanamke huu ni jini. Kama angekaa nami tena kwa muda mfupi, ningeangamia. Nitempatia kijakazi wangu Hajar kama zawadi ili asinidhuru!”

Hivyo, haya yalikuwa matokeo ya rakaa mbili za swala iliyoswaliwa na Sarah.

Kwa hiyo, Mtume صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ alikuwa akiwaelekeza watu wa nyumbani kwake kuswali pindi walipokabiliwa na tatizo au balaa lolote, na pia alikuwa akisoma aya ifuatayo kutoka ndani ya Qur'an Tukufu:

“Na waamrishe watu wako kusali, na uendelee mwenyewe kwa hayo. Sisi hatukuombi wewe riziki, bali Sisi ndio tunakuruzku. Na mwisho mwema ni kwa mchamngu.” (Taha 20:132).

Mtume صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ pia anatauhabarisha kuwa Mitume wa kabla yake nao pia waliswali pindi walipokumbana na tatizo lolote:

“Mitume wa kabla yangu nao pia walishikamana na swala pale walipokabiliwa na taabu au balaa lolote.” (Fadail al-Amal, 249).

Mtume ﷺ pia alisema.

“Mwenyezi Mungu huwasaidia watu wangu kutokana na swala na usafi wa moyo wa watu wa hali ya chini.” (Nasai, Jihad, 43).

Allama Sharani anasema:

“Nchi ambao watu hawaswali hukumbwa na matatizo na majanga. Na nchi ambao watu huswali huepushiwa mbali na matatizo hayo. Basi mtu asiseme ‘mimi ninaswali, na kama watu wengine hawaswali hainihusu’, kwa maana pindi jamii inapoletewa tatizo au balaa huwakumba wanajamii wote wa jamii husika.

Siku moja Mtume ﷺ aliulizwa kuhusu nukta hii kama ifuatavyo:

‘- Je, tutaangamia hata kama tutakuwa na watu wema miongoni mwetu?’

Mtume ﷺ akajibu:

‘- Ndiyo, pindi uovu unapoendelea ...’ (Muslim, Fitan, 1).

Hivyo basi, kila muumini ambaye amepewa nguvu ya asili ana wajibu wa kuamrisha mema na kukataza mabaya.”

Kwa upande wengine, njia pekee ya kuokolewa dhidi ya mzigo ulio juu ya mabega yetu unaotokana na matendo ya kizembe yanayoleta maonyo na msiba kutoka kwa Mwenyezi Mungu ni kushikamana na swala barabara. Yaani, wokovu dhidi ya dhambi unawezekana tu kwa toba na swala. Mtume ﷺ alimwambia mtu mwenye dhambi ambaye alikuja kwake na kuswali pamoja naye kwa ajili ya kuomba toba;

“- Mwenyezi Mungu amekusamehe dhambi zako.” (Muslim, Abu Dawud, Bukhari).

KUDUMISHA SWALA

Amri ya Mwenyezi Mungu katika Qur'an haitumii neno “Swali!” bali inatumia maneno “simamisha swala!”

Swala inayoswaliwa kikamilifu humzuia muumini dhidi ya mapenzi ya kuipenda dunia; inampatia muumini uchaji na unyoofu. Qur'an Tukufu inasema:

“... na ushike Sala. Hakika Sala inazuilia mambo machafu na maovu. Na kwa yakini kumdhukuru Mwenyezi Mungu ndilo jambo kubwa kabisa...” (Ankabut, 29:45).

Swala humzuia muumini dhidi ya maovu ama kabla ya sala au ya baada yake, na bila shaka, wakati wa swala yenewe. Kama swala haimzui mtu kufanya maovu hiyo ina maana kwamba mtu huyo si mwenye kuswali mara kwa mara. Mtume anasema kuhusu swala ya aina hii ya watu:

“Mtu ambaye swala yake haiwezi kumzuia dhidi ya maovu ya wazi na yenye utata anayoyafanya, mtu huyo huwa mbali na Mwenyezi Mungu.” (Jam ‘al-Fawaid, I. 339)

Kwa hiyo, nukta muhimu ya kuzingatiwa wakati wa swala ni unyenyekevu.

SWALA INAYOSWALIWA BILA KHOFU

Swala isiyoswaliwa katika njia kamili na swala ambao Shetani huingia kati, ni sawa na pigo analopigwa mtu anayeswali swala hiyo. Qur'an Tukufu inasema:

“Basi, ole wao wanao sali, ambao wanapuuza Sala zao; ambao wanajionyesha, Nao huku wanazuia msaada.” (Maun, 107:4-7).

Wafasiri wa Qur'an wameainisha aina tatu za kupuuza swala:

1. Kutojali pindi wakati wa swala unapofika na kuichelewesha kwa kuiswali wakati wengine.
2. Kutokuwa na hisia ya swala ndani ya moyo ingawa kimwili upo katika swala.
3. Kutozingatia maana ya swala.

Mawlana Jalal al-Din Rumi anasema:

“Niliuliza akili yangu kuhusu ‘Imani ni nini?’ Na akili yangu ika-liinamia sikio la masikio ya moyo wangu na alimtia kulinong’oneza: ‘Imani ni tabia’”

Tabia kubwa kabisa ni unyenyekevu mbele ya Mola. Na ni vyema iwapo itaonyeshwa kwenye ibada, hususani swala.

Kutojua shuruti, maagizo, na yale yaliyomo ndani ya swala ni udhaifu unaotumiwa na Shetani kumkosesha mhusika baraka. Tabia ya mtu anayeswali kutokuwa na khofu huruhusu nguvu ya Shetani kufanya kazi. Na, bila shaka, swala inayodhoofishwa na Shetani si yenye kukubalika.

Baadhi ya watu hujionyesha kama watetezi wakubwa wa Uislamu, lakini hawautambui vilivyo umuhimu wa swala, na wamekuwa wenye kughafilika kuhusu hilo. Huyadhoofisha maagizo ya Qur'an na us-hauri wa Mtume, na huendelea kuwa mbali na swala. Huutelekeza unyenyekevu na maana ya swala. Huswali kana kwamba wanataka kuwa huru nayo iwezakanavyo. Mwenyezi Mungu atuepushe kutoka-na na aina hii ya kuwa mbali na swala.

Watu hao ni kama wale wanaofiliska. Hawana walichobakisha zaidi ya uchovu. Mtume ﷺ anasema:

“Kuna watu wengi ambao huswali, lakini hawapati chochote zaidi ya uchovu na mchoko.” (Nasai).

“Mwenyezi Mungu hazitambui sifa nyingine nzuri za wale wasiodumisha swala.” (Tabarani).

“. Kwa mara nyingine tena, Mtume ﷺ anaueleza uzembe wa mtu kutoswali katika namna sahihi kuwa ni “wizi”. Anasema:

“Mwizi mbaya zaidi mionganoni wa watu ni yule anayeiba kutoka katika swala yake.” (Ahmad na Hakim).

Na aina hii ya wizi unaofanywa niaba ya Shetani mwizi hapati kitu zaidi ya uchovu. Na mwizi huyo anatakiwa kukumbuka maneno ya Mwenyezi Mungu kuhusu suala hili:

“Basi ole wao wale wanaopuuza Sala zao ...” (Maun 107:4-5).

Kama aya hii inavyoeleza kwa uwazi, wale ambao ni wavivu hawawezi kuikurubia swala, na wale ambao hawawezi kuzishinda nafsi zao susuavu hawawezi kupenya ndani ya roho ya sala, na hivyo hawawezi kunufaika nayo.

Mtu anayeswali bila kuzingatia maana ya swala, na akawa anaswali bila kutambua kuwa yuko mbele ya Mwenyezi Mungu, na akashikamana na mambo ya kidunia akiwa anadhukuru ndani ya swala, hiyo ina maana kuwa yeye si mwenye kuswali kweli. Swala yake hubaki hapa hapa duniani.

Hivyo, swala inayotakiwa kuikomaza imani ya mtu ndani ya moyo wake haiwapatii chochote watu hao wasiokuwa na hofu. Na swala ya watu kama hao haiwaletei chochote bali adhabu ya milele. Qur'an Tukufu inasema:

“Hakika wanafiki wanamkhadaa Mwenyezi Mungu, na hali ni Yeye ndiye mwenye kuwakhadaa wao. Na wanapo inuka kusali huinuka kwa unyong'onyo, wanajionyesha kwa watu tu, wala hawamdhukuru Mwenyezi Mungu ila kidogo tu.” (Nisaa 4:142).

WALE WANAOJIWEKA MBALI NA SWALA

Mja mmoja mwema wa Mwenyezi Mungu anawaonya wale ambao si mionganoni mwa wanaoswali:

“Wale wanaoacha kuswali kwa sababu ya mali za kidunia watafufuliwa na kukutanishwa na Qur'an kwa ajili ya hukumu. Wale wasioswali kwa sababu ya kughilibiwa na nguvu ya utawala na uongozi wao watafufuliwa pamoja na Fir'an. Wale wasioswali kwa sababu ya kuwa vyeo vya juu na ushawishi mkubwa watafufuliwa pamoja na Haman (waziri wa Firaun) na wale wanaojitenga na swala kwa sababu ya upendo uliopindukia wa kupata faida katika biashara watafufuliwa pamoja na Ubay bin Khalaf, adui ya Mtume .

Wale wanaoopuza swala huishi maisha yasiyo na faida. Hawana nuru ya uzuri wa Kimungu katika nyuso zao. Hawapati thawabu kwa matendo yao yoyote. Dua na maombi yao kwa Mwenyezi Mungu si yenye kukubalika. Wao pia hunyimwa upendo wa watu wema. Maisha yao yote yapo katika maumivu kulingana na hekima isema-

yo "utakufa kama ulivyoishi." Makaburi yao hugeuka kuwa shimo la moto ambapo hasira ya Mwenyezi Mungu itawathibitikia. Watahojiwa sana na hatimaye kutupwa katika moto wa Jahannam.

Kama ilivyosimuliwa katika Hadith moja ndani ya kitabu cha Al-Bukhari, Mtume ﷺ alikuwa akiwaliza maswahaba baada ya swala ya asubuhi kama walikuwa na ndoto yoyote. Wale ambao waliokuwa na ndoto walikuwa wakimueleza Mtume ﷺ ndoto zao naye alikuwa akiwatafsiria. Siku moja aliuliza tena na kusema:

"Mimi niliota na ndoto. Watu wawili walikuja na kunichukua." Kisha akawaambia sehemu iliyobaki na kuwaelezea sifa za pepo na moto, hususani mateso yake. Kisa cha mtu aliyekuwa motoni kilisimuliwa kama ifuatavyo: Mtu mmoja alipigwa jiwe kichwani. Jiwe hilo lilipiga sana kiasi kwamba lilimrudisha nyuma. Hii ilitokea tena na tena.

Mtume ﷺ aliwaliza watu wawili waliochukua:

"- Ni nani mtu huyu?"

Wakasema:

"- Huyu mtu alipendelea kulala badala ya kuswali na akaacha kabisa kusoma Qur'an ingawa hapo mwanzo alikuwa amejifunza ku-isoma."

Shetani hujaribu hasa kumweka mja mbali na swala. Shetani anataku kuhakikisha kuwa mja anakuwa mbali na rehema za Mwenyezi Mungu, kwa maana anajua kwamba "Yule asiyekuwa na swala hana dini pia." (Taberani)

Hivyo, waumini wenyewe kuelewa hujilinda dhidi ya mitego ya Shetani kuhusu suala hili na huichunga swala na kujitahidi kuziwahi zile swala ambazo hawakuziswali kwa wakati sahihi.

Mtume ﷺ anasema:

"Yeyote atakayesahau kuswali, basi, aitekeleze mara moja pindi atakapokumbuka; hakuna njia nyingine ya kuilipia." (Muslim, Masajid, 314). Kama ujumbe wa maneno ya kuwa kinachotakiwa kuwahiwa usipozingatiwa, mja atakuwa katika hali mbaya na ya unyonge huko Akhera.

SWALA NI NYENZO YA UPAMBANUZI

Mtume alikuwa akimuusia na kumshauri mtu yejote aliyesilimu:

“Alama ya Uislamu ni swala. Mtu anayeswali kwa wakati, aka-zingatia masharti yake, na kwa moyo wote, mtu huyo ni muumini wa kweli.” (Fadail al-Amal, 255-256).

Alikuwa akiwafundisha wale walioingia katika Uislamu jinsi ya kuswali na kuwalishwa kwamba swala ni nguzo ya dini na ndiyo inayomtofautisha muumini na kafiri.

Maswahaba wa Mtume walikiona kitendo cha kuikimbia swala kuwa ni sawa na ukafiri. Abu Bakr alikuwa akiwaambia watu waliokuwa karibu naye unapofika wakati wa swala:

“Enyi watu! Amkeni! Zimeni moto mliomo ndani yake kwa kuswali!”

Swala sio njia tu inayomtofautisha muumini na kafiri, bali pia huwatofautisha waumini wenyewe kwa kutokana na kuwa na daraja zao. Abu Hurayra anasimulia Hadith ifuatayo:

“Watu wawili wa kabile la Udaa walikuja kwa Mtume na kusilim. Baadaye, mmoja wao aliuwawa katika vita. Mwengine akafa kifo cha kawaida mwaka mmoja baada ya yule wa awali. Nikaota kwamba Yule aliyekufa mwaka mmoja baadaye ameingia peponi kabla ya Yule aliyeuawa. Nilishangaa na kusema:

‘Je, daraja ya mtu aliyekufa shahidi haiku juu? Je, si ndiye aliye-takiwa kuingia peponi kwanza?’

Nilipomueleza Mtume jambo hili alisema:

‘Je, huzioni thawabu za Yule aliyekufa baadaye? Alifunga Mwezi wa Ramadhani mwaka mmoja zaidi baada ya Yule wa kwanza kuuuwawa kishahidi. Vilevile aliswali zaidi ya rakaa elfu sita za swala’. (Ahmad, ibn Maja).

Kuhusu tukio lingine la aina hii Mtume aliwaambia maswaha-ba:

“Je yule aliyekufa mwaka mmoja baadaye si amefanya ibada zaidi?

“Hakika” walijibu.

Mtume ﷺ akasema:

“Je hakufanya sijda zaidi ya yule aliyefariki mapema?”

“Hakika”, walijibu.

Mtume ﷺ akasema:

“Kuna tofauti kubwa kati yao kama mbingu na ardhi”

Ubora wa swala unaelezwa katika maneno yafuatayo ya Mtume ﷺ:

“Mwenyezi Mungu hakuamrisha kitu bora kuliko imani na swala. Kama angeamrisha kitu kingine bora angewaamuru malaika kukitekeleza. Wakati ambapo baadhi ya malaika wamerukuu na wengine wako katika hali ya kusujudu usiku na mchana”.

“Swala ndiyo jihadi thamani kubwa zaidi.”

“Pindi mtu anaposimama kwa ajili ya swala Mwenyezi Mungu humuelekea na anapomaliza kuswali Mwenyezi Mungu hugeuka nyuma.” (Fadail al-Amal, 256).

“Janga au balaa linapokuja kutoka mbinguni wale walio msikitini huokolewa nalo..”

“Funguo ya pepo ni swala.” (Tirmidhi, Taharat, 3).

“Swala ni kafara ya kila muumini mwema.” (Kuzai, Musnad, I, 181).

“Mtu anayepuuza swala ni kama mtu ambaye amepoteza mali na familia familia yake yote.” (Nasai, Ahmad).

Kwa kuwa swala ni ni kitu bora na muhimu sana, Uislamu unawataka watu wajifunze swala hiyo wakiwa bado na umri mdogo. Mtukufu Mtume ﷺ anatuusia sana kuhusu jambo hili akisema:

“Waamrisheni watoto wenu kuswali wakiwa na umri wa miaka saba, na wapigeni kidogo (wanapoiacha) wakiwa na umri wa miaka kumi. Waacheni pia walale wenyewe (katika umri huu).” (Abu Dawud).

MUKHTASARI

Ni vyema ijulikane kuwa mara nydingi swala huanza kutokana na dhiki ya moyo wakati unapopitia katika mtihani au mateso na unavyo-endelea mpaka kufika kwenye furaha ya tukio la kusherehekeea Eid. Tukiweka uhusiano wa mfano hapa, tunaweza kusema kuwa wale wanaodumisha swala katika ulimwengu huu watalipwa kwa sherehe siku ya Kiyama kwa maana swala inajumuisha kumuongoza mja kuelekea kwenye ukamilifu na malipo kutoka kwa mwenyezi Mungu. Kwa ufupi, swala ina faida za kimwili zifuatazo:

Swala inahitaji harakati za kimwili ambazo zinaleta afya na siha kwa mwili wa mtu. Vilevile inaupangilia muda wa mtu kwa siku nzima na kuuwekea utaratibu kwa kipindi chote cha maisha yake.

Swala ina faida zifuatazo za kiroho:

Inaposwaliwa kwa namna inayotakiwa, inampatia mtu husika furaha ya kuwa mbele ya Mwenyezi Mungu, tafakuri, faraja wakati wa hofu, raha wakati wa furaha, kuimarisha tabia ya kiroho ya nafsi, kui-boresha imani, na uhusiano mzuri na Mwenyezi Mungu.

Swala hutoa faida zifuatazo za kijamii:

Hisia ya kuwa pamoja, kujuana, urafiki, uimarishaji wa mshikamano wa undugu.

Ni lazima ilezwe hapa kuwa hakuna udhuru wa kutoswali unaokubaliwa. Hata wale walio katika medani ya vita wanatakiwa kuswali kwa zamu. Na hakuna udhuru kwa wanawake mbali na sababu zinazohusiana na afya ya wanawake.

Mtukufu Mtume alikuwa makini sana kuhusu swala kiasi kwamba alituonya hata alipokuwa katika dakika za mwisho za uhai wake:

“Kuweni makini sana kuhusu swala!”

Tunapaswa kuwa macho milele kuhusu swala kwa kuzingatia onyo lililotajwa hapo juu.

Nyoyo zenye kulizingatia onyo hili na kuutambua umuhimu wa swala, basi na ziwe na furaha ya juu kabisa katika maisha yake. Hujisukuma mbali na ulimwengu huu wa mpito na kuufikia muunga-

no wa kuwa pamoja na Mwenyezi Mungu pindi zinaposimama kwa ajili ya swala.

Mfanya ibada wa kweli anatakiwa kuwa na sifa zifuatazo ili swala yake ikubaliwe:

- “1. Ambao wanadumisha Sala zao,**
- 2. Na ambao katika mali yao iko haki maalumu kwa (mhitaji) mwenye kuomba na anaye jizulia kuomba (kwa sababu maalumu);**
- 3. Na ambao wanaisadiki Siku ya Malipo,**
- 4. Na ambao wanaiogopa adhabu itokayo kwa Mola wao Mlezi;**
- 5. Na ambao wanahifadhi tupu zao;**
- 6. Na ambao wanazichunga amana zao na ahadi zao,**
- 7. Na ambao wanasimama imara katika ushahidi wao,**
- 8. Na ambao wanazihifadhi Sala zao;**

Hao ndio watakao hishimiwa Peponi.” (Maarij, 70:23-35).

Ewe Mola wangu! Zifanye swala zetu zipate heshima ya kuswali kwa maana na hekima yake ya kweli, na zihesabiwe kama njia (miraji) ilekeayo kwako! Zifanye swala zetu kuwa furaha yetu, na raha ya nyoyo zetu hapa duniani na kesho Akhera!

Amiin!..

WUDHU, KUOGA (GHUSLI), KUTAWADHA KWA KUTUMIA MCHANGA AU ARDHI (KUTAYAMMAM) YANAPOKOSEKANA MAJI

1. Wudhu

Masharti ya lazima (faradhi za) ya wudhu

1. Kuosha uso.
2. Kuosha mkono miwili mpaka kwenye viwiko.
3. Kupitisha kitanga cha mkono wenyewe maji juu ya robo ya kichwa, kuanzia mbele ya paji la uso mpaka na nyuma ya kichogo (hend).
4. Kuosha miguu hadi vifundoni.

Matendo ya Sunna yaliyofanywa na Mtume wakati wa kutawadha:

1. Kuweka nia kwamba kitendo hicho ni kwa ajili ya ibada na usafi.

2. *بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* Kuanza kwa kusema

“Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa rehma, Mwenye kurehemu.”

3. Kuanza kuosha mkono miwili hadi kwenye vifundo.
4. Kusafisha meno na mswaki (miswak) kila iwezekanavyo, kama hakuna, basi kusugua kwa vidole.
5. Kutawadha kuanzia mwanzo hadi mwisho bila kupumzika.
6. Kusugua maeneo ya wudhu.
7. Kusuza mdomo kwa maji mara tatu.
8. Kusukutua (haifanyiki wakati wa funga).
9. Kusafisha puani kwa kuvuta maji mara tatu.
10. Kuosha mara tatu.
11. Kuanza upande wa kulia wakati wa kuosha.
12. Kuosha mkono na miguu kwa kuanzia kwenye ncha za vidole.
13. Kupangusa ndevu kwa mkono wenyewe maji.
14. Kusogeza pete kwenye kidole ili isibaki sehemu yoyote kavu.
15. Kupitisha vidole vyenye maji katika mashimo ya masikio.
16. Kupitisha mkono yote juu ya nyuma ya kichwa na shingo.

17. Kupitisha kitanga cha mkono wenge maji kwenye kichwa chote.
18. Kuhakikisha kwamba maji yanafika katikati ya vidole vya mkono na miguu.

2. Kuoga (Ghusl)

Matendo ya lazima katika kuoga (ghusl):

1. Kusukutua koo.
2. Kuosha pua.
3. Kuosha mwili mzima.

Matendo ya Sunna yaliyofanywa na Mtume ﷺ wakati wa kufanya ghusl.

1. Kunuia kwa ajili ya kujitakasa na ibada.
2. Kuanza kwa kusema، "بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa rehma, Mwényé kuréhémü."
3. Kuosha sehemu yoyote chafu ya mwili.
4. Kuosha sehemu za siri.
5. Kutawadha kabla ya kufanya ghusli.
6. Kuosha mwili mzima mara tatu na kuhakikisha kuwa maji yanafika kila sehemu ya mwili.
7. Kuosha kichwa kwanza, kisha upande wa bega la kulia na la kushoto, na kisha kuusugua mwili.
8. Kumalizia kwa kuosha miguu.

3. Kutawadha kwa kutumia mchanga au ardhi yanapokoseka-na maji (Kutayammam)

Matendo ya wajibu (Fardh) wakati wa kutayammamu:

1. Kunuia kuwa kitendo hicho ni kwa ajili ya ibada na kujitakasa.

2. Kupangusa mkono juu ya mchanga safi au ardhi mara mbili na kupaka uso na mkono kwa pamoja.

Matendo ya Sunna yaliyofanywa na Mtume wakati wa kutayammam:

1. Kuanza kwa kusema, *بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* "Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa Rehma, Mwenye kurehemu."

2. Kufanya vitendo vyote kwa utaratibu sahihi.

3. Kufanya vitendo bila kusimama.

4. Kuisogeza mkono mbele kwanza na kisha nyuma wakati wa kuipanguza juu ya ardhi.

5. Kuvitenganisha vidole.

6. Kutikisa mkono pindi unapoinyanyua kutoka kwenye ardhi.

4. Swala

Kuna masharti kumi na mbili ya swala. Baadhi yake ni masharti ya nje. Hayo huitwa "shuruti za swala." Na baadhi yake ni ya ndani. Hayo huitwa "nguzo za swala."

Shuruti za Swala:

1. Kujitakasa dhidi ya uchafu usioonekana: Hii inahitaji kujitakasa dhidi ya uchafu usioonekana au vumbi. Hufanywa kwa kutawadha, kuoga (ghusl) au kuyammam.

2. Kujitakasa na uchafu unaoonekana: Hii inahitaji kwamba mwili wote, nguo zilizovaliwa, na sehemu inayotumika kwa ajili ya swala view safi dhidi ya kila aina ya uchafu na najisi.

3. Mavazi sahihi: Kuvala vizuri kwa namna inayoendana na kawnuni za kimaadili kwa lengo la kufunika sehemu za siri. Kwa mwanamume, mwili unatakiwa ufunikwe angalau kuanzia kwenye kitovu mpaka magotini. Kwa mwanamke, mwili wote unapaswa kufunikwa isipokuwa uso, mkono na miguu. Iwapo robo ya mwili wake itakuwa wazi basi swala yake itakuwa batili.

4. Kuielekea Ka'bah: Kuelekea upande sahihi, Qiblah, mahali ilipo Ka'bah katika mji wa Makkah. Iwapo atageuka kutoka kwenye uelekeo wakati wa swala basi swala yake itabatilika.

5. Wakati: Swala za faradhi zinatakiwa kuswaliwa katika wakati wake maalumu uliowekwa. Haziwezi kutangulizwa au kuakhirishwa.

6. Nia: Kutamka nia ya sala kwa moyo na ulimi. Katika kadhia ya swala ya jamaa kiongozi wa swala anatakiwa kubainisha kuwa yeye ndiye kiongozi (imam), na walio katika jamaa wanatakiwa kubainisha kuwa wao wanamfuata imam.

Nguzo za Swala:

1. Kusema “اللَّهُ أَكْبَرُ” (Allahu Akbar) Mwenyezi Mungu ni Mkubwa” wakati wa kuanza kuswali: Hili hufanyika kwa kuinua mkono hadi masikioni huku ukisema “Mwenyezi Mungu ni kubwa.”

2. Kusimama wima: Wale wenye nguvu za kutosha wanatakiwa kusimama wima wakati wanapoanza kuswali, na kama hawatoweza wataswali kwa kukaa au kuegemea.

3. Kisomo: Ina maana kusoma angalau aya tatu za Qur'an akiwa amesimama wima.

4. Kurukuu: Baada ya hapo tunainama na kuiweka mkono yetu kwenye magoti yetu wakati na kusema mara tatu سُبْحَانَ رَبِّيُّ الْعَظِيمِ Ametakasika Mola wangu, Mwenye nguvu.”

5. Kusujudu: Ina maana kusujudu juu ya sakafu kwa paji la uso, pua, viganja vya mkono miwili, na magoti yaguse sakafu huku tukisema mara tatu سُبْحَانَ رَبِّيُّ الْأَعْلَى Ametakasika Mola wangu, Aliye juu.”

6. Kuketi: Hili hufanyika kwa kukaa mwishoni mwa swala ili kusoma baraka iitwayo “at-Tahiyyat.”

Shuruti Nyingine za Swala:

1. Kuanza swala kwa kusema “اللَّهُ أَكْبَرُ” Mwenyezi Mungu ni Mkubwa.”

2. Kusoma sura ya ufunguzi wa Qur'an (Al-Fatiha) katika rakaa zote za sala za wajib na za sunna.
3. Mtu anapaswa kusoma kiwango cha chini aya aya fupi tatu za Qur'an baada na kwa kuongeza al-Fatiha. Hili linatakiwa kufanyika katika rakaa mbili za kwanza katika swala yoyote ya wajibu na katika rakaa zote za swala za sunnah.
4. Kuweka pua pamoja na paji la uso juu ya sakafu wakati wa kusujudu.
5. Kufanya sijda mbili moja baada ya nydingine katika kila rakaa ya swala.
6. Kufanya vitendo kwa usahihi na ukamilifu.
7. Kukaa kitako baada ya rakaa mbili za swala zenye rakaa tatu au nne.
8. Kusoma "at-Tahiyyat" ukiwa umekaa kitako.
9. Kusimama wima baada ya kukaa ili kuendelea na swala zenye rakaa tatu au nne.
10. Kusoma kwa sauti kubwa sura ya ufunguzi (al-Fatiha) na aya za Qur'ani katika rakaa mbili za mwanzo za swala za asubuhi, magharibi na isha iwapo zitaswaliwa katika jamaa, na pia katika swala za Ijumaa na iddi zinaposwaliwa kwa jamaa.
11. Kusoma kwa sauti ya chini katika rakaa zote za swala za adhuhuri na alasiri, na pia katika rakaa ya tatu nay a nne ya swala ya maghribi na isha.
12. Kusoma kwa sauti kubwa sura ya ufunguzi (al-Fatiha) na aya za Qur'ani katika sala ya Tarawih, na katika swala ya Witr zinazoswaliwa katika mwezi wa Ramadhan.
13. Iwapo swala inaswaliwa katika jamaa, maamuma hawatakiwi kusoma surat al Fatiha na aya za Qur'an.
14. Kusoma Qunut (dua) katika rakaa ya mwisho ya swala ya witri (inayoswaliwa mwishoni mwa swala za isha).
15. Kuomba dua maalumu zinazohusiana na swala za Iddi.

16. Kumaliza swala kwa kuwatolea salamu malaika wa upande wa kulia na wa upande wa kushoto.
17. Kusujudu sijda ya kusahau (Sajdat-us-sahw) iwapo litajitokeza kosa dogo wakati wa swala.
18. Kusujudu iwapo aya ya kusujudu itasomwa katika swala.

Matendo ya sunna yaliyofanywa na Mtume ﷺ katika swala:

1. Kuinua mkono hadi masikioni wakati wa kuanza kuswali, na pia anapoanza kusoma dua ya qunuti ya swala ya witr na kisha kuweka mkono wa kulia juu ya mkono wa kushoto chini kidogo ya kitovu au kifuani (wanawake huweka mkono yao kifuani).
2. Kabla ya kusoma Al-Fatiha, kusema “subhanaka” katika rakaa ya kwanza ya kila sala na kisha kusema, “Najilinda kwa Mwenyezi Mungu kutokana na Shetani aliyelaaniwa”
3. Kusema “Ameen!” Kimya kimya (kwa mujibu wa fiqhi ya Hanafi) baada ya al-Fatiha katika swala zote ama za jamaa au za mtu mmoja mmoja.
4. Kusema “Mwenyezi Mungu ni mkubwa” kabla na baada ya kila tendo baina ya hatua mbalimbali za swala.
5. Kusema سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ “Mwenyezi Mungu anawasilika wale wanaomsifu. Mola wetu, himidi ni zako!” wakati wa kuinuka kutoka kwenye rukuu.
6. Kusema سُبْحَانَ رَبِّيْ الْعَظِيمِ “ametakasika Mola wangu, Mkuu” mara tatu ukiwa umerukuu na سُبْحَانَ رَبِّيْ الْأَعْلَى “ametakasika Mola wangu, aliye juu “mara tatu wakati wa kusujudu.
7. Kuweka vitanga kwenye magoti, wakati wa kurukuu, na vinyosha viwiko vyta mkono, na kichwa kiwe usawa wa mgongo.
8. Kuweka magoti, mkono, na uso kwenye sakafu kwa pamoja wakati kusujudu, na kuviondoa kwa utaratibu wa kurudi nyuma na kuuweka uso katikati ya mkono katika sijda.

9. Kuweka mkono juu ya magoti ukiwa umekaa kitako; kusoma “at-Tahiyyat” katika kikao cha kwanza na kusoma “at-Tahiyyat” na assalah alan nabiyy (kumtakia baraka Mtume katika kikao cha mwisho.

10. Kugeuza uso upande wa kulia na wa kushoto kwa mtiririko mwishoni mwa swala na kusema assalaam alaykum “Amani na rehema ya Mwenyezi Mungu ziwe juu yenu!”

TABIA NZURI KATIKA SALA

Kuelekeza macho yetu mahali pa kusujudu tukiwa tumesimama wima; kwenye miguu wakati wa kurukuu; kwenye mkono iliyowekwa juu ya magoto tukiwa tumekaa kitako; na kwenye mabega wakati wa kugeuza nyuso zetu kulia na kushoto wakati wa kumalizia swala.

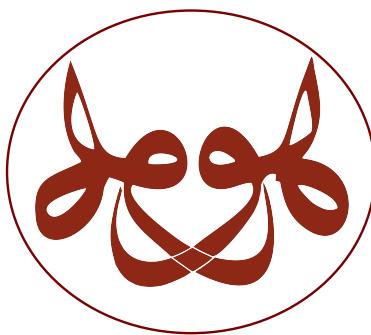
Sijda ya kusahau (sajdatus sahw)

Sijda ya kusahau hufanywa pale baadhi ya shuruti zinaposahalika au kufanywa isivyo sahihi ili kurekebisha makosa kwa kufanya sijda mbili za ziada na kisha kusoma “at-Tahiyyat” na as asalah alan nabiyy (kumtakia baraka na rehma Mtume kabla ya kumaliza swala.

Vitendo kama vile kusahau kusoma dua ya Qunut katika swala ya Witr; kusahau kurukuu kabla ya kusoma aya za Qur'an baada ya al-Fatiha, na kusahau kukaa kitako baada ya rakaa mbili za mwanzo; na kutosujudu pale aya ya sijda inaposomwa katika swala, yote hayo yanahitaji kusujudu sijda ya kusahau.

Hata hivyo, kama mtu amesahau kusujudu sijda ya kusahau na akamaliza swala bila ya kuifanya, sio lazima kwake kuirudia swala.

Zaka Na Infaq (Kutoa Sadaka)

وَلِلّٰهِ مُوْلٰى طَاعَمْسِبٰيْنَا وَلِنَّا يَتِيمٰ

«Na huwalisha chakula, kwa kumpenda Mwenyezi Mungu, masikini,
na yatima, na wafungwa, -» (Insan, 16:08)

*M*wanadamu ni kiumbe bora wa Mwenyezi Mungu kati ya vi-umbe. Hata hivyo, tofauti za asili au zenyе kujitokeza kati ya watu kama vile rangi au taifa au kuwa na nguvu au udhaifu, afya au ugonjwa, elimu au kutojua kusoma na kuandika, tajiri au maskini haya badili kila thamani muhimu ambao mwanadamu amepewa na Mwenyezi Mungu. Hutumika kudumisha nidhamu na maelewano katika jamii. Kupitia tofauti hizi binadamu wanaweza kunufaishana wao kwa wao katika namna tofauti tofauti.

Kwa namna mahsus, hali tofauti za kifedha za umaskini na utajiri, kama hali halisi mbili zinazokinzana, zina nafasi muhimu katika nidhamu ya jamii. Mwenyezi Mungu ameumba dunia ambao watu, wakati wengine kwa muda na wakati wengine kwa namna ya kudumu, huwa matajiri na maskini ili kuwatahini kiroho katika hali tofauti. Hivyo, hali hizi zina maana na hekima ya kina kwa wale wenye kuelewa. Kuwa tajiri pekee sio ubora kama ambavyo kuwa maskini sio uduni; ni sehemu tu ya utashi wa Mwenyezi Mungu (mgawanyo wa Mwenyezi Mungu). Ni ishara ya Hekima ya Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza ndani ya Qur'an Tukufu:

“Sisi tumewagawanya baina yao maisha yao katika uhai wa duniani, na tukawanyanya baadhi yao juu ya wengine kwa daraja nyingi; kwa hivyo baadhi yao wanawafanya wenginewe watumikie. Na rehema za Mwenyezi Mungu ni bora kuliko hayo wanayo yakusanya. Na lau isinge kuwa watu watakuwa kundi moja (kwa kupenda utajiri) tungeli wajaalia wanao mkufuru Rahmani wana nyumba zao zina dari ya fedha, na ngazi zao pia

wanazo pandia, Na milango ya nyumba zao na vitanda wanavyo egemea juu yake, Na mapambo. Lakini hayo si chochote ila ni starehe ya maisha ya dunia tu, na Akhera iliyoko kwa Mola wako Mlezi ni ya wenyewe kumcha Mungu” (Zukhruf: 43:32-35)

Mwenyezi Mungu humkunjulia, na humdhikishia, riziki amta-kaye katika waja wake. Kwa hakika Mwenyezi Mungu ni Mjuzi wa kila kitu. (Ankabut:, 29:62)

Kama aya hizi zinavyotujulisha, mgawanyo wa mali sio wa aina moja kwa watu wote lakini je hii inamaanisha kwamba jambo hili ni dhulma? Kwa kuwa jukumu la kutumia mali lipo kulingana na uwezo wa mtu, jibu ni hapana. Wale wenyewe mali nyingi wanakuwa na mzigo wa uwajibikaji mkubwa zaidi kuliko wale wenyewe mali kidogo na watahukumiwa ipasavyo. Hivyo, nguvu fulani ya msawazo imewekwa ili ifanye kazi katika jamii. Ili kumzuia binadamu kufanya kazi kama mtumwa kujikusanya mali na kuwa na mwelekeo wa ubinafsi, ulafi na kiburi na ili kuzuia mtu maskini asiwe na hisia hasi dhidi ya tajiri kama vile vivu au chuki, Uislamu umeweka amri ya kutoa Zaka.

Kwa kulipa Zaka kutoka kwenye jumla ya mali yote ambao mtu amekuwa nayo angalau kwa kipindi cha mwaka mmoja, uwiano wa kijamii unaojumuisha uadilifu, kuheshimiana na upendo kati ya tajiri na maskini hupata kuimarishwa. Inatakiwa kuzingatiwa kuwa tajiri wala maskini hawajui hata kidogo iwapo wataendelea kubaki katika kiwango cha umaskini au utajiri walimo katika kipindi fualani. Maskini hatakiwi kukubali kuishi kwa msaada kama hali ya kudumu ya maisha yake bali anatakiwa kufanya juhudhi kupata mali wakati ambapo tajiri anatakiwa ajitahidi kuitumia mali yake katika namna inayomridhisha Mwenyezi Mungu na sio tu kuikusanya. Inasisitizwa pia kwamba kile kinachotumika kwa ajili ya Mwenyezi Mungu kitar-jeshwa iwe hapa duniani au huko akhera. Wajibu wa serikali hau-takiwi kupuuzwa katika kusaidia kuandaa mazingira ya kuwasaidia watu kujiondoa katika kila hali inayowafanya waishi katika umasikini uliokithiri na kuwazuia matajiri kuwanyonya maskini, kutumia vibaya nguvu na ushawishi wao au kuwafanyisha kazi zisizokuwa za haki na halali. Kama ambavyo motisha hutolewa kuwasaidia wafanyabiashara vivyo hivyo inatakiwa ziandaliwe program za elimu, mafunzo, afya ya msingi na huduma za kijamii.

Kwa hivyo, Zaka ni mionganini mwa wajibu muhimu sana katika Uislamu unaohusu haki anazotakiwa kuzitoa mtu kuwapatia wengine ambao ni vipenzi na waja wa Mwenyezi Mungu.

Mwenyezi Mungu Mtukufu, kwa Hekima na Ujuzi Wake huwa-jaribu waja Wake kulingana na rasilimali zao. Mwenyezi Mungu atawajibisha matajiri kuhusu namna walivyopata mali zao, kama walizipata kwa njia halali au haramu, kama walitoa Zaka na sadaka nyingine za hiari. Kwa matajiri, amri hii ni changamoto kubwa ya ku-wajaribu iwapo watatekeleza wajibu wao kwa watu wa hali ya chini katika jamii ambao wanahitaji msaada kwa ajili ya mahitaji yao ya msingi. Iwapo watafanikiwa kufaulu mtihani huu, watalipwa malipo makubwa peponi:

“Na toeni katika tulicho kupeni kabla hayajamfikia mmoja wenu mauti, tena hapo akasema: Mola wangu Mlezi! Huniakhirishi muda kidogo nipate kutoa sadaka, na niwe katika watu wema? Wala Mwenyezi Mungu hataiakhirisha nafsi yoyote inapo fika ajali yake; na Mwenyezi Mungu anazo khabari za mnayo yaten-da.” (Munafiqun, 63:10)

Kwa upande wengine, maskini nao wanatahiniwa kwa njia tofa-uti. Mwenyezi Mungu Mtukufu, hawalazimishi kulipa chochote na na kuwapeleka katika umaskini zaidi. Mtihani wao ni kuwa na subira, wasilalamike bila sababu nzuri au kuasi dhidi ya jamii na unachukua kile kinachochumwa na wenzao kwa njia sahihi, na huwatahini pia kwa kuwataka wahifadhi usafi na unyoofu wao. Iwapo watafaulu mtihani huu kwa mafanikio watalipwa kwa wingi huko Akhera na mateso yao hapa duniani yatabadilishwa kuwa furaha ya milele na utajiri wa mbinguni.

Amri ya kutoa Zaka imetajwa katika Qur'an Tukufu mara ishirini na saba sambamba na amri ya kudumisha swala za kila siku. Hii inaonyesha umuhimu wa amri hii. Ni sehemu moja tu ambao amri ya kudumisha swala na kutoa Zaka zimetajwa kwa kutenganishwa lakini mara hii Mwenyezi Mungu amethibitisha kuwa wale wanaomu-omba Mwenyezi Mungu watatekeleza wajibu wao. Katika Uislamu maamirisho yamegawanyika katika sehemu mbili, huququllah, haki tunazotakiwa kuzielekeza moja kwa moja kwa Mwenyezi Mungu -

kama vile swala, na huququlibad, haki tunazotakiwa kuwatekelezea watu wengine, kama vile Zaka. Tunatakiwa kutoa sehemu ya mali tuliyopewa na kuzitoa nafsi zetu pia. Zina daraja ya juu sana katika orodha yake. Japokuwa Uislamu unatoa thamani ya utekelezaji wa kila amri kivyakevyake na kuacha amri moja hakuathiri amri nyingine, suala la Zaka ni tofauti kabisa. Iwapo muumini hakutoa Zaka swala yake haikubaliwi. Mtukufu Mtume anasema:

“Kama muumini anaswali lakini hatoi Zaka swala zake hazina thamani.” (Munavî, Kunûz al-haqâik, p.143)

Kwa hiyo, Khalifa wa kwanza wa Uislamu, Abu Bakr waliwachukulia wale ambao walikataa kulipa Zaka kuwa walioasi dini japokuwa walikubali kutekeleza swala zao. Alitangaza vita dhidi ya wale ambao hawakulipa kile kinachothesabiwa kuwa haki ya maskini juu ya matajiri. Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza ndani ya Qur'an Tukufu:

“Na katika mali yao ipo haki ya mwenye kuomba na asiye omba.” (Dhâriyât, 51:19)

Kama ukilipa Zaka yako unalipa haki ya maskini iliyopo katika mali yako. (Tirmidhi)

Pindi matajiri wanapolipa haki ya maskini, mali zao zilizobaki hupata kubarikiwa. Kwa maneno mengine, mali ya tajiri hupata kutakaswa dhidi ya kila aina ya madhara. Pindi inapopelekwa kwa maskini na wale wenye hali ya chini katika jamii, matajiri hupata kufurrahia mali yao kwa amani wakijua kwamba maskini nao wameridhika kuhusu mahitaji yao ya msingi. Aya ifuatayo inathibitisha ukweli huu:

“Chukua sadaka katika mali zao, uwasafisha na uwatakase kwazo, na uwaombee rehema. Hakika maombi yako ni utulivu kwao. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye kusikia Mwenye kujua.” (Tawba, 9:103)

Utoaji na ugawaji wa sadaka huwafurahisha maskini lakini pia huwafaidisha matajiri kuliko kitu kingine chochote kile kwa sababu wanakuwa wamebarikiwa duniani na akhera pia. Zaka ina maana ya “kusafisha na kutakasa” na humsafisha mwanadamu dhidi ya maradhi ya moyo. Huisafisha mali kutokana na haki za watu wengine na

kuitakasa. Hii ina sababu kwamba, hili nalo ni katika kazi za Mitume, yaani kuwatakasa watu kutohana na maradhi ya kiroho.

Aidha, sadaka inayotolewa kwa moyo wa upendo na ukarimu husaidia kuimarisha dhamana ya upendo na usafi wa moyo kati ya maskini na tajiri. Tangu nyakati za kale sana kumekuwepo na mgoro wenyewe kuendelea baina ya maskini na matajiri. Kwa ujumla, matajiri waliwaona maskini kama watu wasiokuwa na thamani na wajinga, waliwanyanyapaa na kuwahukumu maskini kwa sababu tu ya umaskini wao. Kwa upande wengine, maskini waliiimarisha hasira na wivu dhidi ya matajiri. Uhusiano wa aina hii bado upo katika jamii nydingi hapa duniani. Hata hivyo, dini zote za wahyi zinaamrisha kuwatazama wengine na kuwahurumia na kuwapenda wanyonge. Iwapo leo hii, kila tajiri angeliha Zaka yake, asingekeuwepo mtu yeote maskini katika jamii.

Tunapaswa kuzingatia hiki ni kiwango cha chini ambacho Mwislamu anatakiwa kukitoa, na kwamba hakuna kikomo cha kiwango cha sadaka ya hiyari anachowenza kutoa muumini mwenye imani kamili ya Mwenyezi Mungu.

Katika zama za Umar b. Abdulaziz, khalifa wa bani Umayya, magavana hawakuweza kupata maskini wa kutosha ili wawape Zaka, kwa maana hakukuwa na maskini. Walimuuliza khalifa wazifanyie nini mali ambazo serikali ilizikusanya kutoka kwa matajiri. Matajiri wote walikuwa wamelipa kiwango chao halali cha Zaka. Hivyo, zama hizi katika historia ya Uislamu zimekubalika kama zama za nuru baba ya makhalifa wanne wa mwanzo wa Uislamu.

Hadrat Jalaladdin Rumi anaelezea umuhimu wa kuwasaidia maskini katika njia ya kuvutia sana:

Ingawa (maskini) ni yule aliyejazwa maarifa, yapo katika nyumba ilijojazwa moshi (umaskini na shida): fungua dirisha kwa ajili yake kwa kusikiliza (matatizo yake). (Masnawî, III 485.)

Hivyo, Uislamu unatibu majeraha ya kijamii yanayotokana na umaskini na utajiri. Kwa upande wengine, mifumo isiyokuwa ya Kiislamu imeshindwa kufikia mafanikio yenyenye kueleweka au thabitii katika kulitatu tatizo hili. Walikwenda mbali zaidi na kukana au ku-

punguza sana haki ya mali binafsi na umiliki binafsi au walipenda kupata mali binafsi. Walikataa pia haki ya maskini kuomba msaada kutoka kwa tajiri au waliwaruhusu moja kwa moja kuomba msaada kutoka kwa wengine na kuwasababishia kuwa katika maisha maba-ya ya kuombaomba. Uislamu ulikabiliana na tatizo hili kwa kuwashauri matajiri kuhusu faida za kutoa sadaka, kwa dhahiri na kwa siri na kwa kuwashamasisha maskini kuwa na subira na kutokuwa mzigo wa kudumu kwenye jamii na badala yake wajitahidi kupata kipato kinachowawezesha kuishi.

Kwa uhalisia, utoaji wa Zaka ni mionganoni mwa maadili yenye thamani ya juu zaidi viliyoletwa na Uislamu kwa wanadamu. Matatizo na mateso ya maskini, mafukara, yatima, na wajane hupata kupungua kuititia taasisi ya Zaka na aina nyingine za sadaka. Ni kwa kuititia Uislamu pia kwamba watumwa waliwezeshwa kuwa huru. Watumwa waliweza kurejesha uhuru wao kutohana na vyanzo vya sadaka. Watu walihamasishwa kuwaaacha huru wtumwa bila kupokea malipo yoyote na jambo hilo lilichukuliwa kama jambo lenye thamani na ondoleo/ kafara ya dhambi.

Pamoja na kupunguza umaskini Zaka ina kazi nyingine muhimu sana. Inawazuia watu kutotumbukia katika dimbwi la malipo yasiyok-wisha ya riba. Kama watu wenye uhitaji wasiposaidiwa watalazimika kukopa kwa viwango vya juu vya riba. Kukopa huonekana mwanzo kama jambo rahisi lakini katika uhalisia wake ni njia ya kufaidika na maskini. Kuititia njia ya kutoa sadaka, maskini anakuwa hana haja ya kukopa kwa ajili ya kujikimu. Wale wanaotoza riba ya mikopo kwa wale walio katika hali ya kukata tamaa hufaidika na hali hiyo wakati ambapo wale wanaotoa sadaka kwa maskini hushirikiana kubeba mizigo yao. Hawatarajii kupata faida yoyote ya kidunia kutoka kwa maskini, bali huwasaidia tu ili kupata radhi za Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Bila ya kuwa na dhamana yoyote ya kuipa benki, maskini hulazimika kwenda kwenye makampuni ya mikopo. Pindi mkopo unapos-hindikana kulipwa kikamilifu kwa muda mfupi kiwango cha mkopo halisi huongezeka mara mbili au mara tatu mpaka tu riba yake inapoweza kulipwa na akopaye anakuwa na mzigo mkubwa wa madeni ya kudumu.

Mtu mwenye tamaa kamwe hahisi kuridhika na kiasi cha mali anachokusanya, kadiri anavyopata ndivyo ulafi wake unavyoongezeka. Kwa upande wengine, wale wanaotoa sadaka hawakuzi ulafi, wameridhika na kidogo walicho nacho katika vitu vya duniani. Watu wanaokula riba hukuza ulafi mkubwa wa mali na hawajali kuharibu maisha ya watu wengine ili waongeze ukwasi wao. Unaweza kuona mfano wa watu hao katika vituo vikuu vya biashara ya dunia. Aya ifuatayo kwa upande wengine inatuusia kutotumia riba katika shughuli za biashara:

“Mwenyezi Mungu huiondolea baraka riba, na huzibariki sadaka. Na Mwenyezi Mungu hampendi kila mwenye kukanya na afanyae dhambi.” (Baqarah, 2:276)

Wale wanaohusisha riba katika biashara zao hukosa baraka ya Mwenyezi Mungu na matokeo yake hufilisika huko Akhera. Kufilisika huku kunaweza kutokea hapahaha duniani na wale wale waliotenge-neza faida kutokana na riba na njia nyingine zisizokuwa halali huzipoteza ndani ya muda mfupi. Ama msiba, maradhi au upotevu au makosa huweza kuzitafuna mali zao ndani ya kipindi kifupi. Madahara ya riba hayampati mtu binafsi tu, bali pia ina athari

Mbaya kwa mfumo wa kijamii wa jamii husika. Kupitia riba inayopatikana bila kufanya kazi au uwekezaji wenye kuzalisha, matajiri huzidi kutajirika na maskini huzidi kudidimia katika umaskini. Riba inavunja umoja wa jamii. Kwa sababu ya matokeo haya mabaya watu hao hupoteza nafasi na fursa ya kupata mali ya kiroho na vile-vile furaha na neema ya milele.

Kwa upande wengine, utoaji wa Zaka huimarisha maelewano na nidhamu ya kijamii na huleta Baraka katika ulimwengu huu na kesho akhera. Tukio lifuatalo ni mfano mzuri wa ukarimu na mshikamano huo wa kijamii:

Siku moja mwombaji alimuomba pesa sayyidna Ali . Ali aka-wataka wanaye sayyidna Hassan na Sayyidna Hussein wamletee kiasi cha sarafu za dhahabu kutoka nyumbani.

Vijana hao wakazichukua kutoka kwa mama yao na kumpatia Sayyidna Ali naye akampatia mwombaji japokuwa yeye mwenye-we alikuwa na haja nazo kununulia unga.

Sayyidna Ali ﷺ alipokuwa akiingia nyumbani kwake mtu mmoja aliyetaka kuuza ngamia wake alimkaribia Ali ﷺ na kumwambia: "Mchuke ngamia huyu kwa dirham 140 na utazilipa baadaye, aka-muachia ngamia". Baada ya muda mfupi, mtu wengine alikuja na kumnunua kutoka kwa Ali ﷺ kwa dirham 200, akalipa pesa taslimu.

Hadrat Ali alilipa deni lake la dirhamu 140 kwa mtu aliyekuwa amemuuzia ngamia na kiasi kilichobaki akampa mkewe, Hadhrat Fatimah ؓ, na akamwambia kuwa haya ni malipo yaliyoahidiwa na Mwenyezi Mungu kupitia kwa Mtume ﷺ; tulitoa dirham sita na Mwenyezi Mungu akaturudishia mara kumi na kisha akasoma aya ifuatayo:

"Afanyae wema atalipwa mfano wake mara kumi." (An'am, 160)

Kwa kuongeza katika Habari hizi nzuri, aya ifuatayo inaeleza kuwa kutoa zaka na sadaka huifungua milango ya rehma na kuzuia majanga:

"Ati yaweza kuwa malipo ya ihsani ila ihsani?" (Rahman, 55:60)

Tukio lifuatalo ni mfano mzuri wa faida kubwa zinazopatikana kwa kutoa sadaka:

Siku moja wezi waliingia katika duka moja na mwenye duka hilo ambaye alikuwa mzee hakuwa na jinsi isipokuwa kuwapa fedha zote kwa ajili ya usalama wake. Lakini, kabla hajafunua uso wake, mwizi mmoja alimkumbuka. Aliwageukia rafiki zake akiwa amebeba silaha yake na kuwaambia: "Hamuwezi kumwibia mtu huyu labda mnieuwe kwanza".

Marafiki zake walishangaa sana kuona hali hiyo ambao hawakuvwa wameitarajia wakamuuliza:

"Tumepora maduka mengi sana na ni kitu gani kilicho tofauti kwa mtu huyu mpaka tusimuibie? Achana nasi na tuache tufanye kazi hii tena!?

Akawajibu:

"Mnajua huyu mzee ni nani? Ndiye aliyeisaidia familia yangu nilipokuwa nikitumia muda wangu kunywa, kucheza kamari na kuipuuza familia yangu. Aliitazama familia yangu kama baba mwenye huruma

na kutoa pesa kuwasomesha watoto wangu. Tafadhalini msishikilie kufanya jambo hili na tumuache mtu huyu”.

Matokeo yake wezi wote waliomba msamaha na kuondoka dukani bila unachukua hata sarafu moja. Huu ni mfano wa namna sadaka inavyoondosha shari.

Mfano bora wa kuwasaidia maskini na kutatua matatizo yao unashuhudiwa katika maisha ya Mtume Muhammad ﷺ. Alitaka kufanya ukarimu kuwa sifa isiyotengana na kila Mwislamu. Hivyo aka-sema: Mkono unaota ni bora kuliko mkono unaopokea (Bukhari, Zaka, 18).

Aliwasifu sana wenyewe kutoa sadaka katika hadithi ifuatayo: “Hakuna husda isipokuwa katika hali mbili: mtu ambaye Mwenyezi Mungu amemjaalia mali na akazitumia katika namna sahihi, na mtu ambaye Mwenyezi Mungu amempa hekima (yaani elimu ya dini) na akafanya maamuzi yake ipasavyo na akaifundisha kwa watu wengine” (Bukhari, Juzu 2, Kitabu 24, Namba 490)

Dua ifuatayo nayo ni mfano mzuri wa jinsi alivyowapenda maskini na wanyonge katika jamii: “*Ewe Mola wangu! Nijaalie niishi kama maskini, nipe uzima kama maskini na nifufue (siku ya Kiyama) miongoni mwa maskini*”. (Tirmidhi, Zudh, 37)

Nyumba yake aliifanya kama kimbilio kwa ajili ya maskini, aliitoa sehemu ya nyumba yake kwa wahamiaji maskini waliojulikana kama Muhâjirina (wahamiaji waliotoka Makka kwenda Madina).

Katika Hadith yake anaeleza kuwa maskini wataingia peponi mialika arobaini kabla ya matajiri kwa sababu hawana mali watakazou-lizwa. (Tirmidhi, Kitab al-Zuhd)

“Matajiri kwa kweli ni maskini (watalipwa kidogo) Siku ya Kiyama isipokuwa yule ambaye Mwenyezi Mungu amempa mali anaitoa (sadaka) kwa wa kuliani, kushotoni, mbele na nyuma yake, na akaitendea mambo mema.”

Kwa njia hii Uislamu hufundisha kwamba umaskini na utajiri si wema kwa asili yake, wema unapatikana katika namna mtu husika anavyotenda. Mtu maskini pia anaweza kutoa mchango wake kwa

jamii katika namna nzuri sana, hivyo anatakiwa kuchukuliwa kwa uzi-to unaostahili. Kutohana na ukweli huu, Mtume anaeleza kuwa iwapo mtu maskini hana nguvu ya kifedha ya kutoa sadaka, mwenendo wake mzuri na maneno yake matamu yatahesabiwa kuwa ni sadaka yake. Kwa njia hii Uislamu unatoa nafasi sawa ya kupata thabu kwa wote maskini na tajiri. Pesa na mali si maadili ya juu zaidi, kitu muhimu ni jinsi mtu anavyoenenda wakati anapokuwa na mali na pindi anapokuwa hana mali. Anatakiwa kuwa na mwenendo kama mwanadamu mwenye utu katika hali zote mbili za umaskini na utajiri. Hakuna chochote kibaya katika vitu hivyo iwapo mumini atakuwa na mwenendo sahihi katika hali hizi. Naam, hatusemi kuwa umaskini ni kitu kizuri, tunachosema hapa ni kwamba pindi umaskini unapokuwa jambo halisi lisiloepukika katika maisha, Mwislamu anatakiwa aishi kwa heshima na utu huku akijaribu kujikomboa na umaskini.

Kuna hekima nyingine muhimu katika wajibu wa kutoa Zaka na sadaka. Inalenga kuzuia ukiritimba wa kiwango kikubwa cha mtaji kuhodhiwa na watu wachache. Mali inapokuwa katika mkono ya watu wachache matokeo yake ni kuwanyanyasa maskini. Utajiri ukifanywa kuwa chombo cha unyanyasaji na kiburi, matokeo ya kutisha kwa matajiri hayawezi kutepukika. Kila mtu katika jamii, tajiri na maskini wanahitajiana kiroho au kimaada kama sehemu ya hekima na mpanago wa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Ifahamike kuwa kila kitu ikiwemo mali zetu binafsi ni milki ya Allah. Mwanadamu huvimiliki kiistiani sio katika uhalisia. Mwenyezi Mungu anasema ndani ya Qur'an Tukufu:

“Enyi watu! Nyinyi ndio wenyewe haja kwa Mwenyezi Mungu, na Mwenyezi Mungu ndiye Mwenye kujitosha, Msifiwa.” (Fâtir, 35:15).

Kama aya hii inavyoelezea, mwanadamu hana chochote, anamhitajia Mwenyezi Mungu katika hali zote hata anapokuwa tajiri. Tunaishi katika milki ya Mwenyezi Mungu na kwa riziki anayotupatia. Hata hivyo, kwa hekima ya Mwenyezi Mungu, ambayo haitujui, mwanadamu hufikiri kuwa anamiliki vitu katika maana yake halisi. Husahau kuwa tunajaribiwa kuititia vile tunavyovimiliki. Nabii Sulaiman , ambaye alikuwa na mali na ufalme mkubwa usiokuwa na kifani katika historia ya binadamu, alipoteza mali yake yote kwa ghafla. Lakini Mwenyezi Mungu akamrudishia ufalme wake baada

ya kumuomba msamaha Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo rafiki mmoja wa Mwenyezi Mungu anatuonya akisema kuwa tusiikimbilie riziki bali tumkimbilie Mwenye kuruzuku.

Mali ni amana ambao mwanadamu amekabidhiwa kwa kipindi kfupi ili ajaribiwe. Haruhusiwi kuitumia kulingana na mwelekeo wake. Mwanadamu anatakiwa kuitumia mali yake kama anavyoamrishwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu, Mmiliki wa kweli wa mali. Iwapo itatumika kinyume na matakwa ya Mwenyezi Mungu, humsababishia mwanadamu kuwa muovu na kufanya dhulma dhidi ya wanadamu wenzake. Kwa hiyo, Mwenyezi Mungu Mtukufu anaiita mali ya dunia kuwa ni mtihani pindi inapochukuliwa kama mwisho (na kuabudiwa) badala ya kuwa nyenzo (ya kumfikisha mtu kwa Muumba). Kuhusu watu hao wasiopendwa Mwenyezi Mungu anasema:

“Na wanao kusanya dhahabu na fedha, wala hawazitumii katika Njia ya Mwenyezi Mungu, wabashirie khabari ya adhabu iliyo chungu” (Tauba, 9:34)

“Siku zitapo tiwa moto katika Moto wa Jahannamu, na kwa zo vikachomwa vipaji vya nyuso zao na mbavu zao na migongo yao, wakaambiwa: Haya ndiyo mlion jilimbikia nafsi zenu, basi onjeni mliyo kuwa mkilimbika.” (Tauba, 9:35)

Mtume pia anatuonya dhidi ya hatari kubwa ya ubakhili na kushikilia mali kwa ubinafsi, kwa ajili tu ya kuiridhisha nafsi.

Hakuna siku ambao waja (wa Mwenyezi Mungu) wanaamka asubuhi bila kutembelewa na malaika wawili. Malaika mmoja husema: Ee Mwenyezi Mungu, mjaalie zaidi yule anayetoa (kwa ajili ya Mwenyezi Mungu), na wengine husema: Ee Mwenyezi Mungu, mleee maangamizi yule asiyetoa. (Muslim Zaka, Kitabu 005, Namba 2,205)

Kwa upande wengine, amewasifu wale wanaotoa kwa ajili ya ustawi wa umma akisema kutoa sadaka humpeleka mtu peponi wakati ambapo ubakhili humpeleka mtu Motoni.

Ukarimu ni mti ulio peponi ambao matawi yake yamejitanua mpaka duniani. Mwenye kukamata tawi lake humpeleka peponi. Kwa upande wengine, ubakhili ni mti ulio motoni ambao matawi yake ya

metandaa mpaka duniani. Mwenye kuukamata humpeleka motoni. (Bayhaki, Shuab al-Iman)

Haya ni maonyo ya wazi kutoka kwa Mtume ﷺ kuhusu mwisho wenye kutisha wa watu bakhili wasiotimiza wajibu wao wa kifedha kwa jamii kama vile kutoa Zaka na ‘ushr’ (yaani amri inayowataka wakulima kutoa moja ya kumi ya mazao yao kuwapatia maskini).

Aya na hadithi hizi zinathibitisha kwamba pindi upendo wa mali unapopata nafasi katika nyoyo za watu huiba haki za maskini kwa kutumia mali yao. Tunapokutana na maonyo haya ya wazi kutoka kwa Mwenyezi Mungu, tunapaswa kuwa makini sana kutimiza wajibu wetu kwa maskini na kujaribu kutoa zaidi ya asilimia mbili na nusu ya mali yetu yote, ambao ndio kiwango cha chini kinachotakiwa katika Uislamu. Aya ifuatayo inatupatia mwongozo kuhusu misingi ya sadaka:

“Na wanakuuliza watoe nini? Sema: Kilicho chepesi.” (Baqara, 2:219).

Maswahaba wa Mtume ﷺ walieulewa vizuri sana umuhimu wa kutoa sadaka na walishindana katika kutoa mali zao. Pindi Mtume ﷺ alipotaka msaada wa maswahaba wake wakati wa vita vya Tabuk, Umar aliletta nusu ya mali yake akidhani kuwa amewapita wote. Lakini, Abu Bakr akajitolea mali yake yote kwa ajili ya Uislamu. Mtume ﷺ alipomuuliza: “Umecha nini kwa mahitaji ya familia yako?” alijibu: “Nimeacha Mwenyezi Mungu na Mtume Wake (kwa mahitaji yao)”.

Tukio lifuatalo linaonyesha dhana ya Sufi kuhusu kutoa. Siku moja mwanafiqhi (mtaalamu wa sheria za Kiislamu) mmoja alimulizila msomi maarufu wa Kisuffi Shibli, ili kumjaribu elimu yake ya sheria ya Kiislamu, kiwango cha Zaka ambacho mwislamu anatakiwa kukitoa kwa sababu wakati huo baadhi ya wanazuoni walidhani kuwa Masuffi hawaijui sheria ya Kiislamu. Shibli akamuuliza mwanafiqhi huyo: “Unataka jibu kulingana na wanazuoni wa fiqhi au mafakiri (Masuffi)?”

Mwanafiqhi akasema: “kwa mujibu wa pande zote mbili”.

Shibli akasema: “Kwa mujibu wa wanafiqhi mali inatakiwa ipitiwe na mwaka kabla haijawa yenye kulipiwa kodi (Zaka). Hivyo, zaidi ya

dirham 200 unalipa moja ya arobaini (1 / 40) ambao ni dirham 5. Lakini kwa mujibu wa Masuffi unatoa dirham zote 200 na kumshukuru Mwenyezi Mungu kwamba umeondokana na mzigo (wa mali).

Mwanafiqhi huyo akionyesha kutopendezwa na jibu lake alijibu kwa kejeli:

“Tumejifunza Uislamu kutoka kwa wanazuoni wa Kiislamu (sio Masuffi)”.

Kwa upande wengine Shibli akampa jibu lililovunja chuki ya mwanafighi huyo akisema: “Tumejifunza Uislamu kutoka kwa rafiki na swahaba wa karibu wa Mtume ﷺ (yaani Abu Bakr) ambaye alikabidhi mali yake yote mikononi mwa Mtume wa Mwenyezi Mungu na akamshukuru Mwenyezi Mungu (kwa kumuondoshea mzigo wa kuwajibika) (Mektûb, 34, Ucuncu Yuzyyil)”

Mtume ﷺ aliongoza njia katika kutoa sadaka, kwani alikuwa mfanano bora wa roho ya kuendelea kutoa. Mfano ufuatao kutoka katika maisha yake unaonyesha jambo hili kwa uzuri kabisa. Siku moja alichinjamdo kondo kwa ajili ya familia yake. Walikuwa wamegawa sehemu kubwa ya nyama ndipo Mtume ﷺ akamuuliza mkewe Bibi Aisha ؓ kiasi cha nyama kilichokuwa kimebaki, akamjibu: “bega tu ndio lililobaki” (nyama nyingine ilikuwa imegawiwa). Kwa upande wengine Mtume ﷺ alikielewa kitendo hiki cha hisani kwa mtazamo tofauti na kusema: “Hiyo ina maana kwamba tumbeki na kondoo mzima isi-pokuwa bega”. Kwa kauli hii alitaka kusema kwamba sehemu kubwa ya nyama hiyo tulioitoa kuwapa wenyewe shida ndiyo mali yetu kweli siku ya Kiyama itakayotupa faida ya malipo ya milele yatakayotolewa na Mwenyezi Mungu. Kwa upande wengine, kiwango tulichobakisha kwa ajili ya matumizi yetu kitashibisha tu njaa zetu kwa muda na kwamba faida yake haitoendelea mpaka Kiyama. Ikilinganishwa na faida yake huko akhera, shibe hii ya muda ni kama kupata hasara.

Akiwa na pesa nyumbani kwake asingelala nazo bila kwanza kuzitoa sadaka kutokana na daraja ya kiroho ya hali ya juu aliyokuwa nayo. Hata hivyo, hakulazimisha kiwango hiki cha utoaji sadaka kwa Waislamu wote kwa ujumla, na aliwaelekeza kuwa na mizania na kuwataka watoe kulingana na uwezo wao. Kwa mfano, ingawa alipokea mali yote ya Abu Bakr alimshauri swahaba yake wengine

kutoa baadhi ya mali yake na kuibakisha nyingine kwa matumizi yake mwenyewe. (M. R. sami, Tebuk Seferi, p.66)

Kwa maneno mengine, Uislamu hauwataki watu kutoa na mali zao zote, unawahamasisha tu kutoa kulingana na uwezo wao wa kiroho na kimwili baada ya kukamilisha yaliyo ya wajibu. Hata hivyo, baadhi ya maswahaba kama vile Abu Dhar waliona kutokana na mfano wa Mtume kwamba sio halali kuweka fedha kwa ajili ya baadaye bila kuzitumia kwa ustawi wa jamii.

Abdurrahman b. Awf ni mfano wengine mzuri wa wale waliofuata ruwaza ya hali juu ya Mtume . Alikuwa akiwapa chakula maskini hali ya kuwa yeye mwenyewe ana njaa. Asingejali shida ambazo zingemkabili bali kwa upande wengine alikuwa akifanay juhudini kuwapa faraja wengine na kuondosha matatizo yao. Maswahaba walizipamba nyoyo zao kwa hisia ya kwamba mali walizokuwa nazo hazikuwa zao bali ni amana waliyopewa na Mwenyezi Mungu.

Kwa ufupi, wale wanaotaka kuifikia neema ya milele wanatakiwa kujua kuwa wao sio wamiliki halisi wa vile wanavyovimiliki katika hii dunia bali ni watunzaji wa mali hizo kwa niaba ya Mwenyezi Mungu, Mmiliki halisi, na siku moja wataulizwa kuhusu namna walivyozientesha mali Zake. Aya ifuatayo inatukumbusha kwa uwazi kabisa juu ya ukweli huu:

Tena bila ya shaka mtaulizwa siku hiyo juu ya neema.
(Takaathur, 102: 8)

Kwa kuelewa matokeo yenye kutisha yatokanayo na onyo hili wachaji wa Kisufi kamwe hawasau kuwa kutumia vitu halali (vilivyo-halalishwa na dini) watahesabiwa kwavyo na vitu haramu (vilivyo-haramishwa na dini) wataadhibiwa kwavyo.

Hivyo basi, matajiri wanaotumia pesa yao ili kuziridhisha nafsi na matamano yao duni kwa hakika wanakuwa wanabebea kuni kwa ajili ya moto wao wenyewe. Ni jambo bora sana kufanya kazi kwa bidii na kupata mahitaji ya maisha. Lakini, hatua sahihi ni kufanya hivyo bila kuyaweka mapenzi ya mali katika moyo kwa kuweza kuitoa sadaka. Vinginevyo, utajiri unakuwa si kitu zaidi ya kuwa kazi ya mpagazi (mbeba mizigo) anayebeba mizigo ya watu wengine ambao ye

binafsi hatuwezi kuimiliki. Vivyo hivyo, mali isiyotumika kwa ajili ya Mwenyezi Mungu itakwenda kwa warithi lakini mzigo wote wa uwajibikaji utakuwa wa yule aliyeanza kuzikusanya mali hizo.

Nia ya kupata utajiri inatakiwa iwe ni kupata daraja ifuatayo anayotuelekeza Mtume : "Mbora wa watu ni yule anayewafaa watu zaidi" (tabarâñî, Majmûat'u-Awsat, VI, 58) Pesa inatakiwa kuwekwa mfukoni na si moyoni.

Ifahamike kuwa dua ya maskini na wanyonge kuwaombea wema matajiri ni chemchemu ya amani yao. Huu ni msaada wa kiroho kutoka kwa maskini kwenda kwa tajiri. Tunasisitiza tena kuwa umaskini sio aibu kwa kuwa inaweza kuwa ishara ya rehma ya Mwenyezi Mungu huko Akhera.

Tajiri mkarimu na maskini mwenye heshima ambao hukumbukana kwa uvumilivu na matatizo mbali mbali wako sawa katika kupata radhi za Mwenyezi Mungu na kupata daraja ya juu ya ukamilifu wa kibinadamu. Kwa upande mwengine, Uislamu unawakana matajiri wanaoishi kwa kiburi na ujuba. Aidha, watu wanaojifanya maskini ili wapate mahitaji yao kwa njia rahisi bila misukosuko yoyote nao pia wanabezwa na kudharauliwa na Uislamu. Kwa hiyo, Mtume alijilinda kwa Mwenyezi Mungu dhidi ya shari ya utajiri na umaskini: "Ewe Mwenyezi Mungu, ninajilinda kwako kutokana na fitna ya Moto wa Jahannamu, na kutokana na adhabu ya moto wa Jahannamu, na kutokana na fitna ya kaburi na fitna ya kaburi, na shari ya fitna ya mali na fitna ya umaskini". (Bukhari, Kitabu 035, Namba 6534).

Hivyo, wale wenye sifa ya kuridhika na kile wanachokiamini na kujisalimisha kwenye matakwa ya Mwenyezi Mungu, hao ndio matajiri wa kweli. Iwapo mtu anataka kuwa tajiri wa kweli anatakiwa kuwafanya wengine wafaidike na mali na fursa za kidunia alizonazo. Nia ya Mwislamu mzuri ni kuwa mtu anayefaa jamii kwa ulimi na mkono yake, yaani kutumia viumbo vyake vyote kwa ajili ya ustawi wa jamii.

Kwa kweli kutoa Zaka na matendo mengine ya hisani ni kuonyesha shukrani kwa Mwenyezi Mungu. Kwa matendo hayo Mwenyezi Mungu anaahidi neema zaidi kwa wale wanaomshukuru kwa ukarimu Wake.

Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema ndani ya Qur'an Tukufu: Na alipo tangaza Mola wenu Mlezi:

"Mkishukuru nitakuzidishieni; na mkikufuru, basi adhabu yangu ni kali." (Ibrahim, 14:07)

Mtume ﷺ pia alithibitisha ahadi hii katika Hadiyth ifuatayo:

"Ewe mwana wa Adam! Kutoa kwa wengine kwani wewe pia utapewa." (Bukhari na Muslim)

Ole wao wanaosema, "Nimechuma mali hii kwa jitihada yangu binafsi na kutowajali maskini. Wanajiandalia mwisho wenye kutisha kama Qarun kama Qur'an Tukufu inavyosema":

Qarun ni mtu aliyeishi wakati wa zama za Musa ﷺ. Mwanzoni alikuwa mtu mwema. Lakini baada ya kuwa tajiri sana hakuutunza usafi wa moyo wake na akapoteza tabia zake nzuri. Mali yake ilim-fanya awe mwenye kiburi na majivuno. Qur'an Tukufu inaelezea kiwango cha utajiri wake:

"Hakika Qaruni alikuwa katika watu wa Musa, lakini aliwafanya dhulma. Na tulimpa khazina ambazo funguo zake zinawatopeza watu wenye nguvu kuzichukua. Walipo mwambia watu wake: Usijigambe! Hakika Mwenyezi Mungu hawapendi wanaojigamba"; (Qasas, 28: 76)

Qarun hakuwasikiliza watu wake na aliziba masikio ili asisikilize ushauri wao na ule wa Musa ﷺ pia. Musa ﷺ alipomtaka atoe Zaka ya mali yake alisahau kuwa mafanikio yake yanatokana na Musa ﷺ na kusema:

- Unaitamani mali yangu? Nimeichuma mimi mwenyewe.

Qur'an Tukufu inaelezea kisa hiki kama ifuatavyo:

"Na utafute, kwa aliyo kupa Mwenyezi Mungu, makaazi ya Akhera. Wala usisahau fungu lako la dunia. Nawe fanya wema kama Mwenyezi Mungu alivyo kufanya wema wewe. Wala usitafute kufanya ufisadi katika ardhi. Hakika Mwenyezi Mungu hawapendi mafisadi. Akasema: Kwa hakika nimepewa haya kwa sababu ya ilimu niliyo nayo. Je! Hakujuu kwamba Mwenyezi Mungu kesha waangamiza, katika vizazi nya walio kabla yake,

watu walio kuwa wenyewe nguvu zaidi kuliko yeye, na wenyewe makundi makubwa zaidi kuliko yake. Na wakosefu hawataulizwa khabari ya dhambi zao. Basi akawatokea watu wake katika pambو lake. Wakasema wale walio kuwa wanataka maisha ya duni-an: Laiti tungeli kuwa tunayo kama aliyo pewa Qaruni! Hakika yeye ni mwenye bahati kubwa. Na wakasema wale walio pewa ilimu: Ole wenu! Malipo ya Mwenyezi Mungu ni bora kwa mwenye kuamini na akatenda mema. Wala hawatapewa hayo isipo kuwa wenyewe subira. Basi tukamdidimiza yeye na nyumba yake katika ardhi; wala halikuwepo kundi lolote la kumnusuru kwa Mwenyezi Mungu, wala hakuwa mionganoni mwa wanaao jitetea. Na wale walio tamani kuwa pahala pake jana, wakawa wanase-ma: Kumbe Mwenyezi Mungu humkunjulia riziki amtakaye katika waja wake, na humdhikisha amtakaye. Ingeli kuwa Mwenyezi Mungu hakutufanyia hisani angeli tudidimiza. Kumbe makafiri hawafanikiwi!" (Al-Qasas, 28:77-82)

Hii ni hatima na mwisho wenyewe kutisha kwa wale wanaozipoteza nafsi zao katika kuipenda mali na kusahau Akhera.

Mshairi mmoja anautazama kwa kina mwisho wa Qarun kama ifuatavyo:

*Ni aina gani ya utajiri huu Ewe Qarun!
Umekufanya kuwa maskini asiyehurumiwa*

Sasa huko Akhera amepoteza vyote alivyokuwa aktivimiliki na amekuwa maskini kwa sababu Akhera ni ya wale waliomtumikia Mwenyezi Mungu kwa dhati, usafi wa moyo, wakakhofu hasira Yake. Aya ifuatayo inaeleza wazi kwa nini mtu hupoteza thawabu huko Akhera:

"Hayo ndiyo makaazi ya Akhera, tumewafanyia wale wasio taka kujitkuza duniani wala ujisadi. Na mwisho mwema ni wa wachamungu." (Qasas, 28: 83).

Jalaluddin Rumi (q.s) anaushangaa mwisho wenyewe kutisha wa watu wenyewe tamaa wanaokwenda Akhera wakiwa wamefilisika.

Rumi anaona kuwa mali ya dunia inatakiwa kutumika kwa ajili ya Mwenyezi Mungu na kwamba mwanadamu hatakiwi kuwa mtumwa

wa mali. Vinginevyo mtu ambaye ni mtumwa wa mali atakuwa chanzo cha kwenda akhera mkono mitupu.

Kwa mujibu wa Rumi, watu wengi huwa mateka wa mali za kidunia. Wanasubiri kama nyoka kwenye miguu ya mali akiijidhalilisha na kujishusha kwenye hali ya chini kabisa na kurudi mbinguni wakiwa mkono mitupu. Mali isipotumika katika njia ya Mwenyezi Mungu haina thamani hata kidogo machoni mwa Rumi.

Kuna mfano mmoja unaofanana na ule wa Qurun mionganoni mwa maswahaba wa Mtume . Katika maswahaba alikuwepo maskini mmoja aitwaye Thalabah ambaye alikuwa na tamaa ya kupata mali.

Hivyo, alikwenda kwa Mtume kumuomba amuombee dua ili awe tajiri. Mtume kwa upole kabisa alikataa ombi hili kwa kusema:

“Kiwango kidogo cha mali ambao unaweza kumshukuru Mwenyezi Mungu ni bora kuliko mali nyingi ambao huwezi kumshukuru Mwenyezi Mungu vya kutosha”.

Thalabah aliachana na tamaa yake kwa kipindi fulani lakini baadaye alihisi msukumo mkubwa wa kuwa tajiri na kurudi kwa Mtume na ombi lilelile: Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Tafadhalii niombee kwa Mwenyezi Mungu niwe tajiri!

Mara hii Mtume alimjibu kama ifuatavyo:

“Je mimi sio mfano mzuri kwako? Ninaapa kwa Mwenyezi Mungu kwamba lau kama ningetaka milima ile ingegeuka kuwa dhahabu na fedha na kunifuata popote ninapokwenda, lakini siitaki”.

Thalabah alijitahidi kuachana na tamaa yake lakini hakuondokana na mawazo kuwa kama akitajirika atawasaidia maskini na kupata thawabu kubwa kutoka kwa Mwenyezi Mungu.” Wito wa ndani ya nafsi ulimzidi nguvu na hivyo akarudi kwa Mtume na kusema:

Ninaapa kwa Mwenyezi Mungu aliyekutuma kuwa Nabii, iwapo atanitajirisha nitawalinda maskini na kutekeleza wajibu wangu”.

Mtume alipoona msisitizo huu aliomba: “Ee Mola wangu! Mpatie Thalabah kiwango cha mali anachotaka kutoka Kwako”.

Baada ya dua hii, Mwenyezi Mungu alimjaalia Thalabah mali nyingi. Baada ya muda mfupi akawa tajiri mkubwa na makundi ya mifugo yake yalivifunika vilima vya mji wa Madina. Lakini, Thalabah ambaye hapo mwanzo alikuwa akijulikana kama ndege wa msikitini, akaanza kuupuuza msikitini na kuchelewa swala ya Jamaa kuliko hapo mwanzo. Hali hii iliendelea mpaka akawa anakuja msikitini siku za Ijumaa tu kwa ajili ya swala kuu ya jamaa, (ambao ndiyo kiwango cha mwisho kabisa cha swala ya jamaa kwa Mwislamu). Hili iliendelea kwa muda mfupi lakini baadaye akasahau kuja kuswali hata swala za Ijumaa.

Mtume alipoona hali hii alisema kama ifuatavyo:

“Thalabah ana matatizo gani, amejiharibu (maisha yake yalikuwa masafi kabla hajawa tajiri)”.

Kupuuza na kutosikiliza kwa Thalabah hakukuishia hapo bali aliendelea mpaka siku moja akawaambia maafisa wa Mtume waliokwenda kwake kukusanya Zaka ya mali yake (zama hizo maafisa wa dola walikuwa wakikusanya zaka ili kuzigawa kwa maskini):

“Mnachofanya ni wizi wa mchana”.

Kwa hali hiyo hakutoa hata kiwango kidogo cha sadaka kilicho-elekezwa na Qur'an Tukufu. Alikuwa amesahau ahadi zote alizotoa kwamba angetumia kiasi kikubwa cha mali yake kwa ajili ya maskini na wenyе shida. Hivyo akawa mnafiki, ambaye maneno na vitendo vyake vinapingana. Qur'an Tukufu inaelezea saikolojia ya watu hao katika aya zifuatazo:

“Na mionganoni mwao wapo walio muahidi Mwenyezi Mungu kwa kusema: Akitupa katika fadhila yake hapana shaka tutatoa sadaka, na tutakuwa katika watendao mema. Alipo wapa katika fadhila yake wakaifanya ubakhili na wakageuka, na huku waki-puuza.” (Tawbah, 9: 75 – 76)

Thalabah, kwa kuupuuza ushauri wa Mtume alikosa neema ya Mwenyezi Mungu akawa mwenye kupata khasara huko Akhera kwa sababu alidanganywa na uzuri wa mali ya mpito na hivyo akastahiki kuwa maskini milele. Alipokufa katika hali ya kusikitisha ushauri wa Mtume ulikuwa ukijirudiarudia masikioni mwake:

"Kiwango kidogo cha mali ambao unaweza kumshukuru Mwenyezi Mungu ni bora kuliko mali nyingi ambao huwezi kumshukuru Mwenyezi Mungu vya kutosha".

Hakusikiliza maonyo ya Mtume kuhusu hatari ya mali akafa katika hali ya kutisha yenyewe maumivu yasiyokuwa na mwisho. Kwa ujingga kabisa aliiharibu neema yake ya milele kwa thamani ya furaha ya muda mfupi, ambao alidhani kuwa ni furaha isiyokuwa na mwisho. (Ahmed Shahin, Tarihin Seref Levhalari, p.27)

Kutokana na mifano mingi ya maisha, binadamu kwa tabia yake ya ubinafsi hupenda utajiri wa dunia. Nafsi hutamani sana kukusanya mali isiyokuwa na kikomo. Lakini pindi anapodanganywa na fikra hizi za kishetani kamwe hapati kuridhika na kile alichokichuma. Hadithi ifuatayo inaelezea kwa uwazi tabia ya ulafi ya mwanadamu:

Lau mwanadamu angepewa mabonde mawili ya dhahabu, angetamani bonde la tatu. Ni udongo tu ndio wenye kushibisha njaa ya mwanadamu..." (Bukhari, Muslim).

Pindi mali inapoongezeka mara nyingi huongezeka tamaa ya kukusanya zaidi na zaidi. Pindi mtu anapozama katika mapenzi ya mali ya dunia hypoteza thamani zote za kibinadamu kama vile huruma, upendo na kujitolea. Kutoa sadaka huwa kitu kigumu sana kwake pale nafsi inapomwambia: "Usitoe sasa hivi, subiri mpaka uwe tajiri zaidi hapo ndipo utatoa sadaka zaidi".

Watu hao hypoteza mizania yao ya kiroho na nidhamu ya mwi li wao pia. Kwa kuwa hawatumii fursa waliopewa katika ulimwengu huu huwa kama inavyosema hadithi ifuatayo:

"Wale wanaosema "Nitafanya kesho" wamekhasirika".

Kisa cha Thalabah kilichotajwa hapo juu sio mfano tu wa tabia ya tamaa ya mwanadamu bali pia ni mfano mzuri wa matokeo ya kutisha ya kutoheshimu nia nzuri ya dua na swala. Pindi kadari ya mtu inapolazimishwa, ndipo aina hii ya matokeo inapothibiti. Japokuwa Mtume alijua hatima ya mtu huyu, bado alimuombea Thalabah ili kuionyesha jamii yake mfano hai wa hatari ya ulafi na tamaa. Hivyo, tunapomuomba Mwenyezi Mungu jambo fulani hatutakiwi kuiamini sana akili yetu na tunatakiwa kuongezea dua yetu kwa kusema "Kama ni

yenye kukubalika mbele ya Mwenyezi Mungu na kama ni yenyeye kheri kwetu, basi yakubali maombi yetu". Vinginevyo, tunaweza kukhasirika kwa kutoona madhara yaliyojificha katika kitu kinachoonekana kuwa chema. Dua, kama ilivyo kwa utoaji sadaka, inaweza kubadilisha qadari iliyowekewa sharti / yenyeye kikomo (Qader-I Mukayyad) juu ya mtu. Hata hivyo, tunapomuomba Mwenyezi Mungu kubadilisha majaaliwa yetu hatupaswi kuiamini akili yetu pekee, kwa maana sio mara zote ina kheri kwa ajili yetu. Dua ni neema na amri kutokakwa Mwenyezi Mungu.

Hata hivyo, tunapoyajaza maombi yetu kwa tamaa za nafsi na akili zetu zisizofaa, hatutakiwi kung'ang'ania kwamba yale yaliyomo katika maombi yetu ni sahihi na ni kheri kwetu. Hivyo mwisho wa kila dua yetu tunatakiwa kumalizia na kifungu kisemacho:

"Ee Mola wangu! Iwapo haya ninayoyaomba yana kheri kwangu basi nitimizie".

Kutumia mali kulingana na maamrisho ya Mwenyezi Mungu kuna weza kuondoa hatari mbalimbali zitokanazo na tamaa. Huu ni wajibu kwa ajili ya ustawi wa jamii na watu binafsi katika maisha haya na huko Akhera.

SHERIA MUHIMU ZA UTOAJI ZAKA

Zaka hulipwa kwa kiwango cha 2.5% ya mali yetu mara moja kwa mwaka mwandamo. Maamrisho ya Qur'an huhusisha zaidi mwaka mwandamo, ambao ni siku 355. Nchi nyingi leo hii hutumia kalenda ya jua, ambao ni siku ya 365 hivyo muda huu wa siku kumi unatakiwa kuongezewa kwenye kiwango cha Zaka. Hii itakuwa takriban 2.6%. Aidha, katika nchi ambapo mfumuko wa bei ni wa juu thamani ya Zaka inapaswa kuhesabiwa kulingana na thamani imara (thabit). Katika baadhi ya nchi kuna karibu 100% ya mfumuko wa bei. Hivyo, tunapolipa Zaka kulingana na tathmini yetu ya awali ya mali lakini mwishoni mwa mwaka, maskini atapokea nusu tu ya kile tunachopaswa kulipa.

Sheria nyingine iliyo muhimu ni kwamba Zaka hupewa mtu tu. Walengwa wa misaada kama vile miskiti, shule hospitali hayana sifa

ya kupatiwa Zaka. Tunaweza kuwasaidia kwa aina nyingine ya sadaka. Ifahamike kuwa chakula tunachowapa maskini pia hakikubaliki (kama Zaka), kwa sababu maskini hao hawawezi kukimiliki.

Qur'an inabainisha wazi wale wanaoweza kupokea Zaka. Kwa njia hii watu hawa wataweza kuishi kama binadamu bila kudharau-liwa na wengine. Uislamu unalenga pia kuwazuia watu wasikimbilia kuombaomba kwa kuwapatia mahitaji yao ya msingi.

Siku moja kuna mwanakijiji alikuja kwa Mtume ﷺ kutaka msaada wa kifedha. Mtume ﷺ alipomuona kuwa alikuwa na afya na mwenye nguvu akamuuliza:

Una kitu gani unachokimiliki?

Mtu huyo akajibu: nina mfuko (begi) wa pamba na bakuli.

Mtume ﷺ alimshauri: Uza vitu hivi na ununue shoka, kakate kuni msituni na kwa njia hii utaweza kupata maisha yako.

Mwislamu huyu alifuata ushauri wa Mtume ﷺ na katika kipindi kifupi akaondokana na umaskini wake.

Uislamu ni dini mizania. Hauwakatazi wenye matatizo kuomba msaada kwa ajili ya haja zao lakini unawahamsisha kujitegemea. Kwa wale wanaofanya kuombaomba kuwa tabia yao Qur'an Tukufu inasema:

"Na mionganoni mwao wapo wanao kusengenya katika kugawa sadaka. Wanapo pewa wao huridhika. Na wakito pewa hukasirika." (Tauba: 9:58).

Watu hao hypoteza utu wao na kutaka maisha rahisi. Mtume ﷺ hakuwapenda watu wa aina hiyo na aliwashauri kufanya kazi. Siku moja kuna mtu alikuja kwa Mtume ﷺ akiomba kupewa Zaka. Katika kumjibu, Mtume ﷺ akasema:

"Mwenyezi Mungu hakuliacha suala la walengwa wa Zaka mikononi mwa watu wala mikononi mwa Mitume. Alitaja makundi nane ya watu na kusema: "Ikiwa utaangukia katika mojawapo ya makundi haya unaweza unachukua fungu lako katika Zaka". (Bayhaki, Sunanu'l-Kubrâ, VII, 6)

Mtume alionyesha umakini na uangalifu mkubwa alipogawa Zaka. Wakati huo Yeye mwenyewe alikuwa akikusanya Zaka kutoka kwa matajiri na kuigawa kwa makundi hayo yaliyoainishwa ndani ya Qur'an Tukufu. Naam, hii haimaanishi kuwa hatuwezi kuwasaidia watu katika namna yoyote nyingine tunayoitaka lakini hiyo haihesabiwi kama Zaka ya wajibu. Mtu anaweza kutumia pesa kwa malengo mengine ya kheri kama tendo la sadaka la sunna.

Mtume alikataa kuwapa Zaka wale wasiostahiki, lakini katika kugawa sadaka za kawaida hakumkana yebole. Kwa sababu Qur'an inatoa amri ikisema:

"Na anaye omba au kuuliza usimkaripie!" (Dhuha, 93:10)

Mtume anasema kwamba ni matokeo ya tabia nzuri kwamba Mwislamu

Hatakiwi kuwaacha mkono mitupu wale wanaofungua mko-no yao (kuomba msaada) hata kama tunaweza kutoa tende moja. (Bukhari, Kitab al-Zaka)

Kiongozwa na hadithi hii, baba yangu Musa Efendi, alikuwa aktiota sadaka hata kwa wale waliofanya kazi yakuomba kama biashara na alikuwa akisema: "Tunapaswa kuendelea kutoa ili tusizoe sana kutotoa na kuwa mabakhili".

Uislamu ni dini ya uwiano sana; kwa upande mmoja inawashauri matajiri kutoa kwa ukarimu kuwapa maskini na kwa ajili ya malengo mengine, kwa upande wengine inawashauri maskini kufanya kazi kwa bidii ili kupata riziki yao na kutokimbilia kuomba. Watu wengine wanaweza kudhani kuwa uhamasishaji mkubwa wa kutoa sadaka unaweza kutengeneza tabaka la wanyonyaji wanaoishi kwa sadaka za matajiri. Ili kukabiliana na matumizi mabaya ya huruma ya watu wengine, Uislamu umeruhusu kuomba msaada wa watu wengine pale hali inapokuwa ngumu mno. Kuomba hushusha hadhi na utu wa mtu katika jamii. Hivyo, Mtume aliwapa sharti maswahaba wake wengi kutoomba kitu kutoka kwa yebole alipozikubali ahadi zao.

Hata hivyo, ni wajibu wa Waislamu wazuri kuwatafuta maskini halisi wasiopenda kuwaomba watu waziwazi na wanaoona na ya sana kusema shida zao za kifedha. Katika hadithi ifuatayo Mtume

anawaelezea maskini kuwa ni wale wasiokuwa na uwezo wa kifedha kukidhi mahitaji yao ya kila siku:

Anasimulia Abu Huraira ya kuwa:

Mtume wa Mwenyezi Mungu anasema: "Maskini sio yule anayezunguka kwa watu kuwaomba kibaba kimoja au viwili (vyachakula) au tendo moja au mbili bali maskini ni yule asiyekuwa na kitu (pesa ya) cha kukidhi mahitaji yake na ambaye hali yake hajulikani kwa watu wengine, ili kwamba watu wengine wapate kumpatia sadaka, na ambaye hawaombi watu". (Bukhari, juzu 2, Kitabu 24, Namba 557).

Katika hadithi hii Mtume ﷺ anatuonya kwamba wale wanaozunguka kuwaomba watu wanaweza kupata mahitaji yao ya muhimu hivyo tunapaswa kuwaangalia wale wasioomba na wanaofanya subira juu ya umaskini wao. Qur'an Tukufu inaweka mkazo juu ya umuhimu wa kuwasaidia watu hao katika aya ifuatayo:

"(Sadaka) Nawapewe mafakiri walio zulika katika njia za Mwenyezi Mungu, wasio weza kusafiri katika nchi kutafuta riziki. Asiye wajua hali zao huwadhania kuwa ni matajiri kwa sababu ya kujizuia kwao. Utawatambua kwa alama zao; hawang'ang'analii watu kwa kuwaomba. Na kheri yoyote mnayo toa, basi kwa yakini Mwenyezi Mungu anaijua." (Baqara, 2:273)

Kama inavyoileweka kutokana na hii aya wale wanaotoa Zaka wanatakiwa kuwachunguza wale wanaotaka kuwapa Zaka. Iwapo mtoaji Zaka hatofanya hivyo na baadaye akagundua kuwa aliyepokea sadaka hiyo hakustahiki kuipata, basi anatakiwa kulipa kiwango hicho hicho kwa mara nyingine kwa sababu ile ya kwanza haikuwa halali. Hata hivyo, iwapo atakuwa amefanya kosa hilo baada ya kufanya utafiti wa kina, basi hatakuwa na kosa na hatohitajika kulipa tena hiyo Zaka.

Pili, tunatakiwa kumpa maskini haki ya kumiliki, mpokeaji anatakiwa aimiliki Zaka kikweli kweli. Wakati wa kutoa Zaka, msingi ufatoo ni muhimu. Kwanza, miili yetu ina haki juu yetu, wanafamilia zetu na kisha ndugu huingia kulingana na ukaribu wa mafungamano ya damu. Sheria za mirathi ya Kiislamu inayachukulia mafungamano haya kuwa ya msingi. Wale wenye haki pia wana vipaumbele mbalimbali:

Wa kwanza kupewa ni wale wenye ukaribu nazi kwa damu na wenye shida sana.

Tunapochagua watu wa kuwapa Zaka tunatakiwa kuzingatia udharura wa mahitaji yao na pia ukaribu wao kwetu. Iwapo mtu mgeni na mtu ambaye ni ndugu wana kiwango sawa cha udharura tutamtanguliza ndugu lakini iwapo mgeni atakuwa na haja dharura zaidi basi atatakiwa kutangulizwa. Kumbanguliza ndugu hakupaswi kutumika kuwapuuza watu wanaoteseka na hali mbaya.

Kanuni hizi zinaonyesha kuwa Uislamu ni dini ya huruma na pia ni nguvu inayokuza maisha yenye mizania. Matunda mazuri zaidi ya kumuamini Mwenyezi Mungu ni kuonyesha huruma kwa watu wengine. Kwa hakika moyo usiokwu na huruma kwa wengine sio moyo hai, bali kwa kweli ni moyo mfu. Bismillah (usomaji wa Bismillahir - Rahmanir- Rahiim), kifungu kinachosomwa na Waislamu wanapoanza kufanya jambo lolote, inayatangulia majina ya Mwenyezi Mungu anayohusu huruma Yake: "Kwa jina la Mwenyezi Mungu, Mwingi wa rehma, Mwenye kurehemu." (Fatihah, 1:1)

Sura ya kwanza katika Qur'an Tukufu nayo inaelezea sifa za huruma ya Mwenyezi Mungu.

"Himidi zote ni za Mwenyezi Mungu, Mola Mlezi wa ulimwengu; Mwingi wa rehma, Mwenye kurehemu" (Fatihah, 1: 2-3)

Aidha, visa vya maisha ya Masuffi vimejaa matendo ya huruma kwa viumbe wa Mwenyezi Mungu.

Mtume katika maneno yake mengi alisisitiza juu ya umuhimu wa mtu kuwa na huruma ili apate kuhurumiwa na kurehemewa na Mwenyezi Mungu. Katika hadithi mojawapo alisema kuwa tunatakiwa kuonyesha huruma kwa viumbe wote:

"Wahurumieni walio ardhini watakuhurumieni walio mbinguni." (Abu Dawud, Adab, 58)

Kutekeleza amri za Uislamu zinazohusu fedha kama vile Zaka, sadaka na 'ushr ni miiongoni mwa funguo muhimu za kupata huruma hii.

'USHR

Ushr ni kodi ambao Uislamu unawajibisha wakulima kutoa kwenye mavuno yao. Hii ni mojawapo ya amri za Uislamu ambao takribani Waislamu wengi wameisahau. Katika lugha ya Kirabu neno Ushr linamaanisha moja ya kumi, yaani moja ya kumi ya mazao inayotakiwa kupewa maskini iwapo mavuno yatakuwa yamepatikana bila umwagiliaji. Iwapo mkulima atatumia rasilimali za ziada kama vile umwagiliaji basi atatakiwa kutoa asilimia 5 tu ya mavuno yake kuwpa maskini.

Wale wasiota ushr wana hatia sawa na wale wasiota Zaka. Kutoa sehemu ya mavuno inamaansisha kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kumjaalia. Wale wasiolipa haki za maskini, msafiri na walengwa wengine wa ushr, ni wanyonyaji wa haki za maskini zinazohusu mali, ambao kwa hakika ni neema kutoka kwa Mwenyezi Mungu.

Kwa mujibu wa simulizi moja alikuwepo mtu mmoja mkarimu huko Yemen jirani na mji wa Sana. Alikuwa na mabustani ya mitende na maeneo mengine yaliyotoa mazao mazuri. kila msimu wa mavuno alikuwa akitoa sana ushr kuwapa maskini. Alipofariki watoto wake walipatwa na ulafi na tamaa wakaambiana:

- Familia yetu ni kubwa sana na hatuna mazao mengi. Mwaka huu tukusanye mavuno maskini hawajapata habari na tuyahifadhi yote kwa matumizi yetu.

Baada ya kuamua hivyo, asubuhi iliyofuata walikwenda shambani mwao. Walipofika shambani hawakuweza kulitambua shamba na wakaulizana:Je tumekuja eneo sahihi? Tahamaki,shamba lao lilikuwa limeharibiwa na kusawijika kwa moto wa radi.

Baba yao alipokuwa akitoa kodi ya ushr kwa moyo wa ukarimu, Mwenyezi Mungu alikuwa amelibariki shamba lake na likatoa mazao mengi.

Kisa kifuatacho cha kweli kilichoelezwa na Qur'an Tukufu inatunyesha matokeo mabaya ya ubakhili na kutotekeleza amri ya ushr.

“Hakika tumewajaribu hawa kama tulivyo wajaribu wale wenye shamba, walipoapa kwamba watayavuna mazao yake ita-kapo kuwa asubuhi. Wala hawakusema: Mungu akipenda! Basi lilitokea tukio juu yake kutoka kwa Mola wako Mlezi, nao wame-lala! Likawa kama usiku wa giza. Asubuhi wakaitana. Ya kwamba nendeni kondeni mwenu ikiwa mnataka kuvuna. Basi walik-wenda na huku wakinong’onezana, Ya kuwa leo hata masikini mmoja asikuwingili. Na walikwenda asubuhi, nao wameshikilia azimio hilo. Basi walipo liona, wakasema: Hakika tumepotea!”

(Qalam, 68: 17 - 26)

Mwenyezi Mungu Mtukufu anatufundisha kwamba watu wasi-okuwa na shukurani ambao hawashirikiani na wengine katika kile walichopewa na Mwenyezi Mungu watapata mwisho wenye kutisha hata katika ulimwengu huu. Kwa kuwa Mwenyezi Mungu anajua siri zilizo nyoyoni, hakuna kinachofichakana katika Ujuzi Wake.

Hadhrat Rumi katika utenzi ufuatao anabainisha kwa uwazi kabisa ubaya wa kupenda mali kunakosababisha kukosa huruma na uchoyo:

“Anaota kwamba ana mali na ana hofu ya mwizi anayeweza kilibea gunia lake la (dhahabu). Kifo kinapoyapuliza masikio yake na kuzinduka usingizini, anaiddihaki hofu yake.” (Mas. III, 2,640-41)

Aya zifuatazo pia zinaonyesha hatia na msiba utakaowakumba watu bakhili watakafufufuliwa siku ya Kiyama na kuamka kutoka katika usingizi mzito:

“Na toeni katika tulicho kupeni kabla hayajamfikia mmoja wenu mauti, tena hapo akasema: Mola wangu Mlezi! Huniakhirishi muda kidogo nipate kutoa sadaka, na niwe katika watu wema?”

(Munâfiqûn, 63:10)

Hata hivyo, wakati huo tutakuwa tumechelewa kutumia fursa tuliyopewa katika ulimwengu huu. Aya hii inapotuhabarisha kuhusu mwisho wenye kutisha wa wale wasiotekeleza wajibu wao wa kifedha kwa jamii, inatueleza pia kuwa tunapaswa kutumia nafasi tuliopewa na kutoa sadaka kwa moyo mmoja.

Kutoa (kwa ajili ya Mwenyezi Mungu – infaq), kumetajwa ndani ya Qur'an zaidi ya mara 200 na msisitizo huu unaonyesha kwamba muumini mzuri ni yule anayejitolea mali yake na maisha yake kumpa Mwenyezi Mungu. Mtume ﷺ alikuwa akikutana kwa siri na watu waliotoka Madina pindi alipoanza kuhubiri Uislamu. Alikutana mara mbili na makundi yatokayo Madina na unachukua viapo (ba'iyah) vya utii kutoka kwao. Katika baiah ya pili ya Aqabah, pindi Abdullah b. Rawaha alipomuuliza Mtume ﷺ:

"- Ewe Mtume ni sharti gani unaloliweka kwa ajili ya Mwenyezi Mungu na kwa ajili yako wewe mwenyewe ili kukubali viapo vyetu vya utii."

"- Sharti langu, kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, ni kuwa mnapaswa kumuabudu, na kutomshirikisha na chochote. Masharti yangu ni kuwa mtanilinda kama mnavyoyalinda maisha na mali zenu wenyewe".

Watu hao wa Madina wakamuuliza tena:

"Kama tukifanya hivyo malipo yetu ni nini?"

Mtume ﷺ akawajibu: "Pepo!"

Wakifurahishwa na kile watakachopata kama malipo, watu wa Madina wakasema: "Biashara nzuri na faida iliyaje hii. Kamwe hatutovunja ahadi yetu na hatutotaka wengine wavunje ahadi zao kwako (kwa mashartihaya)". (Ibn Kathir, Tafsir, II, 406)

Kwa mazungumzo haya, Mwenyezi Mungu akateremsha aya ifuatayo:

"Hakika Mwenyezi Mungu amenunuwa kwa Waumini nafsi zao na mali zao kwa kuwa wao watapata Pepo. Wanapigana katika Njia ya Mwenyezi Mungu - wanauwa na wanauwawa. Hii ni ahadi aliyo jilazimisha kwa Haki katika Taurati na Injili na Qur'ani. Na nani atimizae ahadi kuliko Mwenyezi Mungu? Basi furahini kwa biashara yenu mliyo fanya naye. Na huko ndiko kufuzu kukubwa." (Tawbah, 9: 111)

Mwenyezi Mungu ananunuaje nafsi na mali zetu? Kufa kishahidi, kuyatoa maisha yetu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, kwa kweli, ni kumuuzia Mwenyezi Mungu. Sumaya, mtu wa kwanza kuuawa kwa ajili

ya kuamini kwake Uislamu aliyatoa maisha yake kwa moyo mmoja kabisa katika njia ya Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo, alinunua hisa yake peponi na kuweka kiti cha enzi katika nyoyo za waumini, akisubiri Siku ya Hukumu ili apate malipo yake makubwa kabisa. Kwa kufuata mfano wake tunatakiwa kutoa sadaka kwa moyo wetu wote.

Katika vita vya Dardanelles (Gallipoli), jeshi la Kituruki halikuwa hata na risasi za kutosha lakini kwa kujitolea maisha yao kwa moyo mmoja walimshinda adui. Kuna mifano mingine mingi katika historia, ambao wale wanaojitolea maisha yao na mali zao katika njia ya Mwenyezi Mungu watashinda.

Kumuuzia Mwenyezi Mungu mali hufanyika kwa kutoa sadaka. Mwenyezi Mungu anaelezea sifa za wale wanaomcha Mwenyezi Mungu kamaifuatavyo:

“Hiki ni Kitabu kisichokuwa na shaka ndani yake; ni uwongofu kwa wachamungu,

Ambao huyaamini ya ghaibu na hushika Sala, na hutoa katika tuliyi wapa.” (Baqara, 2: 2-3)

Sadaka ni za aina nyingi. Sadaka huanza kwa kutoa kilicho mknoni. Kutoa hata nusu ya tende huhesabiwa kuwa ni tendo la sadaka na hata kiwango kidogo cha sadaka humkinga muumini dhidi ya moto wa Jahannamu. Mtume anawahesabu Waislamu wote kuwa ni matajiri kwa maana kwamba kuna kitu ambacho Waislamu wote wanaweza kutoa kwa namna moja au nyingine. Mtume anatueleza kuwa kumtukuza Mwenyezi Mungu, kuamrisha mema, kuwasaidia wale wanaoneewa, kuwashauri waumini, kuingiza furaha katika moyo wa Muislamu, kuondosha vitu barabarani ambavyo ni hatari kwa wapiti njia na kadhalika, yote hayo yanahesbiwa kama ni sadaka. Kwa mujibu wa Uislamu, utajiri wa kweli unapatikana katika moyo wa Muislamu. Watu ni matajiri kulingana na vile wanavyojihisi tu. Tabasamu la wale walio matajiri nyoyoni inahesabiwa pia kuwa ni sadaka. Wale walio matajiri katika nyoyo zao ni wenye furaha na huigawa furaha yao kuwapa marafiki zao. Sadaka gani inayoweza kuwa bora kuliko kuwafurahisha wale wanaotuzunguka? Kwa upande wengine, hakuna tiba ya wale walio maskini katika nyoyo zao. Kwa maneno mengine, utajiri wa kweli haupo katika mali nyingi, bali

ni utajiri wa moyo. Kwa kuwa Waislamu wa kweli ni matajiri katika nyoyo zao, hutoa sadaka katika vile walivyo navyo. Sadaka ni dalili kamili ya usikivu wa muumini kwa hisia zake za huruma na kujitolea.

Maisha ya maswahaba wa Mtume ﷺ yamejaa mifano kama hiyo. Mojawapo ya mifano yenye kushangaza sana katika kujitolea unaonekana katika maisha ya Hadrat Omar ﷺ. Pindi jeshi lilipoiveka Jerusalem chini ya himaya ya Uislamu, alifunga safari pamoja na mtumishi wake kwenda kupokea funguo za mji huo. Walikuwa waki-panda farasa kwa zamu. Walipoukaribia mji ilikuwa zamu ya mtumishi kupanda farasi. Mtumishi huyo hakutaka kuingia Jerusalem akiwa amepanda farasi na bwana wake akitembea kwa miguu. Lakini Omar ﷺ aliyekuwa tajiri katika moyo alisisitiza kwamba ilikuwa ni zamu ya mtumishi huyo kupanda, hivyo Omar ﷺ akiingia katika mji kwa miguu.

Mfano wengine unaonekana katika maisha ya Hadrat Ali ﷺ, Khalifa wa nne na mkwe wa Mtume ﷺ. Wanafamilia wote walikuwa wamefunga lakini walikuwa na chakula kidogo sana cha kufuturu. Hata hivyo, jioni alikuja maskini na kuwaomba chakula. Walimpa chakula chote maskini huyo na wote wakalala njaa. Siku iliyofuata karibu na juu kuzama na wakati wa kufuturu ukiwa umekaribia alikuja yatima kuomba chakula. Kwa mara nyingine walikitoa chakula chote. Hatimaye siku iliyofuata walipata chakula lakini mtumwa akaja na kuomba chakula. Wakitoa sadaka tena walionyesha mfano wa hali ya juu wa kujitolea na kutoa sadaka.

Ukarimu wa moyo ulionyeshwa na maswahaba hata wakati wa pumzi zao za mwisho. Wakati wa vita vya Yarmuk, mtu mmoja alikuwa akiwapa maji maswahaba watatu waliojeruhiwa katika vita. Kila mmoja alikataa kunywa na kutoa maji kumpa mwenzake na hivyo maji yalizungushwa baina yao lakini hakuna ye yeyote aliye kunya wa sababu wote walikufa kabla maji hayajarudi. Hii ni mifano ya hali ya juu ya kujitolea inayojulikana katika lugha ya Kiarabu kama *ithhaar* ambaao ni zaidi ya kutoa sadaka. Ni kuwatanguliza wengine juu ya nafsi yako mwenyewe. Ni kutoa kila unachokihitaji kuwapa wengine. Haina hii ya sadaka takribani haipo katika jamii za kisasa za leo. Watu hawaelewi umuhimu wa ukarimu huu wa hali ya juu. Lakini, tutifakari kwamba ulimwengi ungekuwaje iwapo kila mtu angeuchu-

kulia ustawi wa wenzake kuwa muhimu kuliko wake, tutaona kwamba tungeweza kuishi maisha ya peponi hapa hapa duniani. Kwa hiyo, tunatakiwa kuwahamasisha Waislamu wa kawaida kutoa Zaka zao na ili kuongeza kiwango hiki zaidi na zaidi kama sadaka ya hiari. Aidha, tunatakiwa kugawa sadaka kupitia taasisi na mashirika yanayofanya kazi kitaalamu. Hili linaweza kufikiwa kwa kuwapa mafunzo watu wakweli wenyewe bidii ya kufanya kazi na waliotayari kujitolea. Pia ni jambo la wajibu kwa umma (wa Kiislamu) kuanzisha hospitali, mabweni kwa ajili ya wale wasiokuwa na malazi na majiko.

Kwa ufupi, kutoa sadaka kwa moyo safi kunapaswa kuwa tabia ya msingi ya muumini. Aya ifuatayo inachuhukulia kitendo cha kutoa sadaka kama sifa isiyotengana na Mwislamu:

“Ambaro hutoa wanapokuwa na wasaa na wanapokuwa na dhiki, na wanajizuia ghadhabu, na wasamehevu kwa watu; na Mwenyezi Mungu huwapenda wafanyao wema” (Al-i Imran 3:134)

Jafar as-Sâdik, ambaye ni mtu muhimu atokanaye na kizazi cha wajukuu wa Mtume alionyesha sifa zote za muumini zilizotajwa katika aya hiyo. Alikuwa na mtumishi ambaye aliquwa akifanya kazi za nyumbani. Siku moja alimletea mchuzi Jafar (Mwenyezi Mungu awe radhi naye) lakini akamwagia. Mavazi yake yote yaliharibiwa na mchuzi, alimtazama moja kwa moja. Mtumishi huyo aliitambua ghadhabu yake na kusema:

“Ewe Bwana wangu! Mwenyezi Mungu anawaelezea waumini kuwa ni wale wanaozizua ghadhabu zao, kisha akamsomea aya hiyo.”

Jafar alipoisikia akasema: “Nimeizua ghadhabu yangu”.

Hapo mtumishi huyo akamsomea sehemu ya pili ya aya akiseema: “Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza kuwa waumini wema ni wasamehevu kwa watu.”

Jafar akasema: “Nimekusamehe.”

Baada ya hapo mtumishi akasema: “Mwenyezi Mungu anasema ndani ya Qur'an kuwa anawapenda wafanyao wema.”

Jafar aliposikia jibu hili zuri akasema: “Unaweza kwenda sasa kama mtu huru, nimekuachia huru.”

Kwa njia hiyo aliyafanya kazi maamrisho ya aya hiyo katika misha yake na kuweka mfano mzuri kwa Ummah wote.

Kama Mtume alivyosema, mwanamke mwenye dhambi ali-samehewa dhambi zake kwa sababu ya huruma alioionyesha kwa kumpa maji mbwa mwenye kiu. Alipata pepo kutokana na kitendo hiki kidogo cha kuonyesha huruma ambapo kwa upande wengine, mwanamke wengine aliingia motoni kutokana na kitendo chake kisichokuwa na huruma kwa paka, ambapo alimfungia ndani na kumsababishia kifo. Hii ni mifano na ishara muhimu za jinsi tabia ya muumini inavyotakiwa kuwa kuhusu watu wengine. Muumini anapaswa kuwa mwenye huruma, mwenye kujitolea, na mkarimu kwa wengine.

Ukarimu wa kweli unaokubalika mbele ya Mwenyezi Mungu ni mtu kutoa katika vitu anavyovithamini na kuvipenda. Iwapo mtu aki-toa kutokana na vitu visivyo kuwa na thamani kwake, havitohesabika kuwa vyenye thamani.

Katika zama za furaha (zama za Mtume s.a.w), watu waliwaweka maswahaba maskini msikitini. Jukumu lao kubwa ilikuwa ni kuusoma Uislamu, hivyo hawakuweza kutafuta kipato kwa ajili ya maisha yao. Mtume na maswahaba wake matajiri walikuwa wakiwapatia mahitaji yao ikiwa ni pamoja na chakula. Baadhi ya maswahaba waliwatumia tende zilizoharibika kama chakula. Watu hao walilazimika kula tende hizi zilizoharibika kutokana na njaa iliyozidi. Kutokana na tukio hili lenye kusikitisha, onyo lifuatalo liliteremka kutoka kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu:

“Enyi mlío amini! Toeni katika vile vizuri mlivyo vichuma, na katika vile tulivyo kutoleeni katika ardhi. Wala msikusudie kutoa vilivyo vibaya, hali nyinyi wenyeve msinge vipokea ila ingekuwa mmefumba macho. Na jueni kwamba Mwenyezi Mungu ni Mwenye kujitosha na Msifiwa.” (Baqara, 2: 267)

Katika aya nyingine Mwenyezi Mungu Mtukufu anatueleza kuwa ili kuwa karibu na Mwenyezi Mungu tunatakiwa kutoa sadaka katika vile tunavyovipenda:

“KABISA HAMTAFIKIA wema mpaka mtoe katika vile mnavyo vipenda. Na kitu chochote mnacho kitoa basi hakika Mwenyezi Mungu anakijua.” (Al-i Imran, 3:92)

Baada ya aya hii kuteremshwa Maswahaba wa Mtume walianza kushindana kutoa vile wanavyovithamini na kuvipenda sana. Maswahaba waliokuwa wakimsikiliza Mtume waliihisi aya hii ndani ya kina cha ulimwengu wao wa ndani. Walikuwa wakifikiria kuhusu kuwa na uwezo wa kutoa kile wanachokipenda zaidi. Ghafla swahaba mmoja akasimama. Swahaba huyu ambaye uso wake ulikuwa uking'aa kwa nuru ya imani ni Abu Talha (Mwenyezi Mungu awe radhi naye). Alikuwa na shamba kubwa lenye mitende mia sita ambaa ilikuwa karibu sana na Msikiwa wa Mtume na alikuwa akilipenda shamba hilo sana. Mara kwa mara alikuwa akimualika Mtume kwenye shamba lake na kupata Baraka zake.

Abu Talha akasema: “Ewe Mtume wa Allah! Kitu ninachokipenda zaidi katika mali zangu ni hili shamba lililopo mjini ambalo nawe walijua. Sasa hivi, ninalitoa kumpa Mtume wa Mwenyezi Mungu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Unawea kuliweka chini ya udhibiti wako vyovyote utakavyo na kulitoa kwa ajili ya maskini.” Baada ya kumaliza maneno yake alikwenda shambani kutekeleza uamuzi huu mzuri. Abu Talha alipofika shambani alimkuta mkewe kaka chini ya kivuli cha mti. Abu Talha hakuingia shambani.

Mkewe wake akauliza: “Ewe Abu Talha! Kwa nini unashibiri nje? Ingia!” Abu Talha akasema: “Siwezi kuingia, nawe pia unatakiwa kuchua vitu vyako na uondoke.” Kutokana na jibu hili ambalo hakulitaraja mkewe aliuliza kwa mshangao: “Kwa nini ewe Abu Talha? Je shamba hili si letu?” Hapana, kuanzia leo shamba hili ni la maskini wa Madina,” alisema na kutoa habari njema inayopatikana katika aya hiyo na kueleza kwa hamasa kuhusu sadaka aliyoitoa.

Mkewe akauliza: “Je umelitoa kwa niaba yetu sote au kwa niaba yako wewe binafsi?”

Akajibu: “Kwa niaba yetu.” Akasikia maneno yafuatayo kutoka kwa mkewe kwa utulivu kabisa: “Mwenyezi Mungu akuridhie ewe Abu Talha! Nilikuwa na mawazo hayohayo nilipowaona maskini wanaotuzunguka, lakini sikupata ujasiri wa kukwambia. Mwenyezi Mungu ai-

kubali sadaka yetu. Ninaondoka shambani na kuja pamoja nawe!" Sio vigumu kutabiri hali ya furaha ambao ingeshamiri ulimwenguni iwapo sifa hii ya kimaadili ingekuwa imekita mizizi katika nyoyo za watu.

Wafasiri wa Qur'an wanalifafanua neno la Kiarabu la al - Birr, lenye maana ya wema, kiwango cha hali ya juu cha utoaji, kuwa ni pepo, rehma ya Mwenyezi Mungu na radhi zake zilizo pamoja nasi. Neno hilo hilo linafafanuliwa katika aya nyingine ya Qur'an:

"Sio wema kuwa mnaelekeza nyuso zenu upande wa mas-hariki na magharibi. Bali wema ni wa anaye muamini Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho na Malaika na Kitabu na Manabii, na anawapa mali, kwa kupenda kwake, jamaa na mayatima na ma-sikini na wasafiri, na waombao, na katika ugombozi, na akawa anashika Sala, na akatoa Zaka, na wanao timiza ahadi yao wana-po ahidi, na wanao vumilia katika shida na dhara na wakati wa vita; hao ndio walio sadikisha, na hao ndio wajilindao." (Baqara, 2: 177).

Hivyo, wale waliofikia kiwango cha al – Birr katika utoaji kwa ha-kika walipata sifa zote njema pia. Mtume ﷺ anasema akisisitiza juu ya jambo hili:

"Mwenye kuitekeleza aya hii katika maisha yake Mwenyezi Mungu atampatia ukamilifu katika imani yake". (Nasafi, Madârik al-Tanzîl, I, 249)

siku hizi udugu na mshikamano vimepotea, badala yake chuki na uadui vimeongezeka katika jamii kutokana na kuyapuuza matati-zo ya maskini. Ili kupambana na hisia hizi hasi tunahitaji kutangaza kampeni ya sadaka na misaada. Ni lazima tuwe na mawazo kuwa tungeweza kuwa maskini. Hivyo, tunapotoa sadaka tunatoa shukrani kwa neema za mwenyezi Mungu juu yetu. Sufi mkubwa Aziz Mahmud Hudayi aliwaalika hata wafalme kwenye kampeni ya kutoa sadaka. Katika barua yake kwenda kwa Sultan Selim wa tatu aliandika:

"Kama babu yako Suleiman Mkuu aliyewaletea maji watu wa Istanbul kutoka katika chemchem za mbali (inayoitwa Istirancalar) katika majira haya ya baridi unatakiwa kusambaza kuni kwa watu maskini".

Kupambana na umaskini na kufanya kampeni ya kutoa misaada sio tu kwamba ni muhimu kwetu bali pia ni muhimu sana kwa familia zetu. Kama tunavyowapa watoto wetu mafunzo ya kuswali katika umri wao mdogo, vivyo hivyo tunatakiwa kuwafundisha kutoa sadaka na kushiriki katika maumivu ya watu wengine.

Huu ni wajibu ambao tunatakiwa kuutekeleza pindi watoto wetu wanapokuwa wadogo, vinginevyo hawatoweza kutoa sadaka watakapokuwa wakubwa. Wanatakiwa wakue wakijua kwamba mali kiuhalisia ni milki ya Mwenyezi Mungu.

Wale wanaotaka kuwa Waislamu wa kweli wanatakiwa kutoacha kutoa sadaka katika njia ya Mwenyezi Mungu hata kama wana uwezo mdogo. Tuwe bega kwa began a wale walio katika hali ya kusikitisha au angalau tuwaombee wawe na hali nzuri. Hata kushiriki katika maumivu yao kihisia inahesabiwa kuwa ni ibada machoni pa Mwenyezi Mungu. Tunatakiwa pia kujua kwamba zama hizi tendo kubwa zaidi la sadaka ni kuwapa mafunzo watu watakaofanya kazi katika taasisi za misaada na kuzisaidia aina hizi za taasisi. Mwanafikra mmoja mkubwa anasema:

“Tofauti kati ya nchi zilizoendelea na changa ni rundo la watu wenye elimu”

Kwa hakika dunia ina kiu ya aina hii ya watu wenye elimu. Kama Uislamu upo katika hali ya kutisha na Waislamu kudhulumiwa sabaibu kubwa ni kwamba hatuna watu hawa wenye ubora wa hali ya juu. Tunatakiwa kuondokana na uvivu na kuanza kupigania kuonyesha mfano wa kuwa Waislamu wa kweli. Hili linawezekana tu kwa kujitolea kwa ajili ya ustawi wa watu.

Kuanzisha taasisi za misaada kutaimarisha suala hili la kujitolea na kutoa sadaka. Kuanzisha taasisi kuna maana ya kujitolea mali kwa ajili ya kumtumikia Mwenyezi Mungu na kuifanya kuwa ya millele. Uislamu kamili unaweza kufikiwa kwa kuonyesha huruma na upendo kwa viumbwe wake kwa nyuso zenyenye bashasha. Kuzitoa mali na maisha yetu katika njia ya Mwenyezi Mungu, kwa hakika, ni kui-nunua pepo. Mali na watu vina uwezo mkubwa wa kumzuia mtu na njia ya Mwenyezi Mungu. Ili kutoa onyo dhidi ya hatari hizi Mwenyezi Mungu anaeleza ndani ya Qur'an:

“Hakika mali yenu na watoto wenu ni jaribio. Na kwa Mwenyezi Mungu upo ujira mkubwa.” (Taghabun, 64:15)

“Enyi mlion amini! Yasikusahaulisheni mali yenu, wala watoto wenu, kumkumbuka Mwenyezi Mungu. Na wenye kufanya hayo ndio walio khasiri.” (Munafiqun, 63:9)

“Basi mcheni Mwenyezi Mungu kama mwezavyo, na sikieni, na t'iini, na toeni, itakuwa kheri kwa nafsi zenu. Na mwenye kue-pushwa na uchoyo wa nafsi yake, basi hao ndio walio fanikiwa.” (Taghabun, 64: 16)

“Mkimkopesha Mwenyezi Mungu mkopo mzuri, atakuzidishieni maradufu, na atakusameheni. Na Mwenyezi Mungu ni Mwingi wa shukra, Mpole.” (Taghabun, 64: 17)

Kama inavyoweza kueleweka kutoka katika aya hizi, kwa mujibu wa Uislamu maskini na wanyonge ni mtihani kwa matajiri kuona kama watakeleza wajibu wao au la. Matajiri watafunguliwa milango ya pepo kwa dua za maskini. Kupitia sadaka, mali haiwi seli yenye kansa katika mwili. Hivyo, taasisi za hisani na misaada ni minara ya huruma na mahali bora ambapo misaada hupata kusambazwa. Ni daraja baian ya matajiri na maskini. Uwepo na wingi wa aina ya taasisi hizi hisia za uadui na chuki kati ya tajiri na maskini hazipati udongo wenye rutuba wa kuzifanya zikue.

Inatakiwa kujua kuwa mababu zetu, zama za Othmaniya, walianzisha mamia kwa maelfu ya taasisi za misaada. Ingawa nyingi kati yake zimetekwa nyara katika historia ya hivi karibuni, hata hivyo taasisi 26,798 bado zinajisimamia zenyewe. Watu wa zama za Uthmaniya, walioutekeleza Uislamu kwa moyo mmoja, waliuonyesha ulimwengu huruma ya Uislamu isiyokuwa na mwisho. Huruma hii haikuwa na mpaka kiasi kwamba haikuwajumuisha wanadamu wenzao pekee bali pia iliufikia ufalme wa wanyama. Baadhi ya taasisi hizi zilianzishwa maalumu kwa ajili ya wanyama waliojeruhiwa au ambao hawakuweza kuhamia kwenye makazi yao katika kipindi cha miezi ya majira ya baridi. Mtandao wa taasisi uliizunguka jamii na kutatua matatizo yote ya kijamii.

Kwa maneno mengine, taasisi za misaada ni ishara ya jukumu la Waislamu katika jamii. Ni matokeo ya imani kwamba tunatakiwa

kuwapenda viumbe kwa ajili ya Muumba. Mwenyezi Mungu Mtukufu, amezieleza neema zote za maisha kuwa ni amana alizopewa mwanadamu kwa kipindi maalumu. Mwanadamu amepewa mali, watoto na afya kama amana na vinatakiwa kutumika katika njia ya Mwenyezi Mungu. Vikitumika katika njia Yake vitaleta Baraka na malipo mema huko Akhera.

Maswahaba wa Mtume ﷺ waliposikia maamrisho ya Mwenyezi Mungu kuhusu kutoa sadaka walileta kile walichokuwa nacho kwa Mtume ﷺ. Aya isemayo: “**Je! Hawajui ya kwamba Mwenyezi Mungu anapokea toba ya waja wake, na anazikubali sadaka.**” (Tawba, 9: 104) iliwapa hamasa kubwa ya kutoa sadaka kwa moyo wote.

Tunapaswa kutambua kuwa sadaka inaweza isiwe mali. Chochote tulichopewa na Mwenyezi Mungu kinapaswa kutumika katika njia ya Mwenyezi Mungu. Maswahaba wa Mtume ﷺ walijitolea maisha na mali zao katika kuwalingania watu kwenye Uislamu. Katika zama zao walifika sehemu za mbali duniani ili kueneza dini ya Mwenyezi Mungu. Qusam mtoto wa Abbas (ami wa Mtume) na Muhammad mtoto wa Uthman (Khalifa na mkwe wa Mtume) walitoa mfano bora wa sadaka ya nafsi katika kujitolea maisha yao ili kueneza Uislamu. Walisafiri maeneo ya mbali kama vile Samarcand kuieneza nuru ya Uislamu. Kutokana na kujitolea kwao, eneo hili limezalisha baadhi ya wanachuoni wakubwa wa Uislamu kama vile Bukhari, Imam Qasani, Imam Tirmidhi, Shah Naqshabandi, ma wengine wengi.

Vivyo hivyo, katika zama za sasa sadaka kubwa ni kuutekeleza Uislamu wote na kwa moyo wote ili kuuwasilisha kama mfumo wa maisha.

ADABU ZA KUTOA

Mtu anapotoa Zaka na sadaka (ya wajibu au ya hiari) ni muhimu kufanya hivyo kwa njia sahihi. Mtu anayetoa anatakiwa kumshukuru yule anayepokea sadaka hiyo kwa sababu kupitia kwake mtoaji anakuwa ametekeleza wajibu wake na kusababisha mtoaji apate thawabu kubwa kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Mtoaji pia anakuwa amelindwa dhidi ya mabalaa na madhara kutokana na kitendo chake cha sadaka na inakuwa ngao dhidi ya aina zote za dhiki.

Qur'an Tukufu inatufundisha tabia nzuri zifuatazo wakati wa kutoa sadaka:

"Enyi mlion amini! Msiharibu sadaka zenu kwa masimbulizi na maudhi, kama anaye toa mali yake kwa kuwaonyesha watu, wala hamuamini Mwenyezi Mungu wala Siku ya Mwisho. Basi mfano wake ni kama mfano wa jabali ambalo juu yake pana udongo, kisha likapigwa na mvua kubwa, ikaliacha tupu. Basi hawatakuwa na uweza wowote kwa walivyo chuma. Na Mwenyezi Mungu hawaongoi watu makafiri." (Baqara, 2: 264)

sambamba na kuhamasisha utoaji wa sadaka aya hii itufundisha kwa uwazi kabisa juu ya kuwa na uangalifu wakati wa kutoa sadaka. Kwa maneno mengine, iwapo watoaji watawadharau maskini au kwa maneno na vitendo vyta ukali, Mwenyezi Mungu hatozithamini sada ka zao. Tunapomsaidia mtu hatutakiwi kutarajia kupewa kitu bali tunatakiwa tutoe kwa ajili ya Mwenyezi Mungu pekee. Mtukufu Mtume anasema:

imesimuliwa na Abu Dharr kuwa Mtume wa Mwenyezi Mungu alisema: kuna watu watatu ambao Mwenyezi Mungu hatozungumza nao siku ya Kiyama, hatowatazama wala kuwaangalia na watapata adhabu kali. Mtume akarudia kauli hiyo mara tatu. Abu Dharr aka sema: Wameanguka na kukhasirika, ni watu gani hao ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu? Mtume akasema: Anayeburuza nguo yake chinii (kwa kiburi), (anayekumbusha juu ya lile analowajibikiwa (mwenye kusimbulia) na anayeuzza bidhaa kwa kiapo cha uwongo. (Muslim, Iman, 1,192)

Yote haya yanaonyesha kwamba wale wanaowatwisha jukumu wapokeaji wa sadaka na wale wanaoziumiza hisia za maskini wataadhibiwa na Mwenyezi Mungu. Hivyo, hizi sifa mbaya ni dhambi kubwa katika kutoa sadaka. Mwenyezi Mungu huzitazama nyoyo za watu na kuzipa thamani kama Rumi anavyosema: "Yatoe maisha na mali yako kama sadaka ili kuzinunua nyoyo za watu. Dua zitokanazo na nyoyo zao kwako zitalipa nuru kaburi lako."

Kwa mujibu wa Rumi maskini ni fursa kwa matajiri kuelezea shukrani yao kwa Mwenyezi Mungu. Kwa maana Mwenyezi Mungu aliwa-

jaalia neema na hivyo wanaweza kuionyesha neema ya Mwenyezi Mungu kwa maskini. Hivyo, nyoyo zao hazitakiwi kuvunjwa:

“Basi, kwa kuwa maskini ni kioo cha fadhila, tahadhari! Pumzi ni yenye kuumiza wajihii wa kioo.” (Mesa. 2,748)

Maskini ni kioo cha fadhila za Mwenyezi Mungu, (Mesa. 2,748) kwa kuwa maskini hugeuza nyuso zao kwa watu wanaopenda kujitolea na kwa kuwapatia nafasi ya kutoa msaada kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, kwa kweli maskini huwaandalia watoa misaada njia ya ukombozi. Aidha, maskini huzidisha upendo na heshima kwa matajiri kuto-kana na ukarimu wao. Kwa namna hiyo, huruma na upendo baina ya matajiri na maskini hupata kustawi.

Kwa maneno mengine, Mwenyezi Mungu aliwafanya maskini wawe kioo kwa matajiri ili waweze kuuona ukarimu wao. Rumi anau-elezea mwisho wenyewe kutisha wa matajiri wasiokuwa na huruma kwa namna ifuatayo: “Matajiri wenyewe roho nzuri walioyaweka maisha yao kwa Mwenyezi Mungu wamekuwa ishara ya ukarimu wa Mwenyezi Mungu. Kwa kuwa na fungu katika ukarimu wa Mwenyezi Mungu wameujenga uwepo wao ndani ya ukarimu halisi. Tajiri atakuwa maskini katika roho isipokuwa kwa wale wasiozifungamanisha nyoyo zao na mali za kidunia. Utajiri wao wan je si chochote bali ni picha zisizokuwa na uhai za hali zao mbaya. Hawa ni watu wasiousikia ukweli na wasiokuwa na roho. Usiwakaribie kwa kufanya nao urafiki, usitupe mifupa kwenye picha za mbwa!”

Watu hao ni watumwa wa maslahi yao. Hawaijui kiu ya Mwenyezi Mungu.”

Rumi anatuonya dhidi ya kufanya urafiki na watu hao: “Usiweke sahani ya chakula mbele ya wafu. Watu hao watakuwa maskini wa kutupwa siku ya Kiyama.

Darwesh anayetaka mkate ni samaki aliye nchi kavu. Ana umbile la samaki lakini anaikimbia bahari. Anampenda Mwenyezi Mungu kwa ajili ya kupata kitu: roho yake haiupendi ubora na Uzuri wa Mwenyezi Mungu.” (Mesa. mimi, 2,750-55).

Kwa ujumla, hatupaswi kuwekwa mbali na riziki ya Mwenyezi Mungu siku ya Kiyama kwa kuhadaiwa na furaha ya dunia yenye ha-

daa kama vile chakula na vinywaji vizuri. Iwapo hatutaki kupata hasara siku ya Kiyama, basi tuwahami wenyewe shida kwa ukarimu wetu.

Kanuni nyingine muhimu ni kutoa sadaka kwa siri, yaani, tuiswatangaze wale tunaowapa sadaka. Maskini wanapopewa sadaka kwa dhahiri wanapoteza hisia zao za kuona haya na baadaye watazoe kuomba na kuwa wavivu. Watapoteza hamu ya kufanya kazi. Pili, kudhihirisha sadaka husababisha mtoaji ajihisi kiburi na ufakhari. Hivyo, kutoa sadaka kwa siri ni kheri kwa yule anayetoe na yule anayepokea.

Lakini wakati fulani, ili kuwahamasisha wengine kutoa, inaweza kutolewa kwa dhahiri ili iwe mfano mzuri kwa watu wengine. Kwa njia hii, watu wa kawaida hupata kuhamasika na kufuata mfano. Hivyo, Qur'an Tukufu inaeleza:

“Mkizidhihirisha sadaka ni vizuri; na mkizificha mkawapa mafakiri kwa siri basi hivyo ni kheri kwenu, na yatakuondoleeni baadhi ya maovu yenu. Na Mwenyezi Mungu anazo khabari za mnayo yatenda.” (Baqara, 2: 271)

Wachambuzi wa Qur'an wanaelezea kutokana na aya hii kwamba Zaka zinatakiwa kutolewa kwa dhahiri, lakini sadaka za hiari zinapaswa kutolewa kwa siri.

Njia bora ya kutoa sadaka ni kuitoa kwa mkono wa kulia kiasi kwamba hata mkono wa kushoto usijue hicho kilichotolewa. Kama ilivyoelezwa wazi katika hadithi, wale wanaopenda kutoa sadaka watakuwa chini ya kivuli cha Arshi ya Mwenyezi Mungu siku ya Kiyama. Mababu zetu nao pia walifanya hivyo wakati wote wa kutoa sadaka. Sultani wa Kituruki, Fatih aliweka masharti yafuatayo ndani ya katiba ya taasisi yake:

“Mimi Sultan Fatih Muhammed, mdhibiti wa Istanbul. Nimekabidhi maduka yangu 136, ambao nimeyapata kwa kazi ya mkono yangu, kama taasisi ya misaada kwa masharti yafuatayo:

Katika hoteli niliyoijenga katika uwanja wa karibu na msikiti, wajene wa mashahidi wa vita na watoto wao, maskini wa Istanbul watalishwa hapo. Lakini wale wasioweza kuja hotelini kupata chakula kwa sababu kadhaa wa kadhaa, watapelekewa chakula majumbani

mwao katika makasha yaliyofungwa baada ya giza kuingia ili wasihisi unyonge kwa kupokea sadaka.”

Kama inavyoweza kuonekana wazi katika katiba hii, Sultan Fatih alitekeleza katika namna ya busara sana ili kulinda hisia na heshima ya watu maskini na akaweka sheria za kutumikia malengo hayo. Raia wa mfalme huyo waka wa na tabia kama zake. Walikuwa wakiweka sadaka ya pesa katika bahasha na kuziweka katika masanduku ya kuwekea sadaka (masanduku haya yalikuwa na matundu kwa upande wa juu ili wenye sadaka waweke misaada yao ya kifedha ndani ya masanduku hayo na kisha maskini huja kuzichukua pindi wanapozihitaji, masanduku haya huwekwa masikitini na maskini huja kuzichua pesa bila kumuonea aibu yeyote.

Huu ni mfano wa hali ya juu wa tabia njema kwa sababu matajiri hawamjui mtu aliyepokea sadaka na maskini hawamjui aliyetoa pesa. Kwa njia hiyo matajiri hulindwa dhidi ya kuwa na ufakhari juu ya maskini na maskini nao hupata kulindwa wasihisi kuwa wanadaiwa na aliyetoa sadaka.

Dhumuni kuu la dini baada ya kumuamini Mwenyezi Mungu ni kuzalisha watu wenye tabia njema na uelewa wa kina na kutengeneza jamii yenye amani. Jamii hiyo kamilifu inaweza kupatikana pin-di nyoyo za watu zinapokuwa na huruma na kujali, zikawaongoza kwenye kutoa sadaka za hiari na za lazima.

Tunaishi katika himaya ya ufalme wa Mwenyezi Mungu kwa riziki aliyotujaalia kutokana na fadhila zake. Wale wanaopuuza matendo ya ibada yanayowataka watu kujitolea kipesa, hawajui kwamba kila kitu kinamiliikiwa na Mwenyezi Mungu na wanajizuilia kutoa Mali Yake.

Upendo hukua kwa kujitolea kwa ajili ya yule unayempenda. Mtu hujitolea kwa ajili ya mpenzi wake kulingana na kiwango cha upendo alionao kwake. Wakati fulani hufikia hatua kwamba mtu akautoa uhai wake ili kumfurahisha mpendwa wake. Kwa kuwa sadaka hutolewa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, anaeleza ndani ya Qur'an kuwa Yeye ndiye anayeipokea sadaka kuititia mikononi mwa maskini:

“Je! Hawajui ya kwamba Mwenyezi Mungu anapokea toba ya waja wake, na anazikubali sadaka, na kwamba Mwenyezi Mungu ni Mwingi wa kupokea toba na Mwenye kurehemu?” (Tawba, 9: 104)

Katika kusitiza jambo hilo hilo Mtume anaeleza:

“Hakika, pindi mtu anapotoa sadaka, mwenyezi Mungu ndiye anayekuwa wa kwanza kuipokea kabla ya mhitaji, na kisha humpatia maskini sadaka hiyo”. (Munawî, Kanz al-Hakâik)

Hivyo basi, sifa muhimu sana ya sadaka ni kuwa inapaswa kuto-lewa kwa moyo mmoja kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Wale wanaotoa sadaka kamwe hawatakiwi kuwa na fakhari au kujihisi ubora juu ya wale wanaofaidika na misaada yao, wasitarajie shukrani kutoka kwa wale wanaowapa. Hisia hizo mbaya huzifuta thawabu za sadaka zao. Badala yake, wale wanaotoa wanatakiwa kuwashukuru wale wana-pokea sadaka zao. Ni kwa njia hii pekee ndipo Mwenyezi Mungu atakapoikubali ibada yetu ya kutoa sadaka. Aya ifuatayo ikielezea njia bora ya utoaji sadaka iliyofanywa Ali na Fatimah inatufundisha kanuni ya tabia tunayotakiwa kuifuata:

“Na huwalisha chakula, juu ya kukipenda kwake, masikini, na yatima, na wafungwa. Hakika sisi tunakulisheni kwa wajihî wa Mwenyezi Mungu. Hatutaki kwenu malipo wala shukrani. Hakika sisi tunaiogopa kwa Mola wetu Mlezi hiyo siku yenze shida na taabu. Basi Mwenyezi Mungu atawalinda na shari ya siku hiyo, na atawakutanisha na raha na furaha.” (Insaan, 76: 8 - 11)

Kama watoaji watakuwa na hisia nzuri kama hizo, wale wanao-pokea sadaka zao nao pia watafaidika na hisia zao. Nia zao nzuri na usafi wao wa moyo huakisi ndani ya nyoyo za maskini. Iwapo kweli hawastahiki sadaka hiyo baada ya kuipokea, watabadilisha njia zao mbaya. Tukio lifuatalo lililosimuliwa na Mtume linatupatia mfano wa mabadiliko haya chanya:

“Mtume anasema, “mtu mmoja alisema kuwa atatoa sadaka ya kitu fulani. Akaenda kutoa sadaka yake na bila ya kujua akampa mwizi. Siku iliyofuata watu wakasema kuwa alitoa sadaka yake kum-pa mwizi. (Aliposikia hivyo) akasema, “Ewe Mwenyezi Mungu! Sifa zote njema ni zako. Nitatoa sadaka yangu kwa mara nyingine.” Hivyo akatoka tena na sadaka yake na (pasipo kujua) akaitoa kumpa mzini-fu. Asubuhi iliyofuata akawasikia watu wakisema kuwa usiku uliopita alitoa sadaka yake kumpa mzini-fu. Mtu akasema: “Ewe Mwenyezi

Mungu! Sifa zote njema ni zako. Nimempa sadaka yangu mzinifu. Nitatoa sadaka kwa mara nyingine.” Hivyo akatoka tena na sadaka yake na (pasipo kujua) akampa tajiri. Siku ya pili (watu) wakasema kuwa sadaka yake amempa mtu tajiri. Akasema: “Ewe Mwenyezi Mung! Sifa njema ni zako. Nimetao sadaka yangu kwa mwizi, mzinifu na kwa tajiri.” Hapo akaja mtu fulani na kumwambia, “Sadaka uliyompa mwizi inaweza kumzuia na wizi, na ile uliyompa mzinifu inaweza kumzuia na uzinifu, na ile uliyoitao kwa tajiri inaweza kumpa funzo na kutumia mali aliyopewa na Mwenyezi Mungu katika njia ya Mwenyezi Mungu.” (Bukhari, Zakat, Juzu 2, Kitabu 24, Namba 502)

Inavutia kuona maana ya hadithi hii ikijidhihirisha katika maisha ya rafiki mmoja wa Mwenyezi Mungu, yaani Sami Efendi. Imesimuliwa na Musa Efendi kuwa:

Siku moja mtu mmoja alitunyoshea mkono tusimamishe gari na tuliposimama akauliza:

Ewe hadji, baba yangu hunipa pesa ninunue sigara kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Marafiki zake hawakutaka kumpa pesa. Lakini, sheikh wetu akasema: kwa kuwa ametaka msaada wetu ni bora kumpatia. Maskini huyo, alipoona tabia hii njema alishaambia kuwa amebadilisha mawazo yake, na atanunua mkato kwa pesa hizi bada-la ya sigara. Kisha alituacha tukiwa na furaha kubwa.

Kwa udadisi, mwanafunzi mmoja wa sheikh ili kuona jinsi mtu huyu alivyotumia pesa zake aliamua kumfuata. Kwa mshangao, mtu huyo alikuwa amenunua mkate kwa fedha hizo kama alivyoahidi.

Huu ni mfano hai wa sadaka inayotolewa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu inavyoweza kubadili nyoyo za wale wanaoipokea. Kwa hiyo tunapotoa sadaka tunapaswa kuzianagalia kwa makini hisia zetu zaidi ya yule anayefaidika na sadaka yetu.

Ewe Mola wangu! Ifanye huruma yako isiyo na mpaka iwe hazi-na isiyoisha ya nyoyo zetu.

Amiin!

MASHARTI YA ZAKA

Zaka ya mali ina masharti matano:

1 - Kuwa Muislamu, kuwa na akili timamu, kuwa huru na kufikia umri wa baleghe,

2 - Kuwa na mali ya ziada ijulikanayo kama nisâb, kuwa na zaidi ya mahitaji ya msingi ya maisha, (nyumba, chakula, gari na kadhalika) kwa kipindi cha mwaka,

3 - Mali inatakiwa iwe inaongezeka thamani,

4 - Mali kupitiwa na mwaka wa mwandamo na,

5 - Umiliki halali wa milki au mali husika.

Aina ya mali inayotakiwa kutolewa Zaka:

Kiwango cha mwanzo kabisa cha mali inayotakiwa kulipiwa Zaka hubadilika kulingana na mali aliyonayo mtu na kiwango hiki katika kondoo na mbuzi ni arobaini, kwa ng'ombe ni thelathini na kwa ngamia ni tano. Kulipa Zaka ya dhahabu, inapaswa kuwa na uzito wa angalau gram 81 na kwa fedha inatakiwa iwe ni gram 561. Mali inapofikia kiwango hiki inatakiwa ilipiwe Zaka kama ilivyoelezewa katika vitabu vyta sheria vya Kiislamu.

WATU WANAOTAKIWA KUPEWA ZAKA:

Mwenyezi Mungu anaelezea kwa uwazi wale wanaostahili kupokea Zaka.

“Wa kupewa sadaka ni mafakiri, na masikini, na wanao zitumikia, na wa kutiwa nguvu nyoyo zao, na katika kukomboa watumwa, na wenye madeni, na katika Njia ya Mwenyezi Mungu, na wasafiri. Huu ni waajibu ulio faridhiwa na Mwenyezi Mungu. Na Mwenyezi Mungu ni Mwenye kujua Mwenye hikima.” (Tawba, 9: 60)

1. Fakiri: Kwa mujibu wa Uislamu mtu ye yeyote asiyekuwa na mali ya kutosha kulipa Zaka, mtu huyo ni fakiri. Hivyo yeyote asiyekuwa na uwezo wa kulipa Zaka anastahili kupokea Zaka. Hata kama watu

hao wameajiriwa wanaweza kuendelea kufaidika nayo kutokana na mahitaji yao.

2. Maskini: Kwa mujibu wa Uislamu wale wasiokuwa na chakula cha kutosha siku moja huitwa maskini (miskiin). Watu hao wanaishi katika umaskini wa hali ya juu kama vile watu wasiokuwa na makazi.

3. Wakusanyaji wa Zaka wanaoajiriwa na serikali.

4. Wale wanaotakiwa kutiwa nguvu nyoyo zao (kwenye ukweli)

5. Watumwa: Wanaweza kupewa Zaka ili wapate kujikomboa kutoka mikononi mwa wale wanaowamiliiki. Lakini sasa hivi hakuna watumwa wanaopewa Zaka kisheria.

6. Wenye madeni ni wale ambao madeni yao ni mengi sana ku-zidi mali zao.

7. Walio katika njia ya Mwenyezi Mungu ni pamoja na wanaopigana katika njia ya Uislamu, wanafunzi na wale walioishiwa pesa katika safari yao ya Hijja.

8. Wasafiri: wale waliopoteza pesa zao wakati wa safari na hawa-na msaada wowote. Watu hao wanaweza kupewa Zaka hata kama ni tajiri katika mji wake wa nyumbani.

Kwa upande wengine, kuna watu ambao hawana sifa za kupewa Zaka. Baba, mama, babu na bibi, na mtoto hawa hawapewi Zaka. Ndugu wa karibu wanatakiwa kusaidiwa kwa aina nyingine za sadaka. Vile vile, matajiri na wale wasiokuwa Waislamu hawawezi kupe-wa Zaka.

'Ushr: Zaka ya mazao:

Wakulima wanatakiwa kulipa Zaka ya mazao yao. Kwa mujibu wa Zuo la sheria la Kihanafi, mtu anatakiwa kutoa moja ya kumi ya mazao kila anapovuna. Iwapo shamba litatoa mazao zaidi ya mara moja, basi Zaka itatakiwa kutolewa kila mara. Walezi wa mtu asiye-kuwa na akili timamu au mawakili wa mtu aliyekufa punde wanatakiwa kulipa Zaka ya 'Ushr kutokana na mazao yao. Lakini, 'Ushr ina-lipwa kwenye bidhaa zenye kukaa muda mrefu kama vile ngano na shayiri na sio katika vitu vinavyoharibika haraka kama vile matunda na mboga mboga.

Kama ardhi imepata maji kwa njia za kiasili kama vile mito au maji ya mvua kiwango cha ‘ushr kinachotakiwa kulipwa ni moja ya kumi. Lakini, iwapo mkulima ametumia pesa kwa ajili ya umwagiliaji, basi atatoa moja ya ishirini ya mazao. ‘Ushr hulipwa kutoka katika jumla ya mazao na gharama za kulima haziondolewi katika thamani ya mazao.

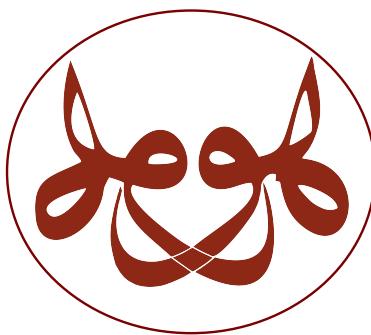
‘Ushr ikilipwa kwenye mazao hakuna haja ya kuilipa tena kwenye bidhaa zitokanazo na mazao hayo baada ya kuzisindika. Kwa mfano mizaituni na mbegu zinazotengenezewa mafuta.

‘Ushr hulipwa pale mazao yanapovunwa yote. Si lazima kulipa Zaka kabla hayajakusanya. Lakini, inaweza Kulipwa karibu na kipindi cha uvunaji iwapo mazao hayo yamekomaa kabisa.

Iwapo baadhi ya mazao yatakusanya kabla ya kipindi cha uvunaji, italipwa baadaye. Kwa mfano kama mtu atakusanya kilo kumi za zabilu, atapaswa kulipa kilo moja zaidi ya Zaka baada ya uvunaji wote.

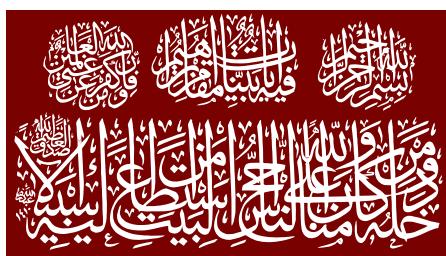
Aina zote hizi za Zaka zinaonyesha kuwa Uislamu hauwaachi maskini na wenye shida kwenye huruma ya sheria. Mtu anatakiwa kutekeleza wajibu hizi za kifedha kama sehemu ya kumuabudu Mwenyezi Mungu. Kwa namna hii Uislamu unataka kutengeneza jamii yenye uwiano na usawa.

HIJJA

**Ibada Ya Mtu Mmoja Mmoja Na Ya
Kijamii Inayozihuisha Nyoyo**

Ndani yake zipo Ishara zilizo wazi - masimamio ya Ibrahim, na mwenye kuingia humo anakuwa katika amani. Na kwa ajili ya Mwenyezi Mungu imewajibikia watu wahiji kwenye Nyumba hiyo, kwa yule awezae njia ya kwendea. Na atakaye kanusha basi Mwenyezi Mungu si mhitaji kwa walimwengu." (Al-1 Imran, 7)

*H*ija ni nguzo ya tano ya Uislamu na ni wajibu ambao umeen-delea kuzihuisha nyoyo za waumini tangu Nabii wa kwanza Adam ﷺ mpaka kwa Mtume wa mwisho Mtume Muhammad ﷺ. Ni aina tukufu ya ibada inayotufanya tutambue siri ya maneno yanayosema “kufa kabla hujafa.”

Hijja sio kitu kipya kilichozushwa na Uislamu, kabla ya Uislamu Hijja ilikuwa ilikuwa ikifanyika Makka. Lakini Waarabu waliibadilis-ha kuwa aina ya sherehe mbaya isiyokuwa ya kimaadili. Kabilia la Quraish ambalo lilikuwa na daraja kubwa mionganoni mwa makabila ya kiarabu walikuwa wakiabudu kwenye Kaaba wakiwa wamevaa kawaida. Lakini makabila mengine ya Kiarabu wanaume kwa wana-wake walikuwa wakiizuru Kaaba na kuizunguka wakiwa uchi. Watu wa kabla la Quraish walikuwa wakiwafunika na kuwavika mavazi, na wasipowapa wageni hao mavazi, wangeendelea kufanya ibada wakiwa katika hali ya uchi. Pia watu hawa walikuwa wakitoa sada-ka za wanyama (vichinjwa) kwa Mwenyezi Mungu na kisha huipaka damu ya wanyama hao kwenye kuta za Ka’aba. Badala ya kutumia nyama ya vichinjwa hivyo katika namna yenye manufaa, walikuwa wakiichoma moto. Uislamu ulifuta taratibu zote hizi mbaya za hijja pamoja na matendo mengine ya kishenzi yaliyokuwa yakifanywa na Waarabu. Kwa mujibu wa Uislamu, lengo kuu la matendo yote ya ibada ni kumkumbuka Mwenyezi Mungu, kumuomba msamaha na kulitkuza neno lake. Uislamu uliitakasa ibada ya Hijja na kuirejesha kwenye mfumo wake safi wa asili kwa kuyaondoa matendo ya kishi-rikina yaliyoongezwa na Waarabu.

Hijja ina faida nyingi kwa waumini hapa duniani na huko akhera. Rehma ya Mwenyezi Mungu isiyokuwa na mpaka hujidhihirisha wakati wa kuhiji kwenye ardhi hizi tukufu. Waislamu waliomezwa na rehma na msamaha wa Mwenyezi Mungu, hukutana katika mazingira ya upendo na heshima ambapo minyororo ya udugu hupata kui-marishwa mionganoni mwao.

Katika Hijja tunapata mafunzo kutokana na kujisalimisha kuli-kofanywa na Nabii Ibrahim ﷺ na Nabii Ismail ﷺ na kuweza kuitambua imani yao thabiti kwa Mwenyezi Mungu. Imesimuliwa ndani ya Qur'an kuwa Nabii Ibrahim ﷺ alipopata amri ya kumchinja mwanae kwa ajili ya Mwenyezi Mungu alijisalimisha na kutii amri ya Mwenyezi Mungu. Katika hali hiyo hiyo, Nabii Ismail ﷺ alimpiga mawe Shetani aliyetaka kumshawishi amuasi baba yake na ajiokoe asichinjwe. Tunapaswa kuzipiga mawe tamaa zetu na nafsi zetu duni kama Ismail ﷺ alivyompiga mawe shetani. Hijja vile vile ni mkusanyiko mkubwa wa mataifa na rangi mbalimbali unaotukumbusha Siku ya Hukumu, ambapo watu watakusanyika mbele ya mahakama ya Mwenyezi Mungu bila ubaguzi wa rangi na utaifa. Mandhari hii yenye kushtua inaivunja mipaka ya rangi na ukabila na kuwafanya binadamu wote kuwa ndugu, na hivyo kuzifanya pingu za imani kuwa imara zaidi kuliko pingu nyinginezo.

Katika Hajj, Waislamu wote huva nguo nyeupe isiyoshonwa, badala ya nguo zao za kawaida. Hii inaonyesha kuitenga roho na vazi la ubinafsi na kuiokoa dhidi ya udhaifu wa kibinadamu, matamano duni ya mwili.

Eneo ambalo Hijja hufanyika nalo pia lina daraja maalumu katika maisha ya Waislamu. Haya ni maeneo matukufu kwa maana ya Baraka za Mwenyezi Mungu na hali ya kiroho, yana ishara mbalimbali za Mwenyezi Mungu. Mtu anapokuwa katika maeneo haya wakati wote hukumbushwa juu ya rehma ya Mwenyezi Mungu isiyokuwa na mipaka na Baraka Zake zisizokuwa na kikomo. Qur'an inaelezea utukufu wa maeneo haya kama ishara za Mwenyezi Mungu na kama maeneo matukufu ya Mwenyezi Mungu.

Lengo lingine la Hijja ni kwamba mtu husika hukutana na vitu vile vile ambavyo Maswahaba pamoja na Mtume ﷺ walivipitia katika

ardhi hizi tukufu. Ardhi hizi tukufu zilizonyeshelezewa kwa machozi ya vipenzi nya Mwenyezi Mungu, kuanzia kwa Adam ﷺ mpaka kwa Muhammad ﷺ zimekusanya kumbukumbu mbalimbali za Mtume ﷺ na maswahaba wake. Kwa hakika wale wanaotekeleza ibada ya Hiija, wanakuwa wakifuata nyayo za watu hawa watukufu.

Tunapokuwa katika ardhi hii tukufu huzikumbuka dua za mitume wa Mwenyezi Mungu waliotangulia kama vile Ibrahim ﷺ aliyesema:

“Ewe Mola Mlezi wetu! Tujaalie tuwe ni wenye kusilimu kwako, na pia miongoni mwa vizazi vyetu wawe umma ulio silimu kwako. Na utuonyeshe njia za ibada yetu na utusamehe. Bila shaka Wewe ndiye Mwenye kusamehe Mwenye kurehemu.”

(Baqara, 2: 128)

Kwa njia hii tunazirudia dua hizo kama walivyofanya na kupata Baraka za Mwenyezi Mungu pindi tunapobarikiwa kukubaliwa dua zetu.

Wakati wote Waislamu huwa na shauku kubwa ya kutembelea maeneo haya matukufu. Washairi wameandika mashairi yao mazuri kuhusu ardhi hii tukufu. Mmoja wao anasema akiuambia upepo wa asubuhi:

Ee upepo wa asubuhi! Kama siku moja utapita kwenye ardhi tukufu, peleka salamu zangu kwa Mtume ﷺ wa watu na majini.

Wale ambao hawakuwa na uwezo wa kuyazuru maeneo haya matukufu walikuwa wakituma salamu zao kuititia upepo. Walikuwa wakiwaaga wale wanaokwenda kuhijji wakiwaombea dua njema.

Marafiki wa Mwenyezi Mungu ambao hawakuweza kuyadhibiti mapenzi yao juu ya ardhi hii, walikuwa wakienda na kuswali katika ardhi hii tukufu kuititia karama ya tayy al-makan, yaani sehemu yenye umbali ilikusanywa kwa ajili yao na wao wakaweza kufika eneo hilo kwa muda mfupi sana.

Baadhi ya vipenzi wa Mwenyezi Mungu kwa njia zao za kimiujiza na karama walizokuwa nazo waliweza hata unachukua wale wasikuwa na uwezo wa kwenda Hijja. Kisa kifuatacho ni maarufu sana miongoni mwa wafuasi wa Usufi, kisa ambacho kilimbadilisha Sufi mkubwa Mahmud Aziz Hudâî akageuka na Usufi.

Wakati huo Hudâî alikuwa hakimu wa Bursa, mji muhimu wa dola ya Uthmaniyyah. Siku moja kesi moja yenyewe kuvutia iliwasilishwa kwake. Kuna mwanamke alikuja na kulalamika:

“Mheshimiwa hakimu! Mume wangu huweka nia ya kwenda Hijja kila mwaka lakini kutokana na umaskini hakuweza kusafiri. Mwaka huu pia alikuwa akisisitiza sana kwenda Hijja lakini hakuweza. Lakini, siku chache kabla ya kipindi cha Hijja alitoweka na kurudi baada ya siku tano au sita akidai kuwa alizuru ardhii tukufu na amekuwa alhaji. Inawezekanaje mtu awe alhaji kwa kipindi hicho kifupi? Nataka muongo huyo mkubwa anipe talaka yangu.”

Ili kuchunguza kisa hili, Hudayi alimuita mume husika mahakamani na kumuuliza iwapo taarifa za mkewe kumhusu zilikuwa sahihi au la. Mume akajibu:

“Mheshimiwa hakimu! Taarifa aliyotoa mke wangu kunihusu ni ya kweli. Hakika nimekwenda Hijja. Nimekutana hata na baadhi ya mahujaji kutoka Basra na niliwakabidhi baadhi ya vitu vyangu ili wavilete nyumbani.”

Hakimu alishtuka na kumuuliza:

“Inawezekanaje uende hijja na kurudi katika kipindi kisichozidi hata wiki?” Katika kipindi hicho hakukuwepo na hata nyenzo za usafiri ziendazo kwa kasi, hivyo ilikuwa safari ndefu inayochukua miezi mingi.

Mtu huyo akajibu: “Mheshimiwa! Nilikuwa nikilia sana kwa kutoweza kwenda hijja. Nilikuwa nimekwenda kumtembelea rafiki (walii) mmoja wa Mwenyezi Mungu, Mehmed Efendi na kumueleza hatima yangu. Aliniambia nifumbe macho yangu na nilipoyafungua nilikuwa huko kwenye Ka’aba.”

Hakimu, ambaye hakuwa amewahi kushuhudia kadhia kama hiyo katika maisha yake aliukanusha ukweli wa maneno haya na hakukubali ushuhuda wa mtu huyo.

Lakini mtu huyo, akiwa bado na athari ya safari hii ya ajabu na ziara hii tukufu, alimuuliza hakimu swali lifuatalo:

“Mheshimiwa hakimu! Shetani adui wa Mwenyezi Mungu anawenza pia kuzunguka duniani kwa sekunde moja sasa iweje rafiki (walii) wa Mwenyezi Mungu asiweze kwenda hijja ndani ya dakika moja.”

Hakimu, Mahmud Hudâyî, kwa kuona kuwa jibu hili ni lenye kuingia akilini aliahirisha kutoa hukumu mpaka mahujaji wote warudi kutoka hijja ili athibitishe iwapo mtu huyo kweli alikwenda huko au la. Baada ya wiki nyingi kupita mahujaji walirejea, na Hudayi akawauliza iwapo mtu huyo alikuwa pamoja nao akitekeleza ibada ya hijja kwenye Ka’aba. Kwa mshangao, walithibitisha kuwa alikwenda huko. Hakimu alilazimika kuipinga kesi iliyokuwa imefunguliwa dhidi yake kwa sababu mtu huyo hakuwa muongo.

Baada ya tukio hili lenye kuvutia, Hudayi alimtafuta Mehmed Efendi, Sufi maarufu katika zama hizo na kupitia kwake Hudayi akaifika kwa Sufi maarufu sana mwalimu Uftada. Aliamua kuwa mfuasi wake kwa ajili ya mafunzo ya kiroho. Baada ya mafunzo yake ya kiroho chini ya uangalizi wa Uftaada, Hudayi alifikiwa kiwango cha juu sana katika Usufi nay eye mwenyewe akawa mwalimu mkubwa wa Usufi. Kaburi lake, katika wilaya ya Uskudar mjini Istanbul, hutembelewa sana na watu wengi kila siku.

Kwa ufupi, mtu anapokwenda huko hakusudii kwenda kuona mchanga wa jangwa bali kuzuru makazi ya Ibrahimu ﷺ na kizazi cha mwanaye Nabii Ismail ﷺ. Huenda huko kuona maeneo ambao Mtume ﷺ alizaliwa, akaishi na kuueneza Uislamu, ili avute hewa iliyovutwa na Mtume ﷺ. Ni kwa lengo la kufuata nyayo za Mtume ﷺ na kuona alama zake katika ardhi hii kama ilivyoelezwa ndani ya Qur'an Tukufu:

“Hakika Nyumba ya kwanza walio wekewa watu kwa ibada ni ile iliyoko Bakka, iliyo barikiwa na yenye uwongofu kwa walim-wengu wote.” (Al-Imraan, 3: 96)

Kwa hiyo, wale wanaoweza kuyatazama maeneo haya kwa macho ya nyoyo zao wanaweza kuona Baraka za Mwenyezi Mungu na kutokana na hali hiyo upendo wao Kwake huzunguka katika hisia (vena) zao. Wanapotazama wanaona ishara, hivyo hupata unyoofu wa kiroho, wakashindwa kujizuia. Kutokana na hali hiyo, huendelea kumdhukuru Mwenyezi Mungu, kuyataja majina Yake na kumhimi-

di. Huutumia muda wao katika ardhi hii tukufu kwa unyenyekevu na uangalifu wa hali ya juu kwenye ishara za Kimungu zilizoelezwa katika aya ifuatayo:

“Ndio hivyo! Na anayetuza ibada za Mwenyezi Mungu, basi hayo ni katika unyenyekevu wa nyoyo.” (Hajj, 22: 32)

Hivyo, hijja sio ibada inayofanywa kimwili tu, ni ibada ya kiroho zaidi. Al - “Hajj al - Mabrur,” Hijja njema, kama ilivyoelezewa na Mtume ﷺ kuanzia mwanzo hadi mwisho imekusanya matendo ya mema na mazuri na kujumuisha toba ya dhambi, dua na kuomba msamaha, amba ni aina ya hali ya juu ya ibada. Hivyo, nyoyo hupata Baraka na rehma ya Mwenyezi Mungu. Kwa hakika, Haji humuhidi Mwenyezi Mungu kuwa baada ya kurudi nyumbani ataendeleza viwango vya hali ya juu vya maadili na ibada. Dua ifuatayo na Nabii Ibrahim ﷺ wakati wa kujenga Ka’aba inatuongoza namna ya kumombia tuwapo katika ardhi hii:

“Ewe Mola Mlezi wetu! Tujaalie tuwe ni wenge kusilimu kwa-ko, na pia mionganoni mwa vizazi vyetu wawe umma ulio silimu kwako. Na utuonyeshe njia za ibada yetu na utusamehe. Bila shaka Wewe ndiye Mwenye kusamehe Mwenye kurehemu.”

(Baqara, 2: 128)

Nyoyo zenye upendo za Waislamu wanaokwenda kuhiji hutambua kuwa wanatembea kwenye njia ambao siku moja Mtume ﷺ alitatembea juu yake na kuhisi msisimko mkubwa. Kwa mfano, wanapotembea kwenye mlima wa Safaa, hutoa taswira ya hotuba ya Mtume kwa makafiri akiwaalika kwenye Uislamu. Bwana wa ulimwengu, ali-wahutubia watu wa Makka kutoka juu ya kilima hiki akisema:

“Nikiwaambia kuwa nyuma ya mlima huu kuna adui anakuja kuvashambulia na hivyo chukueni tahadhari, je mtanikubali?”

Watu wa Makka wakajibu: “Tutakuamini hata kama hatuoni kilicho nyuma ya mlima. Kwa sababu wewe ni Muhammad mwaminifu (Muhammad al- Amin), hatuna shaka na maneno yako.”

Waliposema hivyo, Mtume ﷺ akawaambia:

“Kama mnavyoniamini katika habari hii, vivyo hivyo mnatakiwa kuniamini ninapowaambia kwamba kuna Mungu Mmoja tu aliyeu-

umba ulimwengu huu. Masanamu mnayoyaabudu si chochote bali ni vipande vya mawe, udongo au mbao. Yaacheni masanamu haya na mumwamini Mwenyezi Mungu mmoja. Tambueni kuwa Mwenyezi Mungu amenituma kama Mtume kwenu nyinyi.”

Waliposikia ujumbe huu wa Kimungu, ami yake Abu Lahab na makafiri wengine wakahamaki kwa kusema: “Hili ndilo ulilotuitia?” Wakaondoka bila kuukubali ulinganio wake japokuwa waliukubali ukweli wa wito wake, wakajisalimisha mbele ya matamanio yao duni na kuzifuata njia za kiovu za wahenga wao.

Hata hivyo, Mtume ﷺ kamwe hakukatishwa tamaa na msimamo wao wa kiuadui bali alifanya juhud kubwa kuzihudumia nyoyo za binadamu kwa kuzifikisha ukweli wa Mwenyezi Mungu kama kumhudumia mwenye kiu kwa kumpa maji ya uzima. Tunapokuwa katika ibada ya hijja tunapata nafasi ya kutafakari matendo yote haya ya kishujaa nay a ujasiri yaliyofanywa na Mtume ﷺ.

Tunapokuwa katika mji wa Makkah huisikia na kuakisi sauti ya mafundisho ya Qur'an yaliyokuwa yakitolewa na Mtume ﷺ katika Daarul - Arqam. (Hii ni nyumba ya swahaba wa Mtume ﷺ aitwaye Arqam mahali ambapo alikuwa akiwafundisha Waislamu wa mwanzo Uislamu kwa siri). Hupata kupanua vikombe vyetu ili kuvijaza Baraka zitokanazo na maisha ya maswahaba baada ya kuhamia Madina. Tunapolitembelea pango la Thawr, hupata mgawo wetu kutokana na mikesha mitatu ya kiroho aliyoitumia Mtume ﷺ pamoja na Abu Bakr ؓ na hupata kushiriki mazungumzo yao. Kupitia muunganiko huu wa kiroho kati ya Mtume ﷺ na Abu Bakr ؓ, mizizi ya nyororo ya dhahabu (ya Naqshbandiyah) ilipata kuasisiwa. Tupokuwa katika pango hili tunapata kuonja ladha ya utamu wa imani inayopatikana katika zuhdi. Katika mji wa Madinah, tunapata kujiona kumbukumbu za Mtume ﷺ na maswahaba wake, na kisha tunarudi Makkah, mara hii tukivuta taswira ya ufunguzi wa Makkah uliofanywa na Mtume ﷺ. Tunapoitazama milima inayouzunguka mji wa Makkah, tunapata picha ya moto uliowashwa na maswahaba ili kuwaogopesha makafiri wa Makkah kabla ya kuutwaa mji huo. Tunasikia kana kwamba adhana inatolewa na Bilal kwa mara nyingine, kama alivyofanywa kwa mara ya kwanza baada ya kuuteka mji wa Makkah, akaipaza adhana juu ya Ka'aba Tukufu. Tunamsikia Mtume ﷺ akisoma aya isemayo:

"sema: Kweli imefika, na uwongo umetoweka. Hakika uwongo lazima utoweke!." (Isra, 17: 81)

Baada ya kuvuta taswira ya matukio haya yote, tunaweza kuziingiza ishara hizi za nje ndani ya nyoyo zetu tukiwaza kuwa Kaaba ya nyoyo zetu imechafuliwa na masanamu ya matamano duni, hivyo tunajaribu kuyavunja na masanamu haya na kuzisafisha nyoyo zetu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu pekee kupitia nguvu ya kiroho tunayoipata katika Hijja. Kwa namna hiyo, tunazifanya nyoyo zetu kuwa mahali pa ishara za Mwenyezi Mungu. Hijja ina hazina kubwa ya ishara za Kimungu kuanzia kwa muumini dhaifu mpaka kwa muumini madhubuti kulingana na vipawa vyao vya uelewa. Kwa hiyo, Hijja ni ibada muhimu yenye kiwango kikubwa mno cha faida za kiroho kwa Waislamu. Kupitia hijja, muumini hujiweka kwenye mvua ya Baraka za Mwenyezi Mungu na kuondokana na minyororo ya nafsi (yenye majaribu).

Katika eneo la Arafat, Waislamu hukusanyika mamia kwa maelfu ili kumuomba Mola wao. Mkutano huu mkubwa nao pia hutukumbusha juu ya Siku ya Ufufuo, ambapo wanadamu wote watakusanywa mbele ya Muumba wao. Leo wote, wakiwa wamevaa nguo za aina moja, wako sawa. Wote ni dhaifu na wanahitaji Rehma ya Mwenyezi Mungu. Ni tendo la kuyafanyia kazi maisha Akhera bado tukiwa hapa hapa duniani na kujianaa kwa ajili ya siku hiyo. Waislamu hupata kuonyesha swala zao za dhati kwa ajili ya Mwenyezi Mungu na kutubia dhambi zao. Waumini hufungua ukurasa mpya na safi kwa ajili ya maisha yao yaliyobaki, wakimuahidi Mwenyezi Mungu kuishi maisha ya utii na kujisalimisha kwa Mwenyezi Mungu.

Arafat hutoa taswira ya Siku ya Ufufuo, ambapo vichwa na mi-guu huwa wazi, wanaume wakiwa na vipande viwili tu vya nguo, ki-moja kikifunika upande wa juu na kingine upande wa chini. Hakuna anayeweza kutazama pembedi kwani anafikiria juu ya hatima yake mwenyewe.

Arafat ni mahali pa msamaha na kimbilio.

Katika eneo la Arafat, kuamka asubuhi na katika makundi yakiso-geleana ni ukumbusho uliojaa kumbukumbu za kale kwa Waislamu kuhusu historia ya binadamu hapa duniani. Binadamu wa kwanza,

baba yetu Adamu (a.s.) na mama yetu Hawa walikula matunda ya mti waliokatazwa na kuondolewa peponi kupelekwa maeneo tofauti ya ulimwengu. Adamu (a.s.) alimuomba msamaha Mwenyezi Mungu kwa cheo cha Mtume Muhammad ﷺ kwa kutambua kuwa Mtume huyu ni mwenye daraja kubwa mbele ya Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu aliyakubali maombi yake na kumsamehe. Mwenyezi Mungu alimtuma malaika ambaye alimuongoza mpaka Makkah. Wakati huo, Hawa ambaye aliteremkia eneo la Jiddah naye pia aliongozwa na malaika kuelekea Makkah. Kwa mara nyine walikutana katika eneo la wazi la Arafat, siku ya "arafe" (siku ya kabla ya kisimamo cha Arafat) wakati wa mchana. Walilia kwa dhambi walizotenda na kwa pamoja wakamuomba msamaha Mwenyezi Mungu.

Kutokana na rehma na mapenzi Yake yasiyokuwa na kikomo kwa wanadamu, Mwenyezi Mungu aliyakubali maombi yao na kuiruhusu kizazi chao kufanya dua hiyo katika wakati kama huo kila mwaka mpaka siku ya Kiyama. Mwenyezi Mungu aliahidi msamaha na wokovu kwa wale wanaofuata nyayo za Adamu ﷺ za kumuomba msamaha mahali hapo. Kwa hiyo, katika siku ya Arafa, muhajji hupanda kwenye mlima wa Arafat kumuomba msamaha Mwenyezi Mungu.

Baada ya Adamu kuungana na Hawa, Mwenyezi Mungu aliwaamrisha kuifanya Makkah kuwa makazi yao. Makkah hujulikana kama Ummul - Qura (mama wa miji) kwa sababu ya kumbukumbu hii. Kwa hivyo tunashuhudia vipengele vya umajmuu wa Uislamu katika hijja. Katika mji wa Makkah, binadamu wote bila kujali rangi, utaifa, na hali ya kifedha huungana na kuwa ndugu, wakikumbuka kuwa wote wanatokana na baba na mama mmoja, yaani Adamu ﷺ na Hawa. Huko, tajiri, maskini, mtawala, mtawaliwa, msomi na asiyekuwa msomi, wote husimama katika uwanja mmoja, ndani ya vazi lisiloshonwa. Ingawa kuna matatizo mengi ya kisiasa na ya kijamii katika nchi za Kiislamu, hali ya amani na undugu katika ardhi hii tukufu ni yenye kuvutia sana. Watu hujionea vilele vya kujitolea na upendo wa pamoja unaotoa mfano kwa mataifa yote ulimwengu-ni. Kiwango hicho cha upendo kimebakia kuwa ndoto kwa taasisi na mashirika mengi ya kimataifa huishia. Tunaweza hata kusema kuwa hakuna dini nyingine iliyofanikiwa sana katika kuziunganisha rangi

na mataifa mbalimbali katika hali hiyo yenyeye mafanikio. Sababu ni kwamba Uislamu umeiweka hali ya kiroho na dini kama msingi wa undugu, sio maslahi yoyote ya kimaada. Undugu au mshikamano wowote ule uliojengwa kwenye msingi wa kimaada lazima utaporomoka kwa sababu ya watu kuwa na uchu wa madaraka na mali. Ni pale tu roho zinapoelemishwa katika kujitolea na kupendana ndipo undugu wa kweli unapopatikana.

Muzdalifa, ijulikanayo ndani ya Qur'an Tukufu kama "al-Mash'ar'ul-Haram", yaani kusanyiko takatifu, ni eneo lililoja ishara za Upendo na Rehma za Mwenyezi Mungu. Hili ni eneo ambalo nyoyo zinatakiwa kusahau mambo mengine yote zaidi ya Mamlaka na Ufalme wa Mwenyezi Mungu na kujitokeza kwa ajili ya ishara za Baraka za Mwenyezi Mungu.

Baada ya masiku ya Adaq (kuweka nadhiri) kukamilika, mahujaji hutoa sadaka za wanyama ("Kurban") ili kulitukuza jina la Mwenyezi Mungu katika kukumbuka sadaka ya kiroho ya Nabii Ibrahimu (a.s.), na kwa kutoa sadaka ya wanyama katika kufuata mfano wa Nabii Ibrahimu (a.s.), hupokea hali ya kiroho aliyokuwa nayo. Wale walipokea Baraka hii na kuhisi uchangamfu wa Ibrahimu ﷺ kutokana na sadaka zao, moja kwa moja hujikuta wakisoma aya ifuatayo ya Qur'an Tukufu, ambao kwa kweli ni tangazo la Nabii Ibrahimu ﷺ:

"Hakika mimi nimeuelekeza uso wangu sawa sawa kwa aliye ziumba mbingu na ardhi, wala mimi si mionganoni mwa washiriki-na." (An'am, 6: 79)

"Sema: Hakika Sala yangu, na ibada zangu, na uhai wangu, na kufa kwangu, ni kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, Mola Mlezi wa viumbe vyote. Hana mshirika wake. Na hayo ndiyo niliyo amrishwa, na mimi ni wa kwanza wa Waislamu." (An'am, 6: 162 - 163)

Nabii Ibrahimu ﷺ alisoma maneno yafuatayo akiwa njiani kuto-ka Damascus kwenda Babil (Babylonia) kama inavyoshuhudiwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu:

"Akasema: Hakika mimi nahama, nakwenda kwa Mola wangu Mlezi; Yeye ataniongoa. Ewe Mola wangu Mlezi! Nitunukie (mto-to) aliye mionganoni mwa watenda mema." (Saffat, 37:99-100)

Aya hii inaashiria kuwa kuna safari inayotakiwa kufanya kutoka kwenye moyo wa mtu kwenda kwa Mwenyezi Mungu, ambaye ni rafiki bora. Kupitia safari hii mja hufika kwa Mwenyezi Mungu.

Qur'an inaendelea kusimulia kisa cha jinsi dua ya Nabii Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ilivyojibiwa:

"Basi tukambashiria mwana aliye mpole." (saffat, 37: 101)

Basi alipofika makamo ya kwenda na kurudi pamoja naye, alimwambia: Ewe mwanangu! Hakika mimi nimeona usingizini kuwa ni-nakuchinja. Basi angalia wewe, waonaje? Akasema:

Ewe baba yangu! Tenda unavyo amrishwa, utanikuta mimi, Inshallah, katika wanaao subiri. (saffat, 37: 102)

Basi wote wawili walipojisalimisha (kutekeleza matakwa ya Mwenyezi Mungu), na akamlaza juu ya kipaji (kwa ajili ya kumchinja). Tulimwita: "Ewe Ibrahim! Umekwishaitimiliza ndoto. Hakika hivi ndivyo tunavyo walipa wanaotenda mema. Hakika haya ni majaribio yaliyo dhaahiri." (saffat, 37: 103 - 106)

"Basi tukamtsolea fidia kwa dhabihu mtukufu. Na tukamwachia (sifa njema) kwa watu walio kuja baadaye. Iwe salama kwa Ibrahim! Hivi ndivyo tunavyo walipa wanaao fanya mema. Hakika ye ye ni katika waja wetu walioamini." (Saffat, 37: 107 - 111)

Nabii Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, kutokana na ishara fulani kutoka kwa Mwenyezi Mungu, alimchukua Bibi Hajar na mtoto wao Ismail صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ na kuwapeleka Makkah. Kisha ye ye alirudi kwa mkewe wengine, Sarah. Mara kadhaa alikuwa akiitembelea familia yake pamoja na mwanyae. Safari moja katika ziara zake, Nabii Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ alionna Makkah usingizini. Katika ndoto hiyo aliona kuwa alikuwa akimchinja mwanyae, Ismail صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. Nabii Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ alikuwa na shaka ya asili ya ndoto hii, iwapo ni ufunuo utokao kwa Mwenyezi Mungu au ni majaribu ya shetani. Lakini, alipoiona ndoto hii mara tatu alipata uhakika kuwa ilitoka kwa Mwenyezi Mungu. Ndoto mbili aliziona katika siku mbili za mwisho kabla ya muda ujulikanao sasa wa Eid-ul-Adha (Sikukuu ya Kuchinja) na ndoto ya tatu alionna katika siku ijulikanayo leo kama siku ya kwanza ya Eid.

Kwa mujibu wa vyanzo mbalimbali, Mwenyezi Mungu alimtaka Nabii Ibrahimu ﷺ amchinje mwanaye kwa kuwa alikuwa amemua-hidi Mwenyezi Mungu kuwa iwapo angepata mtoto wa kiume angem-toa sadaka kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu alimjari-bu kuona iwapo atatekeleza ahadi yake au la. Lakini, Nabii Ibrahimu ﷺ hakuvunja ahadi yake, alimwambia Hajar amuogeshe (Ismail) na ampake manukato ya miski. Nabii Ibrahimu ﷺ alimwambia Hajar kuwa alikuwa akimpeleka kwa rafiki. Alimwambia pia Ismail ﷺ ac-hukue kisu na kamba akisema:

“Ewe mwanangu! Leo nitatoa sadaka kwa Mwenyezi Mungu.”

Wote wawili walielekea eneo liitwalo Arafat, mahali ambapo ma-hujaji hukusanyika siku ya Arafa. Shetani alikuwa akingojea wakati muafaka, alijibadilisha katika sura ya binadamu akamkaribia mama yetu Hajar na kumuuliza: wajua mahali Ibrahimu ﷺ anapompeleka mwanaao?

Akamjibu: anampeleka kwa rafiki yake.

Shetani akajibu kwa ukali: Amemchukua mwanaao kwenda kum-chinja.

Hajar akajibu: Hapana, anampenda mwanaye sana.

Shetani akaeleza: Ibrahimu ﷺ atamchinja kwa sababu Mwenyezi Mungu ameamrisha hivyo.

Hajar akaonyesha imani kubwa kwa Mwenyezi Mungu na kujibu: Kama Mwenyezi Mungu ameamuru, basi hili ni jambo zuri, tunamu-amini.

Shetani aliposhindwa kumshawishi mama yetu Hajar, akakimbia haraka kwa Ismail ﷺ ili kumshawishi. Alimuuliza Ismail (a.s.) mas-wali yaleyale:

“Je wajua baba yako anapokupeleka?”

Ismail ﷺ akajibu: “Kutimiza amri ya Mwenyezi Mungu.”

Shetani akamchochea akisema: “Unajua kwamba baba yako atakuchinja.”

Ismail ﷺ aliposikia maneno haya alimtukana shetani akimwambia: “Ondoka ewe uliyelaaniwa! Tunafuata maamrisho ya Mola wetu kwa dhati.” Kisha akamrushia mawe.

Sasa alifanya haraka kwenda kumshawishi Nabii Ibrahim ﷺ akisema:

“Ewe mzee! Unampeleka wapi mwanao? Shetani amekudanganya kwa ndoto yako hiyo, ndoto zako hazitoki kwa Mungu bali ni majaribu ya shetani.”

Nabii Ibrahim ﷺ akasema: “Ewe shetani! Niondokee mara moja!”

Alichukua kokoto saba na kumtupia shetani mara tatu katika maeneo tofauti tofauti. Hivyo tendo la kumpiga mawe shetani lime-tokana na kumbukumbu ya Baba yetu Ibrahim ﷺ, tendo hili hukaririwa na mahujaji wote. Sadaka hii isiyokifani inaheshimiwa sana na Uislamu kwa kufanya tendo la kutupa mawe kuwa sehemu ya taratibu za ibada ya hijja.

Walipokuwa wakienda Arafat wakitokea Mina, palikuwa na msimko mkubwa mionganoni mwa malaika. Walikuwa akiambizana:

“Utukufu ni wa Mwenyezi Mungu! (Ajibu iliyoje kwamba) Mtume anamchukua Mtume wengine ili kumtoa kama kafara.”

Nabii Ibrahim ﷺ alielezea asili ya safari yao na amri ya Mwenyezi Mungu kuhusu mwanaye, Ismail ﷺ, akisema:

“Ewe mwanangu! Nimeamrishwa katika ndoto nikuchinje kama sadaka kwa Mwenyezi Mungu”

Ismail ﷺ aauliza: “Ewe baba yangu! Je Mwenyezi Mungu ndiye aliyekuamrisha unitoe mimi kama sadaka?”

Ibrahim ﷺ akajibu kwa kukubali. Ismail ﷺ aliposikia jibu hilo alijibu kama ifuatavyo:

“Ewe baba yangu! Fanya kama ulivyoamrishwa. Mwenyezi Mungu akipenda utaniona nikiwa mwenye kufanya subira.” Kwa namna hiyo alionyesha kuwa angeyatoa maisha yake kwa furaha kabisa ili kutekeleza amri ya Mwenyezi Mungu.

Kwa mujibu wa simulizi hiyo, pindi Ibrahimu ﷺ alipokiweka kisu kwenye shingo ya Ismail ﷺ, Jibril alipoona uzito wa hali alipata msimko na wasiwasizaidi kuliko awali. Hapo, kitu cha kwanza alichokifanya Jibril ﷺ ni kuondosha ukali wa kisu. Rehma na Msaada wa Mwenyezi Mungu ukaja mahali hapo kwani Ibrahimu ﷺ alithibitisha kuwa alikuwa tayari kumtoa hata mwanaye mpendwa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu akamleta kondoo kutoka peponi kama badala ya dhabihu hiyo. Wote kwa pamoja walimchinja kondoo na kumtukuza Mwenyezi Mungu kwa neema hii.

Kwa hiyo, Waislamu wanapotoa sadaka ya vichinjwa kwa Mwenyezi Mungu, matukio haya yanatakiwa kuwekwa akilini. Lengo kuu ni kuonyesha kwamba tunachukua mazingatio kutohana na kujisalimisha kamili kulikofanywa na Nabii Ibrahimu ﷺ na kuzitekeleza tabia hizi katika maisha yetu. Vinginevyo, kumchinja mnyama haku-takuwa na thamani yoyote mbele ya Mwenyezi Mungu kama maana ya kiroho itakuwa haipo. Katika kusisitiza juu ya ukweli huu, Qur'an Tukufu inatuonya:

“Nyama zao hazimfikii Mwenyezi Mungu wala damu zao, la-kini unamfikia uchamngu wenu.” (Hajj, 22: 37)

Baada ya kutoa sadaka zao za vichinjwa kwa Mwenyezi Mungu, mahujaji kunyoa vichwa vyao ili kuonyesha kuwa wao ni watumwa wa Mwenyezi Mungu. Kabla ya Uislamu, pindi mtu alipomuacha huru mtumwa alikuwa akianza kukinyoa kichwa chake kuashiria kuwa mtu huyo alikuwa mtumwa. Hivyo, Waislamu waliikariri desturi hii ili kuonyesha kuwa wao ni watumwa wa Mwenyezi Mungu pekee na wata-fuata maamrisho yake. Kwa maneno mengine, unyoaji huu ni ishara ya kujitolea maisha yetu katika kutekeleza matakwa ya Mwenyezi Mungu.

Mina, mahali ambapo Nabii Ibrahimu ﷺ na Ismail ﷺ walimpiga mawe shetani, ni eneo tukufu linalotoa ushuhuda wa imani na kujisalimisha kwao.

Kumpiga mawe shetani pia ni ishara ya mtu kumpiga mawe shetani wake wa ndani, yaani nafsi. Ni ukumbusho pia wa jinsi Nabii

Ibrahimu ﷺ, Ismail ﷺ nah ajar walivyompiga mawe shetani kwa mfululizo bila kusikiliza vishawishi vyake.

Hapo zamani, tendo la kupiga mawe lilimaanisha laana kwani watu walikuwa wakimlaani adui yao kwa kumpiga mawe. Sifa ya shetani katika lugha ya kiarabu ni “rajiim”, ambao kwa kweli ina maana ya “aliyepigwa mawe” ikionyesha kuwa “amelaaniwa.”

Kuna umuhimu wengine katika tukio la kupiga mawe linalotukumbusha tukio muhimu katika historia ya Uislamu pindi Abrah, mkristo kutoka Yemen, alipotaka kuivunja Ka’aba. Kama ilivyo simu-liwa ndani ya Qur’an, Abraha aliye kuwa na ghera dhidi ya Ka’aba Tukufu, aliishambulia Makkah akiwa na jeshi kubwa lenye tembo. Lakini, Mwenyezi Mungu Mwenye nguvu, aliliangamiza jeshi hili kwa kutuma jeshi la ndege waliodondosha mawe madogo madogo juu ya jeshi hilo. Kwa mawe haya jeshi lenye nguvu la Abraha liliangamizwa. Hivyo, tukio la kutupa mawe hufanyika kwa kumbukumbu ya tukio hili.

Kwa kifupi, kupiga mawe kuna maana ya kumlaani shetani na kuusafisha moyo dhidi ya taathira za kishetani ili kuwa na uwezo wa kurejea kwa Mwenyezi Mungu kwa moyo wote. Katika hadithi moja Mtume ﷺ anaeleza kuwa lengo la kutupa mawe ni kudumisha hali ya kumkumbuka Mwenyezi Mungu. (Mishkat, Tirmidhi)

Katika hadithi nyingine, Mtume ﷺ anaelezea hijja kuwa ni kumpiga mawe shetani, kukimbia baina ya vilima vya Safaa na Marwa, na kuizunguka Ka’aba. Lengo kuu la matendo haya ni kumkumbuka Mwenyezi Mungu. (Tirmidhi, Nasai).

Safaa na Marwa ni vilima viwili ambavyo Hajar alikuwa akikimbia kutoka kilima kimoja kwenda kingine ili kumtafutia maji mwanaye Ismail ﷺ aliye kuwa na kiu. Kisha Mwenyezi Mungu akawapatia kisima cha Zamzam, ambacho mpaka sasa hutoa maji kwa mahujaji. Kukimbia (sa’y) baina ya vilima hivi kumefanywa kuwa mionganoni mwa taratibu za hijja ili kutukumbusha tukio hili. Ili kuonyesha umuhimu wa vilima hivi, Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza ndani ya Qur’an:

“Hakika vilima vya Safaa na Marwa ni katika alama za Mwenyezi Mungu.” (Baqara, 2: 158)

Ka'aba ni kitovu muhimu sana ambacho Waislamu wote huele-keea wakati wa ibada. Ni mahali yalipo mapigo ya nyoyo za Waislamu. Kama ambavyo moyo ni kitovu cha ishara mbalimbali katika uwanda wa mwanadamu, Ka'aba nayo ni kitovu cha ishara za Mwenyezi Mungu ulimwenguni. Kwa maneno mengine, Ka'aba ina nafasi ile ile iliyonayo moyo katika mwili wa mwanadamu. Katika Ka'aba tuna eneo la Ibrahim رض ambaye Waislamu humuita Khalilullah (rafiki wa Mwenyezi Mungu). Mwenyezi Mungu aliwaamuru mahujaji kuswali swala ya twawaaf nyuma ya eneo lililotengwa maalumu kwa ajili yake. Kwa namna hiyo hupata kufuata nyayo zake katika kujisalimisha kwa Mwenyezi Mungu.

Kuna jiwe jeusi, ambalo huheshimiwa na Waislamu wote. Waislamu hulibusu na kuligusa jiwe hili kama ishara ya kukubali utumwa wao kwa Mwenyezi Mungu. Hii pia ni ishara ya kuachana na matamano ya kihayawani ya nafsi na vishawishi vyta shetani.

Jiwe hili tukufu pia linaashiria mwanzo na mwisho wa taratibu za hijja. Ingawa mawe yote ya Ka'aba yamekuwa yakibadilishwa, Jiwe Jeusi limeendelea kuhifadhiwa mahali pake, kwenye kona. Mamilioni ya midomo imekuwa ikilibusu, na kuguswa na mamilioni ya mkono mitukufu. Hivyo, ingawa ni jiwe la kawaida, limekuwa alama ya kuongyesha upendo wetu kwa Ka'aba. Sayyidna Omar رض anauelezea ukweli huu alipolibusu jiwe Jeusi kama ilivyoripotiwa na Abdullah b. Sarjis: Nilimuona 'Umar b. Khattab رض akilibusu Jiwe jeusi na kusema: "Naapa kwa Mwenyezi Mungu. Ninakibusu nikitambua vyema kwamba wewe ni jiwe na huwezi kudhuru wala kunufaisha; na lau kama nisingemuona Mtume wa Mwenyezi Mungu akikibusu, nisingekibusu." (Muslim, Kitabu 007, namba 2914)

Kwa ufupi, kwa sifa zote hizi, Ka'aba ni kivuli cha Ufalme wa Mwenyezi Mungu na chemchem ya Rehma na Baraka za Mwenyezi Mungu. Sifa za Mwenyezi Mungu za Rehma na Msamaha hudhihirika hapa zaidi ya eneo lingine la Ardhi Tukufu. Ni chemchem ya nuru ya Mwenyezi Mungu na jua linaloziangaza nyoyo zetu.

UJENZI WA KA'ABA

Kwa mujibu wa simulizi katika vitabu vya dini, Adam ﷺ na Hawa walitenganishwa baada ya kuteremka ardhini lakini baadaye wakakutana katika eneo la Arafat na kutembea pamoja kuelekea upande wa magharibu. Adamu ﷺ alimuomba Mwenyezi Mungu amrudishie nguzo ya nuru alikuwa akimuabudu Mwenyezi Mungu ikiwa pembezoni mwake huko peponi. Kutowana na maombi hayo, nguzo ya nuru ilitoka na Adamu ﷺ akamuabudu Mwenyezi Mungu kwa kuizunguka.

Nguzo hii ilitoweka katika zama za Nabii Shith ﷺ, ikaacha jiwe jeusi pekee. Lakini, alijenga Ka'aba katika muundo wa nguzo ya nuru na kuliweka Jiwe hili Jeusi mkabala nayo. Leo hii kile tunachokita kama Hajar al-Aswad ni jiwe hilo. Baada ya mafuriko ya Nuh ﷺ, jengo hili lilibaki chini ya mchanga kwa muda mrefu.

Baadaye, Nabii Ibrahim ﷺ kwa amri ya Mwenyezi Mungu alisafiri kwenda kwenye maeneo ya Ka'aba na kumuacha mkewe, Hajar, na mwanaye, Ismail ﷺ waishi huko. Akiwa na mwanaye, aliinyanya misingi ya Ka'aba iliyojengwa na Shiith ﷺ na kuijenga upya. Alipomaliza ujenzi wa Ka'aba alimuomba Mwenyezi Mungu:

“Na kumbukeni Ibrahim na Ismail walipo inyanya misingi ya ile Nyumba wakaomba: Ewe Mola Mlezi wetu! Tutakabalie! Hakika Wewe ndiye Msikizi Mjuzi.” (Baqara, 2: 126)

Kutowana na dua hii, tunaweza kusema kuwa katika mji wa Makkah, watu wengi wanafurahia utamu wa imani na ladha nzuri ya vyakula na matunda.

Ka'aba imejengwa upya mara 11. Mara ya kwanza ilijengwa na malaika. Mara ya pili ikajengwa na Adamu ﷺ, mara ya tatu Nabii Shiith ﷺ, mara ya nne Nabii Ibrahim ﷺ, mara ya tano kabile la Amaalika, mara ya sita kabile la Jurhum, mara ya saba Qusai, aliyekuwa kiongozi wa Makkah, mara ya nane kabile la Quraish, mara ya tisa Abdullah b. Zubair aliyeishi katika kizazi cha kwanza kijulikanaicho kama *tabiuun*, baada ya kifo cha Mtukufu Mtume ﷺ. Ilijengwa mara ya kumi na Hajjaj dhalimu na mara ya kumi na moja ikajengwa na Sultani wa Kiuthamaniyyah, Murat IV.

Wauthmaniyyah walionyesha heshima kubwa mno kwa maeneo matukufu. Tabia njema ambaao ni ishara ya heshima hii ilijionyesha katika utawala wa Murat IV. Ka'aba ilipitiwa na mafuriko na kuta zi-kabomoka. Ili kufanya ukarabati, msanifu wao mkuu, Ridvan Agha, alipelekwa Makkah. Baada ya ya kufanya utafiti wa lazima kwenye muundo wa Ka'aba, alitoa ripoti ya ugunduzi wake. Kutokana na heshima kubwa aliyokuwa nayo juu ya Ka'aba, Nyumba ya Mwenyezi Mungu, hakuweza kusema kuwa baadhi ya kuta zilikuwa zimebomoka, badala yake alisema, "Baadhi ya kuta za Ka'aba zilikuwa zimesujudu."

Kadhalika, walichukua tahadhari kuzuia wanyama wa kazi kuitisha maji kwenye maeneo haya matukufu. Yote haya yanaonyesha heshima kubwa ilioonyeshwa na Othamniyyah kwenye ardhi hii tukufu. Heshima hii ya hali ya juu ilikuwa ikianzia mji mkuu wenye-we. Wakati huo, walipovuka Bosphorous, kituo cha kwanza ambacho Waislamu wangeshukia ni Haram, kwa maana eneo hili linawaunganisha na Ka'aba. Kwa hiyo, wangeanza kuwa na mwenendo mzuri, kama waliviyotakiwa kuwa na mwenendo mzuri katika eneo la Haram. Hawakuwa wakionyesha utovu wowote wa adabu wakati wa safari yao ya kwenda kwenye Ka'aba. Kumbukumbu ya mshairi maa-rufu Naabi ni mfano wenye kusisimua wa mtazamo wa Wauthmaniya kuhusu ardhi hizi tukufu:

Katika mwaka wa 1678, alifanya safari ya hijja akiambatana na viongozi wengi wa dola. Walipokuwa wamepumzika, alimuona askari mmoja wa ngazi za juu katika kundi hilo akiwa ameinyoosha miguu yake kuelekea upande wa mji wa Mtume ﷺ, Madinah al-Munawwarah. (Katika utamaduni wa Kiuthmaniyya, kunyoosha miguu kuelekea upande wa mtu fulani inachukuliwa kuwa ni utovu wa adabu). Naabi alihuzunishwa sana na tabia hii mbaya ya generali huyu na kutunga shairi lifuatalo:

"Tahadhari na kukosa usikivu, hapa ni mahali ambapo Kipenzi cha Mwenyezi Mungu aliishi,

Hili eneo kitovu cha tazamo la Mwenyezi Mungu, Kitovu cha Mustafa (Mtume Muhammad).

Ewe Naabi! Ingia mahala hapa kwa heshima zote

Eneo hili huzungukwa na malaika na kupigwa busu na mitume.”

Msafara wake ulipokaribia Madinah kabla ya jua kuchomozia, Naabi alisikia shairi lake likisomwa na Muadhini wa Madinah. Alisisimka sana akakimbia haraka kwenda kujua nini kimetokea, kwa sababu aliliandika shairi hilo usiku wa kabla na hakuna aliyekuwa akilijua.

Naabi alimwendea muadhini na kumuuliza: “Umeijuaje hii na’at.”

Muadhini akajibu: “Usiku wa jana nilimuona Mtume ﷺ usingizini akaniambia:

‘Katika kaumu yangu, kuna mshairi aitwaye Naabi anakuja kunitembelea, naye ni mwenye mapenzi mno nami. Kwa upendo wake kwangu, kutana naye kwa shairi lake mwenyewe pindi aingiapo katika mji huu. Hivyo, nililijua shairi hili kutoka kwake na kutii amri yake’.

Naabi alijawa na hisia ya upendo na kububujikwa na machozi kama mvua huku akisema: “Ina maana kwamba Mtume wa mwenyezi Mungu amenijumuisha katika umma wake, jua la dunia mbili limenikubali kama mtu wa umma wake.”

Kama tulivoona katika mfano wa Nabi, jambo muhimu katika ibada ya hijja ni ni kuwa na heshima ya hali ya juu kwa Mtume ﷺ na Nyumba ya Mwenyezi Mungu.

Ka’aba, inayojulikana pia kama Nyumba ya Mwenyezi Mungu, imekuwa eneo takatifu tangu enzi za mwanadamu wa kwnza, Adamu ﷺ. Qur’an Tukufu inatoa amri ya kutembelea eneo hili kwa ibada maalumu:

“Hakika Nyumba ya kwanza walio wekewa watu kwa ibada ni ile iliyoko Bakka, iliyo barikiwa na yenye uwongofu kwa walimwengu wote. Ndani yake zipo Ishara zilizo wazi - masimamio ya Ibrahim, na mwenye kuingia humo anakuwa katika amani. Na kwa ajili ya Mwenyezi Mungu imewajibikia watu wahiji kwenye Nyumba hiyo, kwa yule awezae njia ya kwendea. Na atakaye kashasha basi Mwenyezi Mungu si mhitaji kwa walimwengu.” (Âl-i Imrân, 3:96-97)

Kila mmoja ni sawa na mwenzake katika mistari ya swala za jamaa kama ishara ya moyo wa Kiisalamu. Mkuu wa serikali akichelewa msikitini ataswali nyuma. Maskini akiwahi ataswali katika msitari wa kwanza. Watu wanatakiwa kuswali mahaali popote penye nafasi. Sare na mapurende (nyota za mabegani) hazina maana yoyote msikitini. Dhana hii ya usawa huonyeshwa wakati wa hijja hata katika vitu vidogo. Kwa kuwa kila mtu huzikwa katika sanda nyeupe, mahujaji wote hucaa nguo za aina moja na tofauti za viwango vya mavazi hutoweka kabisa. Hijja huwakilisha kiwango cha usawa kinachojirudia tu baada ya kifo. Mkuu wa nchi anayezikwa katika sanda nyeupe, hata maskini wa hali ya chini kabisa huzikwa na sanda hiyo hiyo. Mahujaji wanapofunika vifua vyao na miili yao kwa kitambaa kikubwa huakisi hali ya wafu makaburini mwao.

Yatupasa kujua kuwa kifo ni sheria isiyoepukika iliyowekwa na Mwenyezi Mungu kwa vitu vyote vya mpito. Urefu wa uhai huhesabiwa kwa usahihi kabisa kiasi kwamba hata idadi ya pumzi huhesabiwa na kuandikwa. Kuna muda (ajal) maalumu wa kifo uliowekwa kwa kila mtu na hili haliwezi kubadilika. Hatujawahi kumsikia mtu ali-yeckimbia kifo. Kwa kuwa hatuujui muda tutakaokufa hatutakiwi kupu-aza kutekeleza wajibu wa hijja. Vinginevyo, habari mbaya zifuatazo kutoka kwa Mtume zitatuthibitikia:

“Iwapo mtu atakufa bila kwenda kuhiji japokuwa ana mahitaji ya chakula, kinywaji na usafiri, basi hakuna kitakachomzuia mtu huyu kufa kama Yahudi au Naswara.” (Tirmidhi, Haj, 3)

Hili ni onyo la wazi kutoka kwa Mtume akiwakumbusha Waislamu wasio watifu ambao hawatekelezi amri hii hata kama wana uwezo, kwamba wataadhibiwa siku ya Hukumu. Kuipuuza amri hii inamaanisha kuidharau na kuinyanyapaa amri yenewe.

Hijja ni amri inayotakiwa kutekelezwa angalau mara moja katika maisha; hivyo ni kosa kubwa kuichelewesha kwa Waislamu wenye uwezo. Mtume anasema kuwa wale wanaowajibikiwa kutekeleza hijja wanatakiwa kufanya haraka kuitekeleza. (Jâmu'l-fawâid, II, 77)

Nyumba ya Mwenyezi Mungu imejaa kumbukumbu za uaminifu na utiifu wa Nabii Ibrahim na familia yake kwa Mwenyezi Mungu. Tunapotaja maneno ya uaminifu, kujisalimisha na hijja moja

kwa moja majina ya Ibrahimu ﷺ na Ismail ﷺ huja aklini mwetu. Kwa sababu ya usafi wa nyoyo zao, hijja imefanywa kuwa ibada ya wajibu itakayoendelea mpaka mwisho wa ulimwengu.

Kumuamini Mwenyezi Mungu humaanisha kumtegemea, kumuamini kikamilifu, na kumchagua kama wakili. Katika Usufi, huashiria mtu ambaye moyo wake umejawa na Mwenyezi Mungu, anamtegemea Yeye tu na kujilinda Kwake pekee. Mwenyezi Mungu alipomuiliiza Musa ﷺ kuhusu fimbo yake alijibu:

“...Hii ni fimbo yangu; naiegemea...” Mwenyezi Mungu akasema: “Itupe”, kwa sababu utegemezi huu wa fimbo ulimzuia kumtegemea kikamilifu Mwenyezi Mungu.

Kuhusu yule tunayetakiwa kumuamini, Mwenyezi Mungu anaeleza ndani ya Qur'an Tukufu:

“Na Waumini wamtegeme Mwenyezi Mungu tu!” (Tawba, 9:51, Ibrahim, 14:11)

“Na mtegemeeni Mwenyezi Mungu ikiwa nyinyi ni Waumini” (Mâidah, 5:23)

“Anaye mtegemea Mwenyezi Mungu Yeye humtosha” (Talaq, 65:3)

Mtume ﷺ anasema kuwa tukimtegemea Mwenyezi Mungu kikamilifu, Ataturuzuka kama anavyowaruzuku ndege ambao huviacha viota vyao asubuhi wakiwa na njaa na kurudi jioni matumbo yao yakiwa yamejaa.

Kumtegemea Mwenyezi Mungu haiashirii kuachana na aina zote za hatua muhimu, na kupuuza sheria ya maumbile. Ina maana ya kumtegemea kikamilifu Mwenyezi Mungu baada ya kutekeleza mas-harti muhimu ili kupata matokeo fulani na sio kutegemea nyenzo pekee na kupuuza utashi wa Mwenyezi Mungu. Badala yake mja anatakiwa kukimbilia kwenye mamlaka ya Mwenyezi Mungu.

Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema:

“Shauriana nao katika mambo. Na ukisha kata shauri basi mtegemee Mwenyezi Mungu. Hakika Mwenyezi Mungu huwapenda wanao mtegemea.” (Al-i Imrân, 3:159)

Mwenyezi Mungu ni msaidizi wa muumini hapa duniani na kesho akhera. Mwenye kumtegemea kikamilifu, Yeye ni mwenye kutoshe-leza mahitaji ya mja. Furaha na neema ya kweli inapatikana pale mtu au jamii inaporejea Kwake kwa kumuomba msaada na kumtegemea.

Katika lugha ya Kiarabu, neno *salima*, linaonyesha kujisalimisha na kuridhia matendo ya Mwenyezi Mungu kwa furaha.

Nabii Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ alikuwa ameujaza moyo wake kwa upendo wa Mwenyezi Mungu. Malaika walipomuuliza Mwenyezi Mungu kuwa:

Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ atakuwaje rafiki yako hali yakuwa ana maisha yake, mali na familia (vitakavyomshughulisha na kumfanya asikupe umuhimu). Mwenyezi Mungu akawaonyesha malaika namna Ibrahimu atakavyojisalimisha kwenye matakwa ya Mwenyezi Mungu katika mitihani mitatu tofauti.

Mtihani wa kwanza ulihu maisha yake, ambapo alipokaribia kutupwa motoni, malaika walimkimbilia ili kumsaidia, lakini alikataa msaada wao na kusema:

“Sihataji msaada wenu. Nani aliyeupa nguvu moto? Mwenyezi Mungu ndiye msaidizi bora.” Kwa namna hiyo alijilinda kwa Mwenyezi Mungu pekee. Kutokana na kujisalimisha huku kwa moyo mmoja, Mwenyezi Mungu Mtukufu aliuamrisha moto:

“Sisi tukasema: Ewe moto! Kuwa baridi na salama kwa Ibrahim!” (Anbiya, 21: 69)

Mtihani wa pili, alijaribiwa kwa mali yake. Jibril صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ alikwenda kwa Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ na kumuomba mifugo yake. Baada ya kumhimidi Allah akasema: “Chukua mifugo hii ni yako.”

Kwa njia hiyo alifanikiwa kufaulu mtihani huo kwa kuitoa mali yake kwa ajili ya kumpenda Mwenyezi Mungu.

Ili mtu awe mtumishi wa kweli wa Mwenyezi Mungu ni kujisali-misha tu kwa Mwenyezi Mungu. Hata hivyo, msingi wa kujisalimisha na upendo na utii. Tumeona mifano bora wenye msingi wa upendo kutoka kwa Ibrahim صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Maisha yake, familia yake na mali yake mwenyewe havikumzuia kutekeleza amri za Mwenyezi Mungu kwa sababu ya kujitoa kwake na kujisalimisha kikamilifu mbele ya Mwenyezi Mungu. Kutokana na

usafi wake wa moyo, taratibu za ibada ya hijja zitatekelezwa mpa-ka Siku ya Kiyama ili kuonyesha utii wake na kumtegemea kwake Mwenyezi Mungu.

Ulimi wake unaoakisi hali ya moyo wake utaendelea kunena:

“Nimejisalimisha, nimenyenyekea kwa Mola wa walimwengu wote.” (Baqara, 2: 131)

Pamoja na mifano ya Ibrahim ﷺ na Ismail ﷺ walioonyesha kiwango kisichomithilika cha kujitolea na kujisalimisha kwa Mwenyezi Mungu, Mtume Muhammad ﷺ alionyesha taratibu na misingi ya hijja katika hijja yake ya mwisho. Hasa, hotuba yake ya kuaga aliyoitoa katika tukio hili, ni muongozo bora kwa mahujaji mpaka siku ya Hukumu. Katika hotuba hii aliainisha haki na majukumu ya msingi ya Waislamu na kuziimarisha safu za Waislamu kwa upendo na huruma.

Wale wanaokusudia kwenda hijja wanatakiwa kijiandaa kimwili na kiroho. Kumtegemea Mwenyezi Mungu hakuna maana ya kuacha kufanya maandalizi ya safari ya hijja. Baadhi ya Wayemeni walikuwa wakienda kuhiji bila unachukua mahitaji ya lazima kama vile chakula na vinywaji wakisema: “Tunamtegemea Mwenyezi Mungu!” Wakifika Makka waliishia kuombaomba kwa sababu ya njaa. Ili kutoa tahadhari na onyo kuhusu aina hii ya uelewa mbaya wa kumtegemea Mwenyezi Mungu, Qur'an Tukufu inasema:

“Na jitengezeeni maandalizi. Na hakika bora ya maandalizi ni uchamngu. Na nicheni Mimi, enyi wenyewe akili!” (Baqara, 2: 197)

Aya hii ina maana kwamba, Mwislamu anahitaji maandalizi yote ya aina mbili awapo katika Ardhi hii Tukufu. Anahitaji maandalizi ya kimaada kama vile chakula cha kutosha, na chakula cha kiroho kama vile unyenyekevu, subira na kadhalika. Mwislamu aliyeutakasa moyo wake dhidi ya maradhi ya kiroho ndiye pekee anayeweza kulifikia hili. Ni kwa kuwa na moyo huo tu ndipo tunapoweza kuelewa hakika ya matendo ya ibada, hususan hijja, kama anavyoashiria Rumi katika kisa kifautacho:

“Bayazid, Sheikh wa umma, alikuwa akifanya haraka kwenda Makkah kwa ajili ya ibada ya hijja na umra. Katika kila mji aliokwenda angeanza kutafuta watu wenyewe kuheshimika. Alikuwa akiuliza, ‘Ni nani katika mji huu anayetegemea elimu ya kiroho’?

Alikuwa akifanya hivi kwa sababu alikuwa na imani kwamba kila mahali alipokwenda katika safari zake alitakiwa kumtafuta mtu mtu-kufu.

Mwenyezi Mungu anasema ndani ya Qur'an Tukufu:

"Basi waulizeni wenyewe ilimu ikiwa nyinyi hamjui." (Anbiya, 21: 7)

Kwa hivyo, Nabii Musa ﷺ alipewa amri ya kumtembelea Khidhr aliyekuwa na elimu ya kiroho. Bayazid alikuwa akimtafuta Khidhr wa zama zake na ghafla akamuona mzee mmoja mwenye hali inayofanana na mwezi mpya. Akaona ndani yake utukufu na mazungumzo ya watu watukufu. Macho yake yalikuwa hayaoni na moyo wake ulikuwa nuru kama juu. Bayazid akakaa mbele yake na kumuuliza kuhusu hali yake. Aligundua kuwa alikuwa darweshi na mtu mwenye familia. Mzee huyo akamuuliza: "Umefungiwa wapi Ewe Baayaziid? Unabeba mizigo kuelekea katika ardhi gani ya kigeni? Bayezid aka-jibu: 'Naanza safari ya kwenda kwenye Ka'aba na nina dirham mia mbili za fedha kama matumizi ya njiani'. Mzee akamwambia: 'Weka baadhi ya vitu hivyo mbele yangu na kwa ajili ya maskini wengine. Kwanza ingia katika nyoyo zao ili ufungue macho ya roho yako. Pata maisha yasiyokuwa na kikomo. Anza kutekeleza hijja kwa roho yako, na kisha endelea na safari ukiwa na moyo safi. Ingawa Ka'aba ni Nyumba ya huduma za Mwenyezi Mungu za kidini, hali yangu ni Nyumba ya siri Zake za ndani. Ka'aba ni nyumba iliyojengwa na Ibrahimu ﷺ mwana wa Azar, moyo wangu ni mahali pa utukufu wa Mwenyezi Mungu'.

Ukiwa na elimu ya kiroho, utaizunguka Ka'aba ya moyo. Moyo ni Ka'aba ya mwili, iliyotokana na ardhi. Mwenyezi Mungu ametuamris-ha kuizuru Ka'aba inayoonekana ili tuifikie Ka'aba ya moyo uliotakas-wa dhidi ya uchafu.

Tambua kuwa ukiuumiza moyo ambao ni kitovu cha rehma ya Mwenyezi Mungu, hata kama utakwenda hijja kwa miguu, thawabu utakazopata hazitaifunika dhambi ya kuuvunja moyo wa mtu. Mtu kamilii ni hazina iliyojaa siri za Kimungu. Ukitaka kuona ishara za nuru ya Mwenyezi Mungu usiyakimbie majaribu na shida." (Tazama Mesa. II, 2218-2251)

Bayezid aliyasikiliza maneno haya yenyе siri kubwa na kuyaweka katika maskio yake kama pete ya dhahabu. Kupitia mazungumzo ya huyu sheikh, moyo wake ulipata fungu la rehma. Kisha aliendelea na safari yake akiwa na amani katika akili na moyo wake.

Kupitia aina ya mifano hii mizuri, Rumi anaziongoza nyoyo kwenye ukweli wa hijja na anawahutubia waumini wanaokusudia kwenda kuhijji:

“Wakati wa hijja unapofika, nenda huko ukiwa na nia ya kuizuru na kuizunguka Ka’aba. Ukienda na nia hii utaiona hakika ya Makkah”.

Sababu ya Rumi kutoa mfano wa hijja ni kwamba, hijja ni tendo zuri sana la ibada. Vitu vingi vya halali vinavyoruhusiwa katika nyakati nyingine za mwaka huharamishwa katika kipindi hiki. Kwa hiyo, mtu anayekwenda hijja anatakiwa kuuandaa moyo wake uweweze kutekeleza jukumu hili zito. Kuanzia siku ya kwanza anapokusudia kwenda hijja, Shetani hujitahidi kwa nguvu zote kuiharibu sifa hii. Safari ya hijja huonekana kuwa rahisi na yenyе furaha lakini iliyojaa ugumu. Hili pia hutokea wakati wa kutekeleza taratibu za hijja, na kwa hiyo anatakiwa ajipambe kwa subira na uvumilivu. Aombe dua kwa kusema: Ewe Mwenyezi Mungu! Ifanye safari yangu kuwa yenyе urahisi kwangu!

Hatutakiwi kusahau wakati wa kusema: “Labbayk Allahumma Labbayk Lâ Sharîka laka Labbayk, Innal Hamda wan-ni’mata laka wal mulk lâ Sharîka laka”.

Yaani: “Nimekuitika Mola wangu, nimekuitika (nimekuja kukubudu na kutii amri zako), Huna mshirika nimekuitika. Hakika, himidi, neema na ufalme ni Wako. Huna mshirika.”

Kwa hakika tunapotamka maneno haya, tunakuwa tunathibitisha kuwa tumeuitika wito wa Mwenyezi Mungu. Tunakiri kuwa Mwenyezi Mungu hana mshirika katika ufalme wa mbinguni na ardhini. Hivyo, tunamuahidi kuwa hatutotii vishawishi vya shetani na vishawishi vya nafsi zetu.

Vinginevyo, tukiitekeleza hijja kwa namna ya uzembe, pasipo kutii kanuni na misingi tulioielezea, hijja hiyo haitakuwa na faida yoyote kwetu. Hasa, wale wanaokwenda kwenye ardhi hii tukufu kwa ku-

tumia vipato na mali zisizokuwa za halali, zinazogongana na misingi mikuu ya Uislamu, yaani, hakuna ibada inayoweza kufanywa kwa kutumia vipato visivyokuwa halali kidini. Kwa hivyo, kutamka kwao “tumekuitika” kutamaanisha “hatukuitiki” kwa maana walivunja kanuni muhimu ya hijja.

Kwa sababu hiyo, tunaweza kusema kuwa kanuni muhimu ya hijja ni vipato vya halali (kilichohalalishwa kidini), na ya pili ni moyo safi. Kila anaposema “labbayk” maneno haya yanatakiwa kuwashaa moto ndani ya moyo wake. Ni kwa namna hiyo pekee ndipo muumini anapoweza kuwa karibu na Mwenyezi Mungu. Vinginevyo, maneno matupu bila maana halisi hayatokuwa na faida hata kidogo. Uso wa Sayyidna Husain, mjukuu wa Mtume ﷺ, ulikuwa ukibadilika rangi pindi anaposema “Labbayk” kwa hofu kwamba jibu la Mwenyezi Mungu lisijekuwa “Iaa labbayk.” Tunamuomba Mwenyezi Mungu atupe uwemozo wa kuitekeleza ibada ya hijja kwa miili na nyoyo zetu.

Misingi ya hijja humuongoza mwanadamu kwenye huruma na maisha ya kiroho. Anapovaa nguo maalumu zisizokuwa na mashono (zinazojulikana kama iham) huacha aina zote za tabia mbaya na za ovyo. Humfanya awe na huruma na mzuri zaidi kwa sababu kuwinda wanyama, kung’oa mimea, kukata matawi ya kijani ya mti na kuwadhuru viumbe ni mambo yasiyoruhusiwa wakati wa hijja.

Mwenyezi Mungu (s.w.t) anasema ndani ya Qur'an Tukufu:

“Hija ni miezi maalumu. Na anaye kusudia kufanya Hija katika miezi hiyo, basi asiseme maneno machafu wala asifanye vitendo vichafu wala asibishane katika Hija. Na kheri yoyote mnayo ifanya Mwenyezi Mungu anaijua. Na jitengezeeni zawadi. Na hakika bora ya zawadi ni uchamngu. Na nicheni Mimi, enyi wenye akili!” (Baqara, 2: 197)

Mahujaji hawatakiwi kuwaumiza na kuwadhuru wengine, wanatakiwa kuwatendea wema wengine kwa ajili ya Mwenyezi Mungu Muumba. Hasa, kuziumiza nyoyo za waumini ni jambo linalohesabiwa kuwa ni dhambi. Ni kwa sababu hiyo kwamba, Sayyidna Omar رضي الله عنه alikuwa halibusu Jiwe Jeusi ili asiwaumize mahujaji wengine kutokana na msongamano.

Katika Uislamu, kila ibada huanza na nia. Nia ya hijja huanza kwa kuvaah ihram. Baada ya kuvaah vazi hili maalumu, mtu husika hubadilika na kuwa katika hali ya kiroho, na kuyaacha matendo yake ya kawaida. Nguo nyeupe humkumbusha mauti na sanda. Hivyo, huutumia muda wake katika kuyatafakari mauti na namna ya kujian-daa nayo. Kutokana na misingi yake yenye ufasha, Hijja humfanya mwanadamu afikie daraja ya juu iliyoiezwa na Qur'an Tukufu:

“Bila ya shaka tumemuumba mtu kwa umbo lilio bora kabi-sa.” (Baqara, 95: 4)

Mtume anawapa mahujaji habari njema zifuatazo: Hijja kubwa na hijja ndogo (umra) husafisha dhambi za mtu kama asidi nitriki ya mfua dhahabu inavyosafisha dhahabu na fedha. (Nasai, Tirmidhi)

Hadith ifuatayo nayo pia inawapa habari njema mahujaji: “mwenye kutekeleza Hijja kwa ajili ya kutaka radhi za Mwenyezi Mungu akawa hajajamiihana na mkewe wala kufanya maovu au dhambi, basi atarudi kana kwamba amezaliwa upya (pasipo kubakiwa na dhambi yoyote).” (Bukhari, Juzuu 2, Kitabu 26, namba 596)

Hizi habari njema ni kwa wale wanaotekeleza ibada ya hijja katika namna inayokubalika, inayoitwa al - Hajj al - Mabrur. Wale waliofikia daraja hii ya hijja pia hupata fadhila zifuatazo:

- 1 - Hisia ya uwajibikaji,
- 2 - Tabia ya kusamehe,
- 3 - Kuendelea kuwa na usafi wa mwili na matendo,
- 4 - Undugu wa Kiislamu,
- 5 - Kutambua kuwa ubora hupatikana kwa msingi wa taqwaa pekee, yaani uchamungu,
- 6 - Kutafuta riziki ya halali,
- 7 - Ikhlasi (usafi wa moyo)

Hivyo, hijja sio ibada tu inayofanywa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Bali pia hustawisha vipawa vya mtu. Hustawisha hali ya kijamii na ya kisiasa ya Ummah. Hufundisha vipengele vya Uislamu vinavyohusu ulimwengu wote kuliko ibada nyingine yoyote ile.

Katika ngazi ya mtu mmoja, hijja humpatia mwanadamu nafasi ya kuyanyanya matendo na tabia zake na kuyasahihisha makosa yake kwa ajili ya maisha ya baadaye.

Hijja ni wajibu mara moja katika maisha ya mtu. Lakini, kama ilivyo kwa swala za kila siku na funga, muumini pia anaweza kufanya hijja za sunnah. Baadhi ya Waislamu hufikiria kwenda kuhiji zaidi ya mara moja kama ni kupoteza fedha.. Aina hii ya maneno yenye ku-huzunisha hukaribia kwenye ukafiri na wale wasioelewa malengo na nguvu ya mabadiliko inayoletwa na hijja ndio wanaoweza kutamka maneno kama hayo.

Tangu Zama za Furaha (zama za Mtume s.a.w), Waislamu wa-mekuwa wakitekeleza ibada za sunnah kwa shauku na upendo. Ibada hizi zinazotekelizwa kwa utashi wa hiari humleta mja karibu zaidi na Mwenyezi Mungu kama ilivyoelizwa katika hadith mashuhuri. Huipa roho tafakuri na maarifa. Humfanya Mwislamu kuwa mkarimu na mwenye huruma zaidi. Mwenyezi Mungu huwa macho yao wanayotumia kutazama, na huwa maskio yao wanayotumia kusikia. Kwa ufupi, matendo yao kama vile kusikia, kufikiri huongozwa na nuru ya Mwenyezi Mungu.

Maendeleo haya ya kiroho yanaweza kufikiwa kwa kufanya ibada za sunnah na kuwahurumia viumbe. Imam Abu Hanifah, walihiji mara 55. Nadhani hii inaonyesha umuhimu wa hijja na hakuna haja ya kuongeza maneno zaidi.

HIJJA NDOGO (UMRAH)

Pamoja na Hijja, (Hijja kubwa) ambao hutekelezwa katika siku maalumu za mwaka, muumini anaweza kutekeleza hijja ndogo ina-yoitwa Umrah wakati wowote. Kutokana na kutekelezwa wakati wo-wote, inajulikana pia kama hijja ndogo.

Katika Umrah, muumini halazimiki kwenda Arafat. Ataizunguka Ka'aba na kukimbia baina ya vilima vy'a Safa na Marwa. Kama ita-tekelezwa katika mwezi wa Ramadhani, Mtume anasema kuwa thawabu zitakuwa kubwa kama thawabu za hijja kubwa.

Tunapolitembelea kaburi la Mtume ﷺ katika mji wa Madinah, tunapaswa kutambua kuwa ni mahali ambapo tunatakiwa kuwa na uwezo wa kuongeza mapenzi na heshima yetu kwa Mtume ﷺ. Yeye pekee ndiye aliyeitwa na Mwenyezi Mungu kwa sifa ya “Ewe Kipenzi changu”. Mwenyezi Mungu Mtukufu pia alituamrisha kumpenda Mtume Wake katika aya ifuatayo:

“Sema: Ikiwa baba zenu, na wenenu, na ndugu zenu, na wake zenu, na jamaa zenu, na mali mliyo yachuma, na biashara mnazo ogopa kuharibika, na majumba mnayo yapenda, ni vipenzi zaidi kwenu kuliko Mwenyezi Mungu na Mtume wake na Jihadi katika Njia yake, basi ngojeni mpaka Mwenyezi Mungu alete amri yake. Na Mwenyezi Mungu hawaongoi watu wapotovu.” (Tawba, 9: 24)

Qady lyad anaeleza kutokana na aya hii kwamba Mwenyezi Mungu ameuamrsiha Ummah kumpenda Yeye Mwenyezi Mungu pa-moja na Mtume wake. Hivyo, mapenzi yetu kwa Mtume ﷺ yanataki-wa yashinde kila kitu. Si nyumba, familia yetu, wala kazi yetu!

Kutokana na hali hiyo, Imam Malik alilihesabu kaburi la Mtume ﷺ kuwa ni tukufu zaidi kuliko Ka'aba yenyewe kwa sababu ulimwengu na viumbe vyote vilumbwa kwa ajili yake. Kwa sababu hii, tunatakiwa kuizuru Madinah baada ya kukamilisha hijja. Kwa kuizuru na kuvuta harufu ya ardhi hii tunapaswa kutoa heshima zetu za dhati kwa Mtume ﷺ. Kwa namna hiyo tunaweza kufaidika na baraka yake.

Mtume ﷺ anatueleza kuwa kumzuru baada ya kifo chake ni kama kumzuru wakati wa uhai wake. (Dâraqutni, Sunan, II, 278)

Hata hivyo, muumini anatakiwa kuonyesha heshima kubwa wakati wa kuzuru na kulitembelea kaburi la Mtume ﷺ. Siku moja Imam Malik alipokuwa ndani ya msikit wa Mtume ﷺ, Jafar Mansur, khalifa wa wakati huo, alikuja msikitini ili kumuuliza maswali kadhaa. Mazungumzo ya kisomi yalianza baina yao. Lakini, kutokana na utamu wa mazungumzo, khalifa akaanza kunyanya sauti yake. Imam Malik akamuonya na kusema:

“Ewe Khalifa, ishushe sauti yako mahali hapa. Mahala hapa Mwenyezi Mungu aliwaonya waliokuwa bora kuliko wewe wasizin-yanyue sauti zao, akirejea aya isimayo:

“Enyi mlío amini! Msinyanyue sauti zenu kuliko sauti ya Nabii, wala msiseme naye kwa kelele kama mnavyo semezana nyinyi kwa nyinyi, visije vitendo vyenu vikaharibika, na hali hamtambui.” (Hujurât, 49:2)

Khalifa aliiitambua tabia ya hali ya juu ya Imam mbele ya Mtume ﷺ na kumuuliza:

“Ewe Imam! Je nigeukie upande wa Rawdha (kaburi la Mtume) au upande wa

Ka’aba?”

Imam Malik akamjibu: “Unapokuwa Madinah geuzia uso wako upande wa Rawdha, kwa maana viumbe pamoja na Ka’aba viliumbwaa kwa ajili yake. Binadamu wote ni wahitaji wa uombezi wa Mtume Muhammad ﷺ. (Qâdi Iyâz, Sifâ al-Sharîf)

Baadhi ya Waislamu huupuuza ukweli huu na kuwazuia Waislamu wasigeukie upande wa Rawdha. Husema mtolée salamu Mtume ﷺ na umuache. Geuzia uso wako upande wa Ka’aba. Wanasa kuwa Mtume ﷺ yu hai. Qur'an inatueleza kuwa mashahidi (waliouawa vitani) wako hai na vivyo hivyo mitume ambao wana daraja kubwa kuliiko wao, nao pia wako hai. Hasa, Kiongozi Mtukufu wa ulimwengu, Mtume Muhammad ﷺ ana maisha yasiyokuwa ya kawaida.

Kwa kifupi, zawadi kubwa ambao mahujaji wanatakiwa kurudi nayo katika nchi zao ni tabia nzuri za Ardhi Takatifu. Wanatakiwa kurudi na kumbukumbu kwa kuendelea kutekeleza tabia njema walizozivuna wakati wa ziara yao. Kwa hiyo watakuwa kama madirisha yatakayofunguka ili uzuri wa kiroho wa Ardhi Takatifu uweze kuwafikiwa wale ambao hawajafanikiwa kwenda.

Mbunifu wa kiroho wa Pakistan, Muhammad Iqbal aliwaliza mahujai maswali yafuatayo baada ya kurudi kwao kutoka Hija:

“Mmetembelea Madinah “yenye nuru”. Umezijaza nini nyoyo zenu kutoka katika soko la kiroho la Madinah? Zawadi za kimaada mlizokuwa nazo kama vile vilemba, tasbihi na miswala zitaharibika

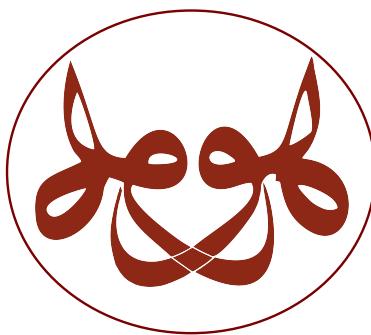
baada ya kipindi kifupi. Zawadi gani za kiroho mlizokuja nazo kutoka Madinah ambazo hazitaharibika?

Katika zawadi zenu mmekuja na sifa za unyenyekevu na uaminiyu wa Abu Bakr, uadilifu wa Sayyidna Omar, ukarimu na hayaa ya Sayyidna Uthman? Je mtaweza kuuupa Ummah, unaoteseka na matatizo elfu moja mbalimbali, tumaini kutoka katika "Zama za Furaha" (Asr -I Saadah)?"

Tunamuomba Mwenyezi Mungu atujaalie kuwa mionganii mwa wale waliofaidika kutokana na Baraka za kiroho kutoka katika Ardhi Takatifu na atujaalie kuwa mionganii mwa wale waliomtembelea Mtume wa Mwenyezi Mungu kwa moyo wenye hisia ya upendo na shauku.

Tunamuomba Mwenyezi Mungu atujaalie maisha ya utii kwa Mwenyezi Mungu na kumtegemea. Awe Kimbilio na Msaidizi wetu. Atujaalie kutekeleza ibada ya hijja kwa moyo na moyo wenye hisia ya Baraka za aArdhi Takatifu.

**Mwezi Mtukufu Wa
Ramadhani Na Kufunga**

“Mwezi wa Ramadhani ambao imeteremshwa Qur'an, na ni uwongofu kwa watu, na hoja zilizo wazi za uwongofu, na Furqani (Upambanuo).” (Baqara, 2:185)

*M*wezi mtukufu wa Ramadhan ni mwezi wa fursa kwa ajili ya thawabu tunazopewa na Mwenyezi Mungu. Katika mwezi huu hupata kukumbuka thamani ya neema za Mwenyezi Mungu kwetu, amba zo huzipata bure na tunapozipata hatutoi shukrani za kutosha.

Lengo la funga ni kufikia taqwa (uchamungu) na kukabiliana na nafsi yenye uchoyo, na kuiadabisha na kuiweka chini ya udhibiti. Funga inatakiwa kutekelezwa katika mtizamo wa ibada kama kweli tunataka kufaidika na kunufaika na Baraka zake. Kwa sababu kwa kufunga tunaweza kufikia viwango vya hali ya juu kama vile subira, utashi imara, na kuiweka mbali dhidi ya matamanio duni ya nafsi. Funga huilinda heshima ya muumini kama ngao kwa kumuweka huru dhidi ya kushughulishwa kusikokuwa na kikomo kunakotokana na kula na kunywa kama wanyama.

Moja ya faida za funga ni kuwa hutoa ujasiri na nguvu katika nyakati za njaa na majanga. Pia hutufundisha kushukuru na kufurahia neema za Mwenyezi Mungu (swt). Tunapofunga tunapata kuya-elewa matatizo na shida za maskini wanaokabiliwa na ukosefu wa chakula, na matokeo yake, huruma yetu kwao huimarika. Aina hii ya uelewa huzuia machafuko ya kijamii na mgawanyiko wa matabaka. Tunaweza kusema kwa usahihi kwamba asili na tabia ya ibada ya Kiislamu hairuhusu mgawanyiko wa kimatabaka tunaoushuhudia katika mataifa mengine. Funga (saum) na swala humfanya kila mtu kuwa sawa mbele ya Mwenyezi Mungu.

Hakuna mtu mwenye udhuru ya kutotekeliza aina hizi za ibada isipokuwa kwa wale wenye udhuru sahihi.

Kutokana na athari hizi chanya za funga, sio Waislamu tu walio-faradhishiwa funga bali pia umma zilizotangula nazo pia zilifaradhi-hiwa kufunga. Mwenyezi Mungu (s.w.t):

“Enyi mlío amini! Mmeandikiwa Saumu, kama waliyo andi-kiwa walio kuwa kabla yenu ili mpate kumcha Mungu. (Mfunge) siku maalumu za kuhisabika.” (Baqara, 2: 183 - 184)

Uislamu umefaradhisha aina mbalimbali za ibada kwa waumini. Aina mbalimbali za ibada katika Uislamu zimekusudiwa kutibu aina mbalimbali za maradhi ya kiroho. Maradhi haya huongezeka hususani katika nyakati nzuri za ustawi na afya. Katika kipindi cha Makkah, Waislamu hawakuwa na nafasi ya kustawisha maradhi hayo ya kiroho, kwa sababu mapambano ya kuishi chini ya mazingira ngumu yaliwashughulisha. Lakini, baada ya kuhamia Madinah hali yao ya kifedha ilimarika. Pia (katika kipindi hiki cha Madinah) walikuwa salama dhidi ya mateso ya makafiri wa Makkah. Ili kuwazuia Waislamu kutokana na madhara yanayoweza kutokana na utumiaji mbaya wa mali na raha ya neema walihitajia aina fulani ya uzuiaji au akatazaji wa kutumia mali za kidunia. Huo ndio ulikuwa wakati wa funga kufaradhihiwa ili kulinda afya ya kiroho ya waumini.

Hakika, funga ni kama dawa ya maradhi mbalimbali, yawe ya kimwili au ya kiroho. Hiyo ndiyo sababu kwamba, funga imefaradhihiwa kwa idadi maalumu ya siku, sio kwa mwaka mzima. Baadhi ya dawa za maradhi fulani zikitumiwa katika kipindi chote cha mwaka, mfumo wa kinga ya mwili unaizoea na inaweza isimfae tena mtumi-aji. Vivyo hivyo, funga yapaswa kutekelezwa katika kipindi maalumu Kilichowekwa. Iwapo tutafunga bila kupumzika haitosaidia kutibu maradhi na inaweza kuudhoofisha mwili kwa kiwango cha kufanya iwe vigumu kutekeleza majukumu ya kawaida yanayotakiwa na Uislamu. Kutokana na sababu hii, Mtume hakuwaruhusu maswahaba wake kufunga kila siku.

Waislamu wote wamelazimishwa kufunga katika mwezi mmoja katika mwaka, yaani mwezi wa Ramadhan. Hii huimarisha mafun-gamano ya umoja wa Ummah na kuifanya funga iwe jambo rahisi. Hisia hii ya umoja huyapa maisha yetu ya kiroho utajiri na ustawi wa ziada. Kipengele kingine cha funga ni kuwa mwezi wa kufunga

ni mwezi mwandamo. Hivyo hutoka msimu mmoja kwenda msimu wengine katika kalenda ya kijua, na hufunga wakati wa majira ya siku za joto na pia siku fupi na za baridi za majira ya baridi. Kwa kuwa kila siku ya mwaka huipa heshima Ramadhani katika kipindi fulani, siku zote hupata Baraka yake. Utotfauti huu katika vipindi vya funga huleta furaha na ladha tofauti tofauti za kiroho. Jambo hili huifanya funga kuwa rahisi na kupata uzoefu tofauti tofauti kila muumini anapofunga. Tunaweza kuuona utajiri huu katika aya inayoamrishaa kufunga. Kwanza aya inatueleza:

“Enyi mlío amini! Mmeandikiwa Saumu”, kisha ili kutufariji aya inaeleza kuwa ilifaradhihwa kwa ummat nyingine: **“kama waliyo-andikiwa walio kuwa kabla yenu”**, Mwishoni aya inaeleza kuwa funga haikukusidiwa kwa siku zote za mwaka: **“Siku maalumu za kuhisabika.”** (Baqara, 2: 183 - 184)

Baada ya hapo, Mwenyezi Mungu Mtukufu anaelezea faida za funga na masharti yake:

“Mwezi wa Ramadhani ambao imeteremshwa humo Qur’ani kuwa ni uwongofu kwa watu, na hoja zilizo wazi za uwongofu na upambanuzi. Basi ataye kuwa mjini katika mwezi huu naafunge. Na mwenye kuwa mgonjwa au safarini, basi atimize hisabu katika siku nyengine. Mwenyezi Mungu anakutakieni yaliyo mepesi wala hakutakieni yaliyo mazito, na mtimize hiyo hisabu, na mumtukuze Mwenyezi Mungu kwa kuwa amekuongoeni ili mpatte kushukuru.” (Baqara, 2:185)

Aya hii pia inaonyesha kwamba lengo la kufunga ni kumtukuza Mwenyezi Mungu na kumshukuru. Katika maana hii, funga ina athari nzuri kwenye aina nyingine za ibada. Shakik Balkhi anasema:

“Kumuabudu Mwenyezi Mungu kama anavyostahili ni kazi ngumu. Hata hivyo, inaweza kufikiwa kwa njia ya upweke na kufunga.”

Kupunguza ulaji wa chakula pia ni njia ya kisasa ya tiba. Kula kwa mpangilio ni sharti la kwanza la mtu kuwa mwenye afya, hata katika utekelezaji wa matibabu ya kisasa. Kwa kufunga waumini hui-fuata kwa njia bora na kujifunza nidhamu.

Njaa nayo pia ni tiba madhubuti inayotumika kuidhibiti nafsi. Imesimuliwa kuwa nafsi ilipoumbwa ilikuwa na kiburi: Ilithubutu kumwambia Mola: "Wewe ni wewe na Mimi ni mimi" Lakini, Mwenyezi Mungu alipoiadhibu kwa njaa ilitambua kosa lake na kukiri udhaifu wake na kwamba sio kitu mbele ya Muumba wake. Hivyo hakuna tiba ya bora ya nafsi kama njaa.

Jalal addin Rumi anasema: "Kirutubisho halisi cha mwanadamu ni nuru ya Mwenyezi Mungu. Kumpa chakula kingi cha kimaada si jambo jema kwake. Chakula halisi cha mwanadamu ni upendo na elimu ya Mwenyezi Mungu. Usumbufu anaoupata mtu hutokana na kusahau kirutubisho cha roho yake na kujali tu kirutubisho cha mwili. Mwili huu hautosheki. (Unataka zaidi na zaidi) kwa sababu ya maradhi haya ya ulafi wajihii wake hubadilika rangi na miguu kutetemeka, moyo wake hupiga bila raha. Kiko wapi kirutubisho cha kidunia na kiko wapi kirutubisho cha milele? (Tofauti iliyoje baina ya virutubisho hivyo)"

Mwenyezi Mungu aliwaelezea mashahidi akisema: "Wanaruzukiwa". Hakuna kinywa na hakuna mwili kwa hiki chakula (chakula hiki huchukuliwa na roho).

Hadhrat Luqman alimuusia mwanae akisema: Pindi tumbo lako linapokuwa limejaa, akili yako hulala na kuidumaza hekima na viungo hujawa na uvivu wa kufanya ibada.

Rafiki mmoja wa Mwenyezi Mungu alisema: Ninajilinda kwa Mwenyezi Mungu dhidi ya Sufi anayelijaza tumbo lake kwa aina zote za vyakula na kulifisidi.

Mama wa waumini, Aisha alisema: Jaribuni kufungua milango ya malakuut (ulimwengu wa kiroho). Wakamuuliza: kwa vipi? Akajibu: kwa njaa na kiu.

Rafiki mkubwa wa Mwenyezi Mungu, Mahmud Sami Ramazan-oglu ndani ya kitabu chake kijulikanacho kama Mukerrem Insan (binadamu kamili) amesitisiza umuhimu wa kula na kunywa kidogo na kusema: "Waliwaliza madaktari: Ni ipi tiba bora, wakajibu: kula kidogo. Wanahekma wameulizwa ni kwa namna gani wamepata nguvu na ujasiri mkubwa sana wa kumuabudu Mwenyezi Mungu. Wakajibu:

kula kidogo. Wachamungu wameulizwa: Kitu gani kinachoyafanya mafungamano ya mtu na Mwenyezi Mungu yawe imara? Wakajibu: kula kidogo. Wasomi wameulizwa: ni hali gani bora kwa kujifunza. Wamejibu: kuwa katika hali ya njaa (badala ya tumbo kujaa) na kula kidogo.”

Kuna faida nyingi katika kula kidogo (usile mpaka ukajaza tumbo):

1. Katika hali ya njaa ya wastani kuna usafi wa akili na moyo; kumbukumbu huwa imara na madhubuti. Katika hali ya shibe iliyopitiliza, kuna usahaulifu na upumbavu.
2. Katika hali ya njaa ya wastani kuna upole wa moyo. Moyo hufaidika na kupata raha kwa kufanya ibada na dua. Tumbo linapokuwa limejaa moyo hukosa hisia na kutopata raha yoyote itokanayo na kufanya ibada.
3. Katika njaa ya wastani kuna ulaini wa moyo na unyenyekevu. Kushiba sana husababisha ubabe, majivuno, kiburi na majisifu.
4. Katika hali ya njaa ya wastani mja hupata kuwfakiria maskini na wenye njaa, wakati ambapo mtu aliyeshiba hawakumbuki hata kidogo maskini na wenye shida.
5. Katika hali ya njaa ya wastani, hamu, mahitaji na matakwa ya roho ya kihayawani hudhoofishwa. Wakati wa shibe roho ya kihawani huimarika na matamanio kuwa na nguvu.
6. Katika hali ya njaa ya wastani mwili huwa katika hali ya uchhangamfu na mwamko. Tumbo linapokuwa limejaa huhisi kusinzia na kutojali.
7. Katika hali ya njaa ya wastani mja huhisi kuwa yuko tayari kufanya ibada na kumtumikia Mwenyezi Mungu. Tumbo linapokuwa limejaa mja huhisi uvivu na ulegevu.
8. Katika njaa ya wastani, mwili huwa na siha. Maradhi hutoweka. Kula kupita kiwango huufanya mwili uchakae na kuuumwa.
9. Katika njaa ya wastani, mwili huwa na nuru na wasaa, na kumfanya mtu awe na furaha.

10. Katika njaa ya wastani mja huhisi kuwa na ukarimu na kuwa tayari kutoa msaada kwa maskini kwa kuwapa sadaka.. kwa upande wengine wale wasiozoe njaa hata kidogo, hawayajui mateso ya watu maskini. Vilevile, kwa ajili hii, katika joto la Siku ya khofu ya Kiyama, mja atakuja katika hali ya ubaridi na hofu. Shibe huzalisha hali inayanzia kwenye ubakhili mpaka kwenye matumizi mabaya yanayosababisha kumuangamiza mja.

Kwa maneno mengine, tumbo lililojaa huisukuma roho na nafsi ya kihayawani kufanya kazi ili kuyashibisha matamanio yake duni. Kwa upande wengine, funga inapotekeleza bila kukithirisha, huifungua vipawa vyta kutafakari na kuufanya moyo wa mwanadamu kuuzingatia zaidi ukweli mbali mbali kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Hadithi ifuatayo inaelezea kwa muhtasari tulichokwisha kieleza: "Fungeni mtapata afya (kimwili na kiroho)." (Tabarani)

Matendo ya manabii wakubwa wa Mwenyezi Mungu nayo pia yanatuonyesha umuhimu wa kufunga kwa ajili ya kufikia ukamilifu wa kiroho. Funga ni mojawapo ya njia mujarrabu iliyotumiwa na Mwenyezi Mungu kuwapa ukamilifu Mitume. Kwa njia ya funga, Mitume waliani-daliwa kupokea ufunuo kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Kwa mfano, Nabii Musa ﷺ alifunga siku 40 usiku na mchana alipokuwa akisubiri kupokea ufunuo kwenye Mlima Sinai. Baada ya kufunga kwa kipindi hiki Taurati ikateremshwa kwake. Vivyo hivyo, Nabii Issa ﷺ alifunga siku hizo hizo kabla ya kupokea Injili.

Naye Mtume wetu Muhammad ﷺ alimaliza mwezi mzima katika pango la Hira, jirani na mji wa Makkah, akimuabudu Mwenyezi Mungu na kuutafakari ukuu Wake. Baada ya kipindi hiki cha maandalizi alipokea ujumbe wa Mwenyezi Mungu kutoka kwa Malaika Jibril ﷺ, na moyo wake ukajazwa nuru ya Baraka za Mwenyezi Mungu.

Yote haya yanaonyesha kwamba faida halisi ya funga ni ya kiroho badala ya kimwili. Hivyo, tunapofunga lengo letu linatakiwa liwe kumuabudu Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kama lengo letu litakuwa mambo ya kidunia kama vile kubana matumizi ya chakula au kupunguza unene, tutakosa faida za kweli za funga. Tunaweza vilevile kusema kwamba jambo hili tunatakiwa kulizingatia wakati tunapofanya matendo mengine ya ibada. Kwa mfano, iwapo mtu ataswali swala

za kila siku kwa ajili ya kufanya mazoezi na kujiweka sawa kimwili hatohesabiwa kama anatekeleza amri ya Mwenyezi Mungu. Badala yake, mtu huyo atakuwa anaafuata amri ya nafsi yake nyuma ya joho la ibada.

Matendo yote ya ibada yanatakiwa kutekelezwa kwa lengo moja tu: kupata radhi za Mwenyezi Mungu. Ili kufanya hivyo mja anatakiwa kuufunza na kuulea moyo wake, kuusafisha dhidi ya fikra hizo duni. Pia hatuwezi kupata radhi za Mwenyezi Mungu kwa aina hii ya malengo ya nafsi.

Ili kufaidika kikamilifu na mwezi wa Ramadhani, tunapaswa kufuata ushauri ufuatao wa Mtume :

1. Kurudia rudia Shahadah
2. Kuomba msamaha kwa Mwenyezi Mungu na kuyataja Majina Yake
3. Kufanya matendo yote mema (a'mal al-sâliha) ili kupata pepo
4. Kujizuia na yaliyokatazwa (haramu) ili kuijokoa kutokana na moto wa Jahannam.
5. Kutoa sadaka kwa wingi na kuwafurahisha wale waliovunjwa moyo.
6. Kwapa futari Waumini.

Naam, hakuna kikomo cha mtu kutenda mambo mema. Kila mtu anatakiwa ajitahidi kushindana katika kufanya kila lililo jema kwa jami' ya Kiislamu. Ramadhani ni msimu wa kuwakamilisha waumini kimaadili. Kama tunavyokuwa waangalifu kutotumia vinywa vyetu kula wakati wa Ramadhani, ndivyo tunavyopaswa kuwa waangalifu kutotumia kusengenya na mazungumzo yasiyokuwa na faida. Vinginevyo, tutalikosa lengo halisi la kufunga, ambalo ni tabia kamili za muumini kuendana na maadili ya Kiislamu.

Kuhusu jambo hili, Mtume anasema: "Funga ni ngao madamu muumini hatoihiberu funga yake."

Maswhahaba wakamuuliza Mtume jinsi funga inavypata kuharibika. Mtume akajibu: "Kwa kusema uongo na kusengenya." (Nasâi, Mu'jam al-Awsat)

Wasengenyaji hujizuia kula mchana lakini hula nyama ya watu kwa sababu ya usengenyaji wao. Hivyo, funga yao ya kimwili huvunjika. Kuhusu wato hao Sufiani Thauri anasema:

“Usengenyaji huvunja funga.”

Halikadhalika, msomi mashuhuri, Mujahid anasema kuwa usengenyaji na uwongo huvunja funga ya mtu. Mtume ﷺ anamwambia wale wanaozichafua swala na swaumu zao kwa usengenyaji, kusingizia na kuwatendea wengine katika namna ya ubabe na ukatili: “Kuna wengi wanaofunga na hawapati chochote zaidi ya njaa. Kuna wengi wanaoswali na hawapati chochote zaidi ya uchovu.”

Katika hadithi nyingine kama hiyo, Mtume ﷺ anasema: “Asiyeacha maneno ya uwongo na matendo maovu, kwa hakika Mwenyezi Mungu hana haja ya kujizuia kwake kutokula na kutokunywa (yaani Mwenyezi Mungu hatoikubali funga yake)”. (Bukhari, Juzuu 3, Kitabu 31, Namba127)

Hadith hizi zinatuonyesha wazi kuwa ni muhimu sana kuzidhibiti tabia zetu katika Mwezi wa Ramadhani. Tunapaswa kuziandaa nyoyo na akili zetu kwa ajili ya funga. Jambo hilo linapaswa kufanyika kwa dharti na kwa umakini. Lazima tuzitekeleze swala zetu kwa umakini na usikivu wa ziada, kuziimarisha roho zetu kwa kumdhukuru Mwenyezi Mungu, kusoma Qur'an Tukufu kwa moyo na akili makini, kuzitakasa mali na fahamu zetu kwa kutoa sadaka na Zaka. Hatutakiwi kusahau kwamba Qur'an Tukufu iliteremshwa katika mwezi wa Ramadhani na tuonyeshe umakini wa ziada ili kuitumia tiba ya Qur'an katika maisha yetu.

Usomaji wa kweli wa Qur'an Tukufu hufanya na moyo. Macho ya nje ni kama kioo cha macho ya moyo. Kuna uhusiano wa karibu baina ya mwezi wa Ramadhani na Qur'an Tukufu. Mwezi wa Ramadhani ni wakati wa kuisikiliza sauti ya Qur'an Tukufu; sauti inayotukumbusha makazi yetu ya kweli tutakayofikia baada ya mauti. Mtume ﷺ anasema: “Swaum na Qur'an vitakuwa na uombezi kwa watu siku ya Kiyama.” (Ahmad b. Hanbal, Musnad, II, 174).

“Kufunga ni nusu ya subira.” (Tirmidhi, Daawat, 86)

Malipo ya funga yataamuliwa siku ya Kiyama. Katika Hadith al-Qudsi, kama ilivyosimuliwa na Abu Huraira:

Mtume wa Mwenyezi Mungu alisema, "Mwenyezi Mungu anasema, 'matendo yote ya wana wa Adamu (watu) ni kwa ajili yao, ila funga ni kwa ajili Yangu, na Mimi ndiye nitakayetoa malipo yake.' Saum ni ngao, au kinga ya moto na kutotenda dhambi. Mmoja wenu anapofunga anapaswa kuepuka kujamiiana na mkewe na kuzozana, na iwapo mtu atagombezana au kuzozana naye basi aseme, 'Nimefunga. Naapa kwa yule ambaye nafsi yangu iko mikononi mwa-ke, 'Harufu itokayo katika kinywa cha aliyefunga ni bora mbele ya Mwenyezi Mungu kuliko harufu ya miski'. Mwenye kufunga hupata furaha mbili, wakati wa kufungua swaum yake, na wakati wa kukutana na Mola wake; hapo atakuwa radhi kwa sababu ya funga yake."

(Bukhari, Juzu 3, Kitabu 31 , Namba 128)

Qur'an katika aya ifuatayo inaelezea wale watakaopata msamaha na malipo makubwa, kwa kuwataja wale wanaofunga:

"Hakika Waislamu wanaume na Waislamu wanawake, na Waumini wanaume na Waumini wanawake, na wat'iifu wanau-me na wat'iifu wanawake, na wasemao kweli wanaume na wanawake, na wanao subiri wanaume na wanawake, na wanyen-yekevu wanaume na wanawake, na watoao sadaka wanaume na wanawake, na wanao funga wanaume na wanawake, na wanao jihifadhi tupu zao wanaume na wanawake, na wanao mdhukuru Mwenyezi Mungu kwa wingi wanaume na wanawake, Mwenyezi Mungu amewaandalia msamaha na ujira mkubwa." (Ahzab, 33: 35)

Mtume pia anatuhabarisha kuwa mwenye kufunga atalipwa mara mbili, mara moja hapa duniani na mara nyingine huko Akhera. Katika dunia hii hupata thawabu wakati wa maghribi pindi anapofuturu. Ya pili ni pale atakapokutana na Mola wake na kupewa daraja ya juu. Hata hivyo, hatujahabarishwa juu ya aina ya thawabu ili tuzidishe mapenzi yetu ya kufunga. Katika mashindano ya kidunia wakati wen-gine zawadi hufanywa kuwa siri ili kuongeza hamasa kwa washiriki.

Funga ni aina ya ibada ambao mja anaweza kujifunza kuthamini neema za Mwenyezi Mungu. Mtu aliyefunga hupata nafasi ya kuzie-

lewa shida za umaskini na njaa. Kwa njia ya funga muumini hujio koa kutokana na utumwa wa dunia na kupata daraja ya juu ya uchaji.

Pamoja na funga, kuswali tarawih katika jamaa baada ya swala ya isha, nayo pia ni sunnah inayopatikana ndani ya mwezi wa Ramadhani. Katika maeneo mengi ulimwengu Qur'an yote husomwa katika mwezi huu wakati wa kuswali swala hii. Hata hivyo, swala hii inatakiwa kuswaliwa kwa unyenyekevu, taratibu na sio kwa namna ya haraka. Kwa bahati mbaya, katika baadhi ya miskiti watu huiswali tarawih kana kwamba wako kwenye mashindano. Mtume ﷺ anatueleza kuwa aliifanya tarawih kuwa sunnah yake ili Umma wa Kiislamu wamfuate. Anaeleza zaidi kuwa endapo muumini atafunga mwezi wa Ramadhani akitarajia malipo kutoka kwa Mwenyezi Mungu, na akaswali tarawih, dhambi zake hufutika na kuwa kama siku aliyozaliwa na mama yake. (Ahmad B. Hanbal; Nasâî)

Nukta nyininge muhimu kakatika mwezi wa Ramadhani ni kula *suhur* (daku). Daku huliwa kabla ya alfajiri, wakati ambao funga huanza. Kwa kawaida watu hula futari kwa wakati lakini watu wengi hupuuza kula daku kwa sababu huliwa mapema sana. Tunatakiwa kujihimiza sana kula kitu, hata kama ni glasi ya maji. Kuhusu jambo hili, Mtume ﷺ anasema, kama ilivyosimuliwa na Anas bin Malik:

“Kula daku, hakika ndani yake kuna Baraka.” (Bukhari, Juzu 3, Kitabu 31, Namba 146)

Anasimulia Sahl bin Sad kuwa Mtume ﷺ amesema:

“Watu wataendelea kuwa kwenye njia sahihi pale watakapofanya haraka kufuturu.” (Bukhari, Juzu 3, Kitabu 31, Namba 12)

Ili kuitambua hakika ya Mwezi Mtukufu wa Ramadhan mja ana hitajika kuufungua moyo wake kwa ajili ya mvua ya msamaha na Baraka za Mwenyezi Mungu. Miamba na bahari havifaidiki na mvua hii, ni ardhi yenye rutuba ndiyo pekee inayofaidika nayo. Kwa maneno mengine, tutafaidika na mwezi huu pale tutakapotambua uwepo wa Mwenyezi Mungu na kumshukuru kwa neema alizotujaalia. Mtume ﷺ anatupatia habari njema zifuatazo:

“Mwezi wa Ramadhani unapoanza, milango ya pepo hufunguliwa na milango ya Moto hufungwa na shetani hufungwa minyororo.” (Bukhari, Juzu 3, Kitabu 31, Namba 123)

Hii ina maana kwamba wale wanaofunga kwa maana halisi ya kufunga hawatendi dhambi. Kwa mujibu wa utafiti uliofanywa katika nchi za Kiislamu, kiwango cha uhalifu hupungua sana katika Mwezi wa Ramadhani. Shari ya shetani huzuiwa, lakini, shari ya nafsi hu-endelea, na kwa hivyo Waislamu wanapaswa kuwa macho dhidi ya tamaa zao duni.

Mtume pia anatuhabarisha kuwa wakati wa Mwezi wa Ramadhani pepo hujipamba kwa aina zote za mapambo na kumuomba Mwenyezi Mungu kwa kusema: Ewe Mola wangu! Nakuomba watu waingie kwangu katika mwezi huu. (Taberâni)

Kufunga ni kujizuia kimwili kutokula, kunywa na kushiriki tendo la ndoa, lakini pia inahitajika kuilinda roho dhidi ya matamanio na mielekeo yote ya kihayawani. Sufi wanasisitiza juu ya mwelekeo wa kiroho wa funga na kuuchukulia mwelekeo huo kama sehemu muhimu ya funga. Kama ambavyo mja hujizuia kula na kunywa, vivyo hivyo anatakiwa kujizuia na maovu kama vile kusengenya, kusema urongo na matamanio mengine duni. Mtume anatuonya kuhusu jambo hili na kusema: “Asiyeacha vitendo viovu, basi Mwenyezi Mungu hana haja ya kujizuia kwake dhidi ya kula na kunywa (yaani funga yake haitopokelewa).” (Bukhari, Kitâbu's-sawm, juzu 3, Kitabu 31, Namba 127: Tirmîdhî, Bâbû's-sawm, Abû Dawud, sawm, 236, Ibn Maja, 122)

Kama hadithi hii inavyosisitiza, tunapaswa kujizuia na kila aina ya uovu utakaoharibu funga yetu. Hasa, uovu wa tabia ya hasira na uadui inapaswa kufutwa kabisa.

Mtume anasema: “Funga ni ngao. Mwenye kufunga anatakiwa kuepuka mahusiano ya kimapenzi na mke wake na haipaswi kuishi kwa ujinga na ujuvi, na iwapo mtu atataka kupigana naye au kumtukana, basi aseme mara mbili, ‘Mimi nimefunga.’” Mtume akaongeza kusema, “Naapa kwa yule ambaye nafsi yangu iko mikononi mwake, harufu itokayo katika kinywa cha aliyefunga ni bora mbele ya Mwenyezi Mungu kuliko harufu ya miski. (Mwenyezi Mungu husema kuhusu mtu aliyefunga), ‘Ameacha kula, kunywa na kutamani kwa

ajili yangu. Swaum ni yangu, na hakika mimi ndio mwenye kuilipa na malipo ya matendo mema yatakuwa mara kumi.” (Bukhari, Juzu 3, Kitabu 31, Namba 118)

Jina lingine la mwezi wa Ramadhan ni mwezi wa subira na uvumilivu. Baadhi ya wachambuzi wa Qur'an hulielezea neno *sau'm* kama *sabr* yaani subira na kwamba kuna uhusiano na kufanana baina ya maneno haya mawili. Kwa hali hiyo, *sawm* ni kuwa na ujasiri dhidi ya matamano duni, na kuwa na subira dhidi ya tabu na shida mbalimbali.

Katika Uislamu, subira ina nafsi kubwa mionganoni mwa tabia nje ma. Subira ni nusu ya imani na niufunguo wa wokovu. Kwa subira mja hupata pepo. Subira ni kuwa na ujasiri dhidi ya matukio yasiyofurahisha bila kuharibu mizania yetu na kujisalimisha kwa Mwenyezi Mungu. Mitume na mawalii wa Mwenyezi Mungu walifikia daraja za juu na kupata msaada wa Mwenyezi Mungu kutokana na subira. Kuonyesha subira katika ulimwengu huu hutupatia ladha ya uchungu lakini itatupatia matunda matamu huko Akhera. Ili kupunguza uc-hungu wa subira tunatakiwa kuzitafakari neema za Mwenyezi Mungu tulizojaaliwa. Tunapaswa kufikiri kuwa kuna hekima katika majanga na iwapo tutaonyesha subira tutapata malipo makubwa. Sharti kuu la dhana ya subira ni kwamba Mwislamu anatakiwa kuionyesha mwanzo wa janga. Iwapo ataionyesha baada ya janga kupungua basi hatolipwa kwa kiwango hicho. Jina la Mwenyezi Mungu la “As-Sabuur” linajionyesha kwa uzuri kabisa katika maisha ya mitume na mawali wa Mwenyezi Mungu. Kama urithi muhimu tulipewa, subira ni sifa muhimu inayotakiwa kuonyeshwa katika nyakati zote za furaha na wakati wa majanga, katika nyakati za umaskini na vilevile wakati wa utajiri na mali.

Ili kufunga tukifahamu kwamba Mwenyezi Mungu yu pamoja nasi tunapaswa kuvitekeleza kwa umakini vipengele vya funga kama vile daku, tarawih, kusoma Qur'an Tukufu, kujishughulisha na dua kwa unyenyekevu na kuyadhukuru majina na sifa za Mwenyezi Mungu. Wakati wa kufuturu ni wakati mzuri ambapo Mwenyezi Mungu huzi-pokea swala na kujibu maombi ya watu; ni wakati wa kuungana na

Mwenyezi Mungu. Ni muhimu kuutumia muda huu pamoja na watu wengine na kushirikiana nao Baraka zake kwa sababu muda huu ni chimbuko la rehma na furaha ya kiroho. Kutokana na ukweli huo, Mtume anatuusia kushirikiana chakula na Waislamu wenzetu wakati wa kufuturu.

“Mwenye kumfuturisha aliyefunga, atalipwa sawa na mtu huyo na thawabu za aliyefunga hazitopunguzwa (kutokana na thawabu za ziada alizopewa mwenyeji). (Tirmidhi, Sawm, 90)

Maswahaba maskini waliposikia hadithi hii walikuja kwa Mtume na kumwambia kuwa hawakuwa na uwezo wa kutoa chakula kama walio nao matajiri. Aliposikia hivyo, Mtume akawaambia kuwa hata kama wangetoa nusu ya tende au maziwa kidogo ili kumfuturisha aliyefunga wanglipwa thawabu sawa na matajiri waliota futari kamili.

Pamoja na funga ya wajibu tunatakiwa pia kutekeleza funga za sunnah. Tunaweza kufanya hivyo kwa nia nzuri na kuitakasa nafsi. Mtume na maswahaba wake mara kwa mara walikuwa wakifunga sunnah huku wakiwa katika mazingira ngumu ya joto la peninsula ya Arabia. Baadhi yao hawakuwa hata na mavazi ya kujikinga na joto kali. Walikuwa wakifunga hata katika siku zenye joto kali sana. Walikuwa wakiifunika miili yao kwa mkono yao ili kujikinga na joto kali mno. Katika mazingira haya waliendelea kufunga sunnah kwa kuonja ladha adhimu ya furaha ya kiroho.

Kwa wale wanaofunga sunnah kuna matukio ambao wanaweza kulazimika kufungua kabla ya jua kuzama kutokana na wito fulani au sababu nyiningine. Kwa kutegemea na mazingira husika, muumini anaweza kuhiali kukamilisha funga yake au kufungua ili kuwafurahisha rafiki zake na kuendelea nayo siku nyiningine.

Abu Said anasimulia tukio lifuatalo:

“Siku moja niliandaa chakula kwa ajili ya Mtume na maswahaba wake. Nilipoleta chakula sahaba mmoja akasema: nimefunga. Mtume akasema: Nduguyo amekualika na kufanya maandalizi kwa ajili yako na sasa unasema kuwa umefunga. Ivunje funga yako na uendelee nayo siku nyiningine.” (Tirmidhi, Abu Dawud)

Katika tukio lingine, Mtume ﷺ na baadhi ya maswahaba wake walikula hali ya kuwa Bilal amefunga. Mtume ﷺ akaelezea hali ya Bilal na kusema: tunakula riziki yetu, riziki ya Bilal iko peponi.” (Ibn Majah)

Hadith hizi zinatupatia hiari ya kuendelea na funga ya sunnah au kuivunja, kutokana na mazingira husika.

Mwenyezi Mungu atahukumu matendo na maisha yetu yote. Nyakati bora ni zile tulizozitumia tukiwa pamoja Naye kwa ajili Yake. Tutakapoingia kaburini, raha na kumbukumbu zetu zote za mpito nazo pia zitazikwa. Lakini matendo mema pekee tuliyoyafanya kwa ajili ya Mwenyezi Mungu ndiyo yatakayotufaa. Mtume ﷺ anasema kuwa muumini anapokufa, swala zake hukaa upande wa kichwa chake, sadaka upande wa kulia na funga upande wa kushoto. (Fadhâil al-Amâl)

Uhai ambao hatukuutumia kwa ajili ya Mwenyezi Mungu si choc-hote, ni kama maono katika joto la jangwa. Hayana uhalisia ni udanganyifu tu wa kili.

Kwa rehma ya Mwenyezi Mungu, tufuate ushauri wa Mtume ﷺ na kuitambua fursa kubwa tunayopewa na mwezi wa Ramadhani ili tuweze kufanya matendo mema na kujitahidi kupunguza makosa yetu.

Mtume ﷺ anasema: Lau kama watu wangejua Baraka zinazopatikana katika mwezi wa Ramadhani wangetamani Mwezi wa Ramadhani uendelee mwaka mzima. (Ibn Huzeyma, Sahih, III, 190)

Mwezi Mtukufu wa Ramadhani ni mwezi wa maghfira; katika mwezi huu nguzo zote za Uislamu zinaweza kutekelezwa isipokuwa hijja. Hata hivyo, Mwezi huu huwanda waumini kiroho kwa ajili ya ibada ya hijja kwa kuyatakasa maadili yao. Katika hijja, Waislamu hufunzwa kuwa waja wemawasi waonevu wala wenye kuasi.

Mwezi wa Ramadhani ni fursa kubwa kwa waumini wote kupata radhi za Mwenyezi Mungu. Ni msimu wa Baraka na wokovu. Kama asemavyo Mtume ﷺ: Mwanzo wa Ramadhani ni rehma, katikati ni

wokovu na mwisho wake ni amani dhidi ya Moto. (Ibn-i Huzeyme, Sahih, III, p.191)

Mwezi wa Ramadhani ni kama majira ya kuchipua ambapo miti huchanua na kijani kutapaka kila mahali. Vivyo hivyo, miti mikavu ya imani hupata uhai katika mwezi wa Ramadhani kwa kumwagiliwa na maji ya matendo mema.

Hata hivyo, wale wasiojua thamani ya mwezi wa Ramadhani wamo katika hasara kubwa kama inavyoelezwa katika hadith ifuatayo:

“Siku moja Mtume ﷺ alitutaka tukae karibu na mimbari. Hivyo tukakusanya mahali hapo. Mtume ﷺ akaanza kupanda ngazi (za mimbari). Kwenye ngazi ya kwanza akasema: ‘Amin’, kwenye ngazi ya pili akarudia kusema: ‘Amin’. Kwenye ngazi ya tatu akasema tena: ‘Amin’.

Alipoteremka kutoka kwenye mimbari tukamuuliza:

“-Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu, tumesikia kitu ambacho hapo kabla hatukuwahi kukisikia kutoka kwako. Kwa nini ulisema Amin mara tatu?”

Mtume ﷺ akasema:

-Nilipokuwa nikipanda ngazi ya kwanza, Jibril ﷺ alinijia na ku-sema: laana ya Mwenyezi Mungu iwe juu ya wale wasioitumia fursa ya mwezi wa Ramadhani kupata msamaha wa Mwenyezi Mungu. Nikasema: “Amin!”

Nilipkuwa kwenye ngazi ya pili alikuja Jibril na kusema: “Laana ya Mwenyezi Mungu iwe juu ya wale wasiosema “amani iwe juu yako” pindi jina lako linapotajwa.” Nami nikasema: “Amin!”

Kwenye ngazi ya tatu Jibril ﷺ akasema tena: “Laana ya Mwenyezi Mungu iwe juu ya wale hawakupata pepo japokuwa wali-ishı mpaka kufikia enzi za wazazi wao au mmoja wao (yaani ambao hawakuwahudumia wazazi wao katika uzee wao na kupata malipo makubwa).”

Nikasema tena: “Amin!” (Hakim, mustadrak, IV, 170)

Hadith hii inaonyesha wazi mwisho mbaya wa makundi matatu ya watu. Kundi la kwanza ni wale ambao hawakumuabudu Mwenyezi Mungu katika mwezi wa maghfirah - mwezi wa Ramadhani. Kundi la pili ni wale ambao hawakumtakia rehma na amani pale jina la Mtume linapotajwa. Na kundi la mwisho ni wale ambao hawakuwatunza wazazi wao katika kipindi chao cha uzee. Tunatakiwa kuwa makini sana katika vitu hivi vitatu kama tunataka kuingia peponi.

Pamoja na kufunga, siku za Ramadhani lazima zithaminiwe na kupambwa kwa vitendo vingine vizuri, hasa kusaidia wasiojiweza. Yatima, wajane, wanyonge, wagonjwa, maskini na makundi mengine masikini wanatkiwa kusaidiwa kifedha, wasiachwe pekee yao katika kuyakabili matatizo yao. Wanatakiwa kupewa kumbatio la kirafiki, katika namna hiyo thamani ya mwezi wa Ramadhani itaweza kufikiwa. Aina hii ya matendo ya kheri hutiririsha msamaha wa Mwenyezi Mungu bila kikomo. Waja wema wa Mwenyezi Mungu wanaotekeleza aina hizi za matendo, watafunikwa na rehma na Baraka za Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu huifungua milango ya rehma na kuifunga milengo ya moto. Mtume anasema: "Sadaka huzuia aina sabini za majanga." (Suyûfî, al-Jâmiu's-Saghîr, v.II, p.52)

"Sadaka huizima ghadhabu ya Mwenyezi Mungu" (Tirmidhi, Zaka, 28)

Luqman Hakim anamshauri mtoto wake akisema: "Ewe mwanangu! Unapotenda dhambi kwa kujua au kutojua, fanya toba kwa Mwenyezi Mungu haraka sana na utoe sadaka."

Kwa ufupi, mtu anayetoa sadaka katika mwezi wa Ramadhani hupewa thawabu maradufu na Mtume anaelezea upekee wa mwezi wa Ramadhani katika maneno yafuatayo:

"(Aliulizwa) Ewe Mtume wa Allah! Sadaka gani iliyobora kwa thawabu."

Mtume akajibu: sadaka itolewayo katika mwezi wa Ramadhani". (Tirmidhi)

Mawali wa mwenyezi Mungu wamewagawa watoa sadaka katika makundi matatu. Watu wa Sharia (wanaotii sheria) hutoa sadaka ka-

tika mali zao. Watu wa haqiqah (uhalsia) hutoa sadaka ya nafsi zao pamoja na mali zao.

Wenye utambuzi (arifuun) hutoa sadaka kutoka katika nyoyo zao kwa sababu muda wote nyoyo zao huwa mbele ya Mwenyezi Mungu. Wale wanaompenda Mwenyezi Mungu hutoa sadaka kutoka katika nafsi zao kwa maana nafsi zao zimeridhika na ishara za qadari ya Mwenyezi Mungu zilizoandikwa kwa ajili yao. Sadaka ya watu tajiri hufikiwa kwa kuondosha fedha kutoka mifuko yao, sadaka ya Sufi ni kutoa kila kitu kisichokuwa Mwenyezi Mungu katika nyoyo zao.

Sadaka ya wafanya ibada hutoka katika nafsi zao kwa maana hawaachi kuitoa dhabibi miili yao katika kumuabudu na kumtumikia Mwenyezi Mungu.

Watu wakarimu ambao nyoyo zao pia ni zenyе utajiri hawasiti kutoa sadaka ya mali yao kuwapa maskini. Maskini na wanyonge hufurahia uwepo wa matajiri wanaotoa shukrani zao kwa mwenyezi Mungu kutohana na neema zake juu yao (huonyesha shukrani hizo kwa kutoa utajiri wao kwa ajili ya maskini). Kama ambavyo mawingu ya mwezi wa Aprili huzipa maji ardhi kavu kwa mvua yenye Baraka, vivyo hivyo watu wenye huruma na wakarimu huonyesha huruma ya mwenyezi Mungu kwa waja wake.

Kadiri matajiri wanavyojitolea kwa ikhlas na upendo, ndivyo mpokeaji anavyozidi kupata faida na Baraka. Utoaji na upokeaji huo huwa chanzo cha furaha kwa pande zote mbili. Ulaini wa kiroho wa mtoaji hujiakisi kutoka kwa Yule anayepokea. Hii inaitwa biashara isiyokuwa na hasara (tijâratani lan taburâ).

Kwa uapnde wengine, Mwenyezi Mungu anaeleza ndani ya Qur'an Tukufu:

"Enyi watu! Nyinyi ndio wenye haja kwa Mwenyezi Mungu, na Mwenyezi Mungu ndiye Mwenye kujitosha, Msifiwa." (Fatir, 35: 15)

Kwa hiyo, tajiri wa kweli ni Mwenyezi Mungu tu. Waja wote wa mwenyezi Mungu, matajiri au maskini, wanatakiwa kujua kuwa wakati wote wanamhitajia mwenyezi Mungu na muda wote kuhisi hali ya ufaqiri mbele ya Mwenyezi Mungu. Wasomi wa Kisufi, ili kuonyesha hali ya ufaqiri wa hali ya juu, walikuwa wakisema: "Ufaqiri ni fakhari yetu!"

Maneno haya ni sihara ya busara. Kwa maana utajiri wa nyondo ulio juu ya utajiri wa mali za kidunia. Hisia hii ni chemchem ya wema kwa tajiri mwenye moyo mwema na maskini. Maneno haya pia yanahusu hali ya kutosheka aliyo nayo mtu, hata kama atakuwa na kiasi kidogo.

Iwapo tajiri atakuwa na sifa ya kuwa na hisia ya kutosheka na kile alichonacho ataweza kujilinda na ubakhili au upotevu. Iwapo maskini atakuwa na sifa hii ataishi maisha ya staha na ataomba mahitaji yake kutoka kwa mwenyezi Mungu pekee. Kama asemavyo Rumi, kitu chenye kumfaa mtu mkarimu ni kuwasaidia maskini na chenye kumfaa mpendaji ni kuyatoa maisha yake kwa jili ya yule ampendaye.

Maisha ya Mtume ﷺ ni mfano wa hali ya juu wa utoaji sadaka, na mwanazuoni mkubwa Ibn Qayyim anauelezea ukarimu wa Mtume ﷺ katika namna ifuatayo:

Mtume ﷺ hakuwa na mfano katika utoaji wa sadaka. Hakuwahi kujilimbikizia mali za kidunia nyumbani mwake. Iwapo mtu atamuomba kitu asingejibu bila kumpa kidogo sana wala kingi sana. Alikuwa akitoa bila hofu ya kufilisika. Kwake ye ye utoaji wa sadaka ilikuwa ni furaha ya hali ya juu. Alikuwa na furaha kuliko yule anayepokea sadaka kwa haja ya dharura. Aikuwa mkarimu sana kuliko watu wote katika kutoa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Mkono wake wa kulia ulikuwa kama upopo wenye ukarimu unaotawanya fadhila zitokanazo na neema ya mwenyezi Mungu. Iwapo maskini angemuelezea shida yake angehuzunika sana na alikuwa akimtanguliza mtu mwenye shida juu ya mahitaji yake mwenyewe, na wakati wengine alikuwa akimpatica chakula na mavazi yake mwenyewe. Tafsiri ya Hazin inaeleza kuwa sayyidna Jabir alisema:

Mtoto mmoja alikuja kwa Mtume ﷺ na kumwambia kuwa mama yake alihitaji kanzu. Wakati huo Mtume ﷺ hakuwa na yoyote zaidi ya ile aliyovaa. Hivyo alimwambia mtoto huyo arudi baadaye. Mtoto huyo aliondoka, lakini baada ya muda mfupi akaja na kumwambia Mtume ﷺ kuwa mama yake aliiitaka kanzu iliyokuwa imevaliwa na Mtume ﷺ.

Hapo, Mtume aliingia ndani na kuivua kanzu hiyo na kumpatia mtoto huyo. Baada ya muda mfupi wakati wa swala uliingia na Bilal akatoa adhana. Baada ya adhana kutolewa maswahaba walimsabiri Mtume aje kuongoza swala ya jamaa lakini hakuja msikitini. Walipokwenda nyumbani kwake ili kuangalia kilichotokea, walielewa kuwa Mtume hakuja msikitini kwa sababu hakuwa na kanzu. Jambo hili liliwafanya watafakari sana juu ya ukarimu wa Mtukufu Mtume .

Umar b. Abdulaziz ambaye alipewa heshima ya kuitwa khalifa wa tano wa Uislamu kutokana na uchamungu na uadilifu wake ali-eleza: "Swala ya jamaa hukupeleka kwenye nusu ya njia ielekeayo kwa Mwenyezi Mungu. Funga huifungua milango ya kasri la Mfalme (Mwenyezi Mungu) na sadaka hukufikisha mbele ya Mfalme."

Kwa kuhitimisha, tunatakiwa kufanya kila tunaloweza kuitumia fursa hii tuliyopewa mwaka huu. Hatujui iwapo tunaweza kufika mwezi mtukufu wa mwaka ujao. Mbali na kufunga na kuswali msikitini tunatakiwa pia kuyasoma Maneno Matukufu ya mwenyezi Mungu. Tunatakiwa kutoa sadaka kwa ukarimu kuwapa maskini. Mtukufu Mtume alitueleza kuwa sadaka bora ni ile itolewayo katika mwezi Mtukufu wa Ramadhani. Kwa kuyaunganisha matendo haya mema tunapaswa kurejea kwa Mwenyezi Mungu kwa unyenyekevu na usafi wa moyo. Tunamuomba Mwenyezi Mungu atuwezeshe tuitekeleze ibada ya funga kwa namna iliyo bora.

Ubayd b. Umeyr anasimulia: "Wanadamu watafufuliwa siku ya mwisho wakiwa hawana nguo, wakiwa na njaa na kiu kupita kiasi. Wale waliowapa chakula watu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu nao watalishwa, na wale waliwanywesha watu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu watanyweshwa, na wale waliota sadaka ya nguo kwa ajili ya Mwenyezi Mungu watavikwa nguo.

Mtume anasema: "Ewe binadamu! Toa sadaka kuwapa wengi-ne ili nawe upate kupewa. (Bukhari, Muslim)

Uhalisia wa sadaka unaelezewa vizuri na Rumi:

"Mali haipungui kwa kutoa sadaka, sadaka huilinda mali isian-gamie. Zaka unayotoa ndio mlinzi wa mfuko wako, swala zako ndio

mchungaji wako anayekulinda dhidi ya mbwa mwitu na matatizo mengine.

Wale wanaopanda mbegu katika msimu wa kupanda huifanya ghala yao kuwa tupu lakini wakati wa mavuno huzirudisha mbegu zao mara dufu. Baada ya mtu kuikausha ghala yake hupata faida ya maghala mengi yaliyojaa. Kwa upande wengine, ngano isipopandwa na ikaachwa ghalani, viroboto, minyoo na panya huitafuna.”

Mwenyezi Mungu anasema ndani ya Qur'an Takatifu:

“Toeni katika tulicho kupeni kabla hayajamfikia mmoja wenu mauti” (Munâfiqûn, 63:10)

“Na wanao kusanya dhahabu na fedha, wala hawazitumii katika Njia ya Mwenyezi Mungu, wabashirie khabari ya adhabu ilio chungu.” (Tawba, 9:34)

Zaka na sadaka za hiari hutolewa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo, zinatakiwa kutolewa kwa unyenyekevu kana kwamba Mwenyezi Mungu ndiye anayezipokea. Mtukufu Mtume ﷺ anasisitiza nukta hii akisema:

“Hakika, sadaka hupokelewa na mkono ya Mwenyezi Mungu kabla ya kupokelewa na mkono ya masikini. (Mwenyezi Mungu ndiye anayeanza kuipokea na kisha humpatia maskini). (Munawî, Kanz al-Haqâiq)

Hadith ifuatayo pia inabainisha jambo hili: Mtume ﷺ anasema:

“Mwenye kutoa sadaka ilio sawa na tende iliyopatikana kwa pesa iliyopatikana kwa uaminifu - kwa maana Mwenyezi Mungu hupo- kea sadaka iliyopatikana kwa uaminifu - Mwenyezi Mungu huichukua kwa mkono Wake wa kuume na kisha huzikuza thawabu zake, kama mmoja wenu amkuzavyo farasi wake mdogo, kiasi kwamba huwa kubwa kama mlima.” (Bukhari, Juzu 2, Kitabu 24, namba 491)

Umuhimu wa sadaka pia umesisitizwa na Qur'an Tukufu kwa maana aya inasistiza kuwa Mwenyezi Mungu ndiye anayeipokea sadaka hiyo:

“Je! Hawajui ya kwamba Mwenyezi Mungu anapokea toba ya waja wake, na anazikubali sadaka, na kwamba Mwenyezi Mungu ni Mwingi wa kupokea toba na Mwenye kurehemu?” (Tawba, 9:104)

Hivyo, muumini anatakiwa kuwa mwangalifu sana wakati wa kutoa sadaka. Qur'an Tukufu inaelezea maadili ya utoaji sadaka katika aya ifuatayo:

“Enyi mlio amini! Msiharibu sadaka zenu kwa masimbulizi na maudhi, kama anaye toa mali yake kwa kuwaonyesha watu, wala hamuamini Mwenyezi Mungu wala Siku ya Mwisho.” (Baqara, 2: 264)

Ili kuepuka masimbulizi na maudhi, mawalii wa Mwenyezi Mungu husimama wima mbele ya maskini na kutoa sadaka yao kama ishara ya soni. Nabii Sulaiman ﷺ akuuacha moyo wake utekwe na utajiri wa kidunia, akaondosha moyoni mwake aina zote za mapenzi ya dunia. Alikuwa akiwatembelea maskini na kuketi kwa furaha. Alikuwa akisema kuwa faqiri huendana na faqiri. Kwa namna hiyo alionyesha staha kubwa licha ya utajiri mkubwa aliokuwa nao. Kwa hakika aliilewa maana ya aya isemayo:

“Enyi watu! Nyinyi ndio wenye haja kwa Mwenyezi Mungu, na Mwenyezi Mungu ndiye Mwenye kujitosha, Msifiwa.” (Fatir, 35:15)

Siku moja tajiri mmoja mwenye jeuri alimuuliza kwa nini alipenda kuketi pamoja na maskini:

“Kwa nini unasuhubiana na maskini na kula pamoja nao?”

Nabii Sulaiman ﷺ akamjibu: Ninawapenda wale ambao nyoyo zao zina utajiri japokuwa ni maskini kwa mali.”

Jagi la maji linapokuwa limefungwa kwenye mdomo, linaweza kusafiri baharini kwa maili kadhaa bila kuzama. Vivyo hivyoo, moyo wa Mwislamu, unapojazwa upendo wa Mwenyezi Mungu na kufungwa dhidi ya matamanio ya nafsi, unaweza kuishi katika dhoruba za bahari ya kidunia. Hufikia kwenye vituo vya juu bila kuzama katika mitego ya hadaa ya dunia.

Moyo wa Mwislamu unapojazwa kwa ukarimu, huruma, staha na upendo hatuwezi kulaghaiwa na hadaa za ulimwengu na huweza kufika vituo vya juu kwa roho yake. Mapambo ya dunia hukosa thamani mbele ya macho ya nafsi. Kitu pekee kinachotakiwa ni kuujaza moyo kwa upendo na maarifa ya Mwenyezi Mungu na katika namna ambao anaweza kupaa katika anga za upendo wa Mwenyezi Mungu.

Katika mwezi mtukufu wa Ramadhani kuna usiku mmoja maalumu uitwao *Lailat-ul-Qadr* (Usiku wenye cheo) ambao unapaswa kutumika kwa ajili ya kumuabudu Mwenyezi Mungu. Ni muda maalumu ambapo Mwenyezi Mungu hutawanya rehma zake juu ya ummah wa Muhammad ﷺ. Katika usiku huu, Mwenyezi Mungu huwajaalia Waislamu hazina za kiroho. Kwa sababu ya thamani yake kubwa, Mwenyezi Mungu Mtukufu aliteremsha sura inayoitwa Surat al - Qadr. Ni ukumbusho ambao Mwenyezi Mungu aliubakisha kutoka zama za Mtume ﷺ kwa ajili ya wanaofanya juhudini kuufikia ukweli wa kiroho na kwa wale wanaotaka kupata rehma na maghfirah.

Mtume ﷺ anasema: "Wale wanaokesha usiku huu kwa kumubudu na kumtumikia Mwenyezi Mungu, wakiwa wanaiamini thamani na utakatifu wake, watafutiwa dhambi zao za nyuma isipokuwa wale wanaovunja haki za waja wenzao." (Bukhari, Muslim)

Tunaweza kulifikia jambo hili pale muumini anapoitakasa nafsi yake dhidi ya maovu kama vile unafiki, jeuri, kiburi, na akautumia muda huu kwa matendo mazuri kama vile kufunga, kuswali na kutoa sadaka. Tukihitimu mafunzo yetu ya kiroho katika shule ya mwezi Mtukufu wa Ramadhani kwa mafanikio, basi tutakuwa tumefaulu ku-pata digrii ya kusherehekeea Eid - ul - Fitr, swala na sikukuu mwishoni mwa mwezi.

Sisi ni wasafiri kwenye njia ya kiroho ili kufikia ukweli. Siku moja tutazipita nyenzo tulizo nazoleo au zitachukuliwa kutoka kwetu. Iwapo tutashindwa kutumia fursa hizi hatimaye tutajutia siku na fursa tulizopoteza.

Siku za Mwezi wa Ramadhani ni siku za kusamehewa na kujukumbolewa na moto wa jahannam. Kutokana na hali hii, mwezi wa Ramadhani unapopita, waumini wema hulia kwa huzuni. Lakini, Mwenyezi Mungu, hutulipa kwa sikukuu ya Eid kama thawabu kwa uvumilivu wetu, funga yetu na matendo mengine ya kheri.

Tunamuomba mwenyezi Mungu ayafanye maisha yetu yote kuwa Ramadhani na asubuhi yetu huko akhera kuwa Eid na sikukuu na karamu yetu.

Amiin.

YALIYOMO

Uislamu Na Asili Yake Tukufu / 9

Nguzo Tano Za Uislam	29
----------------------------	----

Imani Na Nguzo Zake / 35

I. Kumuamini Mwenyezi Mungu.....	42
II. Kuamini Malaika.....	75
III. Kuamini Vitabu Vya Mwenyezi Mungu	77
IV. Kuamini Mitume	79
V. Kuamini Akhera.....	90
VI. Kuamini Qadari	99
1. Vitendo Visohiari /Lazima.....	101
2. Matendo Yatokanayo Na Utashi / Hiari:	105
Pengele Viwili Vya Imani	113
Maneno Yenye Uzito Mkubwa	
Kwenye Mizani (Siku Ya Kiyama)	121
Tamko La Imani Wakati Wa Pumzi Ya Mwisho	125
Mwombezi Mkuu.....	127
Nguvu Ya Tamko La Imani	129
Matendo Yanayoharibu Tamko La Imani.....	132

Swala (Salat /Namaz) / 135

Maandalizi Kwa Ajili Ya Swala	142
Shuruti Za Swala: Unyenyekevu (Khushu)	144

Swala Ya Mtume	158
Swala Za Wale Waliotutangulia	159
Katika Uislamu	159
Swala Tano Za Faradhi	163
Swala Za Hiarı (Sunnah)	167
Swala Ya Jamaa	178
Swala Kama Kimbilio La Kipekee	182
Kudumisha Swala	186
Swala Inayoswaliwa Bila Khofu	187
Wale Wanaojiweka Mbalı Na Swala	189
Swala Nı Nyenzo Ya Upambanuzı	191
Mukhtasarı	193
Wudhu, Kuoga (Ghuslı), Kutawadha Kwa Kutumia Mchanga	
Au Ardhi (Kutayammam) Yanapokosekana Majı	194
Tabia NZuri Katika Sala	201

Zaka Na Infaq (Kutoa Sadaka) / 203

Sheria Muhimu Za Utoaji Zaka	225
‘Ushr	230
Adabu Za Kutoa	241
Masharti Ya Zaka	248
Watu Wanaotakiwa Kupewa Zaka:	248

Hijja / 251

Ujenzi Wa Ka’aba	269
Mwezi Mtukufu Wa Ramadhani Na Kufunga	285

FOR FREE IN PDF FORMAT

ISLAMIC WORKS

YOU CAN DOWNLOAD IN PDF FORMAT
1350 BOOKS IN 60 LANGUAGES FOR FREE

Islamic books in different languages are waiting
for you in PDF format at the web site
www.islamicpublishing.org